

PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY BOROWIE

na lata 2016-2023

BOROWIE, 2016 r.

Opracowanie:

Grupa CDE Sp. z o.o.

Biuro:

ul. Krakowska 11

43-190 Mikołów

Tel/fax: 32 326 78 17

e-mail: biuro@ekocde.pl

Zespół autorów:

Martyna Gajda

Aleksandra Szlachta

Agnieszka Kopańska

Michał Mroskowiak

Anna Piotrowska

Wojciech Płachetka

Katarzyna Płonka

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....	5
1. ZASTOSOWANA METODYKA	7
2. CHARAKTERYSTYKA OBECNEJ SYTUACJI GMINY BOROWIE – DIAGNOZA SYTUACJI KRYZYSOWEJ .	12
2.1. Strefa społeczna.....	12
2.1.1. Demografia	13
2.1.2. Problemy społeczne.....	16
2.1.3. Bezrobocie	24
2.1.4. Bezpieczeństwo publiczne	33
2.1.5. Uczestnictwo w życiu publicznym.....	36
2.1.6. Aktywność społeczna	38
2.2. Strefa przestrzenno-funkcjonalna.....	46
2.3. Strefa gospodarcza	57
2.4. Strefa środowiskowa.....	66
3. SKALA I CHARAKTER POTRZEB REWITALIZACYJNYCH.....	80
4. ZASIĘG PRZESTRZENNY OBSZARU REWITALIZACJI	81
4.1. Podobszar 1	87
4.1.1. Diagnoza szczegółowa Podobszaru 1.....	88
4.2. Podobszar 2	92
4.2.1. Diagnoza szczegółowa Podobszaru 2.....	93
4.3. Podobszar 3	96
4.3.1. Diagnoza szczegółowa Podobszaru 3.....	97
5. WIZJA OBSZARU REWITALIZACJI PO PRZEPROWADZENIU DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH.....	100
6. CELE STRATEGICZNE	101
7. ZAKRES PROGRAMOWANYCH DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH	103
7.1. Charakterystyka podstawowych projektów rewitalizacyjnych.....	103
7.2. Charakterystyka uzupełniających projektów rewitalizacyjnych	125
8. MECHANIZMY INTEGROWANIA DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH.....	140
8.1. Komplementarność problemowa	140
8.2. Komplementarność przestrzenna	147
8.3. Komplementarność międzyokresowa	148
8.4. Komplementarność źródeł finansowania.....	149

8.4.1.	Indykatywne ramy finansowe dla projektów rewitalizacyjnych.....	150
8.4.2.	Finansowanie projektów rewitalizacyjnych z innych źródeł.....	153
8.5.	Komplementarność proceduralno-instytucjonalna	167
8.5.1.	System zarządzania programem rewitalizacji	168
8.5.2.	System monitorowania i oceny skuteczności działań	170
9.	PARTYCYPACJA SPOŁECZNA W PROCESIE REWITALIZACJI GMINY BOROWIE.....	184
9.1.	Udział interesariuszy w tworzeniu PR	184
9.2.	Sposób włączenia interesariuszy w proces wdrażania PR	186
10.	POWIĄZANIA PROGRAMU REWITALIZACJI Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI ORAZ PLANISTYCZNYMI GMINY	190
10.1.	Strategia Rozwoju Gminy Borowie na lata 2010-2020.....	190
10.2.	Strategia Rozwoju Problemów Społecznych Gminy Borowie na lata 2016-2025.....	192
10.3.	Program Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Borowie do 2020 r.....	193
11.	STRESZCZENIE NIETECHNICZNE OCENY ODDZIAŁYWANIA PROGRAMU NA ŚRODOWISKO	197
	SPIS TABEL	198
	SPIS RYSUNKÓW	202

WSTĘP

Przemiany społeczno-gospodarcze jakie zachodzą na przestrzeni ostatniego ćwierćwiecza wywołane procesem globalizacji oraz transformacją ustrojową i wyzwaniem gospodarki wolnorynkowej spowodowały szereg niekorzystnych zjawisk i procesów na obszarach jednostek samorządu takich jak degradacja tkanki materialnej oraz narastające problemy w sferach społecznej i gospodarczej. W takiej sytuacji szczególnego znaczenia zaczęło nabierać planowanie oraz realizacja kompleksowych projektów rewitalizacyjnych, obejmujących sferę przestrzenną, społeczną, gospodarczą, środowiskową i kulturową, a tym samym odpowiadających na indywidualny zestaw zidentyfikowanych problemów, czynników i zjawisk kryzysowych występujących na danym obszarze.

Perspektywa finansowa Unii Europejskiej na lata 2014-2020 otwiera nowy rozdział w programowaniu procesów rewitalizacji w Polsce. Poprzednio, jedynie miasta otrzymały możliwość prowadzenia rewitalizacji. Obecnie również obszary wiejskie mają szansę na zmianę znaczenia przestrzeni oraz rozwiązywanie problemów społecznych z wykorzystaniem środków pochodzących z Unii Europejskiej przeznaczonych na rewitalizację.

Pod pojęciem rewitalizacji należy rozumieć proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji.

Definicja rewitalizacji podkreśla kilka istotnych zagadnień i wyzwań, które związane są z procesem wychodzenia ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych.

- **Po pierwsze** proces rewitalizacji powinien być realizowany w sposób kompleksowy. Powinien nie tylko rozwiązywać lub eliminować wybrane zagrożenia i problemy, ale także wykorzystywać potencjały rozwoju obszaru rewitalizowanego, całej gminy jak i otoczenia zewnętrznego. Program rewitalizacji powinien również zapewnić komplementarność w pięciu aspektach: przestrzennym, problemowym, proceduralno-instytucjonalnym, międzyokresowym oraz źródeł finansowania.
- Proces rewitalizacji powinien być **po drugie** prowadzony w sferze społecznej, przestrzennej oraz gospodarczej. Wybór kluczowych obszarów do rewitalizacji powinien być poprzedzony rzetelną diagnozą. Analiza zagadnień społecznych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych i techniczno-budowlanych pozwoli dokonać pełnej diagnozy problemów i zagrożeń oraz wskazać obszary o największej koncentracji zjawisk kryzysowych, a w konsekwencji wyznaczyć obszary zdegradowane i obszary rewitalizacji. Ostateczny wybór

obszarów do rewitalizacji powinien być wyborem najefektywniejszej ścieżki działań, w kontekście oczekiwanych rezultatów.

- **Po trzecie**, istotną rolę w procesie tworzenia i realizacji programu rewitalizacji odgrywa partycypacja społeczna, która obejmuje przygotowanie, prowadzenie i ocenę rewitalizacji w sposób zapewniający aktywny udział interesariuszy. Aktywowanie i udział mieszkańców oraz włączenie, organizacja i formowanie miejscowej sieci interesariuszy w danym obszarze są warunkami koniecznymi powodzenia długofalowego rozwoju obszarów kryzysowych oraz wyprowadzenia ich z tego stanu.

Horyzont czasowy Programu Rewitalizacji dla Gminy Borowie obejmuje lata 2016-2023. Przekazany dokument Programu Rewitalizacji Gminy Borowie został przygotowany i opracowany zgodnie z Ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz.U. 2016 poz. 446 z późn. zm.), a także wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 Ministra Rozwoju z dnia 2 sierpnia 2016 roku. Tym samym zarówno jego struktura, jak i zawartość merytoryczna koresponduje wprost z zaleceniami dla tego typu opracowań.

Program Rewitalizacji dla Gminy Borowie na lata 2016-2023 stanowi spójny dokument strategiczny mający na celu wyprowadzenie ze stanu kryzysowego najbardziej zdegradowane obszary gminy poprzez przedsięwzięcia kompleksowe (uwzględniające aspekt społeczny, gospodarczy, przestrzenny, środowiskowy i kulturowy), skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany. W związku z tym Program wyznacza jako cel nadrzędny dla obszaru rewitalizacji Gminy Borowie: Rewitalizacja obszarów problemowych.

Cele operacyjne dla poszczególnych podobszarów rewitalizacji:

1. Poprawa jakości życia i budowanie silnego kapitału społecznego;
2. Tworzenie atrakcyjnych miejsc publicznych oraz podnoszenie jakości środowiska przyrodniczego i kulturowego;
3. Budowanie społeczeństwa aktywnego zawodowo.

1. ZASTOSOWANA METODYKA

Biorąc pod uwagę, że rewitalizacja ma w pierwszej kolejności służyć poprawie jakości życia mieszkańców uznano, że kwestie społeczne mają kluczowe i nadrzędne znaczenie dla wyznaczania obszarów zdegradowanych. W celu dokonania rzetelnej oraz miarodajnej oceny zjawisk społecznych oraz przestrzenno-funkcjonalnych, gospodarczych i środowiskowych na terenie Gminy Borowie, Program Rewitalizacji dla Gminy Borowie na lata 2016-2023 opracowany został z wykorzystaniem modelu ekspercko-partycypacyjnego, polegającego na możliwie szerokim udziale interesariuszy w pracach nad Programem, przy jednoczesnym zaangażowaniu zewnętrznych ekspertów, odpowiadających między innymi za przeprowadzenie procesu konsultacji społecznych oraz opracowanie przedmiotowego dokumentu wraz z diagnozą sytuacji gminy. Kolejne etapy prac nad Programem Rewitalizacji obejmowały następujące działania:

- ETAP 1.** Przygotowanie diagnozy sytuacji w Gminie Borowie, określenie problemów społecznych, przestrzenno-funkcjonalnych, gospodarczych i środowiskowych, a także wskazanie obszarów, na których problemy te się kumulują.
- ETAP 2.** Określono obszary zdegradowane na podstawie diagnozy i analizy danych statystycznych potwierdzonych konsultacjami społecznymi (spotkania konsultacyjne i warsztatowe, spotkania z urzędnikami, zbieranie uwag ustnych, zbieranie uwag w postaci papierowej i elektronicznej) opisanymi szczegółowo w rozdziale „Partycypacja społeczna w procesie rewitalizacji Gminy Borowie”.
- ETAP 3.** Delimitację przestrzenną obszarów problemowych wymagających interwencji w ramach Programu Rewitalizacji dokonano na podstawie wieloczynnikowej analizy ilościowej i jakościowej zdiagnozowanych problemów, opisaną w niniejszym dokumencie. Następnie wyznaczony został obszar rewitalizacji (3 podobszary), zgodnie z definicją, że może on stanowić całość lub część obszaru zdegradowanego, ale nie może obejmować terenów obejmujących więcej niż 20% ogólnej powierzchni gminy i nie może go zamieszkiwać więcej niż 30% mieszkańców gminy.

Diagnoza i delimitacja oparte są na danych pozyskanych z następujących źródeł:

- Urząd Gminy Borowie;
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej;
- Państwowa Komisja Wyborcza;
- Powiatowy Urząd Pracy w Garwolinie;

- Powiatowy Komisariat Policji w Garwolinie;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Borowiu;
- Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie
- GUS;
- Ankietyzacja wśród mieszkańców Gminy Borowie przeprowadzona na potrzeby niniejszego opracowania;
- Ankietyzacja wśród mieszkańców Gminy Borowie przeprowadzona na potrzeby opracowania *Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Borowie do 2020 roku*;
- *Studium Uwarunkowań i Kierunków zagospodarowania Przestrzennego Gminy Borowie*;
- *Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Borowie na lata 2016-2025*.

Dane te zazwyczaj dotyczą stanu na koniec 2015 r. W opisie Obszaru rewitalizacji wykorzystano także informacje pozyskane podczas spotkań i rozmów z przedstawicielami wymienionych powyżej instytucji oraz przeprowadzonych wizji lokalnych. Dane do diagnozy gromadzono według punktów adresowych lub przynależności do danej jednostki administracyjnej (sołectwa), szczególnie w przypadku tak zwanych danych „wrażliwych”.

ETAP 4. Podsumowaniem części diagnostycznej na tym etapie tworzenia dokumentu jest przeprowadzona analiza statystyczna oparta o budowę wskaźnika syntetycznego ($S_i = \sum_{j=1}^k z_{ij}$), podsumowującego wyniki analizy wybranych wskaźników. Metoda sum standaryzowanych umożliwia zbudowanie wskaźnika syntetycznego odzwierciedlającego natężenie zjawisk problemowych w poszczególnych jednostkach przestrzennych wyznaczonych przez sześciokąty należy do grupy metod bezwzorcowych porządkowania liniowego. Wskaźniki będące częścią wstępnej analizy, prowadzące do zbudowania wskaźnika syntetycznego, określają w sposób skondensowanych poziom degradacji danego obszaru. Pierwszym etapem budowy wskaźnika syntetycznego jest normalizacja zmiennych w jej trakcie dokonuje się przekształcenia desytymalnty w stymulanty:

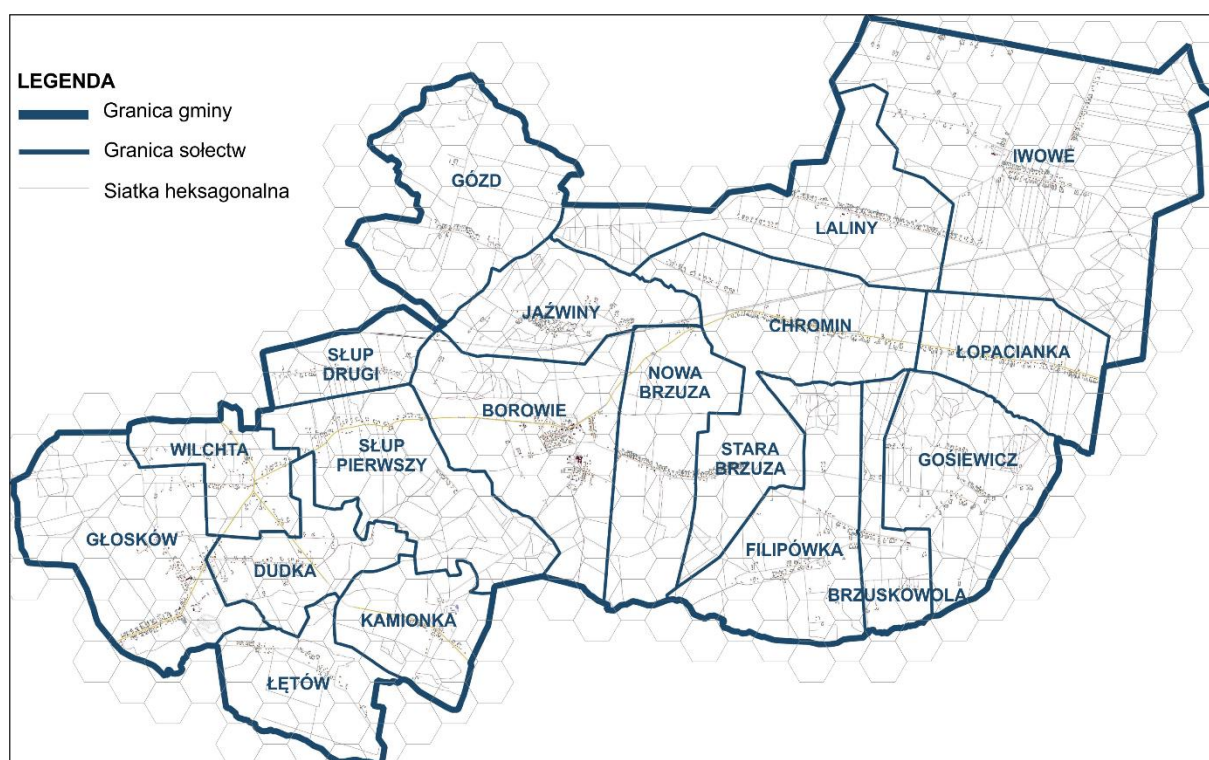
$$\text{dla Stymulant (S)} \quad z_{ij} = \frac{x_{ij} - \min_{i\{x_{ij}\}}}{\max_{i\{x_{ij}\}} - \min_{i\{x_{ij}\}}}$$

$$\text{dla Destymulant (D)} \quad z_{ij} = \frac{\max_{i\{x_{ij}\}} - x_{ij}}{\max_{i\{x_{ij}\}} - \min_{i\{x_{ij}\}}}$$

Tabela 1 Wykaz wskaźników użytych do opracowania diagnozy wyznaczenia obszaru zdegradowanego [źródło: opracowanie własne na podstawie otrzymanych danych]

Strefa	Nr.	Nazwa wskaźnika	Wzór dla normalizacji zmiennych
Sfera społeczna	1.1.	Liczba przyznanych świadczeń pomocy społecznej ze względu na ubóstwo na 100 mieszkańców	S
	1.2.	Liczba przyznanych świadczeń pomocy społecznej ze względu na niepełnosprawność oraz długotrwałą lub ciężką chorobę na 100 mieszkańców	S
	1.3.	Liczba przyznanych świadczeń pomocy społecznej ze względu na potrzebę ochrony macierzyństwa na 100 mieszkańców	S
	1.4.	Liczba przydzielonych niebieskich kart na 100 mieszkańców	S
	1.5.	Liczba osób bezrobotnych na 100 mieszkańców	S
	1.6.	Liczba osób długotrwale pozostających bez pracy na 100 mieszkańców	S
	1.7.	Liczba osób bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego na 100 mieszkańców	S
	1.8.	Liczba bezrobotnych kobiet po urodzeniu dziecka na 100 mieszkańców	S
	1.9.	Liczba interwencji policji na 100 mieszkańców	S
	1.10.	Liczba wszczętych postępowań na 100 mieszkańców	S
	1.11.	Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich [%]	D
	1.12.	Frekwencja wyborcza w wyborach do sejmiku [%]	D
	1.13.	Liczba organizacji społecznych na 100 mieszkańców	D
	1.14.	Liczba zainteresowanych montażem OZE na 100 gospodarstw domowych	D
Sfera przestrzenno-funkcjonalna	2.1.	Miejscowe zagrożenia na 1 km ²	S
	2.2.	Tereny zagrożone powodzią na km ²	S
	2.3.	Budynki o złym stanie technicznym na 1 km ²	S
	2.4.	Liczba wydanych decyzji o ustalenie warunków zabudowy i o lokalizacji inwestycji celu publicznego na 1 km ²	D
Sfera gospodarcza	3.1.	Nowo zarejestrowane podmioty gospodarcze na 100 mieszkańców	D
	3.2.	Wyrejestrowane podmioty gospodarcze na 100 mieszkańców	S
Sfera środowiskowa	4.1.	Emisja CO ₂ na km ²	S
	4.2.	Gospodarstwa domowe wykorzystujące OZE na 100 gospodarstw domowych	D

ETAP 5. Na mapę Gminy Borowie naniesiono siatkę heksagonalną w postaci sześciokątów foremnych o promieniu 600 m i powierzchni 25 ha. Dysponując danymi o występowaniu zjawiska dla konkretnych punktów adresowych lub obszarów zurbanizowanych w danym sołectwie, zagregowano dane do jednostek przestrzennych wyznaczonych przez sześciokąty. Uzyskane dane naniesiono na mapy ze wskazaniem ich skali oraz legendy wyjaśniającej zastosowane wartości.

Rysunek 1 Podział Gminy Borowie na sołectwa z zastosowaną siatką heksagonalną [źródło: opracowanie własne]

ETAP 6. Wizualizacja wskaźników na mapach została przygotowana według kilku szablonów. Poszczególnym sferom, w których została przeprowadzona analiza przyporządkowano inne kolory służące do mapowego opisu zdarzeń i wskaźników, tak kolejno:

- strefa społeczna – kolor zielony;
- strefa przestrzenno-funkcjonalna – kolor fioletowy;
- strefa gospodarcza – kolor niebieski;
- strefa środowiskowa – kolor pomarańczowy.

Przy opisie wskaźników charakteryzujących całą gminę sześciokąty o wskaźniku wyższym/niższym od średniej dla Gminy (stymulanta/destymulanta) zaznaczano odcieniami ciemniejszymi, im intensywniejsza barwa tym większe skala problemu. Wyjątkiem jest mapa dot. występowania i lokalizacji lokalnych podtopień oraz budynków zdegradowanych, gdzie

jako sześciokąty, w których występuje sytuacja problemowa zidentyfikowano te w granicach, których wystąpiło omawiane zjawisko.

W przypadku interpretacji informacji pozyskanych z podziałem na sołectwa, wskaźniki związane z bezpośrednią działalnością ludzką oraz w obrębie własnych gospodarstw domowych jako obszary problemowe wskazano, w granicy danego sołectwa obszary silnie zurbanizowane.

Zebrano oraz opracowano bazy kart projektów składanych przez mieszkańców, władze samorządowe oraz podmioty działające na obszarze Gminy Borowie w zakresie propozycji projektów do realizacji na terenie zdegradowanym w latach 2016–2026.

ETAP 7. Zidentyfikowano obszary problemowe w strefie społecznej, następnie w strefach przestrzenno-funkcjonalnej, gospodarczej i środowiskowej, a następnie wyznaczono obszar zdegradowany. Po wyznaczeniu mapy potencjałów na terenie gminy i po skorelowaniu ich z obszarem zdegradowanym wyznaczono obszar rewitalizacji.

ETAP 8. Opracowano i zredagowano Projekt Programu Rewitalizacji.

Etap 9. Przeprowadzono procedurę strategicznej oceny oddziaływania Programu na środowisko wraz z udziałem społeczeństwa na podstawie Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r. poz. 1235 z późn. zm.).

Etap 10. Uchwalono Program Rewitalizacji dla Gminy Borowie na lata 2016-2023 przez Radę Gminy Borowie.

Niniejszy dokument powstał w wyniku prac przedstawicieli samorządu lokalnego, instytucji publicznych, przedsiębiorców i pracowników Urzędu Gminy Borowie, przy współudziale ekspertów i specjalistów zewnętrznych, a także mieszkańców gminy, jako głównych interesariuszy procesu rewitalizacji.

2. CHARAKTERYSTYKA OBECNEJ SYTUACJI GMINY BOROWIE – DIAGNOZA SYTUACJI KRYZYSOWEJ

2.1. Strefa społeczna

Zjawiska społeczne występujące na terenie danej jednostki administracyjnej, w kontekście opracowania Programu Rewitalizacji stanowią najistotniejszy czynnik diagnozy prowadzącej do wyznaczenia obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji. Takie kwestie jak bezrobocie, ubóstwo, przestępczość, czy niski poziom kapitału społecznego lub uczestnictwa w życiu publicznym stanowią podstawę dla weryfikacji form i skali kryzysów występujących w gminie, w tej właśnie sferze.

Identyfikacji oraz oceny zjawisk społecznych w Gminie Borowie dokonano w oparciu o następujące wskaźniki:

- Liczba przyznanych świadczeń pomocy społecznej ze względu na ubóstwo na 100 mieszkańców;
- Liczba przyznanych świadczeń pomocy społecznej ze względu na niepełnosprawność oraz długotrwałą lub ciężką chorobę na 100 mieszkańców;
- Liczba przyznanych świadczeń pomocy społecznej ze względu na potrzebę ochrony macierzyństwa na 100 mieszkańców;
- Liczba przydzielonych niebieskich kart na 100 mieszkańców;
- Liczba osób bezrobotnych na 100 mieszkańców;
- Liczba osób długotrwale pozostających bez pracy na 100 mieszkańców;
- Liczba osób bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego na 100 mieszkańców;
- Liczba bezrobotnych kobiet po urodzeniu dziecka na 100 mieszkańców;
- Liczba interwencji policji na 100 mieszkańców;
- Liczba wszczętych postępowań na 100 mieszkańców;
- Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich [%];
- Frekwencja wyborcza w wyborach do sejmiku [%];
- Liczba organizacji społecznych na 100 mieszkańców;
- Liczba zainteresowanych montażem OZE na 100 gospodarstw domowych.

2.1.1. Demografia

Potencjał demograficzny oraz zmiany struktury demograficznej wywierają istotny wpływ na przebieg procesów społeczno-gospodarczych danej jednostki administracyjnej. Determinują między innymi rozmiary potrzeb w zakresie infrastruktury społecznej, stopień aktywności zawodowej, a także współdecydują o przebiegu przyszłego rozwoju.

Powiat garwoliński odnotowuje w ostatnich latach wzrost liczby mieszkańców, co wiąże się z migracjami ludności z Warszawy. Osoby te wybierają jednak przede wszystkim gminy Pilawa i Garwolin, gdzie infrastruktura techniczna i społeczna znajdują się na wyższym poziomie niż w gminie Borowie. Gmina ta bowiem od kilku lat odnotowuje stały spadek liczby mieszkańców. Jest to konsekwencją migracji ludzi młodych do większych miast w poszukiwaniu pracy i lepszych warunków życia dla siebie i swoich rodzin. Wartość gęstości zaludnienia w poszczególnych gminach powiatu garwolińskiego wahała się od 40,74 do 141,63 mieszkańców na kilometr kwadratowy. Znaczna rozpiętość tego wskaźnika wiąże się w głównej mierze z charakterem danej jednostki administracyjnej. Garwolin, w którym odnotowuje się jedną z największych wartości tego wskaźnika, jest miastem powiatowym. Gmina Borowie na tle powiatu przyjmuje średnią 64,47 mieszkańców na kilometr kwadratowy, co pod względem gęstości zaludnienia plasuje ją na szóstym miejscu, zakładając, iż jako sytuację optymalną przyjmuje się wyższe wartości tego wskaźnika. Teren powiatu garwolińskiego w 2015 roku był zamieszkiwany przez 90 750 osób, w tym 45 064 kobiet oraz 45 686 mężczyzn. W Gminie Borowie zamieszkiwało 5 174, co stanowi 5,70 % zaludnienia całego powiatu.

Poniższa tabela zawiera informacje na temat udziału ludności według ekonomicznych grup wieku na terenie Gminy Borowie, powiatu garwolińskiego i województwa mazowieckiego na przestrzeni lat 2010-2015.

Zgodnie z poniższym zestawieniem sytuacja na terenie Gminy Borowie kształtowała się mniej korzystnie niż na terenie powiatu garwolińskiego. W Gminie odnotowano mniejszy udział osób w wieku przedprodukcyjnym oraz wyższy udział osób w wieku poprodukcyjnym niż na terenie powiatu garwolińskiego.

Tabela 2 Podział ludności wg ekonomicznych grup wieku na terenie Gminy Borowie, powiatu garwolińskiego i województwa mazowieckiego [źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS]

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Gmina Borowie							Udział procentowy grupy w 2015 r.
w wieku przedprodukcyjnym	1 216	1 178	1 177	1 138	1 114	1 081	20,7%
w wieku produkcyjnym	3 121	3 169	3 163	3 177	3 224	3 228	61,9%
w wieku poprodukcyjnym	893	893	894	902	896	906	17,4%

SUMA	5 230	5 240	5 234	5 217	5 234	5 215	
Powiat garwoliński							Udział procentowy grupy w 2015 r.
w wieku przedprodukcyjnym	24 408	24 008	23 691	23 382	23 264	23 177	21,3%
w wieku produkcyjnym	67 200	67 450	67 481	67 475	67 290	67 047	61,7%
w wieku poprodukcyjnym	16 838	17 070	17 420	17 705	18 100	18 516	17,0%
SUMA	108 446	108 528	108 592	108 562	108 654	108 740	
Województwo mazowieckie							Udział procentowy grupy w 2015 r.
w wieku przedprodukcyjnym	987 386	984 537	983 722	984 077	988 011	994 402	18,59%
w wieku produkcyjnym	3 346 992	3 343 429	3 333 922	3 319 937	3 304 741	3 282 698	61,37%
w wieku poprodukcyjnym	932 694	957 638	984 116	1 012 826	1 041 759	1 072 014	20,04%
SUMA	5 267 072	5 285 604	5 301 760	5 316 840	5 334 511	5 349 114	

Analizując dane z przestrzeni lat 2010-2014 na terenie Gminy Borowie, widoczny jest zdecydowany spadek udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym z 23,25 % w 2010 r. do 21,28 % w 2014 r. i 20,7 % w 2015 r. Należy również zwrócić uwagę, iż wzrósł procent udziału osób produkcyjnym o 1,92 p.p. Odnotowano również zwiększenie udziału osób w wieku poprodukcyjnym o 0,05 p.p. Wskazane tendencje są zgodne z panującymi w całym powiecie garwolińskim oraz województwie mazowieckim.

Tabela 3 Podział ludności wg ekonomicznych grup wieku na terenie Gminy Borowie, powiatu garwolińskiego i województwa mazowieckiego [źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS]

Rok	2014	2013	2012	2011	2010
Gmina Borowie					
w wieku przedprodukcyjnym	21,28%	21,81%	22,49%	22,48%	23,25%
w wieku produkcyjnym	61,60%	60,90%	60,43%	60,48%	59,67%
w wieku poprodukcyjnym	17,12%	17,29%	17,08%	17,04%	17,07%
Powiat garwoliński					
w wieku przedprodukcyjnym	21,41%	21,54%	21,82%	22,12%	22,51%
w wieku produkcyjnym	61,93%	62,15%	62,14%	62,15%	61,97%
w wieku poprodukcyjnym	16,66%	16,31%	16,04%	15,73%	15,53%
Województwo mazowieckie					
w wieku przedprodukcyjnym	18,52%	18,51%	18,55%	18,63%	18,75%
w wieku produkcyjnym	61,95%	62,44%	62,88%	63,26%	63,55%
w wieku poprodukcyjnym	19,53%	19,05%	18,56%	18,12%	17,71%

Na przedstawione powyżej dane należy nałożyć wskaźnik obciążenia demograficznego, który obrazuje liczbę ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym. Na przestrzeni lat

2010-2015 wzrosła liczba osób w wieku poprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym z 73,4 w 2010 roku do 83,8 w 2015 r. Należy też zaznaczyć, iż wskaźnik dla Gminy jest wyższy od wskaźnika dla powiatu, który w 2015 r. wyniósł 79,9. Dodatkowo trend wzrostu liczby osób poprodukcyjnym przypadających na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym jest charakterystyczny dla całego powiatu oraz województwa mazowieckiego.

Tabela 4 Ludność w wieku poprodukcyjnym w przeliczeniu na 100 osób wieku przedprodukcyjnego na terenie Gminy Borowie, powiat garwoliński i województwo mazowieckie na przestrzeni lat 2010-2015 [źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS]

Nazwa	ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
MAZOWIECKIE	94,5	97,3	100,0	102,9	105,4	107,8
Powiat garwoliński	69,0	71,1	73,5	75,7	77,8	79,9
Gmina Borowie	73,4	75,8	76,0	79,3	80,4	83,8

Tabela 5 Przyrost naturalny na terenie Gminy Borowie, powiatu garwolińskiego oraz Gminy Borowie na przestrzeni lat 2010-2015 [źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS]

Nazwa	Przyrost naturalny					
	ogółem					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
MAZOWIECKIE	7 367	4 178	2 827	1 140	3 645	2 426
Powiat garwoliński	236	260	186	151	309	286
Gmina Borowie	-1	2	-21	-14	-6	-15

Poniższa tabela przedstawia liczbę ludności z podziałem na miejsce zamieszkania (sołectwo) w lata 1998, 2002, 2011 oraz 2015. Dane dla lat 1998, 2002, 2011 pochodzą z Powszechnego Spisu Ludności, natomiast dane dotyczące roku 2015 zostały udostępnione przez Urząd Gminy w Borowiu. Z informacji zestawionych poniżej wynika, iż jedynie na terenie 7 z 19 sołectw wzrasta liczba ludności. Sołectwami tymi są Borowie, Brzuskowola, Dudka, Kamionka, Nowa Brzuza oraz Wilchta. Pozostałe 12 sołectw odznacza się tendencją spadkową.

Tabela 6 Podział ludności Gminy Borowie z podziałem na lata 1998, 2002, 2011, 2015 (źródło: dla lat 1998,2002,2011 – Powszechny Spis Ludności – dane GUS, dla roku 2015 – Urząd Gminy Borowie)

Sołectwo/rok	1998	2002	2011	2015	Tendencja
Borowie	433	407	581	631	↑
Brzuskowola	154	112	137	139	↑
Chromin	434	329	369	366	↓
Dudka	207	141	221	232	↑
Filipówka	273	198	219	196	↓
Głósków	591	518	658	670	↑

Gościewicz	205	165	201	188	↓
Gózd	116	89	104	103	↓
Iwowe	605	490	584	563	↓
Jaźwiny	288	228	300	281	↓
Kamionka	123	103	146	154	↑
Laliny	287	235	280	264	↓
Łętów	169	145	182	172	↓
Łopacianka	289	206	248	238	↓
Nowa Brzuza	199	162	224	215	↑
Stara Brzuza	182	133	135	124	↓
Słup Pierwszy	343	292	377	231	↓
Słup Drugi				137	
Wilchta	269	199	267	270	↑

Ze względu na malejącą liczbę mieszkańców, wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym, spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym oraz ujemny przyrost naturalny widoczna jest potrzeba zapewnienia mieszkańcom odpowiedniej infrastruktury społecznej, edukacyjnej, rekreacyjnej, technicznej, która podniosłaby wartość terenu, a w konsekwencji zahamowałaby migrację ludności do pobliskich atrakcyjnych ośrodków miejskich. Widoczna jest tutaj potrzeba technicznej modernizacji obiektów na terenie Gminy oraz wprowadzenie działań naprawczych w sferze społecznej, które pomogłyby w promowaniu regionu, przyciągnięciu przedsiębiorców oraz turystów.

2.1.2. Problemy społeczne

Suma przydzielonych zasiłków dla rodzin na terenie powiatu garwolińskiego w roku 2015 wynosiła 3 818. W samej Gminie Borowie wydano 202 takie zasiłki, co stanowi 5,3% ogółu dla całego powiatu.

Teren Gminy Borowie charakteryzuje się występowaniem obszarów z problemami społecznymi takimi jak ubóstwo, alkoholizm, przemoc w rodzinie, bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, bezrobocie. Na terenie Gminy pomocą społeczną zajmuje się Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

GOSP w Borowiu realizuje swoje ustawowe zadania, którymi są:

- Zasiłki stałe - przyznawane osobom całkowicie niezdolnym do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności oraz nie posiadającym dochodów i uprawnień do pobierania świadczeń z własnego ubezpieczenia społecznego.
- Zasiłki celowe i celowe specjalne - przyznawane z przeznaczeniem na pokrycie wydatków związanych z utrzymaniem domu, opłatą za energię elektryczną, zakupem opału, zakupem obuwia, odzieży, żywności, leków i środków opatrunkowych, wyposażeniem dzieci do szkoły i na kolonie letnie. Zasiłki celowe i specjalne celowe są zadaniem własnym gminy.

- Odpłatność za pobyt w domu pomocy społecznej.
- Zasiłki okresowe - przyznawane są w szczególności z powodu bezrobocia, długotrwałej choroby lub niepełnosprawności.
- Rządowy program "Pomoc państwa w zakresie dożywiania".
- Ponoszenie odpłatności za pobyt w Domu Dziecka.
- Specjalistyczne usługi opiekuńcze.

Drugą ustawową działalnością Ośrodka obok udzielania pomocy materialnej jest świadczenie pracy socjalnej.

Ośrodek skorzystał również z programu "Dostarczanie żywności dla najuboższej ludności Unii Europejskiej". Biorąc pod uwagę wzrastające potrzeby środowisk przy stosunkowo niewielkich funduszach na pomoc społeczną Ośrodek ściśle współpracując z Polskim Komitetem Pomocy Społecznej i Siedleckim Bankiem Żywności uzyskał długoterminową możliwość sprowadzania żywności dla mieszkańców naszej gminy.

Tabela 7 Liczba świadczeń przyznanych przez GOPS z podziałem na powód pozostawania w trudnej sytuacji życiowej w latach 2011-2014 [źródło: Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Borowie na lata 2016-2025]

Powód pozostawania w trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin			
	2011	2012	2013	2014
Ubóstwo	45	45	49	49
Potrzeba ochrony macierzyństwa	35	35	38	38
w tym wielodzietność	31	31	32	32
Bezrobocie	29	29	35	35
Niepełnosprawność	14	14	14	14
Długotrwała choroba	21	29	36	36
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	3	3	4	10
Alkoholizm	7	7	7	7
Przemoc w rodzinie	7	4	16	0
Zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa	1	1	1	3

Z powyżej zestawionych danych wynika, iż najpoważniejsze problemy występujące na terenie Gminy Borowie to ubóstwo, potrzeba ochrony macierzyństwa oraz niepełnosprawność i długotrwała lub ciężka choroba. Należy zaznaczyć, iż bezrobocie zostało rozpatrzone jako osobny wskaźnik. Na przestrzeni lat 2010-2014 widać widoczny wzrost liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej. Jedynym powodem, w którym widoczny jest zdecydowany spadek przyznanych świadczeń to przemoc w rodzinie. Zgodnie z poniższymi danymi przekazanymi przez Urząd Gminy Borowie najwięcej świadczeń zostało przyznanych na terenie sołectw Wilchta (13 %), Laliny (12,4 %) oraz Słup Drugi (12,4 %). Jeśli zaś

chodzi o wyszczególnienie na rodzaj świadczeń to największa ich liczba jest związana z potrzebą ochrony macierzyństwa (22 %), ubóstwem (15,8%) oraz wielodzietnością (14,7 %).

Tabela 8 Liczba świadczeń przyznanych przez GOPS z podziałem na powód pozostawania w trudnej sytuacji życiowej w roku 2015 [źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Borowiu]

Wyszczególnienie	Liczba przyznanych świadczeń							
	Alkoholizm	Ubóstwo	Niepetynosprawność	Ofiary przemocy w rodzinie	Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	Długotrwała lub ciężka choroba	Potrzeba ochrony macierzyństwa	Wielodzietność
Borowie	1	3	2		1	1	4	4
Brzuskowola								
Chromin	1	1	3			2	1	1
Dudka		1						
Filipówka			1			1	1	
Głosków		2	2	2	1	3	3	1
Gościewicz			1			1	1	1
Gózd	2	3	2	1	2	1	4	3
Iwowe	2	2	2	1		1	2	
Jaźwiny		1						
Kamionka		1	1			1	4	3
Laliny	4	4	1	2	4	2	5	3
Łętów	3	3		1	1	3	2	1
Łopacianka	1	1				1		
Nowa Brzuza		1	1		1	1	3	3
Stara Brzuza								
Słup Pierwszy								
Słup Drugi	3	5	2	2	2	3	4	1
Wilchta	3	3		2	2	3	5	5

W przypadku gminy Borowie znaczną część przyczyn przyznawania pomocy społecznej była potrzeba ochrony macierzyństwa, ubóstwo czy wielodzietność. Taki stan rzeczy związany jest między innymi ze zwiększającym się udziałem osób powyżej 67 roku życia w ogóle społeczeństwa oraz z zwiększającą się liczbą rodzin wielodzietnych, zaś następstwem staje się realny problem wykluczenia społecznego, którego objawami są pełne odcięcie lub niski poziom uczestnictwa w życiu zbiorowym. Niejednokrotnie w związku z podjęciem opieki nad dziećmi, członek rodziny zmuszony jest częściowo lub w całości zrezygnować z pracy zarobkowej. Zjawisko ubożenia części mieszkańców Gminy Borowie (głównie tych,

którzy zamieszkują ul. Nadwodną, Wierzbową, Słoneczną, Zielną, Polną i Kościelną) jest spowodowane obecnością terenów zalewowych. Woda z pobliskich zbiorników wodnych często zalewa grunty rolne i posesje, powodując tym samym, iż grunty te nie nadają się do użytkowania. Należy zaznaczyć, iż problem ubóstwa w szczególności dotyczy dzieci i młodzież, czego konsekwencją jest niedożywienie, zaniedbanie ze strony dorosłych oraz edukację. Dodatkowym problemem występującym na terenie Gminy Borowie jest niepełnosprawność i długotrwałe lub ciężkie choroby. Osoby niepełnosprawne lub chore muszą zmierzyć się z wieloma problemami, nie tylko osobistymi, ale również społecznymi jak pokonywanie barier architektonicznych, trudności w porozumiewaniu się lub brak miejsc pracy przystosowanych do osób niepełnosprawnych. Sytuacja taka może wpływać na odrzucenie społeczne, wytwarzać poczucie niskiej wartości, co powoduje izolację społeczną. Jak widać problemy społeczne występujące na terenie Gminy nie występują w izolacji od siebie, ale są od siebie zależne i połączone.

Gmina Borowie posiada przyjętą uchwałą nr XIX/89/2016 przez Radę Gminy Borowie dnia 29 kwietnia 2016 r. Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Borowie na lata 2016-2025. Na potrzeby wykonania ww. dokumentu dokonano identyfikacji podstawowych problemów społecznych w Gminie Borowie, do których zalicza się:

- ➔ alkoholizm i inne uzależnienia,
- ➔ bezrobocie,
- ➔ niepełnosprawność,
- ➔ bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych,
- ➔ przemoc w rodzinie,
- ➔ sieroctwo.

Dodatkowo w czasie warsztatów z przeprowadzonych z mieszkańcami na potrzeby ww. dokumentu ich uczestnicy podkreślili, iż istotnymi problemami na terenie Gminy są:

- ➔ bezrobocie,
- ➔ bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych,
- ➔ alkoholizm,
- ➔ niepełnosprawność,
- ➔ cukrzyca dzieci (złe odżywianie).

Na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Borowie oraz Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Borowiu przeanalizowano sytuacje na terenie sołectw, zestawiając wartość średniej charakteryzującą poszczególne jednostki osadnicze w wartością średniej dla całej Gminy Borowie.

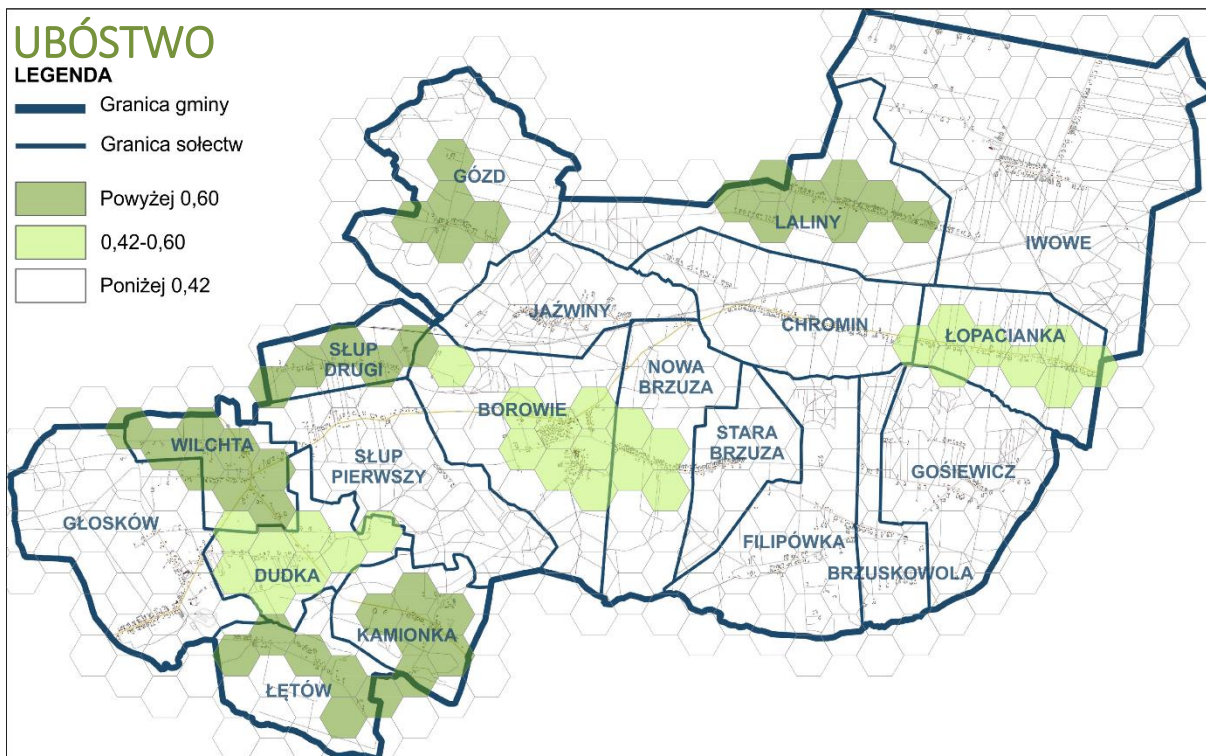
Zgodnie z poniższą tabelą, najgorzej przedstawia się sytuacja na terenie sołectw Gózd, Kamionka, Laliny, Łętów, Nowa Brzuza, Słup Drugi oraz Wilchta, gdzie wszystkie trzy wskaźniki wzięte pod uwagę przyjmują wartość mniej korzystną niż średnia dla gminy.

Tabela 9 Zestawienie wskaźników dotyczących problemów społecznych [źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS]

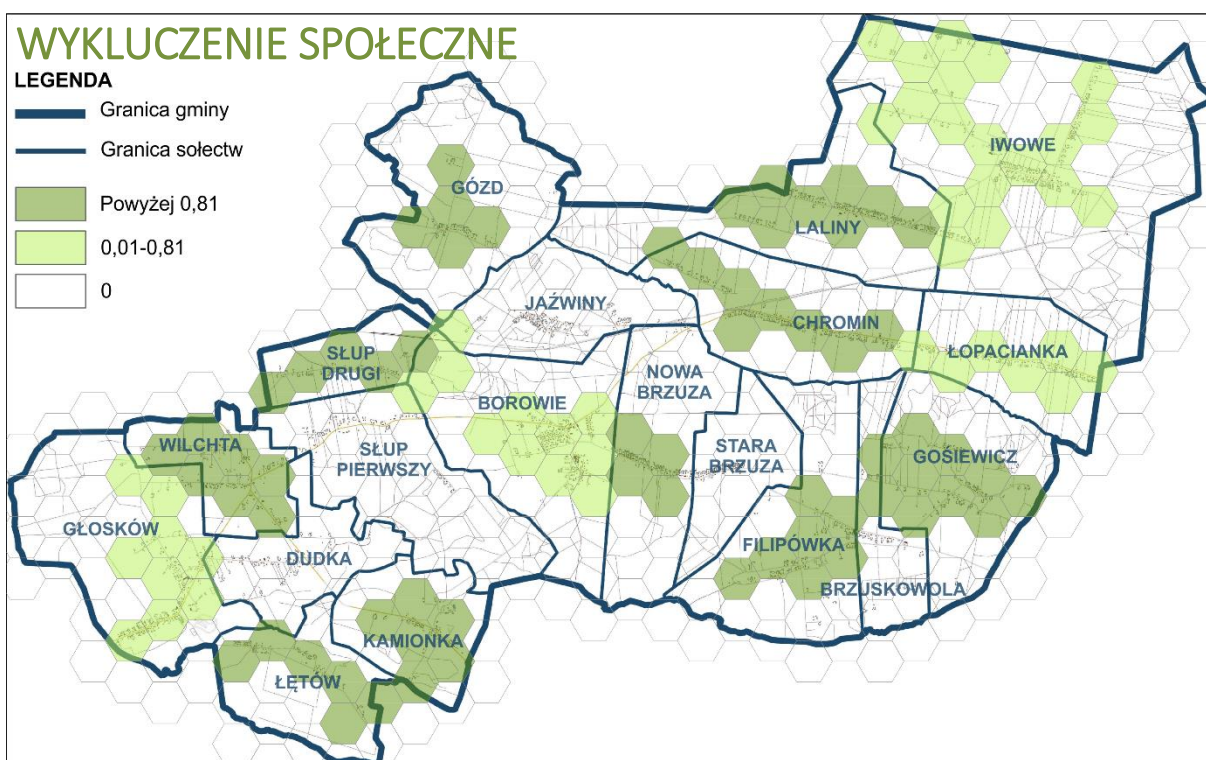
Sołectwa	Problemy społeczne			Problemy społeczne – na 100 mieszkańców sołectwa		
	Ubóstwo	Niepełnosprawność i długotrwała lub ciężka choroba	Potrzeba ochrony macierzyństwa	Ubóstwo	Niepełnosprawność i długotrwała lub ciężka choroba	Potrzeba ochrony macierzyństwa
Borowie	3	3	4	0,48	0,48	0,63
Bruskowola		0		0,00	0,00	0,00
Chromin	1	5	1	0,27	1,37	0,27
Dudka	1	0		0,43	0,00	0,00
Filipówka		2	1	0,00	1,02	0,51
Głosków	2	5	3	0,30	0,75	0,45
Gościewicz		2	1	0,00	1,06	0,53
Gózd	3	3	4	2,91	2,91	3,88
Iwowe	2	3	2	0,36	0,53	0,36
Jaźwiny	1	0		0,36	0,00	0,00
Kamionka	1	2	4	0,65	1,30	2,60
Laliny	4	3	5	1,52	1,14	1,89
Łętów	3	3	2	1,74	1,74	1,16
Łopacianka	1	1		0,42	0,42	0,00
Nowa Brzuza	1	2	3	0,47	0,93	1,40
Stara Brzuza		0		0,00	0,00	0,00
Słup Pierwszy		0		0,00	0,00	0,00
Słup Drugi	5	5	4	3,65	3,65	2,92
Wilchta	3	3	5	1,11	1,11	1,85
Suma	31	42	39			
Średnia dla Gminy				0,60	0,81	0,75

Legenda:

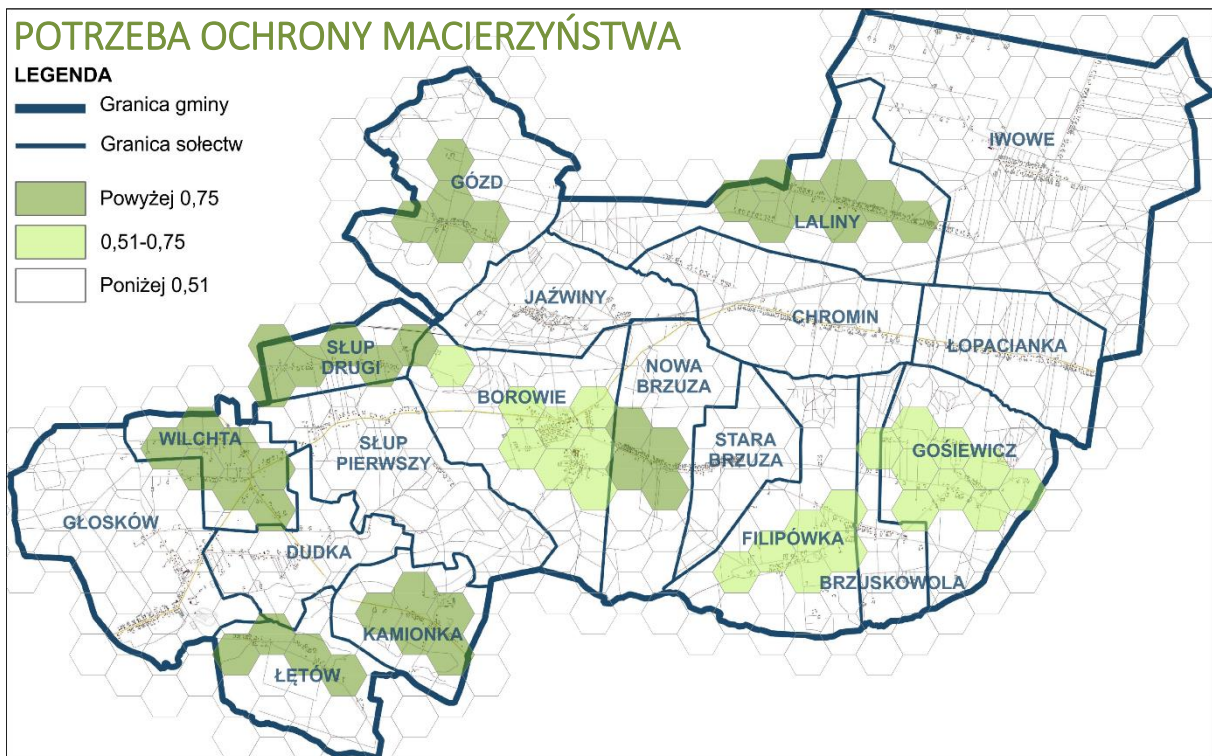
Wartość wskaźnika wyższa niż wartość średniej dla całej Gminy	
---	--

Rysunek 2 Mapa przedstawiająca zasięg przestrzenny świadczeń przyznawanych ze względu na ubóstwo [źródło: opracowanie własne]

Rysunek 3 Mapa przedstawiająca zasięg przestrzenny świadczeń przyznawanych ze względu na wykluczenie społeczne (liczba świadczeń przyznawanych ze względu na niepełnosprawność i długotrwałą lub ciężką chorobę na 100 mieszkańców) [źródło: opracowanie własne]

Rysunek 4 Mapa przedstawiająca zasięg przestrzenny świadczeń przyznawanych ze względu na potrzebę ochrony macierzyństwa [źródło: opracowanie własne]

Zaprezentowane mapy wskazują rozkład przestrzenny nasilenia powyższych zjawisk w gminie. Szczegółnej analizie poddano aspekt udzielonej pomocy społecznej przez GOPS w rozbiciu na sołectwa z powodu ubóstwa, niepełnosprawności i długotrwałej lub ciężkiej choroby oraz potrzeby ochrony macierzyństwa, gdyż świadczenia te są przyznawane najczęściej. Wszystkie mapy zostały stworzone na podstawie wskaźnika, który charakteryzuje ilość przyznanych w danym sołectwie świadczeń w przeliczeniu na 100 mieszkańców danego sołectwa.

Innym objawem konieczności objęcia rodziny pomocą społeczną jest nadanie jej „Niebieskiej karty”. Niebieska karta to dokument stwierdzający występowanie przemocy w rodzinie. Zawiera on zapisy związane z przemocą w danej rodzinie oraz służy ocenie zagrożenia przemocą w przyszłości.

W gminie Borowie wydano 22 niebieskich kart, przy czym najwięcej tego typu dokumentów na 100 mieszkańców obowiązuje wśród ludności sołectw Laliny i Iwowe. Niebieska karta nie obowiązuje w żadnej rodzinie w Brzuskowoli, Dudce, Filipówce, Góźnie, Jazwinach, Kamionce, Łętowie, Nowej Brzuzie, Starej Brzuzie oraz Wilchcie.

Zespół ds. Prewencji w Borowie Wydziału Prewencji w KPP Garwolin wspólnie z GOPS Borowie prowadzi działania w związku z procedurą nadawania „Niebieskiej Karty” oraz z pomocą rodzinom niezaradnym

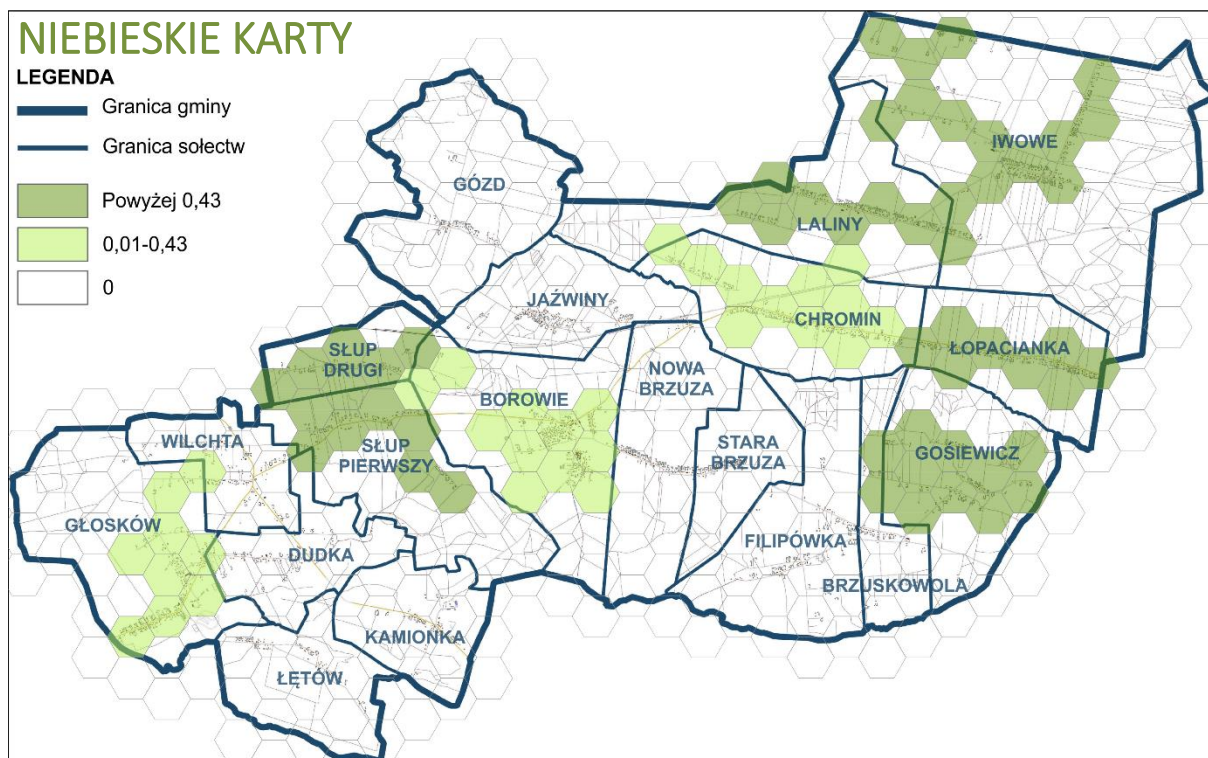
życiowo, osobom starszym i samotnym. Funkcjonariusze z Zespołu ds. Prewencji w Borowiu w ramach poprawienia bezpieczeństwa na terenie gminy Borowie włączają się w różnego typu akcje wspólnie ze szkołami i Gminnym Ośrodkiem Kultury.

Tabela 10 Zestawienie wskaźnika obrazującego problem przyznanych „Niebieskich kart” [źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowej Komendy Policji w Garwolinie z dnia 6.07.2016 r.]

Sołectwo	Liczba przydzielonych niebieskich kart	Liczba przydzielonych niebieskich kart na 100 mieszkańców
Borowie	2	0,32
Brzuskowola	0	0,00
Chromin	1	0,27
Dudka	0	0,00
Filipówka	0	0,00
Głosków	2	0,30
Gościewicz	1	0,53
Gózd	0	0,00
Iwowe	5	0,89
Jaźwiny	0	0,00
Kamionka	0	0,00
Laliny	5	1,89
Łętów	0	0,00
Łopacianka	3	1,26
Nowa Brzuza	0	0,00
Stara Brzuza	0	0,00
Słup Pierwszy	2	0,87
Słup Drugi	1	0,73
Wilchta	0	0,00
Suma	22	
Średnia dla Gminy		0,43

Legenda:

Wartość wskaźnika wyższa niż wartość średniej dla całej Gminy	
---	--

Rysunek 5 Mapa przedstawiająca zasięg przestrzenny przyznawanych „Niebieskich kart” [źródło: opracowanie własne]

2.1.3. Bezrobocie

Trwały brak pracy jest czynnikiem, który ma decydujący wpływ na zaspokajanie ważnych potrzeb społecznych w różnych sferach życia. Bezpośrednią konsekwencją bezrobocia jest narastająca patologia społeczna, pogłębianie się niepewności społecznej i wzrost poczucia zagrożenia bezpieczeństwa socjalnego. Długotrwały brak pracy powoduje szybką degradację ekonomiczną jednostki i rodziny, potęguje biedę i rozszerza sferę ubóstwa. Sytuacja materialna długotrwałych bezrobotnych zależy w dużym stopniu od ich standardu życia w czasie zatrudnienia, a zwłaszcza od posiadanych dóbr trwałego użytku, oszczędności oraz długów. Istotne znaczenie ma bowiem poziom, od którego zaczyna się proces degradacji ekonomicznej i społecznej. Najbardziej trudną sytuację materialną mają rodziny długotrwanie pozostające bez stałego zatrudnienia. Pomimo zmniejszenia liczby osób zarejestrowanych jako bezrobotne w ogólnej liczbie mieszkańców gminy, w Borowiu występuje zjawisko tzw. bezrobocia ukrytego, dotykające szczególnie osób zatrudnionych w rolnictwie i jest związane z niskim poziomem wykształcenia i kompetencji.

Według stanu na 31 grudnia 2015 r. w powiecie garwolińskim zarejestrowanych było 5 565 osób bezrobotnych. W gminach powiatu garwolińskiego zastosowano wskaźnik obejmujący liczbę bezrobotnych w gminie przypadającą na 100 osób w wieku produkcyjnym. Najwyższym wskaźnikiem

bezrobocia charakteryzowała się gmina Łaskarzew (18,36) oraz Garwolin (15,77). Najlepszą sytuację odnotowano natomiast w gminie Sobolew (6,69) oraz Trojanów (5,96).

Poniższa tabela przedstawia procentowy udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Wynika z niej, iż na przestrzeni lat wzrosła liczba bezrobotnych, w szczególności wzrost nastąpił wśród mężczyzn. Niepokojącym zjawiskiem jest również wzrost udziału bezrobotnych wśród ludności w wieku produkcyjnym na przełomie lat 2014/2015.

Tabela 11 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci [źródło: Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Borowie na lata 2016-2025]

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci		2011	2012	2013	2014	2015
ogółem	%	5,9	7,6	8,6	7,13	7,1
mężczyźni	%	6,7	8,9	10,2	9,54	8,5
kobiety	%	4,9	5,9	6,6	4,76	5,3

Tabela 12 Liczba osób bezrobotnych oraz długotrwale bezrobotnych w podziale na sołectwa w latach 2010-2015 [źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Garwolinie z dnia 9.03.2017 r.]

SOŁECTWO	Bezrobotni						Długotrwale bezrobotni					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Borowie	75	82	96	98	111	101	43	45	54	67	76	82
Brzuskowola	5	5	6	8	5	3	2	1	4	3	3	1
Chromin	27	24	29	28	24	24	12	10	16	17	16	16
Dudka	13	14	15	18	22	18	7	7	8	11	10	11
Filipówka	5	6	4	6	9	7	4	4	3	3	4	4
Głusków	42	48	57	53	50	51	15	17	24	26	29	24
Gościewicz	3	4	5	6	9	8	0	0	0	3	5	4
Gózd	9	4	4	6	5	2	6	3	2	2	4	2
Iwowe	18	18	28	35	32	32	10	12	15	19	20	22
Jaźwiny	15	19	21	25	25	24	9	6	11	17	15	16
Kamionka	9	4	4	6	9	8	2	2	2	3	2	4
Laliny	6	6	6	6	6	6	3	4	3	4	3	2
Łętów	1	8	9	15	9	5	1	2	6	7	2	3
Łopacianka	11	7	10	11	9	12	7	5	5	7	7	8
Nowa Brzuza	6	4	4	12	5	7	3	1	1	3	4	3
Słup Drugi	10	8	12	8	5	10	5	4	6	6	2	3
Słup Pierwszy	16	14	17	13	12	12	7	7	12	10	5	9
Stara Brzuza	4	4	8	6	4	7	1	2	4	5	1	3
Wilchta	13	12	14	15	13	16	7	5	8	7	6	8
SUMA	288	291	349	375	364	353	144	137	184	220	214	225

Na przestrzeni lat 2010-2015 widoczny jest wzrost ilości osób bezrobotnych na terenie Gminy, przy czym na przełomie 2014/2015 r. widoczny jest nieznaczny spadek osób bezrobotnych. Niepokojącym zjawiskiem jest wyraźny wzrost ilości osób długotrwale bezrobotnych. Na przestrzeni lat 2010-2015 największy wzrost zarejestrowanych osób bezrobotnych widoczny jest w sołectwach Borowie, Iwowe, Jaźwiny oraz Słup Drugi. Natomiast jeśli chodzi o statystyki dotyczące osób długotrwale pozostających bez pracy to wzrost taki jest widoczny na terenie sołectw Borowie, Głusków, Iwowe oraz Jaźwiny. Na terenie Gminy Borowie w 2015 roku było zarejestrowanych 353 bezrobotnych, w tym 225 osób pozostających bez pracy dłużej niż 24 miesiące. Najwięcej bezrobotnych było zarejestrowanych na terenie sołectw Borowie, Głusków oraz Iwowe, nieco mniej natomiast na terenie sołectw Jaźwiny oraz Chromin. Sytuacja bezrobocia długotrwałego w przeliczeniu na 100 mieszkańców jest zjawiskiem, które jest najbardziej widoczne w sołectwie Borowie. Dodatkowym problemem na terenie Gminy jest wzrost ilości bezrobotnych kobiet.

Tabela 13 Zestawienie wskaźników (bezrobocie oraz bezrobocie długotrwałe) dotyczących problemu bezrobocia [źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Garwolinie]

Sołectwo	Bezrobocie		Bezrobocie – w przeliczeniu na 100 mieszkańców sołectwa	
	Bezrobocie	Bezrobocie długotrwałe	Bezrobocie	Bezrobocie długotrwałe
Borowie	101	82	16,01	13,00
Brzuskowola	3	1	2,16	0,72
Chromin	24	16	6,56	4,37
Dudka	18	11	7,76	4,74
Filipówka	7	4	3,57	2,04
Głusków	51	24	7,61	3,58
Gościewicz	8	4	4,26	2,13
Gózd	2	2	1,94	1,94
Iwowe	32	22	5,68	3,91
Jaźwiny	24	16	8,54	5,69
Kamionka	8	4	5,19	2,60
Laliny	6	2	2,27	0,76
Łętów	5	3	2,91	1,74
Łopacianka	12	8	5,04	3,36
Nowa Brzuza	7	3	3,26	1,40
Stara Brzuza	7	3	5,65	2,42
Słup Pierwszy	12	9	5,19	3,90
Słup Drugi	10	3	7,30	2,19
Wilchta	16	8	5,93	2,96
SUMA	353	225		
Średnia dla Gminy			6,82	4,35

Legenda:

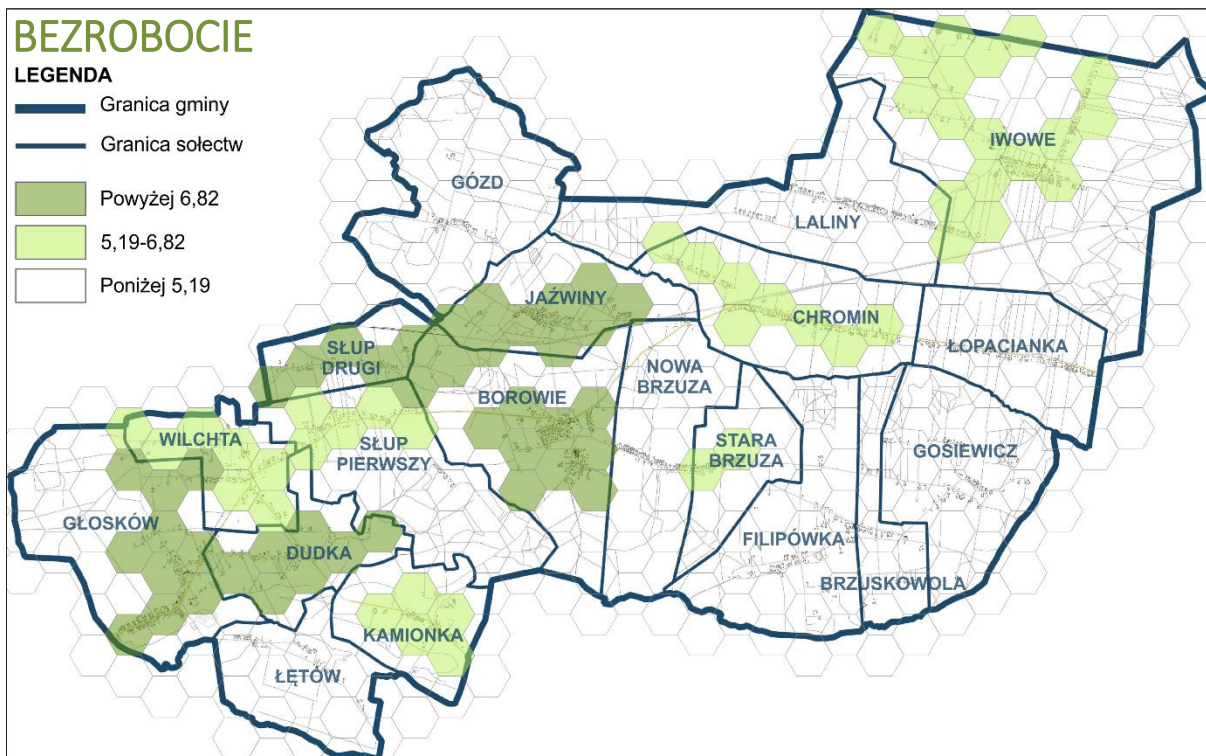
Wartość wskaźnika wyższa niż
wartość średniej dla całej Gminy

BEZROBOCIE

LEGENDA

- Granica gminy
- Granica sołectw
- Powyżej 6,82
- 5,19-6,82
- Poniżej 5,19

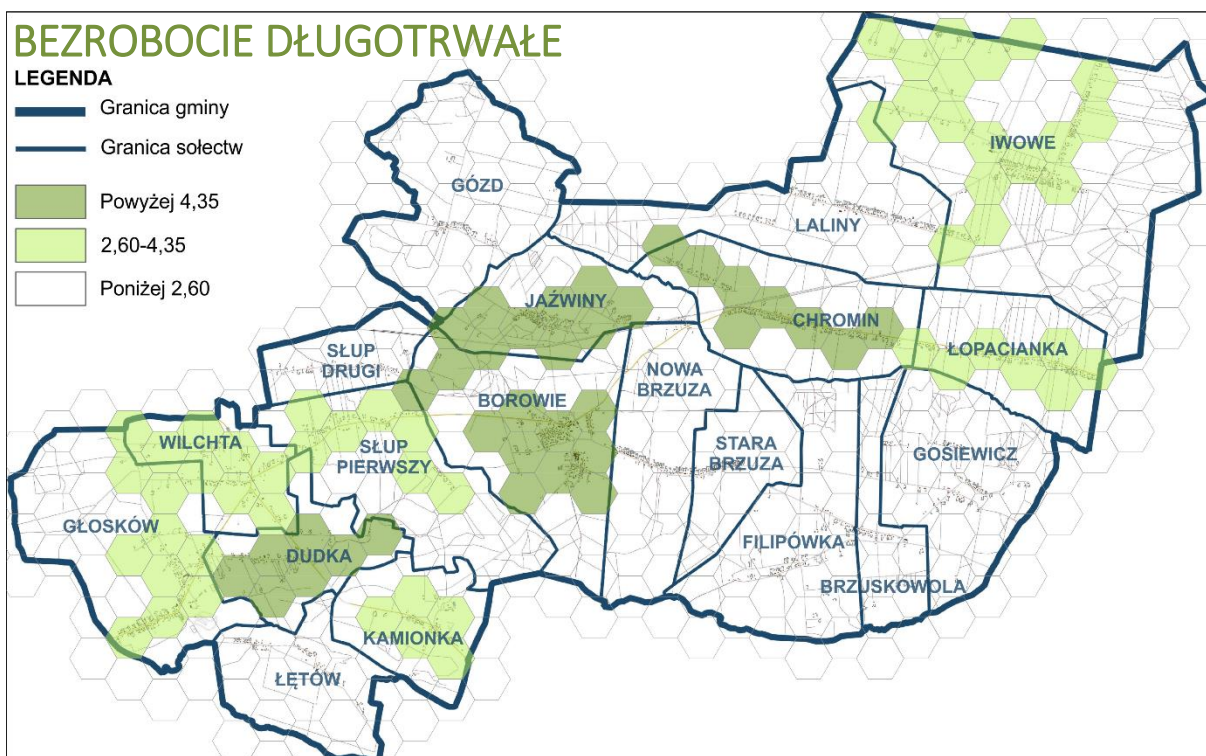

Rysunek 6 Mapa przedstawiająca zasięg przestrzenny problemu bezrobocia [źródło: opracowanie własne]

BEZROBOCIE DŁUGOTRWAŁE

LEGENDA

- Granica gminy
- Granica sołectw
- Powyżej 4,35
- 2,60-4,35
- Poniżej 2,60

Rysunek 7 Mapa przedstawiająca zasięg przestrzenny problemu bezrobocia długotrwałego [źródło: opracowanie własne]

Kolejnymi ważnymi wskaźnikami określającymi sferę bezrobocia jest liczba osób bezrobotnych nieposiadających doświadczenia oraz liczba kobiet, które przeszły na bezrobocie po urodzeniu dziecka. Badania wskazują, że w przypadku kobiet, które zdecydowały się na macierzyństwo powrót na rynek pracy jest utrudniony, a często oznacza wypadnięcie z rynku pracy i przejście w stan bezrobocia długoterminowego. W przypadku Polski, w 1990 roku wskaźnik dzietności wynosił 2,06, by w 2010 osiągnąć poziom już zaledwie 1,31. Tak niski poziom dzietności generuje wiele niekorzystnych zjawisk społeczno-gospodarczych i stanowi istotną przesłankę dla działań przygotowujących rynek pracy dla rodzin tak, by w obliczu wyboru „kariera czy rodzina” możliwe było połączenie obu celów.

Jak wynika z poniżej tabeli, na terenie Gminy w roku 2015 zarejestrowanych było 84 bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego. Najwięcej takich osób zamieszkuje sołectwa Borowie (22,6 %), Głusków (15,5 %) oraz Iwowe (14,3 %). Największy wzrost osób bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego na przestrzeni lat 2010-2015 nastąpił na terenie sołectwa Borowie (5) oraz Iwowe (4). Ogólna liczba osób bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego na przestrzeni lat 2010-2015 maleje. Kolejnym wskaźnikiem jest liczba kobiet bezrobotnych, które urodziły dziecko. Na przestrzeni lat 2010-2015 ich liczba wzrosła dwukrotnie – wzrost ten jest szczególnie widoczny w sołectwie Borowie, gdzie liczba kobiet bez pracy w 2010 roku wyniosła 6, natomiast w 2015 już 12.

Tabela 14 Liczba osób bezrobotnych bez doświadczenia oraz matek, które pozostają bezrobotne po urodzeniu dziecka w latach 2010-2015 [źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Garwolinie z dnia 9.03.2017 r.]

SOŁECTWO	Bezrobotni bez doświadczenia zawodowego						Bezrobocie wśród kobiet po urodzeniu dziecka					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Borowie	14	12	14	15	19	19	6	9	8	11	11	12
Brzuskowola	3	3	3	3	2	1	0	0	0	0	0	0
Chromin	6	5	5	7	7	5	0	1	1	1	1	1
Dudka	2	1	1	3	1	3	0	0	0	0	0	0
Filipówka	2	3	2	1	1	1	0	0	0	0	0	0
Głusków	11	11	21	18	14	13	1	1	1	1	0	0
Gościewicz	1	2	2	3	2	4	0	1	0	1	1	1
Gózd	5	3	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1
Iwowe	8	7	12	13	14	12	1	1	1	2	3	3
Jażwiny	3	4	5	9	6	4	2	0	0	0	2	1
Kamionka	4	0	0	2	2	0	0	0	0	0	1	1
Laliny	2	1	2	3	4	3	0	0	1	1	1	2
Łętów	0	4	3	6	3	0	1	1	1	1	0	0
Łopacianka	6	3	7	7	5	6	0	0	0	0	0	0
Nowa Brzuza	4	1	0	2	0	0	1	0	0	0	0	0
Słup Drugi	2	3	2	2	3	4	0	0	0	0	0	1
Słup Pierwszy	4	6	8	3	2	3	0	1	0	1	3	2
Stara Brzuza	0	1	1	2	2	2	0	1	1	1	1	2
Wilchta	4	3	4	7	4	3	1	0	1	0	0	2
SUMA	81	73	93	108	92	84	14	17	16	21	25	29

Tabela 15 Zestawienie wskaźników (bezrobotni bez doświadczenia zawodowego oraz bezrobocie wśród kobiet po urodzeniu dziecka) dotyczących problemów bezrobocia [źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP]

Sołectwo	Bezrobocie		Bezrobocie na 100 mieszkańców	
	Bezrobotni bez doświadczenia zawodowego	Bezrobocie wśród kobiet po urodzeniu dziecka	Bezrobotni bez doświadczenia zawodowego	Bezrobocie wśród kobiet po urodzeniu dziecka
Borowie	19	12	3,01	1,90
Brzuskowola	1	0	0,16	0,00
Chromin	5	1	0,79	0,16
Dudka	3	0	0,48	0,00
Filipówka	1	0	0,16	0,00
Głosków	13	0	2,06	0,00
Gościewicz	4	1	0,63	0,16
Gózd	1	1	0,16	0,16
Iwowe	12	3	1,90	0,48
Jaźwiny	4	1	0,63	0,16
Kamionka	0	1	0,00	0,16
Laliny	3	2	0,48	0,32
Łętów	0	0	0,00	0,00
Łopacianka	6	0	0,95	0,00
Nowa Brzuza	0	0	0,00	0,00
Stara Brzuza	2	2	0,32	0,32
Słup Pierwszy	3	2	0,48	0,32
Słup Drugi	4	1	0,63	0,16
Wilchta	3	2	0,48	0,32
SUMA	84	29		
Średnia dla Gminy			1,62	0,56

Legenda:

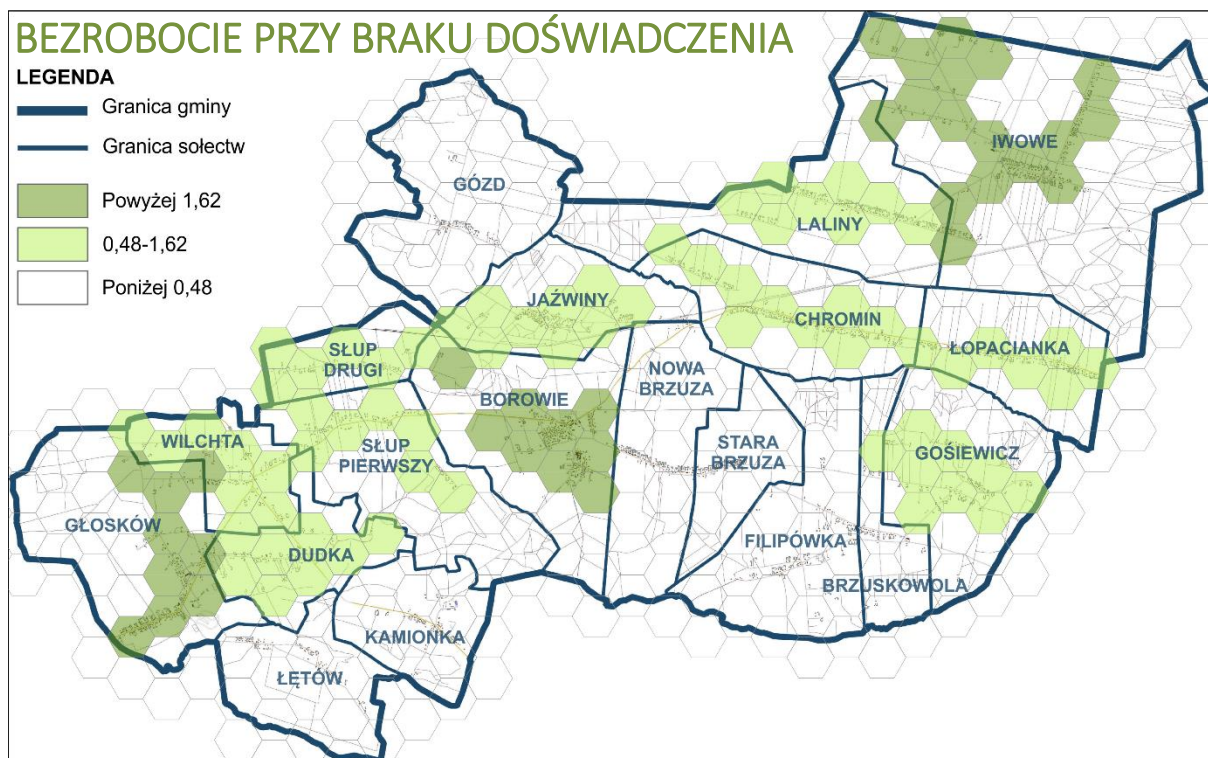
Wartość wskaźnika wyższa niż wartość średniej dla całej Gminy

BEZROBOCIE PRZY BRAKU DOŚWIADCZENIA

LEGENDA

- Granica gminy
- Granica sołectw
- Powyżej 1,62
- 0,48-1,62
- Poniżej 0,48

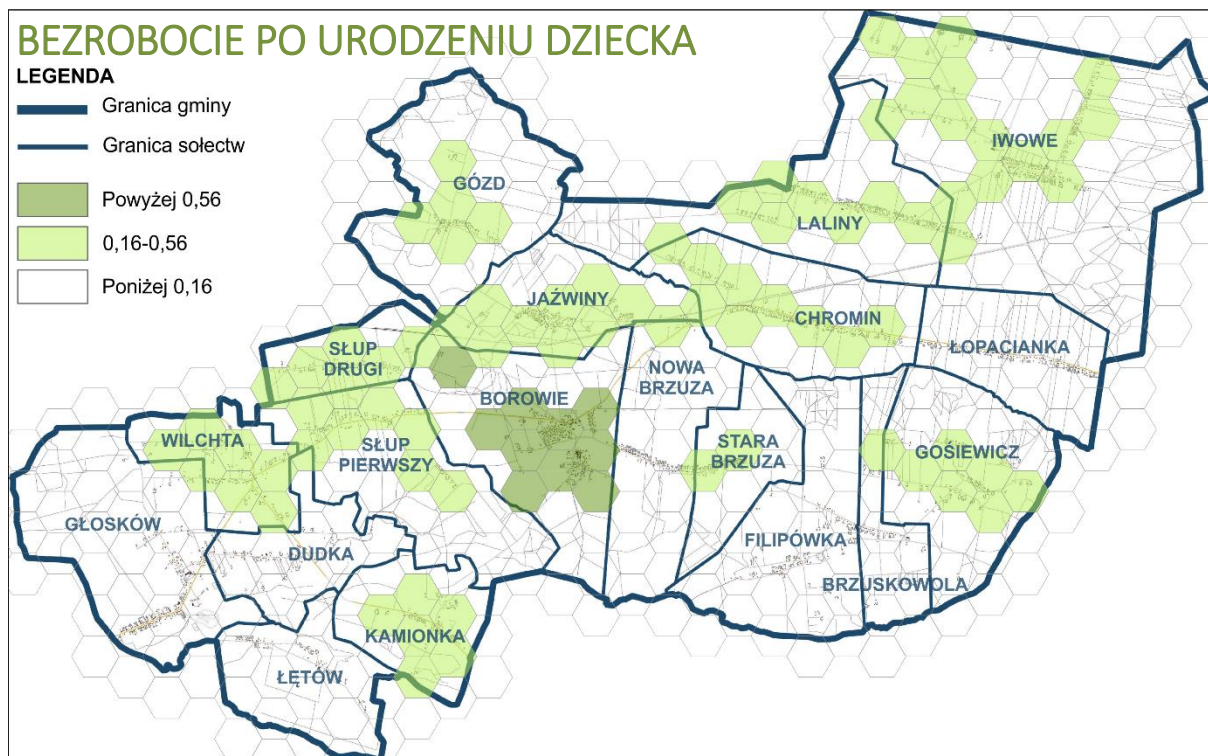

Rysunek 8 Mapa przedstawiająca zasięg przestrzenny problemu bezrobocia wśród osób bez doświadczenia zawodowego [źródło: opracowanie własne]

BEZROBOCIE PO URODZENIU DZIECKA

LEGENDA

- Granica gminy
- Granica sołectw
- Powyżej 0,56
- 0,16-0,56
- Poniżej 0,16

Rysunek 9 Mapa przedstawiająca zasięg przestrzenny problemu bezrobocia po urodzeniu dziecka [źródło: opracowanie własne]

Sposoby umożliwiające kobietom pogodzenie życia rodzinnego z obowiązkami zawodowymi powinny być wprowadzane przez samorząd, pracodawcę, jak i same kobiety będące matkami. Rola samorządu państwa w tym zakresie jest niezwykle istotna. Dzięki stworzeniu odpowiednich warunków do pogodzenia obowiązków zawodowych z rodzinnymi, Gmina wpływa na poczucie bezpieczeństwa młodych rodzin, wzrost satysfakcji oraz pośrednio na wzrost dzietności. Obecnie kluczową kwestią polityki prorodzinnej jest właśnie zwiększenie liczby urodzeń i wykorzystanie potencjału ekonomicznego kobiet. Podjęte przez rząd działania, takie jak dofinansowanie żłobków, przedszkoli i klubów dziecięcych, a także dotacje dla firm zatrudniających młode matki, czy wprowadzenie instytucji opiekuna dziennego z pewnością ułatwiłyby kobietom posiadającym dzieci powrót na ścieżkę zawodowego.

Przyczyn bezrobocia na terenie Gminy Borowie można upatrywać w niedostatecznym wykształceniu mieszkańców, zbyt małej liczbie miejsc pracy na terenie powiatu, jak również w niedostosowaniu wykształcenia i kwalifikacji do lokalnego rynku pracy. Bezrobocie, szczególnie długotrwałe jest przyczyną niepożądanych skutków społecznych. Zalicza się do nich: duże koszty świadczeń socjalnych, poczucie zagrożenia utratą pracy ludzi zatrudnionych i niebezpieczeństwo zwiększania się zjawisk negatywnych (alkoholizm, rozpad rodziny, przestępczość). Bezrobotni tracą poczucie bezpieczeństwa i wiarę we własne możliwości, mają obniżone poczucie własnej wartości.

2.1.4. Bezpieczeństwo publiczne

Jedną z najważniejszych potrzeb ludzkich wpływających na jakość życia jest bezpieczeństwo. Wszelkie zdarzenia, które mają wpływ na jego obniżenie są niepożądane i powinny być ograniczane. Jednym z celów rewitalizacji jest przywrócenie i zapewnienie bezpieczeństwa publicznego dla mieszkańców terenu zdegradowanego.

W 2012 r. na terenie gminy Borowie odnotowano: 3 kradzieże z włamaniem, 3 kradzieże lub przywłaszczenia, 35 przypadków kierowania pojazdem w stanie nietrzeźwym, 4 kradzieże drzewa z lasu, 2 uszkodzenia mienia, 8 pobić, 2 oszustwa na portalu internetowym, 4 przypadki niezastosowania się do zakazu sądowego, 5 wypadków drogowych. W 2013 roku na terenie Gminy Borowie odnotowano: 2 kradzieże z włamaniem, 5 kradzieży lub przywłaszczeń, 41 przypadków kierowania pojazdem w stanie nietrzeźwym, 5 kradzieży drzewa z lasu, 3 uszkodzenia mienia, 6 pobić, 3 oszustwa na portalu internetowym, 3 przypadki niezastosowania się do zakazu sądowego, 7 wypadków drogowych. W 2014 r. na terenie Gminy Borowie odnotowano: 2 kradzieże lub przywłaszczenia, 19 przypadków kierowania pojazdem w stanie nietrzeźwym, 3 kradzieże drzewa z lasu, 4 uszkodzenia mienia, 3 pobicia, 5 oszustw na portalu internetowym, 2 przypadki niezastosowania się do zakazu sądowego, 6 wypadków drogowych. W 2015 roku na terenie gminy Borowie odnotowano: 62 przestępstwa tj. nietrzeźwych, kierujących samochodem – 27, kradzieże – 8, przestępstwa przeciwko rodzinie – 7, inne przestępstwa

kryminalne – 6, przestępstwa narkotykowe - 4, kradzieże z włamaniem do mieszkań -2, uszkodzenia ciała – 2, pobicie – 1, pożar -1, niszczenie mienia – 1, groźba karalna – 1 oraz przestępstwo gospodarcze – 1. Do grudnia 2012 roku na terenie Gminy Borowie pracowało czterech funkcjonariuszy w Posterunku Policji w Borowiu. Po reformie został stworzony Zespół ds. Prewencji w Borowiu (KPP Garwolin), gdzie pracuje trzech funkcjonariuszy Policji tj. dzielnicowy oraz dwóch funkcjonariuszy ogniwa patrolowego.

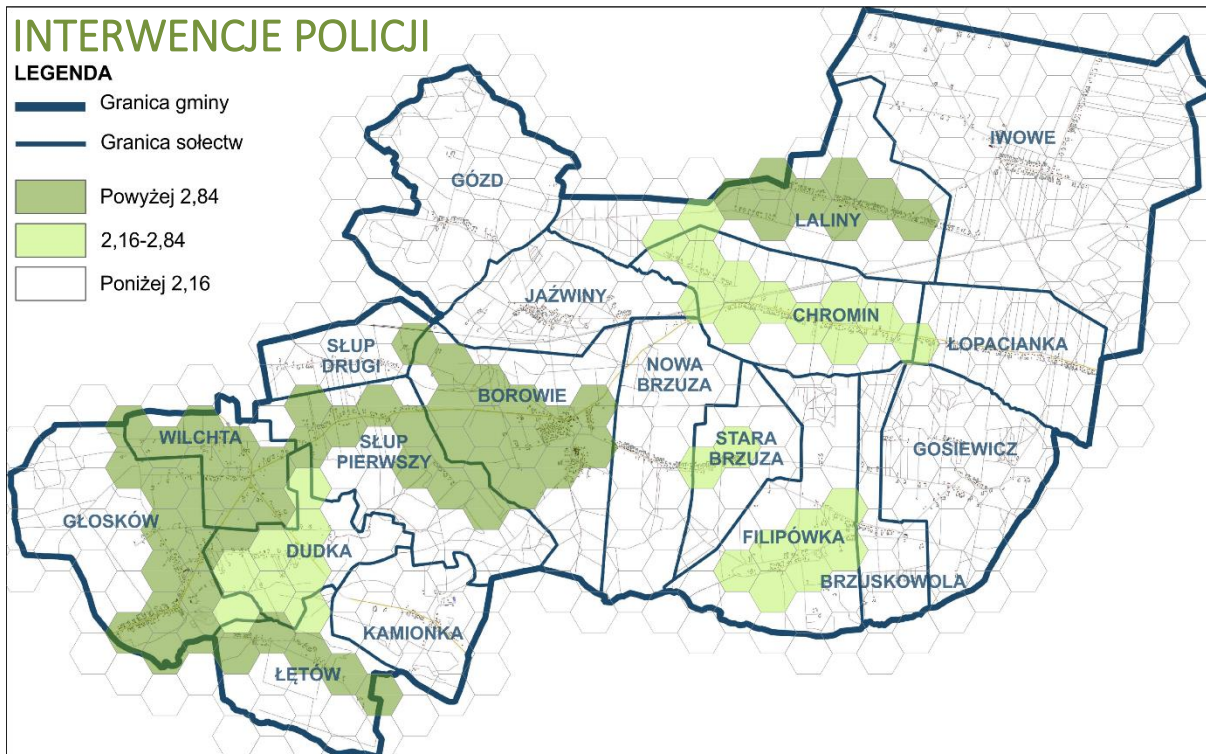
Na terenie Gminy Borowie w 2015 roku miejscowa policja podjęła 147 interwencji. Najwięcej z nich miało miejsce na terenie sołectw Głusków, Słup Pierwszy oraz Borowie. Nieco mniej interwencji policja podejmowała na terenie sołectw Wilchta, Chromin oraz Laliny. Jednak po przeliczeniu liczby interwencji na 100 mieszkańców danego sołectwa wyliczono, iż wartość wskaźnika jest największa dla sołectwa Słup Pierwszy. Wskaźnik w sołectwie Słup Pierwszy jest trzy razy większy niż w przypadku innych sołectw. Jeśli chodzi zaś o wszczęte przez policję postępowania, to najwięcej z nich rozpoczęło się w roku 2015 w sołectwach Borowie oraz Głusków. Nieco mniej rozpoczęło się w sołectwach Łętów oraz Wilchta, jednak po przeliczeniu liczby rozpoczętych postępowań na 100 mieszkańców danego sołectwa wyliczono, iż wskaźnik ten przyjmuje największą wartość w sołectwie Łętów.

Tabela 16 Zestawienie wskaźników dotyczących problemu bezpieczeństwa publicznego [źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowej Komendy Policji w Garwolinie z dnia 6.07.2016 r.]

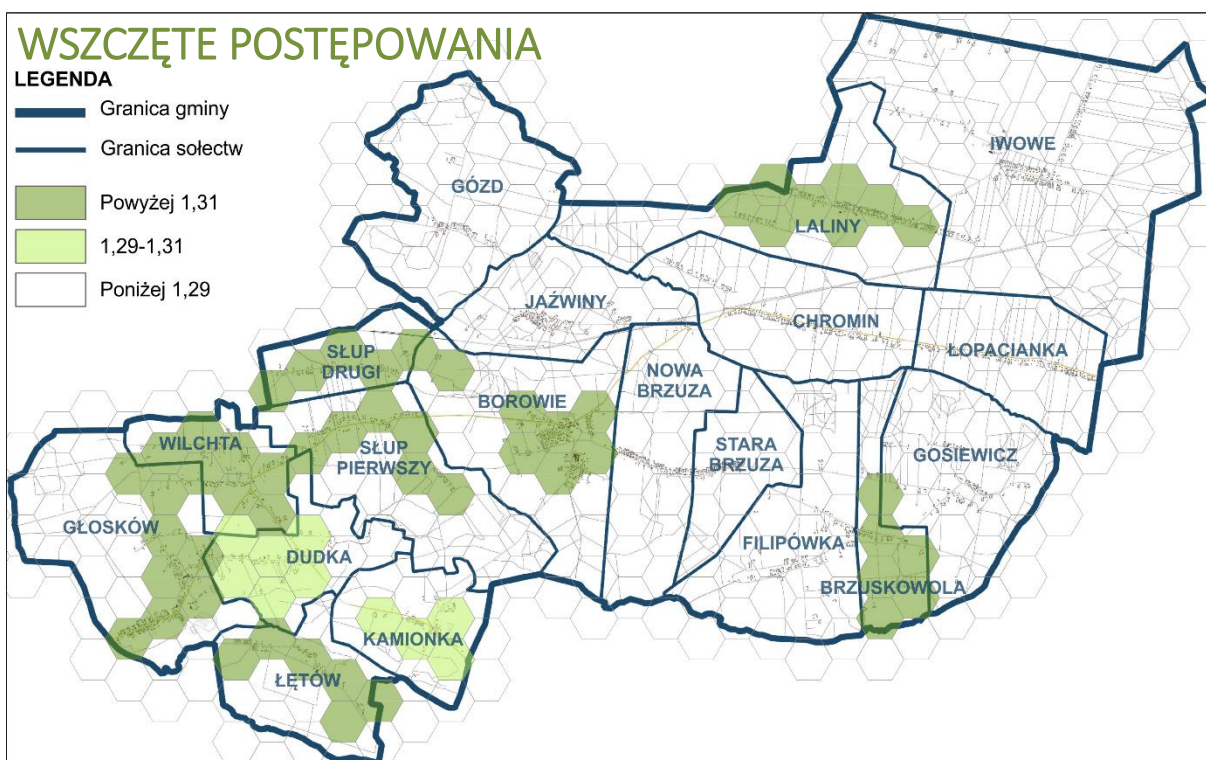
SOŁECTWO	BEZPIECZENSTWO PUBLICZNE		BEZPIECZENSTWO PUBLICZNE - w przeliczeniu na 100 mieszkańców	
	Interwencje policji	Wszczęte postępowania	Interwencje policji	Wszczęte postępowania
Borowie	21	15	3,33	2,38
Brzuskowola	1	2	0,72	1,44
Chromin	9	2	2,46	0,55
Dudka	5	3	2,16	1,29
Filipówka	5	2	2,55	1,02
Głusków	32	9	4,78	1,34
Gościewicz	3	2	1,60	1,06
Gózd	2	0	1,94	0,00
Iwowe	7	4	1,24	0,71
Jażwiny	3	3	1,07	1,07
Kamionka	1	2	0,65	1,30
Laliny	8	4	3,03	1,52
Łętów	6	5	3,49	2,91
Łopacianka	5	3	2,10	1,26
Nowa Brzuza	1	0	0,47	0,00
Stara Brzuza	3	0	2,42	0,00
Słup Pierwszy	25	4	10,82	1,73
Słup Drugi	1	3	0,73	2,19
Wilchta	9	5	3,33	1,85
Średnia dla Gminy			2,84	1,31

Legenda:

Wartość wskaźnika wyższa niż wartość średniej dla całej Gminy	
--	--

Rysunek 10 Mapa przedstawiająca zasięg przestrzenny interwencji policji [źródło: opracowanie własne]

Rysunek 11 Mapa przedstawiająca zasięg przestrzenny wszczętych postępowań [źródło: opracowanie własne]

2.1.5. Uczestnictwo w życiu publicznym

Uczestnictwo mieszkańców gminy w życiu publicznym może przybierać różne formy. Podstawową formą aktywności obywatelskiej jest głosowanie w wyborach i referendach, zarówno na poziomie państwowym (np. wybory prezydenckie i parlamentarne), jak i lokalnym (np. wybory samorządowe).m Do oceny poziomu tak rozumianej aktywności obywatelskiej w Gminie Borowie posłużono się danymi dotyczącymi frekwencji w odniesieniu do następujących wyborów:

- do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w 2015 roku,
- Prezydenckich 2010 roku,

Poniższa tabela zawiera informacje na temat podziału Gminy Borowie na obwody wyborcze wraz z danymi dotyczącymi liczby osób uprawnionych do głosowania, liczby wydanych kart oraz frekwencji w powyżej wymienionych wyborach.

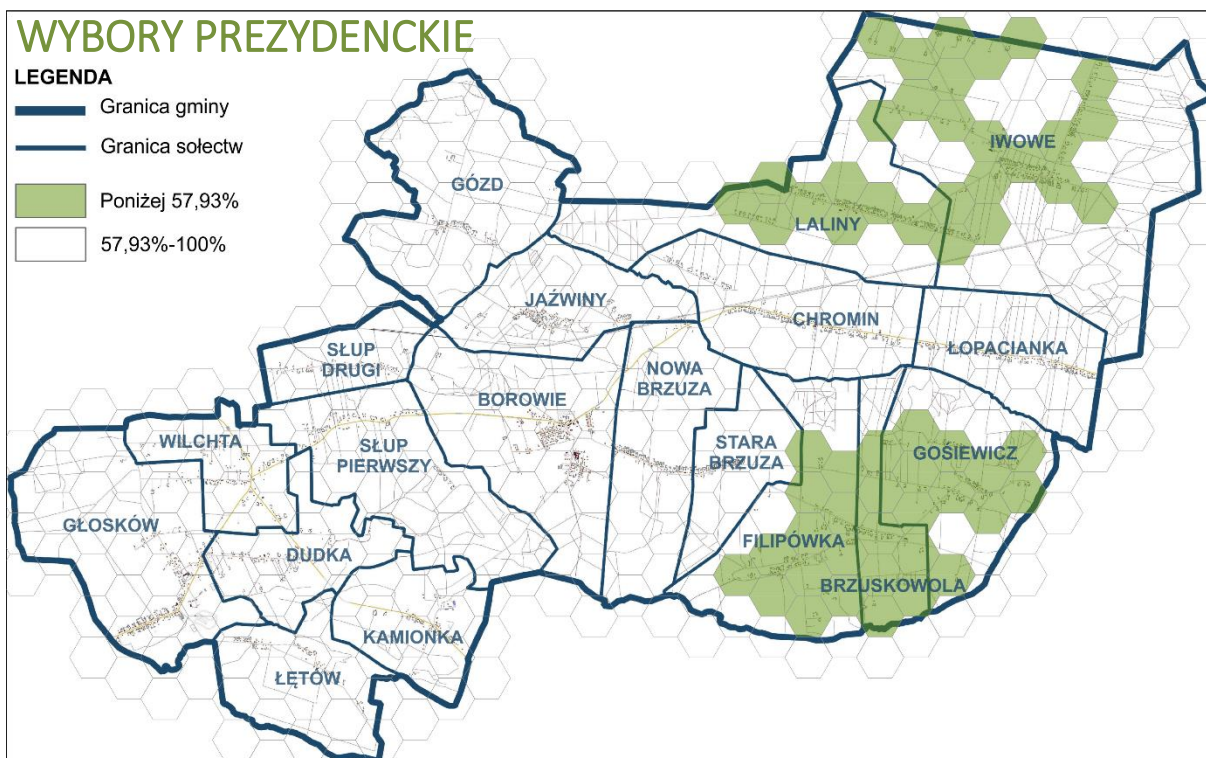
Z uwagi na fakt, że dane dotyczące frekwencji wyborczej gromadzone są w układzie obwodów wyborczych konieczne było przeliczenie wyników do układu analizowanych jednostek urbanistycznych. Każdemu z punktów adresowych przypisano właściwy obwód wyborczy i jednostkę urbanistyczną oraz liczbę osób uprawnionych do głosowania.

Tabela 17 Zestawienie frekwencji wyborczej z podziałem na okręgi w Gminie Borowie, w województwie mazowieckim oraz powiecie garwolińskim w latach 2010 oraz 2015 [źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW]

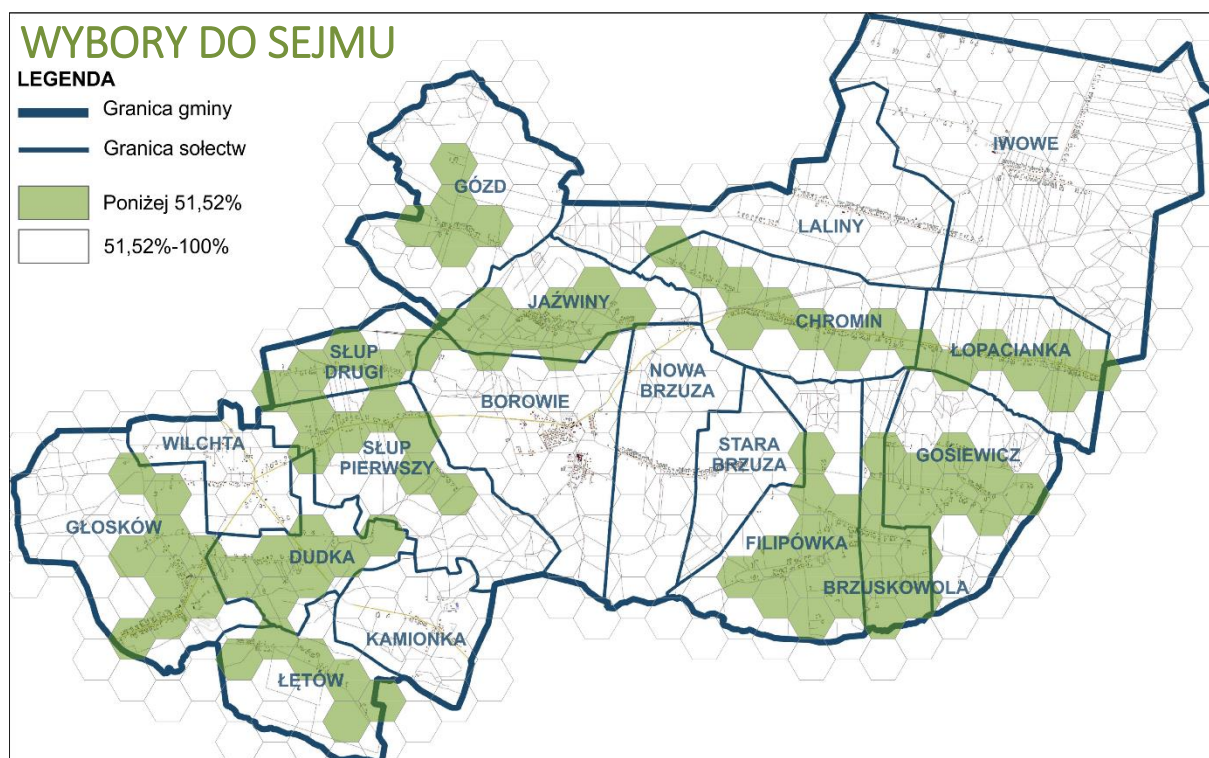
Numer obwodu głosowania	Granice obwodu głosowania do spraw referendum	Wybory Prezydenckie - 2010 r.	Wybory do Sejmu - 2015 r.
		FREKWENCJA WYBORCZA [%]	
1	Chromin, Gózd, Jażwiny, Łopacianka, Słup Pierwszy, Słup Drugi	58,21	47,48
2	Brzuskowola, Filipówka, Gościewicz	54,38	49,19
3	Głosków, Dudka, Łętów, Wilchta	58,13	49,3
4	Iwowe, Laliny	57,33	51,56
5	Borowie, Nowa Brzuza, Stara Brzuza, Kamionka	58,21	60,6
	Gmina Borowie	57,93	51,52
	Województwo mazowieckie	61,55	58,71
	powiat garwoliński	59,92	52,58

Legenda:

Wartość wskaźnika niższa niż wartość średniej dla całej Gminy	
---	--

Rysunek 12 Mapa przedstawiająca zasięg frekwencji wyborczej w 2010 r. [źródło: opracowanie własne]

Rysunek 13 Mapa przedstawiająca zasięg frekwencji wyborczej w 2015 r. [źródło: opracowanie własne]

W wyborach do Sejmu z roku 2015 frekwencja wyborcza na terenie Gminy Borowie wyniosła 51,52 %. Wynik ten jednak był niższy od średniej dla powiatu garwolińskiego (52,58 %) oraz województwa mazowieckiego (58,71 %). Najniższa frekwencja w 2015 roku na terenie Gminy Borowie występowała w

okręgu nr 1 i wyniosła 47,48 %. W skład tego okręgu wchodzi następujące sołectwa: Chromin, Gózd, Jażwiny, Łopacianka, Słup Pierwszy oraz Słup Drugi. Najwyższa zaś frekwencja wystąpiła w okręgu wyborczym nr 5, obejmującym sołectwa Borowie, Nowa Brzuza, Stara Brzuza oraz Kamionka. Dla porównania frekwencja z 2015 roku jest wyższa od frekwencji wyborczej z 2005 roku, która wyniosła 38,74 %. Wynik frekwencji z 2005 roku dla Gminy Borowie był niższy w porównaniu do wyniku dla powiatu (41,43 %) oraz województwa mazowieckiego (41,69 %).

W 2010 roku frekwencja w wyborach Prezydenckich wyniosła 57,93 % i była ona niższa zarówno od średniej dla powiatu (59,93 %) oraz województwa mazowieckiego (61,55 %). Na terenie Gminy Leśniowice największa frekwencja wyborcza została osiągnięta w okręgu wyborczym nr 1 i 5, najniższa zaś okręgu wyborczym nr 2.

Reasumując całościowo wszystkie wyniki z wyżej wymienionych wyborów, widoczne jest, iż najwyższa frekwencja wyborcza na terenie Gminy Borowie występuje na terenie okręgu nr 5. Dlatego też ludność z sołectw należących do tego okręgu, tj. Borowie, Nowa Brzuza, Stara Brzuza oraz Kamionka została zaliczona do najbardziej aktywnych w życiu publicznym gminy. Najmniejsza frekwencja zaś występuje w obrębie okręgu nr 2: Brzuskowola, Filipówka oraz Gościewicz, dlatego też ludność zamieszkująca ten okręg została wytypowana jako społeczeństwo o najmniejszym zaangażowaniu w życie publiczne gminy. Należy również zaznaczyć, iż niezależnie od rodzaju przeprowadzanych wyborów, Gmina Borowie swoją ogólną frekwencją odbiega od wartości osiągniętych w powiecie garwolińskim oraz województwie mazowieckim. Poniższe mapy przedstawiają rozkład przestrzenny frekwencji wyborczej na terenie Gminy Borowie.

2.1.6. Aktywność społeczna

Integracja społeczna jest niezwykle ważna w życiu każdej jednostki administracyjnej, natomiast najważniejszą częścią tej integracji jest aktywność społeczna, która ma istotny wpływ na zmiany, jakie zachodzą w otoczeniu każdej społeczności.

W Borowiu działają 4 zespoły ludowe z terenu gminy Borowie: „Iwowiec” z Iwowego, „Lalinianki” z Lalin, „Borowianki” z Brzuzy i zespół ludowy z Chromina. Celem przeglądu zespołów ludowych z terenu gminy Borowie było ocalenie od zapomnienia i ochrona najcenniejszych dóbr ludowej kultury niematerialnej, którą współcześnie w pełni można prezentować już tylko w formie scenicznej. Gminny Ośrodek Kultury w Borowiu organizuje przegląd twórczości ludowej zespołów działających na terenie gminy.

Na terenie Gminy Borowie od roku 2014 działa Gminna Orkiestra Dęta. Decyzja o powołaniu orkiestry wynikała z chęci rozwinięcia aktywności kulturalnej wśród lokalnej społeczności oraz aby zrealizować społeczne oczekiwania w zakresie utworzenia orkiestry. Gmina Borowie należy do Stowarzyszenia LGD

– Forum Powiatu Garwolińskiego, które powstało w styczniu 2008r. w wyniku zapotrzebowania społecznego na oddolną, samorządną, innowacyjną działalność mieszkańców wsi i małych miast. Stowarzyszenie działa na rzecz poprawy stanu infrastruktury publicznej i kulturalnej, tworzenia pozarolniczych miejsc pracy, wspierania i promowania aktywności lokalnej, zachowania tradycji lokalnych, odnowę obiektów sakralnych. W Gminie funkcjonuje Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Wiejskich w Borowiu oraz 8 Ochotniczych Straży Pożarnych, które aktywnie włączają się życie społeczne Borowia. Jak wynika z badań ankietowych mieszkańcy deklarują gotowość do podjęcia działań na rzecz społeczności w grupach nieformalnych. Dość duże znaczenie dla organizacji życia społecznego odgrywa parafia organizując uczestnicząc aktywnie w życiu społeczności lokalnej.

Jedną z podstawowych form uczestnictwa obywateli w życiu publicznym jest działalność obywateli w różnego rodzajach organizacji społecznych, taka aktywność na potrzeby niniejszego opracowania reprezentowana jest przez wskaźnik liczby organizacji społecznych na 100 mieszkańców poszczególnych sołectw. Wskaźnik ten można interpretować jako współczynnik aktywności społeczeństwa obywatelskiego, zatem im większa jest liczba jednostek tego rodzaju, tym bardziej aktywna jest lokalna społeczność. Według danych wykazanych przez Urząd Gminy Borowie na terenie gminy działa 15 organizacji społecznych, które angażują w swoich szeregach 383 osoby, co stanowi 7,4 % mieszkańców całej Gminy. Na potrzeby aktualizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych wykonano ankietyzację, w której zapytano o gotowość zaangażowania się w działania na rzecz rozwiązywania problemów społecznych. Gotowość taką zadeklarowało 45% respondentów, ale przy kolejnym pytaniu na temat form zaangażowania niewielki procent odpowiedzi potwierdził gotowość do zaangażowania w bardziej konkretne formy działań.

- jako wolontariusz 11%;
- w grupach nieformalnych 6%;
- w prowadzeniu klubów, świetlic 20%;
- w lokalnej organizacji pozarządowej 16% .

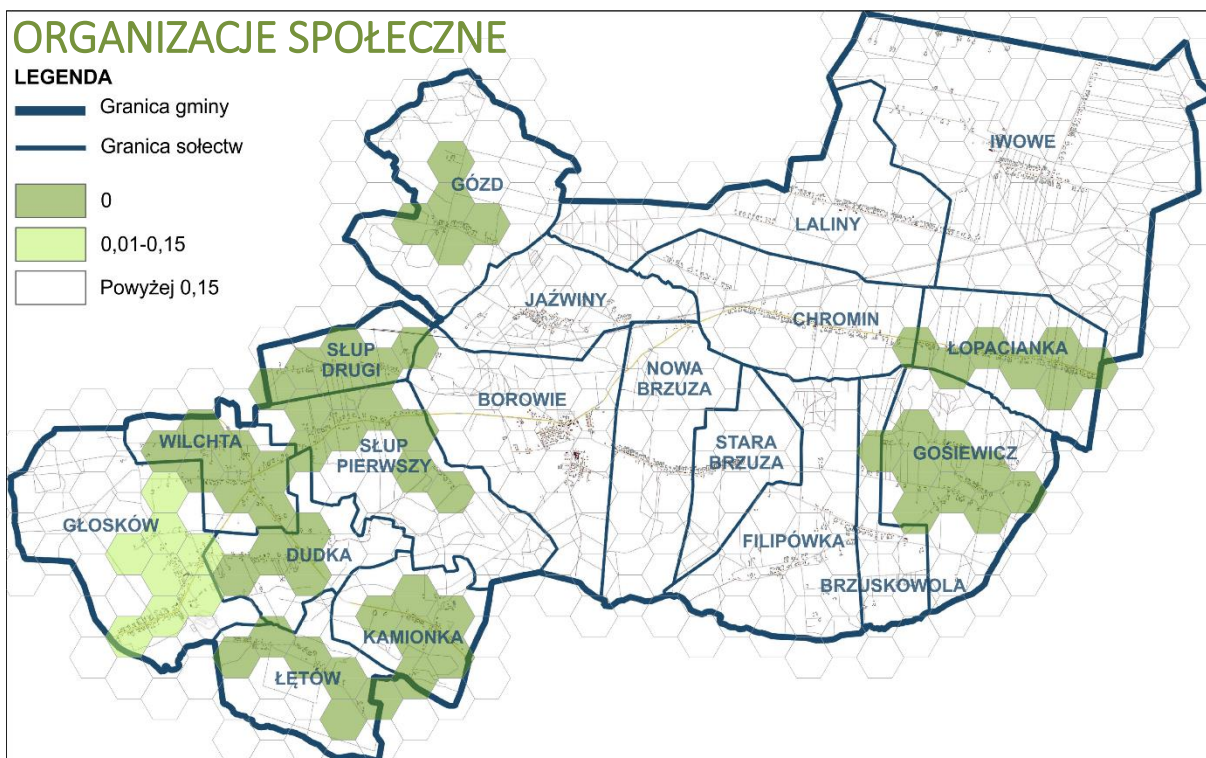
W najmniejszym stopniu pytani byliby skłonni włączyć się w działania lokalnej organizacji pozarządowej podejmującej działania związane z rozwiązywaniem problemów społecznych, ale w porównaniu do innych nieco większych gmin gotowość włączenia się w rozwiązywanie problemów społecznych jest na wyższym poziomie. Relatywnie niższy poziom gotowości do udziału w lokalnej organizacji pozarządowej może oznaczać niezbyt dużą aktywność organizacji pozarządowych i liczebność i w związku z tym mieszkańcy woleliby włączyć się raczej w grupy nieformalne lub pomoc przy prowadzeniu świetlic

Tabela 18 Zestawienie wskaźników dotyczących problemu aktywności społecznej [źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Borowie z lipca 2016 r.]

Sołectwo	Liczba organizacji społecznych	AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA – liczba organizacji społecznych na 100 mieszkańców
Borowie	4	0,63
Brzuskowola		0,00
Chromin	2	0,55
Dudka		0,00
Filipówka	1	0,51
Głosków	1	0,15
Gościewicz		0,00
Gózd		0,00
Iwowe	2	0,36
Jażwiny	1	0,36
Kamionka		0,00
Laliny	2	0,76
Łętów		0,00
Łopacianka		0,00
Nowa Brzuza	1	0,47
Stara Brzuza	1	0,81
Słup Pierwszy		0,00
Słup Drugi		0,00
Wilchta		0,00
SUMA	15	
Średnia dla Gminy		0,29

Legenda:

Wartość wskaźnika niższa niż wartość średniej dla całej Gminy	
---	--

Rysunek 14 Mapa przedstawiająca zasięg problemu aktywności społecznej [źródło: opracowanie własne]

Innym przejawem aktywności społecznej jest świadomość ekologiczna, którą w ogólnej definicji można opisać jako część świadomości społecznej odnosząca się do informacji i przekonań dotyczących środowiska przyrodniczego oraz do postrzegania relacji między stanem i charakterem środowiska przyrodniczego a warunkami i jakością życia ludzi, zwłaszcza w dziedzinie zagrożeń ekologicznych (A. Papużyński, *Świadomość ekologiczna w świetle teorii i praktyk, Problemy Ekorozwoju, vo. 1, No 1, str.33-40*). Przedstawianiem przez pojedynczą jednostkę postawy ekologicznej wyróżniającej się na tle całej Gminy ma związek z wykazywaniem chęci do podejmowania proekologicznych działań, jakimi jest np. montaż odnawialnych źródeł energii, segregacja odpadów, a w przypadku sołectw nieobjętych kanalizacją – montaż przydomowej oczyszczalni ścieków. Dodatkowo postawę ekologiczną można wykazać poprzez branie udziału w różnego rodzaju akcjach środowiskowych, oddawanie zużytego sprzętu (baterie, żarówki) do odpowiednich punktów. Postawa ekologiczna to trwała, pozytywna lub negatywna, ocena ludzi, obiektów lub idei. Taka postawa powinna przejawiać się w pozytywnym afekcie wobec ekologii, wiedzy i przekonaniach oraz zachowaniach.

Na potrzeby niniejszego dokumentu, świadomość ekologiczna została włączona jako wskaźnik aktywności społecznej, gdyż jest to temat obejmujący całą społeczność danej jednostki administracyjnej. Dla wykonania analizy postaw ekologicznej wykorzystano ankietyzację wykonaną dla potrzeb stworzenia dokumentu pt. „Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Borowie do 2020 r.”, przyjętego uchwałą nr XV/62/2015 z dnia 11 grudnia 2015 r.

Celem ankiety do PGN skierowanej dla mieszkańca była przede wszystkim analiza sposobu pokrycia potrzeb cieplnych w indywidualnych gospodarstwach domowych. Istotnym elementem było pozyskanie informacji o źródle ciepła, zużyciu nośników energii oraz planowanych działaniach inwestycyjnych mających na celu poprawę efektywności energetycznej budynku (termomodernizacja lub montaż OZE). Badanie ankietowe było prowadzone bezpośrednio wśród mieszkańców poprzez wizyty w ich domach. W ramach badania aktywności społecznej oraz świadomości ekologicznej wykorzystano pytanie dotyczące chęci montażu instalacji OZE na budynkach mieszkalnych wśród mieszkańców Gminy.

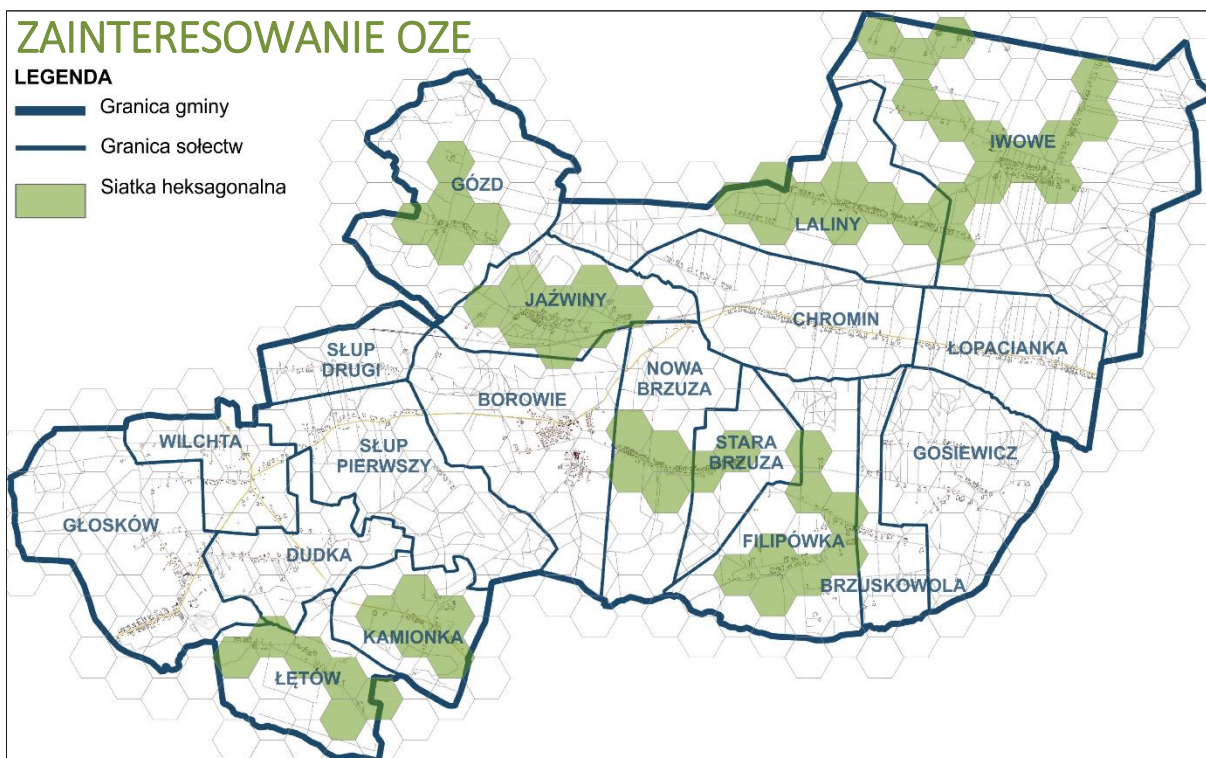
Średnia wartość liczby gospodarstw, które zadeklarowały zainteresowanie OZE w przeliczeniu na całkowitą liczbę gospodarstw w Gminie Borowie wyniósł 25,47. Sołectwa, w których zainteresowanie to jest niższe to Filipówka, Gózd, Iwowe, Jażwiny, Kamionka, Laliny, Łętów oraz Nowa i Stara Brzuza.

Tabela 19 Zestawienie wskaźników dotyczących świadomości ekologicznej [źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Borowie do 2020 r.]

Sołectwo	Liczba gospodarstw, które zadeklarowały zainteresowanie OZE w przeliczeniu na 100 gospodarstw w danym sołectwie
Borowie	27,00
Brzuskowola	33,00
Chromin	27,00
Dudka	41,00
Filipówka	18,00
Głusków	42,00
Gościewicz	37,00
Gózd	0,00
Iwowe	20,00
Jażwiny	20,00
Kamionka	10,00
Laliny	17,00
Łętów	20,00
Łopacianka	27,00
Nowa Brzuza	12,00
Stara Brzuza	11,00
Słup Pierwszy	46,00
Słup Drugi	43,00
Wilchta	33,00
Średnia dla Gminy	25,47

Legenda:

Wartość wskaźnika niższa niż wartość średniej dla całej Gminy	
---	--

Rysunek 15: Zasięg przestrzenny poziomu zainteresowania wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii [źródło: opracowanie własne]

Podsumowując analizę zjawisk występujących na terenie gminy w obrębie strefy społecznej stwierdzić można, iż obszarami najbardziej problemowymi w tym zakresie są sołectwa Borowie, Chromin, Gózd, Kamionka, Łętów, Łopacianka, Stara Brzuza, Słup Pierwszy i Słup Drugi. Zaprezentowana poniżej tabela zawiera zestawienie wskaźników cząstkowych dla poszczególnych

Tabela 20 Zestawienie wskaźników cząstkowych oraz wskaźnika syntetycznego podsumowujące dla strefy społecznej [źródło: opracowanie własne]

Sołectwo	Wskaźniki cząstkowe														Wskaźnik syntetyczny
	1.1.	1.2.	1.3.	1.4.	1.5.	1.6.	1.7.	1.8.	1.9.	1.10.	1.11.	1.12.	1.13.	1.14.	
Borowie	0,13	0,13	0,16	0,17	0,00	0,00	0,21	1,00	1,00	1,00	1,00	0,82	0,28	0,41	6,31
Brzuskowola	0,00	0,00	0,00	0,00	0,87	1,00	1,00	0,02	0,00	0,05	0,00	0,49	0,02	0,28	3,74
Chromin	0,07	0,37	0,07	0,14	1,00	0,00	0,32	0,33	0,30	0,26	0,08	0,19	0,19	0,41	3,75
Dudka	0,12	0,00	0,00	0,00	0,86	0,02	1,00	0,41	0,33	0,16	0,00	0,44	0,16	0,11	3,62
Filipówka	0,00	0,28	0,13	0,00	0,87	1,00	0,37	0,12	0,11	0,05	0,00	0,35	0,20	0,61	4,09
Głusków	0,08	0,20	0,12	0,16	0,86	0,02	0,81	0,40	0,23	0,68	0,00	0,46	0,42	0,09	4,54
Gościewicz	0,00	0,29	0,14	0,28	0,87	1,00	1,00	0,16	0,11	0,21	0,08	0,37	0,11	0,20	4,82
Gózd	0,80	0,80	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	0,10	0,05	0,08	0,00	0,14	1,00	5,97
Iwowe	0,10	0,15	0,09	0,47	0,69	0,23	0,56	0,27	0,26	0,63	0,25	0,24	0,08	0,57	4,57
Jaźwiny	0,10	0,00	0,00	0,00	1,00	0,00	0,56	0,47	0,41	0,21	0,08	0,37	0,06	0,57	3,82
Kamionka	0,18	0,36	0,67	0,00	0,00	0,00	1,00	0,23	0,15	0,00	0,08	0,45	0,02	0,78	3,92
Laliny	0,42	0,31	0,49	1,00	0,69	0,23	0,06	0,02	0,00	0,16	0,17	0,52	0,25	0,63	4,94
Łętów	0,48	0,48	0,30	0,00	0,86	0,02	1,00	0,07	0,08	0,00	0,00	1,00	0,29	0,57	5,15

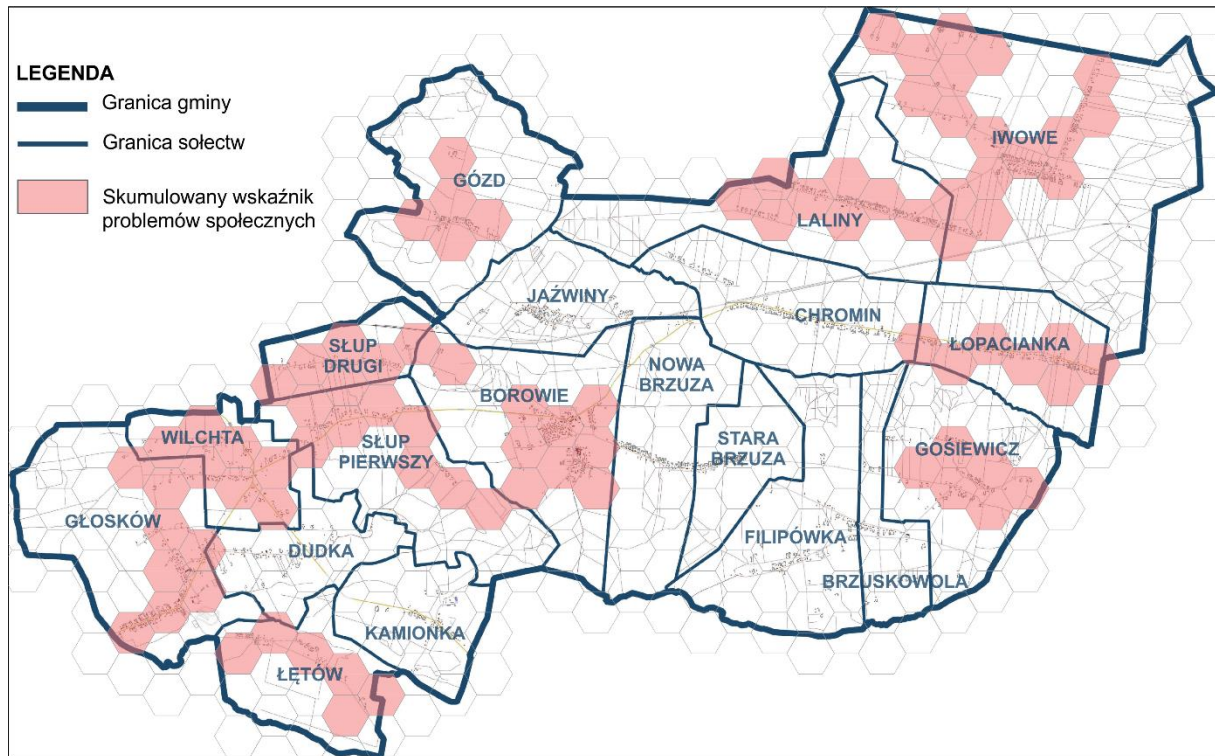
Łopacianka	0,12	0,12	0,00	0,67	1,00	0,00	1,00	0,22	0,22	0,32	0,00	0,43	0,16	0,41	4,65
Nowa Brzuza	0,13	0,25	0,36	0,00	0,00	0,00	0,42	0,09	0,06	0,00	0,00	0,00	0,00	0,74	2,05
Stara Brzuza	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,26	0,14	0,11	0,17	0,00	0,19	0,76	1,62
Słup Pierwszy	0,00	0,00	0,00	0,46	1,00	0,00	1,00	0,23	0,26	0,16	0,17	0,60	1,00	0,00	4,87
Słup Drugi	1,00	1,00	0,75	0,39	1,00	0,00	1,00	0,38	0,12	0,21	0,08	0,75	0,03	0,07	6,78
Wilchta	0,30	0,30	0,48	0,00	0,86	0,02	1,00	0,28	0,18	0,16	0,17	0,64	0,28	0,28	4,96
ŚREDNIA WARTOŚĆ															4,43

Legenda:

Wartość wskaźnika wyższa niż wartość średniej
Wskaźniki cząstkowe:
1.1. Ubóstwo
1.2. Niepełnosprawność i długotrwała lub ciężka choroba
1.3. Potrzeba ochrony macierzyństwa
1.4. Niebieskie karty
1.5. Wybory do Sejmu 2015
1.6. Wybory Prezydenckie 2010
1.7. Organizacje społeczne
1.8. Bezrobocie
1.9. Bezrobocie długotrwałe
1.10. Bezrobotni bez doświadczenia zawodowego
1.11. Bezrobocie wśród kobiet po urodzeniu dziecka
1.12. Wszczęte postępowania policji
1.13. Interwencje policji
1.14. Zainteresowanie OZE

Ze względu na kryteria wyboru obszaru zdegradowanego jako tereny wymagające interwencji w świetle działań rewitalizacyjnych w strefie przestrzenno-funkcjonalnej identyfikuje się te obszary, na których oprócz występowania problemów przestrzenno-funkcjonalnych występują w pierwszej kolejności problemy społeczne. Dlatego też na potrzeby niniejszego opracowania jako tereny problemowe w tej strefie uznaje się wskazane na poniższym rysunku obszary zlokalizowane w sołectwach Borowie, Gózd, Łętów, Łopacianka, Słup Pierwszy i Słup Drugi.

STREFA SPOŁECZNA - PODSUMOWANIE

Rysunek 16 Przestrzenny zasięg problemów społecznych zidentyfikowanych na terenie Gminy Borowie [źródło: opracowanie własne]

2.2. Strefa przestrzenno-funkcjonalna

Zgodnie z *Instrukcją dotyczącą przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach RPO dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenie ładu przestrzennego* stan kryzysowy w sferze przestrzenno-funkcjonalnej obejmuje „degradację stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz braku funkcjonowania rozwiązań technicznych, umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska”.

Na potrzeby niniejszego opracowania przyjęto następujące wskaźniki opisujące strefę przestrzenno-funkcjonalną Gminy Borowie:

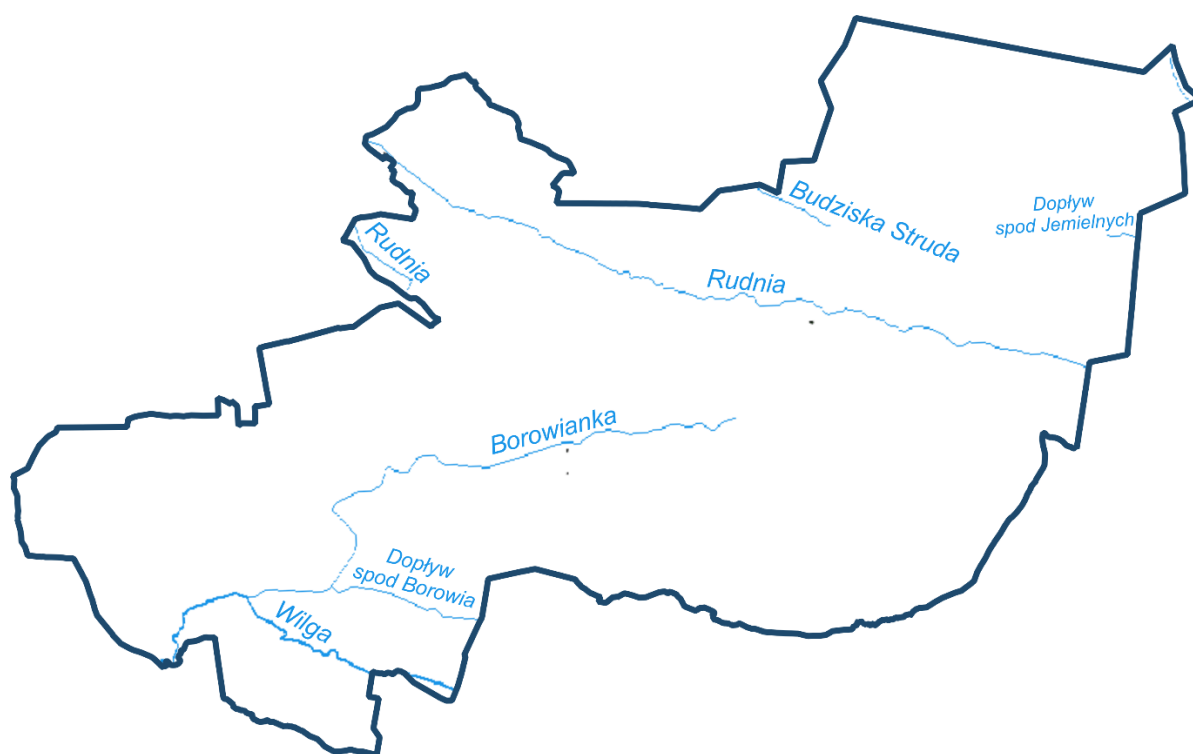
- Miejscowe zagrożenia na 1 km²;
- Tereny zagrożone powodzią na km²;
- Budynki o złym stanie technicznym na 1 km²;
- Liczba wydanych decyzji o ustalenie warunków zabudowy i o lokalizacji inwestycji celu publicznego na 1 km².

Dane dotyczące występowania miejscowych zagrożeń w świetle konieczności określenia zakresu potrzeb rewitalizacyjnych danej jednostki administracyjnej pozwalają na dokonanie oceny bezpieczeństwa mieszkańców w danej przestrzeni. Pozwalają określić typ oraz skalę występujących zagrożeń w tej sferze. Zgodnie z definicją miejscowe zagrożenia stanowią *zdarzenia wynikające z rozwoju cywilizacyjnego i naturalnych praw przyrody, (...) stanowiące zagrożenie dla życia, zdrowia, mienia lub środowiska, któremu zapobieżenie lub którego usunięcie skutków nie wymaga zastosowania nadzwyczajnych środków*. Jednym z podstawowych zagrożeń tego typu, występujących w Gminie Borowie są lokalne podtopienia, pojawiające się w skutek nasilonych opadów deszczu, w okolicy gminnych rzek.

W wyniku pojawiania się miejscowych zagrożeń, problemem dla użytkowników przestrzeni oprócz zachwiania poczucia bezpieczeństwa stają się również konsekwencje szkód materialnych, związanych zarówno z bezpośrednią szkodą na mieniu, jak również szkodami pośrednimi. Do szkód pośrednich w przypadku Gminy Borowie zaliczyć należy, przede wszystkim straty gospodarcze, wynikające ze zniszczeń powstałych na nieruchomościach użytkowanych do produkcji rolnej, stanowiącej wiodącą gałąź gospodarki w gminie i jej najwyższy potencjał. Według danych pozyskanych od Ochotniczej Straży Pożarnej Borowie w roku 2015 najwięcej interwencji w tym zakresie odnotowano w sołectwie Borowie oraz Chromin.

Szczególnie istotnym wskaźnikiem, determinującym funkcjonowanie użytkowników przestrzeni gminy jest występowanie na terenie danego sołectwa obszarów zalewowych, w części powiązanych również z pojawianiem się interwencji straży pożarnej. Delimitacji tego typu obszarów w gminie Borowie dokonano na podstawie danych Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz prowadzonych wieloletnich obserwacji i interwencji w tym zakresie. Obszarami o najwyższym stopniu zagrożenia są sołectwa Łopacianka i Kamionka, Borowie i Słup Pierwszy, a także Gózd.

Gmina Borowie położona jest w dorzeczu Wisły i charakteryzuje ją stosunkowo gęsta sieć hydrograficzna. Tworzą ją rzeki: Wilga i Rudnia (Rydnia) oraz ich dopływy, jak również ciek wyprowadzające wody poza teren gminy. Poniższa mapa prezentuje układ sieci głównych rzek przepływających przez teren Gminy Borowie.

Rysunek 17 Podstawowy układ rzeczny na terenie Gminy Borowie [źródło: opracowanie własne na podstawie RZGW Warszawa]

Wilga przepływa przez południowo-zachodnie tereny gminy i wpływa na teren gminy na południe od wsi Kamionka i płynie w kierunku północno-zachodnim. Na północ od wsi Łętów zmienia kierunek na południowo-zachodni, następnie w rejonie Głoscowa – na południowy, a wreszcie na zachodni. Wilga płynie dość szeroką doliną, na znacznym odcinku meandrując. Ze względu na pojawiające się problemy lokalnych podtopień w dolinie Wilgi na wysokości Kamionki przeprowadzono regulację koryta. W celu zmniejszenia spadku podłużnego rzeki i powstrzymania erozji dennej i brzegowej, wybudowano stopień wodny z kładką w km 39 + 700 w miejscowości Łętów i przebudowano stopień wodny w km 41 + 200 w miejscowości Kamionka. Ponadto jak wynika z „Raportu z wykonania wstępnej oceny ryzyka

powodziowego” rzeka Wilga w granicach województwa mazowieckiego w km 0-14 zakwalifikowana została do opracowania map zagrożenia powodziowego oraz map ryzyka powodziowego w I cyklu planistycznym, a w km 14 - 71 (w tym na odcinku rzeki w gminie Borowie) w II cyklu planistycznym. Na terenie Gminy prace regulacyjne przeprowadzono także w dolnym biegu Rzeki Rudnia, w km 5 + 600 rzeki we wsi Gózd, wykonana została zastawka betonowa trapezowa o szerokości w dnie 1,50 m w celu piętrzenia wód rzeki dla nawodnienia użytków zielonych położonych w jej dolinie.

Zmienny poziom lustra wody cieków wodnych w gminie zależny jest od pory roku i opadów atmosferycznych, zaś aktualnie największe problemy w tym zakresie występują na wysokości Borowia i Słupa Pierwszego. Przez Borowie przepływa największy dopływ Wilgi, wypływający z podmokłych łąk na wschód od Borowia i uchodzący do Wilgi na południe od wsi Dudka. Dlatego też szczególnie istotnym dla tej części gminy jest przeprowadzenie działań regulacyjnych i ochronnych przed kolejnymi podtopieniami.

Wskaźniki opisujące skalę problematyki związanej z bezpieczeństwem przestrzennym przedstawia kolejna tabela, kumulująca liczbę interwencji Straży Pożarnej w przypadku wystąpienia miejscowych zagrożeń oraz powierzchnię obszarów zalewowych w gminie.

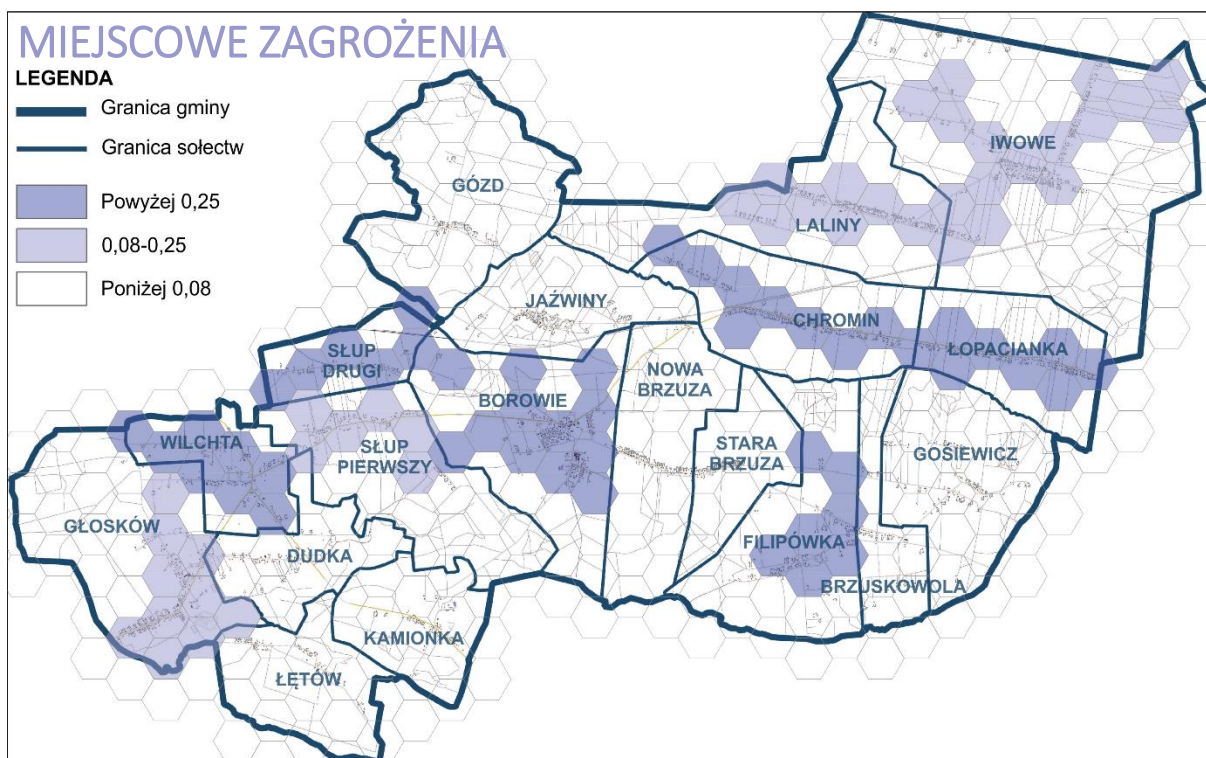
Tabela 21 Zestawienie wskaźników (miejscowe zagrożenia, tereny zagrożone powodzią) dotyczących strefy przestrzenno-funkcjonalnej [źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ochotniczej Straży Pożarnej w Borowiu (z lipca 2016 r.) oraz układu rzeczno-gminnego Gminy Borowie opracowanego na podstawie danych RZGW Warszawa (z marca 2017 r.)]

Sołectwo	Miejscowe zagrożenia	Miejscowe zagrożenia na 1 km ²	Tereny zagrożone powodzią [km ²]	Tereny zagrożone powodzią na 1 km ²
Borowie	6	1,08	0,44	0,08
Brzuskowola	-	0,00	0	0,00
Chromin	3	0,67	0,06	0,01
Dudka	-	0,00	0,17	0,07
Filipówka	2	0,41	0,03	0,01
Głusków	1	0,17	0,4	0,07
Gościewicz	-	0,00	0	0,00
Gózd	-	0,00	0,6	0,11
Iwowe	1	0,08	0,02	0,00
Jaźwiny	-	0,00	0	0,00
Kamionka	-	0,00	0,4	0,15
Laliny	1	0,18	0,1	0,02
Łętów	-	0,00	0,4	0,13
Łopacianka	1	0,30	0,00	0,00
Nowa Brzuza	-	0,00	0,05	0,01
Stara Brzuza	-	0,00	0	0,00
Słup Pierwszy	1	0,21	0,54	0,11
Słup Drugi	2	1,16	0,04	0,02

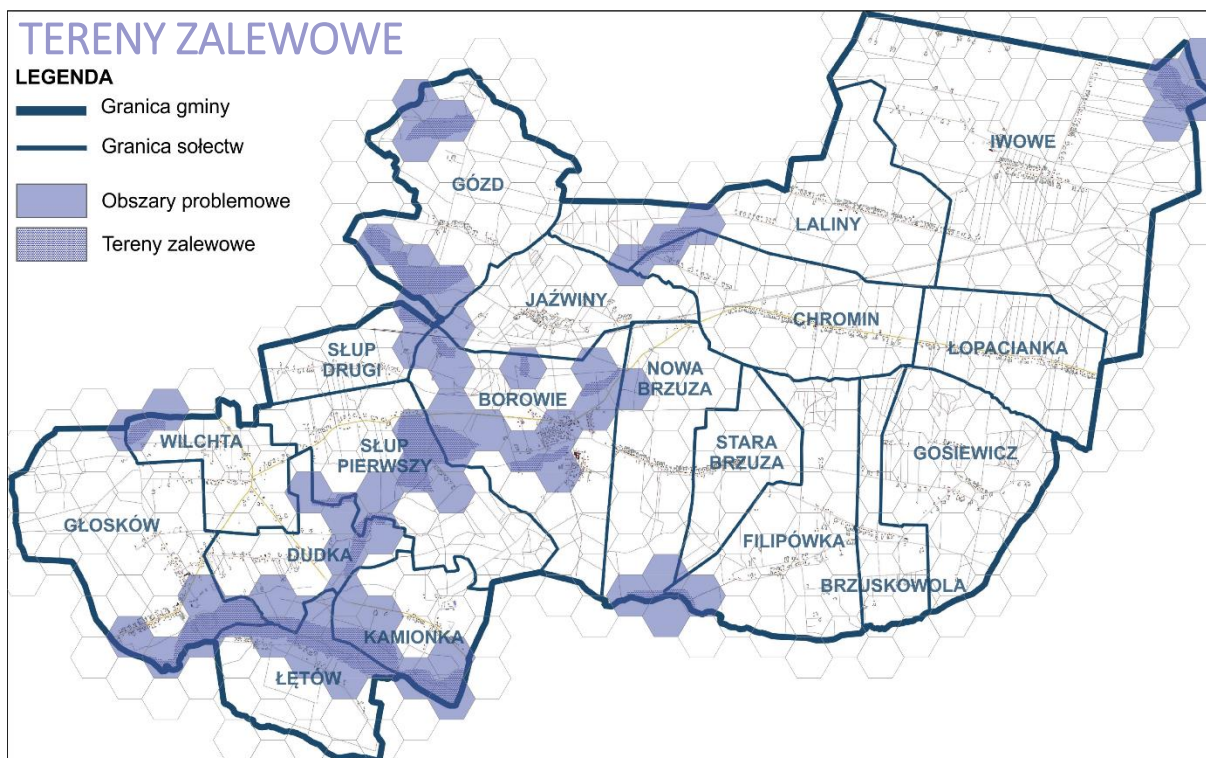
Wilchta	2	0,90	0,09	0,04
SUMA	6	1,08	0,44	0,08
Średnia dla Gminy		0,25		0,04

Legenda:

Wartość wskaźnika dla obszarów problemowych	
---	--

Rysunek 18 Przestrzenny zasięg miejscowych zagrożeń zidentyfikowanych na terenie Gminy Borowie [źródło: opracowanie własne]

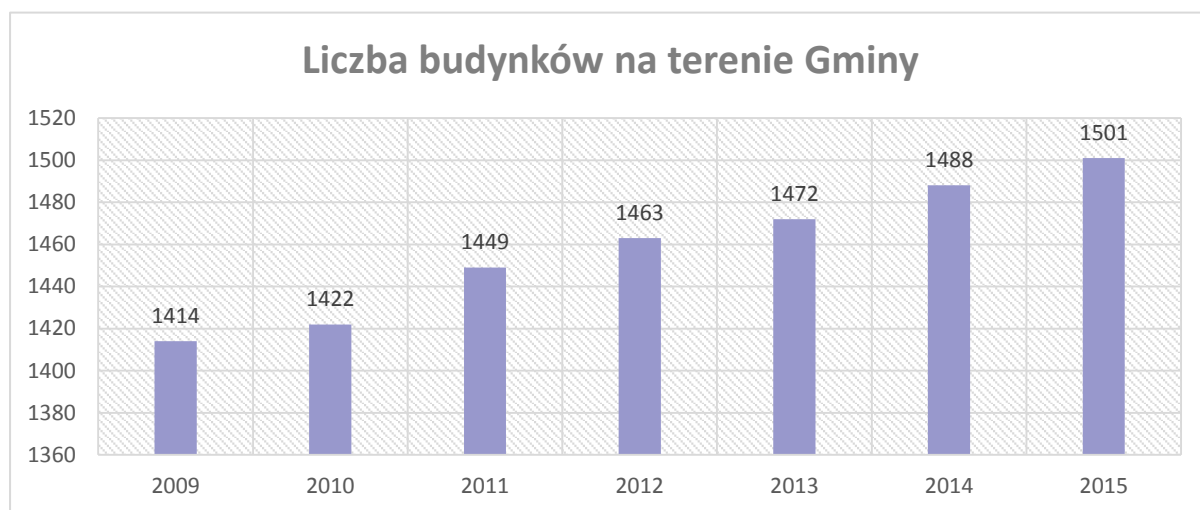
Rysunek 19 Przestrzenny zasięg terenów zalewowych zidentyfikowanych na terenie Gminy Borowie [źródło: opracowanie własne]

Gmina Borowie jest gminą rolniczą, zaś na jej terenie zachował się czytelny układ dolin rzecznych o równoleżnikowym przebiegu oraz duże obszary niezabudowane pozostające w rolniczym wykorzystaniu. Wsie posiadają zwarty układ urbanistyczny, zaś zabudowa rozproszona, kolonijna występuje w stopniu nieznacznym. Wszystkie wsie są dobrze powiązane z miejscowością gminną – Borowiem położonym w centralnej części gminy.

Można wyróżnić trzy obszary o wykrystalizowanych funkcjach:

- Wieś gminna Borowie – wielofunkcyjna miejscowość, gdzie zlokalizowane są usługi publiczne. W tej części gminy identyfikuje się dużą presję na inwestycje – zabudowę jednorodziną, usługową. Wydaje się najwięcej decyzji o warunkach zabudowy, co szerzej przeanalizowano w dalszej części opracowania.
- Wsie Głusków, Wilchta, Dudka – wsie położone w zachodniej części gminy, w bliskim sąsiedztwie Garwolina, gdzie występuje wysoka presja na rozwój zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej.
- Pozostały obszar gminy to wsie typowo rolnicze. Nowa zabudowa związane jest bezpośrednio z tą funkcją. Architektura nowych budynków w większości nawiązuje gabarytami i detalem do tradycji tego terenu.

Można stwierdzić, że układ urbanistyczny oraz ład przestrzenny na terenie Gminy Borowie nie został naruszony w sposób zasadniczy, uniemożliwiający kontynuację tradycji i kształtowanie przestrzeni zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. W zasobie mieszkaniowym gminy według danych GUS

Wykres 1 Liczba budynków na terenie Gminy Borowie w latach 2009-2015 [źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS]

w roku 2015 znajdowało się łącznie 1 501 budynków. Pozytywnym zjawiskiem na terenie Gminy jest wzrost mieszkań. Poniższy wykres przedstawia liczbę budynków zmieniającą się w latach 2009-2015.

Od roku 2009 do roku 2015 zasób mieszkaniowy Gminy Borowie wzrósł o 87 budynków. Wzrost taki jest efektem rozwoju gospodarczego Gminy. Należy jednak zauważyć, iż na terenie Gminy Borowie znajduje się wiele budynków zdegradowanych, które obniżają estetykę przestrzenną Gminy oraz stanowią niewykorzystany potencjał rozwoju lokalnego społeczeństwa, poprzez niemożliwość ich wykorzystania dla funkcji społecznych. Występowanie budynków zdegradowanych, nie spełniających w należyty sposób swoich funkcji w znacznym stopniu obniża poziom życia i dostępu do usług mieszkańców gminy.

Część z budynków wymaga szeregu zabiegów rewitalizacyjnych zarówno w zakresie remontów, jak również przeprowadzenia działań miękkich spowodowanych występowaniem zjawisk patologicznych. Na potrzeby niniejszego opracowania wykorzystano wskaźnik obrazujący liczbę budynków zdegradowanych przypadających na 1 km² danego sołectwa. Dane dotyczące liczby zdegradowanych budynków oraz ich stanu otrzymano z Urzędu Gminy w Borowiu, będącej wynikiem przeprowadzonych wizji lokalnych. Weryfikacji poddane zostały budynki stanowiące własność publiczną. Kryterium identyfikującym obiekty budowlane jako zdegradowane było wystąpienie przynajmniej trzech z poniżej wskazanych czynników:

1. Wysoki stopień zniszczenia fasady budynku;
2. Nieprzystosowanie budynku do pełnionych funkcji;

3. Nieprzystosowanie budynku do użytkowania przez osoby niepełnosprawne;
4. Niskosprawny system grzewczy.

W roku 2015 na terenie Gminy znajdowało się 12 budynków zdegradowanych. Najwyższym wskaźnikiem liczby obiektów zdegradowanych charakteryzuje się sołectwo Borowie, które jednocześnie jest ośrodkiem centralnym gminy, skupiającym większość funkcji administracyjnych. Poniższa tabela wskazuje zakres problemowy poszczególnych sołectw.

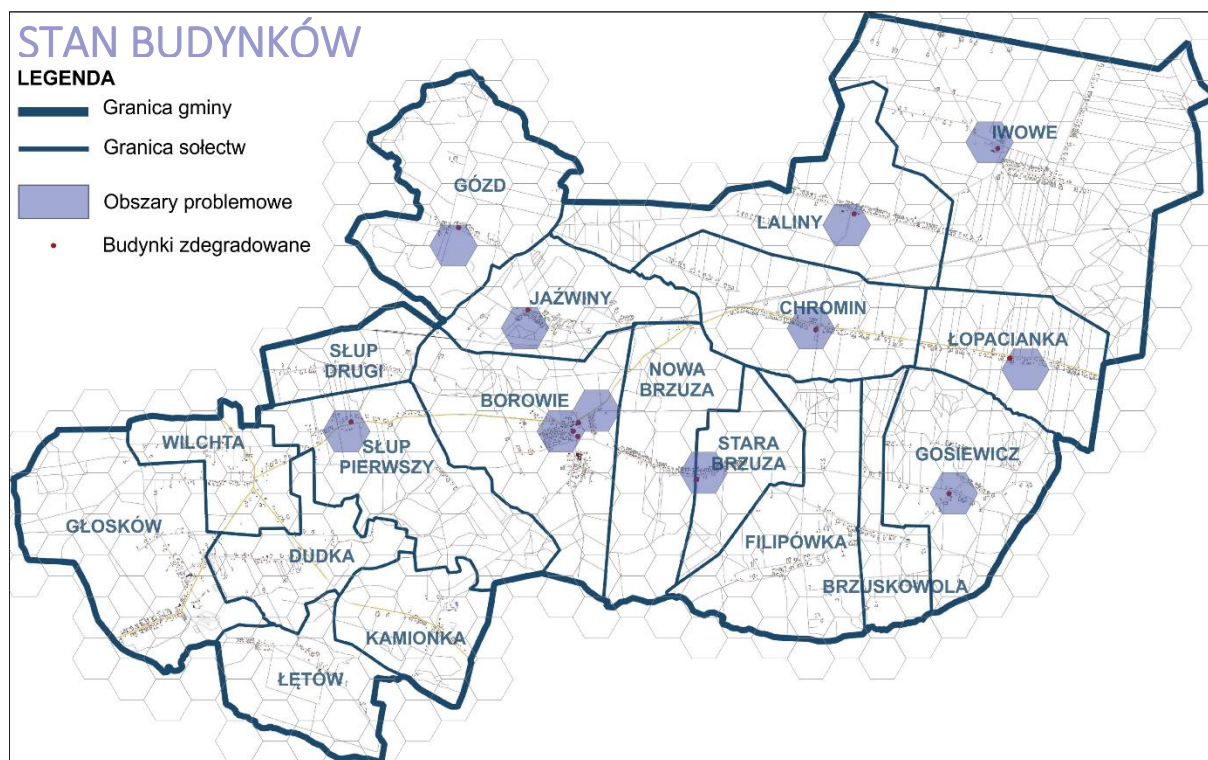
Tabela 22 Zestawienie wskaźników (budynki o złym stanie technicznym) dotyczących strefy przestrzenno-funkcjonalnej [źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Borowie – październik 2016 r.]

Sołectwo	Budynki o złym stanie technicznym	Budynki o złym stanie technicznym na 1 km ²
Borowie	3	0,54
Brzuskowola	0	0,00
Chromin	1	0,22
Dudka	0	0,00
Filipówka	0	0,00
Głosków	0	0,00
Gościewicz	1	0,22
Gózd	1	0,19
Iwowe	1	0,08
Jażwiny	1	0,31
Kamionka	0	0,00
Laliny	1	0,18
Łętów	0	0,00
Łopacianka	1	0,30
Nowa Brzuza	0	0,00
Stara Brzuza	1	0,44
Słup Pierwszy	1	0,21
Słup Drugi	0	0,00
Wilchta	0	0,00
SUMA	12	
Średnia dla Gminy		0,15

Legenda:

Wartość wskaźnika wyższa niż wartość średniej dla całej Gminy	
---	--

Poniższa mapa przedstawia lokalizację budynków zdegradowanych na terenie Gminy Borowie.

Rysunek 20 Przestrzenny rozkład budynków zdegradowanych zidentyfikowanych na terenie Gminy Borowie [źródło: opracowanie własne]

Aktualnie na terenie gminy obowiązuje łącznie 19 planów miejscowych, obejmują one niewielkie tereny we wsiach Borowie, Nowa Brzuza, Chromin i Laliny. Są to pojedyncze działki, części działek lub ich zespoły. Plany określają zasady i warunki zabudowy w terenach mieszkaniowych, usługowych i produkcyjnych. Gospodarka przestrzenna w gminie (poza terenami objętymi planami) prowadzona jest w oparciu o decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Dotyczą one budowy i rozbudowy budynków mieszkalnych w zabudowie zagrodowej i jednorodzinnej, budynków gospodarczych, usługowych. Dlatego też kolejnym wskaźnikiem opisującym sytuację przestrzenno-funkcjonalną Gminy Borowie jest liczba wydanych decyzji o ustaleniu warunków zabudowy i o lokalizacji inwestycji celu publicznego na km². Wskaźnik ten oparty został o dane na lata 2002-2014, w celu zobrazowania dynamiki rozwoju przestrzennego gminy, zarówno w układzie lokalnym, jak i na przestrzeni lat.

Obszarami, na terenie których wydano najwięcej tego typu decyzji są sołectwa Borowie oraz Głusków, co świadczyć może między innymi o zdecydowanie wyższym poziomie zainteresowania tymi obszarami w zakresie podejmowanych inwestycji mieszkaniowych. W opozycji do tych terenów znajdują się sołectwa Brzuskowola, Filipówka, Gózd, Lętów, Słup Drugi oraz Stara Brzuza, tam wartość wydanych decyzji o ustaleniu warunków zabudowy i o lokalizacji inwestycji celu publicznego nie przekroczyła 20.

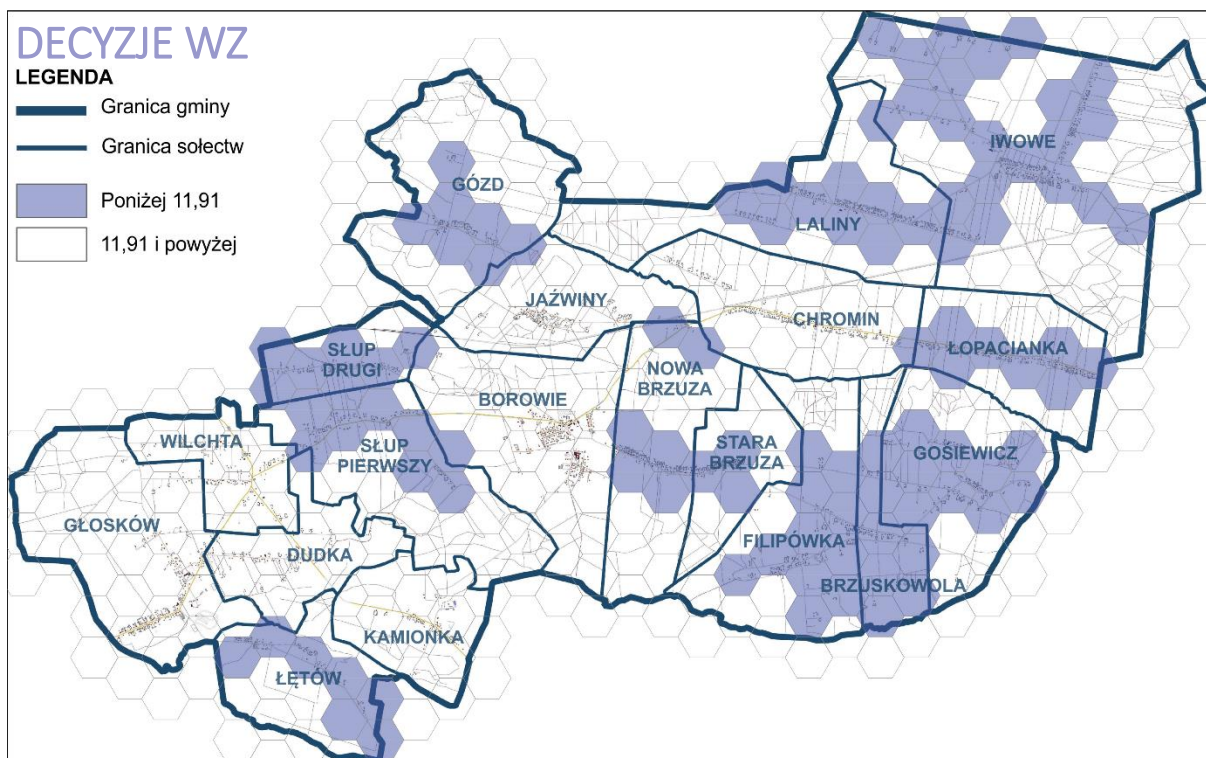
Tabela 23 Zestawienie wskaźników (decyzje WZ) dotyczących problemów strefy przestrzenno-funkcjonalnej [źródło: UG Borowie – dane z 2002-2014 r. przekazane w marcu 2017 r.]

Sołectwo	Liczba wydanych decyzji o ustalenie warunków zabudowy i o lokalizacji inwestycji celu publicznego	Liczba wydanych decyzji o ustalenie warunków zabudowy i o lokalizacji inwestycji celu publicznego na 1 km ²
Borowie	110	19,78
Brzuskowola	20	10,75
Chromin	60	13,45
Dudka	60	23,08
Filipówka	20	4,13
Głosków	110	18,84
Gościewicz	40	8,73
Gózd	20	3,77
Iwowe	60	4,86
Jaźwiny	40	12,58
Kamionka	40	15,09
Laliny	40	7,17
Łętów	20	6,71
Łopacianka	40	11,83
Nowa Brzuza	40	9,78
Stara Brzuza	20	8,89
Słup Pierwszy	40	8,32
Słup Drugi	20	11,63
Wilchta	60	26,91
Średnia dla Gminy		11,91

Legenda:

Wartość wskaźnika niższa niż wartość średniej dla całej Gminy

Sołectwa, w których wartość wskaźnika liczby wydanych decyzji o ustalenie warunków zabudowy i o lokalizacji inwestycji celu publicznego na 1 km² jest niższa od średniej dla obszaru całej gminy na potrzeby niniejszego opracowania identyfikuje się jako obszar problemowy pod względem rozwoju zabudowy oraz dbałości o ład przestrzenny gminy. Kolejna mapa wskazuje zakres przestrzenny omawianego zjawiska wskazując wyznaczone obszary problemowe.

Rysunek 21 Przestrzenny rozkład niskiej liczby przyznanych decyzji WZ na terenie Gminy Borowie [źródło: opracowanie własne]

Podsumowując analizę zjawisk występujących na terenie gminy w obrębie strefy przestrzenno-funkcjonalnej stwierdzić można, iż obszarami najbardziej problemowymi w tym zakresie są sołectwa Borowie, Chromin, Gózd, Kamionka, Łętów, Łopacianka, Stara Brzuza, Słup Pierwszy i Słup Drugi. Zaprezentowana poniżej tabela zawiera zestawienie wskaźników cząstkowych dla poszczególnych sołectw.

Tabela 24 Zestawienie wskaźników cząstkowych oraz wskaźnika syntetycznego podsumowujące dla strefy przestrzenno-funkcjonalnej [źródło: opracowanie własne]

Sołectwo	Wskaźniki cząstkowe				Wskaźnik syntetyczny
	Miejscowe zagrożenia	Tereny zalewowe	Budynki o złym stanie technicznym	Decyzje WZ	
Borowie	0,93	0,52	1,00	0,31	2,76
Brzuskowola	0,00	0,00	0,00	0,70	0,70
Chromin	0,58	0,09	0,42	0,58	1,66
Dudka	0,00	0,43	0,00	0,17	0,60
Filipówka	0,36	0,04	0,00	0,98	1,38
Głusków	0,15	0,45	0,00	0,35	0,95
Gościewicz	0,00	0,00	0,40	0,79	1,19
Gózd	0,00	0,75	0,35	1,00	2,10
Iwowe	0,07	0,01	0,15	0,95	1,18
Jażwiny	0,00	0,00	0,58	0,62	1,20
Kamionka	0,00	1,00	0,00	0,51	1,51

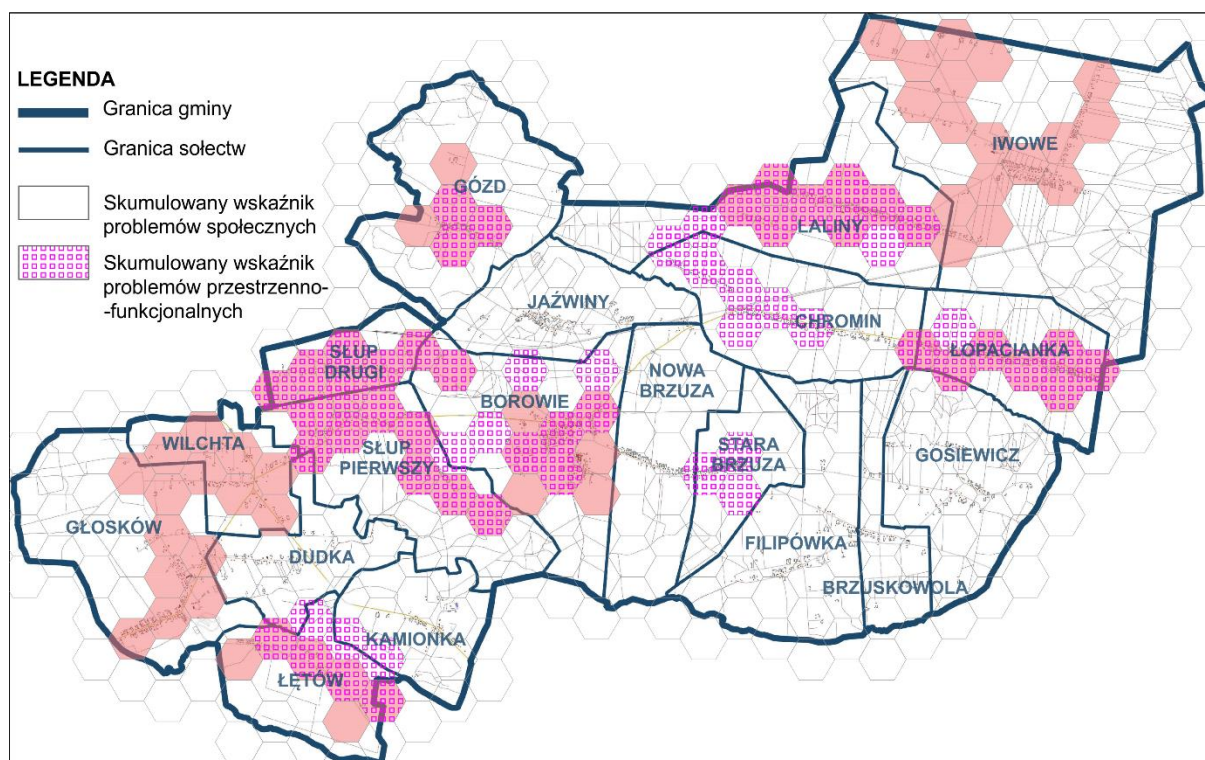
Laliny	0,15	0,12	0,33	0,85	1,46
Łętów	0,00	0,89	0,00	0,87	1,76
Łopacianka	0,25	0,00	0,55	0,65	1,45
Nowa Brzuza	0,00	0,08	0,00	0,74	0,82
Stara Brzuza	0,00	0,00	0,82	0,78	1,60
Słup Pierwszy	0,18	0,74	0,39	0,80	2,11
Słup Drugi	1,00	0,15	0,00	0,66	1,81
Wilchta	0,77	0,27	0,00	0,00	1,04
ŚREDNIA WARTOŚĆ					1,44

Legenda:

Wartość wskaźnika wyższa niż wartość średniej

Ze względu na kryteria wyboru obszaru zdegradowanego jako tereny wymagające interwencji w świetle działań rewitalizacyjnych w strefie przestrzenno-funkcjonalnej identyfikuje się te obszary, na których oprócz występowania problemów przestrzenno-funkcjonalnych występują w pierwszej kolejności problemy społeczne. Dlatego też na potrzeby niniejszego opracowania jako tereny problemowe w tej strefie uznaje się wskazane na poniższym rysunku obszary zlokalizowane w sołectwach Borowie, Gózd, Łętów, Łopacianka, Słup Pierwszy i Słup Drugi.

STREFA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA - PODSUMOWANIE

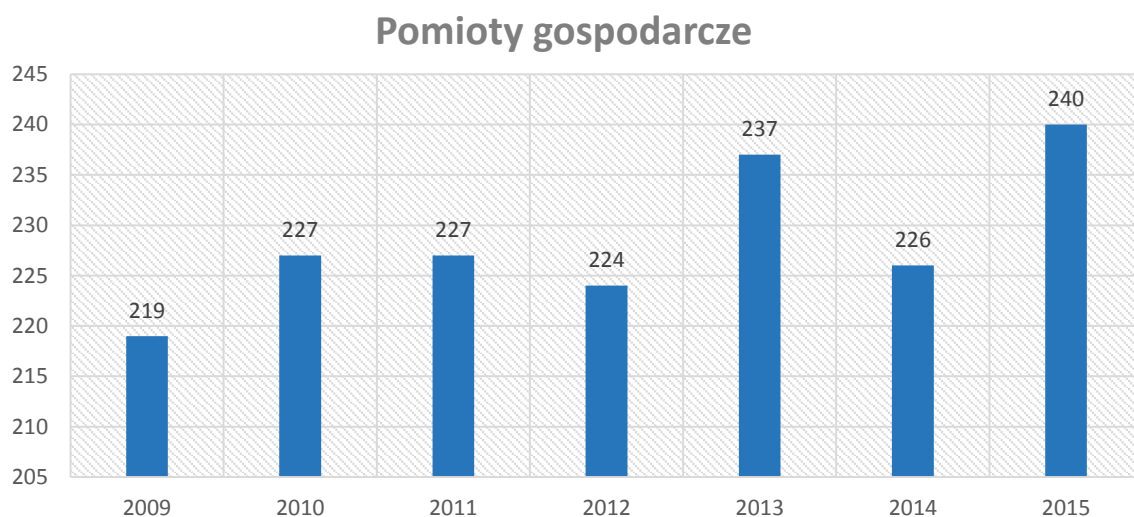

Rysunek 22 Przestrzenny zasięg problemów społecznych zidentyfikowanych na terenie Gminy Borowie [źródło: opracowanie własne]

2.3. Strefa gospodarcza

Według danych GUS na terenie powiatu garwolińskiego w roku 2015 funkcjonowało 6 434 podmiotów gospodarczych. Najwyższym wskaźnikiem określającym liczbą przedsiębiorców przypadających na 100 mieszkańców charakteryzowała się gmina Łaskarzew oraz Garwolin, najmniejszym natomiast gmina Borowie.

Na terenie Gminy Borowie w 2015 roku funkcjonowało 240 podmiotów gospodarczych, z czego 6,25 % w sektorze publicznym i 93,75 % w sektorze prywatnym. Poniższy wykres przedstawia rozkład ilości podmiotów gospodarczych działających na terenie Gminy Borowie w latach 2009-2015. Wynika z niego, iż na przełomie lat 2009/2010 liczba podmiotów gospodarczych nieznacznie wzrosła, jednak na przełomie lat 2011/2012 oraz 2013/2014 zmalała.

Wykres 2 Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie Gminy Borowie w latach 2009-2015 (źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS)

Tendencje te pokrywają się z tymi, które panują w powiecie garwolińskim, jednak są odmienne od tych panujących w województwie mazowieckim, gdzie w latach 2010-2015 następował stały wzrost ilości podmiotów gospodarczych. Niewielka liczba podmiotów gospodarczych zmusza mieszkańców do poszukiwania pracy w innych miastach, np. Garwolinie, Piławie, a nawet Warszawie.

Tabela 25 Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na przestrzeni lat 2010-2015 w województwie mazowieckim, powiecie garwolińskim oraz Gminie Borowie [źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS]

Jednostka administracyjna	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
MAZOWIECKIE	681 012	675 099	699 212	724 997	742 172	766 030
Powiat garwoliński	6 999	6 945	7 117	7 346	7 331	7 393
Gmina Borowie	227	227	224	237	226	240

Zmienna jest również liczba podmiotów gospodarczych na 1000 ludności w wieku produkcyjnym. Na przestrzeni lat 2010-2012 wskaźnik ten spadł 1,9 podmiotów, w roku 2013 wzrósł o 3,8 podmiotem, następnie w 2014 znów spadł o 4,5 podmiotów. Dodatkowo należy zauważyć, iż wskaźniki dla powiatu oraz województwa na przestrzeni lat 2010-2015 odnotowywały stały wzrost.

Tabela 26 Podmioty gospodarcze na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym na przestrzeni lat 2010-2015 w województwie mazowieckim, powiecie garwolińskim oraz Gminie Borowie [źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS]

Jednostka administracyjna	Podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
MAZOWIECKIE	203,5	201,9	209,7	218,4	224,6	233,4
Powiat garwoliński	104,2	103	105,5	108,9	108,9	110,3
Gmina Borowie	72,7	71,6	70,8	74,6	70,1	74,3

Poniższa tabela zawiera informacje na temat funkcjonujących podmiotów gospodarczych na terenie Gminy Borowie w latach 2010-2015 w podziale na sołectwa. Największa liczba podmiotów gospodarczych działała w 2015 roku na terenie sołectwa Borowie. Średnia liczba podmiotów gospodarczych działających na terenie Gminy wyniosła 13,33 na sołectwo – wynik ten przekroczony w czterech sołectwach: Borowie, Głusków, Iwowe, Jażwiny.

Tabela 27 Podmioty gospodarcze na terenie Gminy Borowie w podziale na sołectwa w latach 2010-2014 [źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS]

Podmioty wpisane do rejestru REGON						
Sołectwo/rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Borowie	47	47	46	50	52	56
Brzuskowola	8	8	7	8	9	11
Chromin	16	14	16	17	14	13
Dudka	17	16	15	16	14	13
Filipówka	9	8	6	6	6	6
Głusków	31	29	27	32	30	37
Gościewicz	5	6	6	8	6	9
Gózd	0	0	1	1	1	1
Iwowe	20	24	25	28	31	28
Jażwiny	16	12	12	11	11	15
Kamionka	4	2	3	3	3	4
Laliny	14	12	13	11	10	10
Łętów	4	4	3	3	1	1
Łopacianka	8	11	11	10	5	6
Nowa Brzuza	4	6	5	5	4	4
Słup Pierwszy	14	13	14	15	14	12
Stara Brzuza	0	0	0	0	0	1
Wilchta	10	15	14	13	15	13

Pod względem struktury powierzchni gmina Borowie jest gminą typowo rolniczą, gdzie użytki rolne stanowią aż 79% jej powierzchni. Dość powszechnym zjawiskiem jest „dwuzawodowość” rolników, którzy łączą prowadzenie własnego gospodarstwa z pracą poza miejscem zamieszkania.

Zdecydowanie największy udział w liczbie firm działających w Gminie Borowie mają mikroprzedsiębiorstwa, zatrudniające mniej niż 10 osób. Na terenie gminy dominują zakłady usług transportowych i budowlanych. Świadczone są również usługi handlu spożywczo-przemysłowego. Gospodarstwa rolne charakteryzują się rozdrobnieniem, a średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego wynosi 6,97 ha. W gminie występuje kilka dużych, wyspecjalizowanych gospodarstw rolnych.

Większość mieszkańców gminy znajduje pracę w handlu i usługach. W grupie tej są także osoby, które są rolnikami i zajmują się uprawą ziemi, ale ze względu na małą dochodowość tej działalności zmuszone były do podjęcia pracy w innych sektorach gospodarki.

Na terenie gminy Borowie są atrakcyjne lokalizacje pod inwestycje. Gmina posiada aktualny Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego dla części wsi Borowie oraz Chromin, Laliny i Nowa Brzuza.

Na terenie gminy dominują zakłady usług transportowych i budowlanych. Świadczone są również usługi handlu spożywczo-przemysłowego. W gminie funkcjonuje Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska”.

Poniższa tabela zawiera informacje na temat sekcji gospodarczych działających na terenie Gminy Borowie w latach 2010-2015. Wynika z niej, iż najwięcej podmiotów gospodarczych jest zarejestrowanych w sekcji G oraz F (G - Handel hurtowy i detaliczny, F – Budownictwo).

Tabela 28 Podmioty gospodarcze działające na terenie Gminy Borowie w latach 2010-2015 z podziałem na sekcje gospodarcze
[źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS]

Sekcja/rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015
sekcja A	14	12	11	11	7	6
sekcja B	0	0	0	0	0	0
sekcja C	33	32	28	29	30	32
sekcja D	0	0	0	0	0	0
sekcja E	0	0	0	0	0	0
sekcja F	57	48	44	50	46	48
sekcja G	58	63	62	65	60	65
sekcja H	17	18	19	18	16	17
sekcja I	0	1	1	2	4	3
sekcja J	3	1	3	2	1	1
sekcja K	3	4	4	4	2	2
sekcja L	0	0	0	0	0	0
sekcja M	5	8	10	10	9	9
sekcja N	2	4	5	4	6	6

sekcja O	12	12	12	12	12	12
sekcja P	9	8	11	11	12	13
sekcja Q	4	5	5	5	5	6
sekcja R	3	3	2	2	2	2
sekcja S i T	7	8	7	12	14	18
sekcja U	0	0	0	0	0	0

Działalność gospodarcza w gminie zlokalizowana jest głównie w miejscowości będącej ośrodkiem administracyjnym – Borowiu. We wsiach znajdują się tylko placówki handlowe zaspokajające potrzeby mieszkańców. Problemem gminy w sferze gospodarczej jest brak nowych miejsc pracy, ze względu na niski poziom aktywności gospodarczej mieszkańców oraz brak zainteresowania gminą ze strony inwestorów. W gminie brak jest wysoko wykwalifikowanych kadr, którymi są zainteresowani potencjalni inwestorzy. Osoby młode i wykształcone często migrują do Garwolina, Lublina czy Warszawy w poszukiwaniu lepszych warunków życia.

Tabela 29 Dane dotyczące sytuacji podmiotów gospodarczych na terenie Gminy Borowie w latach 2012-2015 [źródło: SRPS Gminy Borowie na lata 2016-2025]

Rok	Liczba złożonych wniosków o założenie	Liczba złożonych wniosków o zawieszenie	Liczba złożonych wniosków o wznowienie	Liczba złożonych wniosków o zakończenie
2012	21	21	8	20
2013	22	19	9	17
2014	22	19	11	24
2015	32	25	13	10

Jak wynika z tabeli przedstawiającej liczbę złożonych wniosków na przestrzeni 2012-2015, poza liczbą wniosków o zakończenie, która jest znacząco niższa w 2015, pozostałe prawie nie różnią się i utrzymują na tym samym poziomie, poza liczbą złożonych wniosków o założenie działalności, która w roku 2015 znacznie wzrosła.

Poniższe tabele przedstawiają sytuację rozwoju gospodarczego na terenie poszczególnych sołectw wynikającą z bilansu nowo zarejestrowanych oraz wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych. Pod względem nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych największy spadek tego wskaźnika odnotowany został na terenie sołectw Dudka, Iwowe oraz Słup Pierwszy. Ogólna liczba nowo zarejestrowanych podmiotów wzrasta, lecz największy wzrost jest widoczny dopiero na przestrzeni lat 2014-2015. Jeśli chodzi zaś o wyrejestrowane podmioty gospodarcze to największy ich wzrost na przestrzeni lat 2010-2015 widoczny jest na terenie sołectw Chromin oraz Iwowe. Ogólna liczba

wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych na przestrzeni lat 2010-2015 spada, lecz spadek ten jest widoczny dopiero na przestrzeni lat 2014/2015.

Tabela 30 Nowo zarejestrowane podmioty gospodarcze na terenie Gminy Borowie z podziałem na sołectwa na przestrzeni lat 2010-2015 [źródło: opracowanie własne na podstawie GUS]

Nowo zarejestrowane podmioty gospodarcze							TENDENCJA
Sołectwo	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Borowie	3	1	6	7	5	5	↑
Brzuskowola	0	0	0	1	1	2	↑
Chromin	2	1	1	1	2	1	↓
Dudka	3	1	2	0	0	1	↓
Filipówka	0	2	0	0	0	1	↑
Głusków	1	1	2	6	3	7	↑
Gościewicz	0	2	0	0	0	3	↑
Gózd	0	0	1	0	0	0	—
Iwowe	5	5	3	5	5	1	↓
Jażwiny	2	1	0	1	2	4	↑
Kamionka	2	0	1	1	0	2	—
Laliny	0	2	2	1	0	1	↑
Łętów	2	0	0	2	0	0	↓
Łopacianka	1	3	1	0	0	0	↓
Nowa Brzuza	0	0	0	0	0	0	—
Słup Pierwszy	4	2	2	1	2	1	↓
Stara Brzuza	0	0	0	0	0	1	↑
Wilchta	0	5	2	1	2	1	↓
SUMA	25	26	23	27	22	31	

Tabela 31 Wyrejestrowane podmioty gospodarcze na terenie Gminy Borowie z podziałem na sołectwa na przestrzeni lat 2010-2015 [źródło: opracowanie własne na podstawie GUS]

Wyrejestrowane podmioty gospodarcze							TENDENCJA
Sołectwo	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Borowie	3	2	5	1	3	1	↓
Brzuskowola	2	0	1	0	0	0	↓
Chromin	0	1	0	0	5	1	↓
Dudka	2	2	2	1	1	1	↓
Filipówka	1	2	2	0	0	0	↓
Głusków	3	3	3	2	4	2	↓
Gościewicz	0	1	0	0	0	0	—
Iwowe	1	2	3	2	2	3	↑
Jażwiny	0	2	1	1	2	0	↓
Kamionka	0	2	0	1	0	1	↑
Laliny	0	4	1	1	1	1	↑
Łętów	1	0	1	2	1	0	↓

Łopacianka	1	0	1	1	2	0	↓
Nowa Brzuza	0	0	1	0	0	0	—
Słup Pierwszy	2	3	1	0	3	3	↑
Wilchta	2	1	3	3	0	3	↑
SUMA	18	25	25	15	24	16	

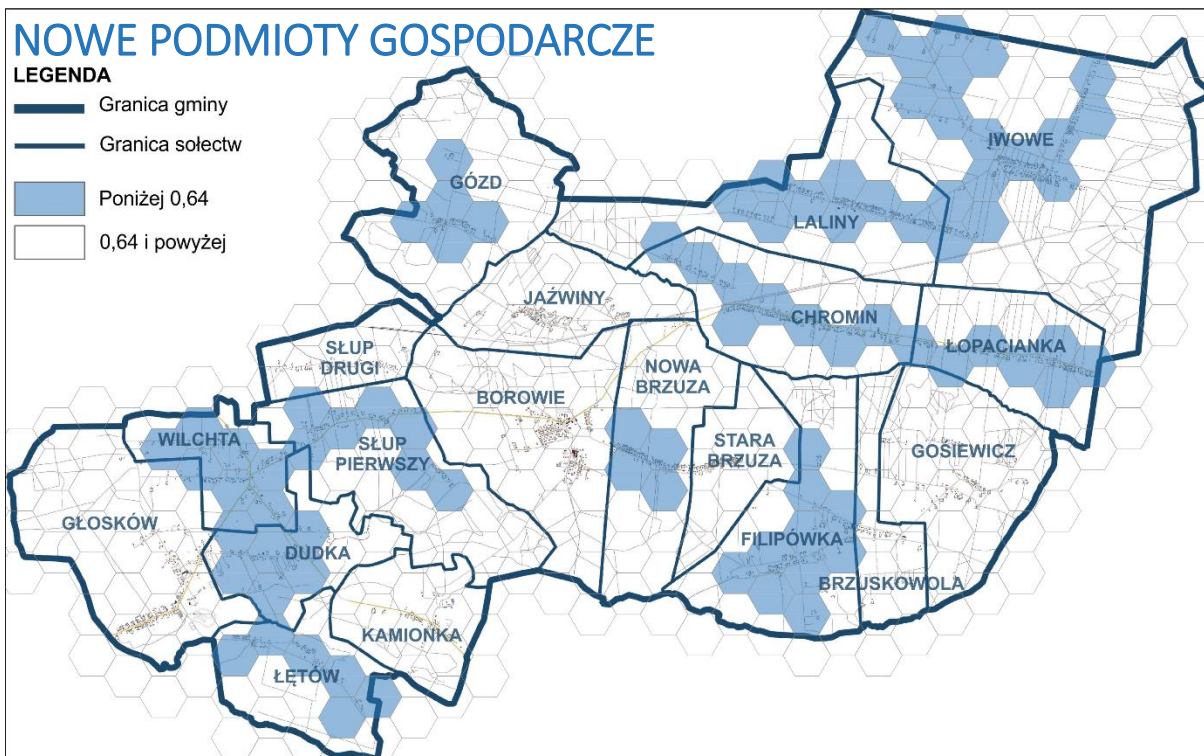
Aktywność gospodarcza mieszkańców bezpośrednio wpływa na rozwój gminy, toteż analiza przestrzennego układu działalności gospodarczej stanowi element diagnozy sytuacji w gminie. Strefa gospodarcza została scharakteryzowana przez wskaźnik nowo zarejestrowanych oraz wyrejestrowanych pomiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 mieszkańców danego sołectwa. Poniżej zostały przedstawione mapy z rozkładem przestrzennym obu zjawisk.

Tabela 32 Zestawienie wskaźników dotyczących problemów gospodarczych [źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS]

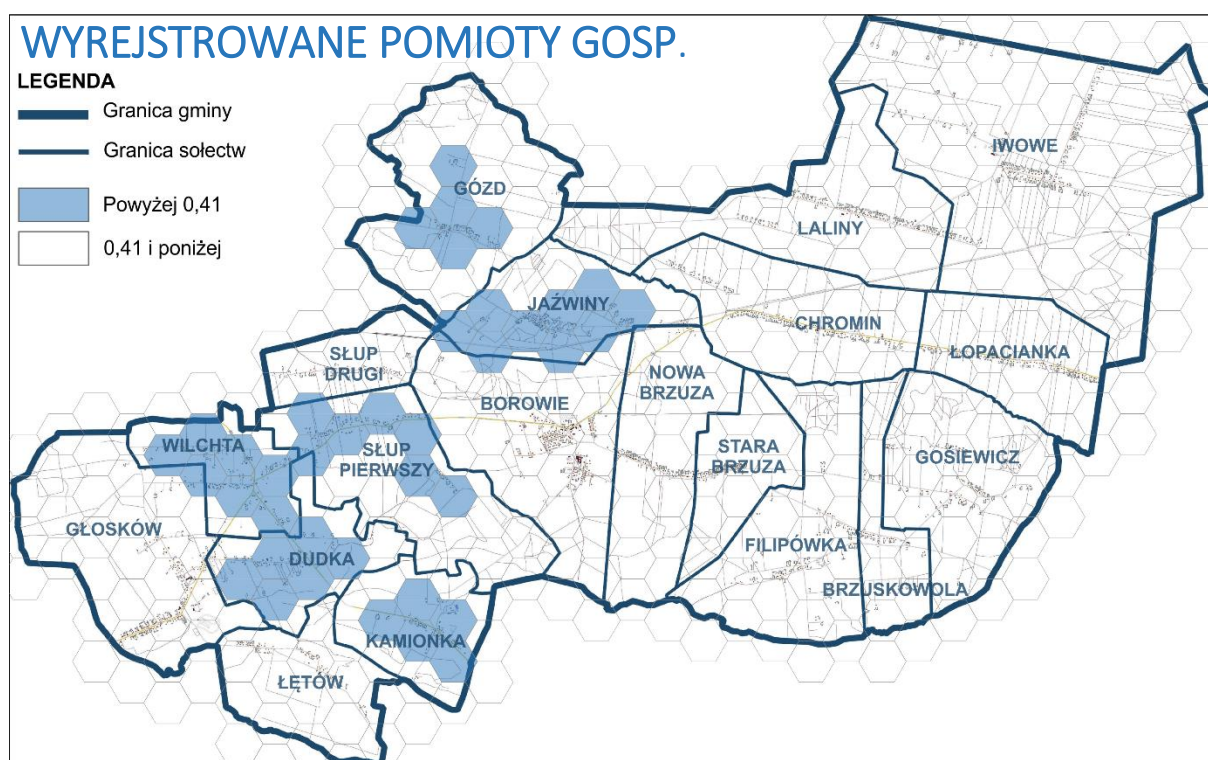
Sołectwo	Nowo zarejestrowane podmioty gospodarcze	Nowo zarejestrowane podmioty gospodarcze na 100 mieszkańców*	Wyrejestrowane podmioty gospodarcze	Wyrejestrowane podmioty gospodarcze na 100 mieszkańców**
Borowie	5,00	0,79	1,00	0,16
Brzuskowola	2,00	1,44	0,00	0,00
Chromin	1,00	0,27	1,00	0,27
Dudka	1,00	0,43	1,00	0,43
Filipówka	1,00	0,51	0,00	0,00
Głosków	7,00	1,04	2,00	0,30
Gościewicz	3,00	1,60	0,00	0,00
Gózd	0,00	0,00	3,00	2,91
Iwowe	1,00	0,18	0,00	0,00
Jażwiny	4,00	1,42	1,00	0,36
Kamionka	2,00	1,30	1,00	0,65
Laliny	1,00	0,38	0,00	0,00
Łętów	0,00	0,00	0,00	0,00
Łopacianka	0,00	0,00	0,00	0,00
Nowa Brzuza	1,00	0,47	0,00	0,00
Stara Brzuza	1,00	0,81	0,00	0,00
Słup Pierwszy	1,00	0,43	3,00	1,30
Słup Drugi	1,00	0,73	0,00	0,00
Wilchta	1,00	0,37	3,00	1,11
SUMA	33,00		16,00	
Średnia dla Gminy		0,64		0,31

Legenda:

Wartość wskaźnika *niższa/**wyższa od wartość średniej

Rysunek 23 Zasięg przestrzenny małej liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych (kolor niebieski) [źródło: opracowanie własne]

Rysunek 24 Zasięg przestrzenny wysokiej liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych (kolor niebieski) [źródło: opracowanie własne]

Głównymi problemami związanymi ze strefą gospodarczą występującymi na terenie Gminy Borowie jest niewielka ilość podmiotów gospodarczych w stosunku do ilości pomiotów działających na terenie całego powiatu garwolińskiego. Gmina nie prowadzi obecnie żadnych programów związanych z poszukiwaniem lokalnych inwestorów oraz tych związanych z promocją swojego obszaru. Programy takie z pewnością spowodowałyby rozwój lokalnej przedsiębiorczości oraz w konsekwencji mogłyby uchronić od powstania kolejnych problemów społecznych związanych z brakiem pracy, jakimi mogą być ubóstwo czy różnego rodzaju patologie.

Podsumowując analizę zjawisk występujących na terenie gminy w obrębie strefy gospodarczej stwierdzić można, iż obszarami najbardziej problemowymi w tym zakresie są sołectwa Chromin, Dudka, Gózd, Iwowe, Laliny, Łętów, Łopacianka, Słup Pierwszy i Wilchta. Zaprezentowana poniżej tabela zawiera zestawienie wskaźników cząstkowych dla poszczególnych sołectw.

Tabela 33 Zestawienie wskaźników cząstkowych oraz wskaźnika syntetycznego podsumowujące dla strefy gospodarczej [źródło: opracowanie własne]

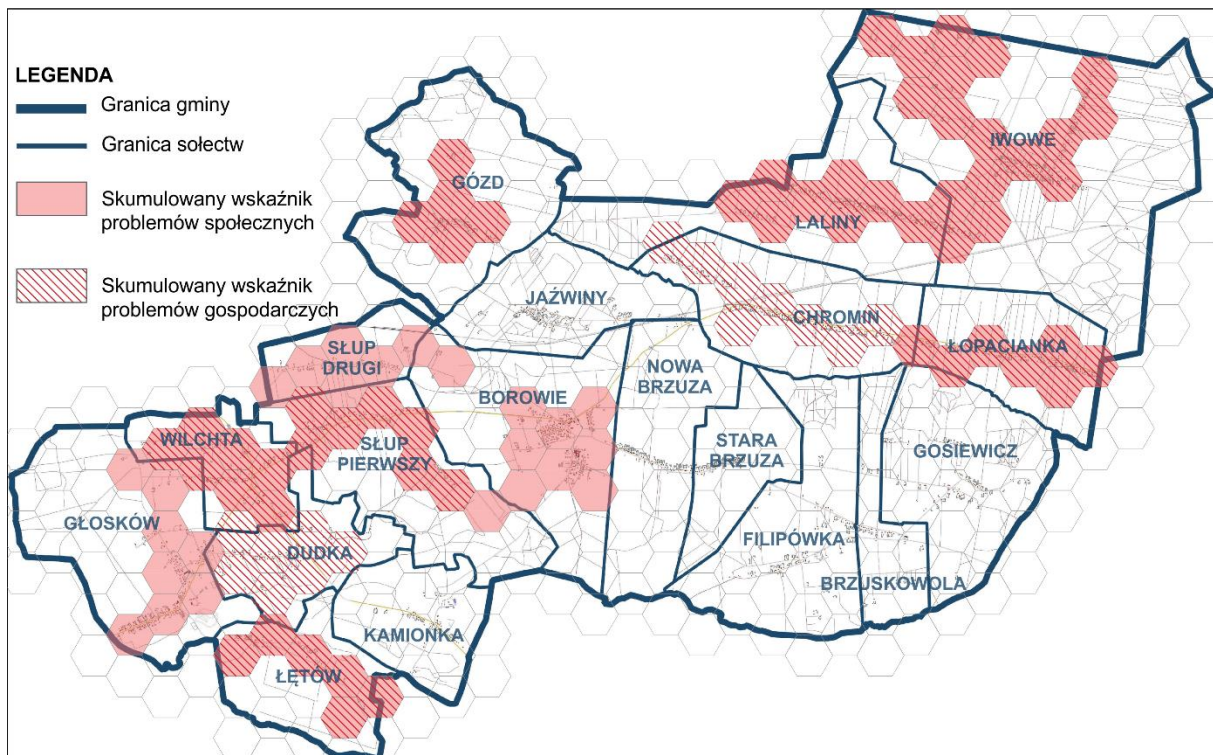
Sołectwo	Wskaźniki cząstkowe		Wskaźnik syntetyczny
	Nowo zarejestrowane podmioty gospodarcze	Wyrejestrowane podmioty gospodarcze	
Borowie	0,50	0,05	0,56
Brzuskowola	0,10	0,00	0,10
Chromin	0,83	0,09	0,92
Dudka	0,73	0,15	0,88
Filipówka	0,68	0,00	0,68
Głusków	0,35	0,10	0,45
Gościewicz	0,00	0,00	0,00
Gózd	1,00	1,00	2,00
Iwowe	0,89	0,00	0,89
Jaźwiny	0,11	0,12	0,23
Kamionka	0,19	0,22	0,41
Laliny	0,76	0,00	0,76
Łętów	1,00	0,00	1,00
Łopacianka	1,00	0,00	1,00
Nowa Brzuza	0,71	0,00	0,71
Stara Brzuza	0,49	0,00	0,49
Słup Pierwszy	0,73	0,45	1,17
Słup Drugi	0,54	0,00	0,54
Wilchta	0,77	0,38	1,15
ŚREDNIA WARTOŚĆ			0,73

Legenda:

Wartość wskaźnika wyższa niż wartość średniej	
---	--

Ze względu na kryteria wyboru obszaru zdegradowanego jako tereny wymagające interwencji w świetle działań rewitalizacyjnych w strefie gospodarczej identyfikuje się te obszary, na których oprócz występowania problemów gospodarczych występują w pierwszej kolejności problemy społeczne. Dlatego też na potrzeby niniejszego opracowania jako tereny problemowe w tej strefie uznaje się wskazane na poniższym rysunku obszary zlokalizowane w sołectwach Gózd, Iwowe, Laliny, Łętów, Łopacianka, Słup Pierwszy oraz Wilchta.

PROBLEMY GOSPODARCZE

Rysunek 25 Przestrzenny zasięg problemów gospodarczych zidentyfikowanych na terenie Gminy Borowie [źródło: opracowanie własne]

2.4. Strefa środowiskowa

Stan jakości powietrza na terenie Gminy Borowie zanalizowano na podstawie danych publikowanych przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w ramach monitoringu powietrza oraz „Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim. Raport za rok 2015”, a także „Programu ochrony środowiska dla powiatu garwolińskiego na lata 2012 – 2015 z uwzględnieniem lat 2016-2019”.

Z dokumentów tych wynika, iż jedynym komponentem środowiska, jaki może być narażony na przekroczenia dopuszczalnych norm jest powietrze atmosferyczne.

Dlatego też na potrzeby niniejszego opracowania przyjęto następujące wskaźniki opisujące strefę środowiskową w układzie lokalnym:

- Emisja CO₂ występująca w danym sołectwie;
- Liczba gospodarstw domowych z OZE w przeliczeniu na 100 gospodarstw.

Poprzez zanieczyszczenia rozumie się „emisję, która może być szkodliwa dla zdrowia ludzi lub stanu środowiska, może powodować szkodę w dobrach materialnych, może pogarszać walory estetyczne środowiska lub może kolidować z innymi, uzasadnionymi sposobami korzystania ze środowiska” (Dz. U. z 2013 r. poz. 1232, z późn. zm.).

Emisję zanieczyszczeń do powietrza można podzielić ze względu na źródło i sposób emisji ze źródła na:

- emisję ze źródeł punktowych – emisję powstającą w procesach technologicznych (emitory znajdują się na wysokości kilku, kilkuset metrów),
- emisję ze źródeł liniowych – w której źródło emisji znajduje się blisko powierzchni ziemi (np. transport),
- emisję ze źródeł powierzchniowych – emisja z indywidualnych systemów grzewczych, pożarów wielkoobszarowych, emisja z dużych odkrytych zbiorników (emisja rozproszona, niska),
- emisję ze źródeł rolniczych,
- emisję niezorganizowaną – emisja związana z pojedynczymi pracami budowlanymi, pożarami, wyciekami itp.

Na terenie województwa mazowieckiego wydzielono 4 strefy, dla których dokonuje się oceny jakości powietrza:

- aglomerację warszawską,
- miasto Radom,

- miasto Płock,
- strefa mazowiecka – do której należy Gmina Borowie.

W każdej strefie przeprowadzono ocenę jakości powietrza uwzględniając wymagania określone w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz.U. 2012, poz. 1031). Ocenę przeprowadzono oddzielnie dla każdego zanieczyszczenia z uwzględnieniem dwóch grup kryteriów:

- 1) ze względu na ochronę zdrowia ludzi, dla substancji: benzen, dwutlenek siarki, dwutlenek azotu, ozon, tlenek węgla, pył PM10, pył PM2.5 oraz kadm, nikiel, ołów, arsen i benzo(a)piren w pyłe zawieszonym PM10,
- 2) ze względu na ochronę roślin dla substancji: dwutlenek siarki, tlenki azotu, ozon. Klasa wynikowa strefy dla każdego zanieczyszczenia odpowiada klasyfikacji na podstawie najmniej korzystnych wyników badań w strefie.

Oznaczenie klas przyjęto wg. instrukcji GIOŚ:

A – gdy stężenia zanieczyszczenia na terenie strefy nie przekraczają odpowiednio poziomów dopuszczalnych, poziomów docelowych;

B – gdy stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy przekraczają poziomy dopuszczalne lecz nie przekraczają poziomów dopuszczalnych powiększonych o margines tolerancji (tylko w przypadku oceny jakości powietrza pod kątem pyłu zawieszonego PM2,5);

C – gdy stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy przekraczają poziomy dopuszczalne powiększone o margines tolerancji, w przypadku gdy margines tolerancji nie jest określony – poziomy dopuszczalne, poziomy docelowe;

D1 – gdy stężenie zanieczyszczenia ozonem na terenie strefy nie przekracza poziomu celu długoterminowego;

D2 – gdy stężenia zanieczyszczenia ozonem na terenie strefy przekracza poziom celu długoterminowego.

Kolejna tabela przedstawia poziom zanieczyszczeń dla strefy mazowieckiej, w granicach której mieści się Gmina Borowie z wyszczególnieniem poszczególnych klas wynikowych dla danego rodzaju zanieczyszczeń, które zostały opisane w „Rocznej ocenie jakości powietrza w województwie

mazowieckim” za rok 2015. Dokument ten został przygotowany przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie.

Tabela 34 Poziom zanieczyszczeń dla strefy mazowieckiej [źródło: opracowanie własne na podstawie danych WIOŚ Warszawa za rok 2015]

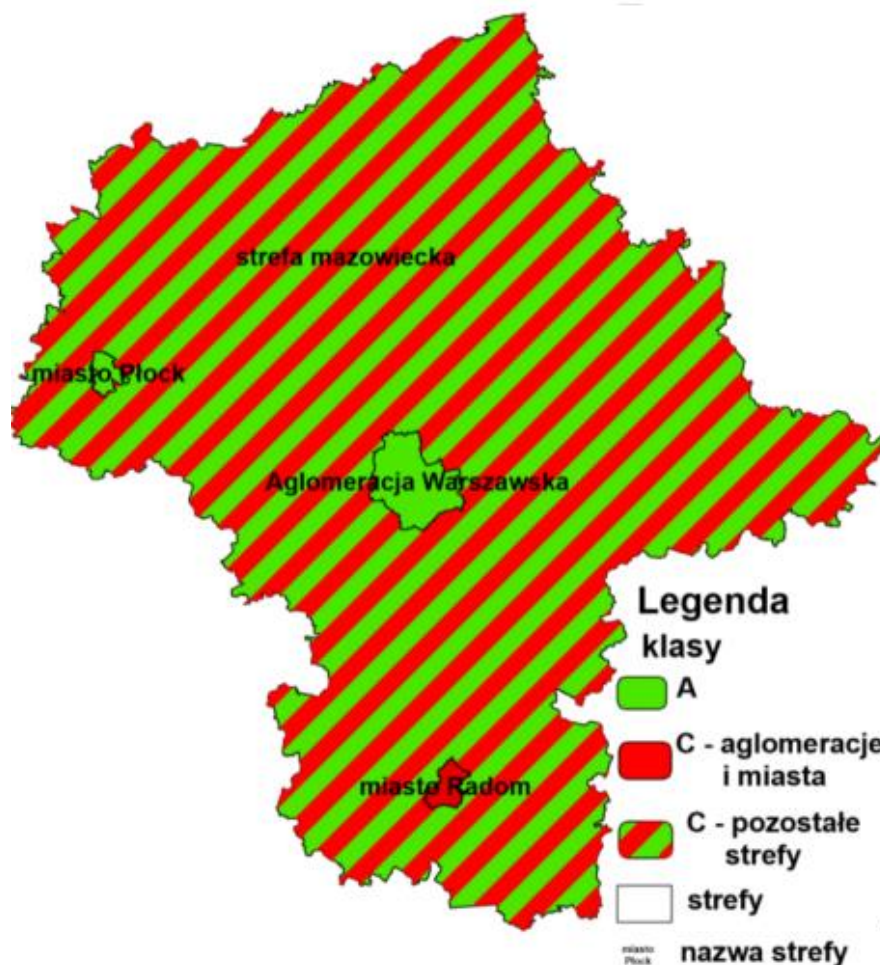
Nazwa strefy	Kod strefy	Zanieczyszczenie	Symbol klasy
Strefa mazowiecka	PL1404	PM10 - pod kątem ochrony zdrowia	C
		PM2,5 - pod kątem ochrony zdrowia	C
		benzo(a)piren w pyłe PM10 - pod kątem ochrony zdrowia	C
		ozon - pod kątem ochrony zdrowia, poziom celu długoterminowego	D2
		SO ₂	A
		NO ₂	A
		CO	A
		C ₆ H ₆	A
		Pb	A
		As	A
		Cd	A
		Ni	A

Pył PM10 – poziomy stężenie pyłu PM10 w województwie były bardzo wysokie. Pomiary prowadzone były na 18 stanowiskach pomiarowych. We wszystkich strefach na wszystkich stanowiskach oprócz 1 (Granica-KPN), pomiary potwierdzają przekroczenia normy dobowej dla pyłu, związanej z częstością przekraczania poziomu dopuszczalnego. Na dwóch stanowiskach stwierdzono przekroczenia poziomu średniorocznego. Przy klasyfikacji stref wykorzystano również przestrzenne rozkłady stężeń pyłu PM10 uzyskane w wyniku modelowania, które wskazują na przekroczenia normy dobowej we wszystkich strefach. W związku z tym 4 strefom nadano klasę C.

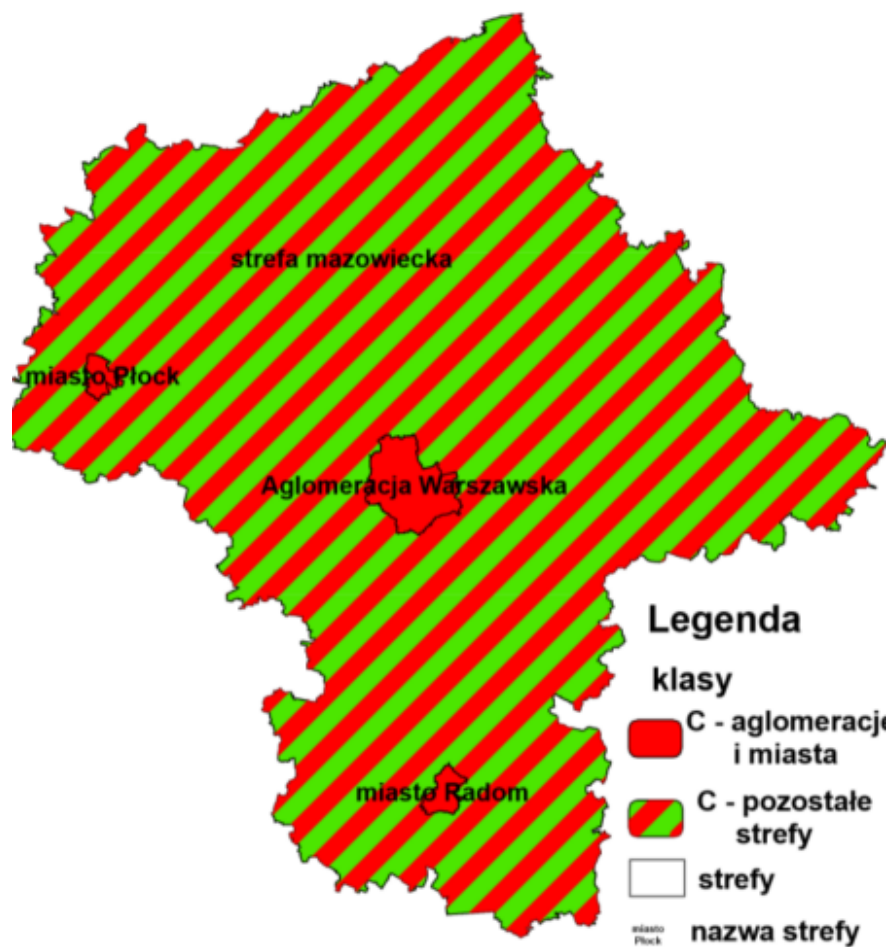
Rysunek 26 Zanieczyszczenie PM10 w województwie mazowieckim [źródło: WIOŚ Warszawa]

Pył PM2,5 – pomiary prowadzone były na 14 stanowiskach pomiarowych. Stężenia PM2,5 sprawdzane były w dwóch kategoriach – dotrzymania poziomu dopuszczalnego faza I i faza II. Tylko na 4 stanowiskach został przekroczony poziom dopuszczalny faza I ($25 \mu\text{g}/\text{m}^3$) w dwóch strefach (m. Radom i strefa mazowiecka). Na wszystkich stanowiskach został przekroczony poziom dopuszczalny faza II ($20 \mu\text{g}/\text{m}^3$). Przy klasyfikacji stref wykorzystano również przestrzenne rozkłady stężeń pyłu PM2,5 uzyskane w wyniku modelowania. We wszystkich strefach nastąpiło przekroczenie poziomu dopuszczalnego faza II, dlatego otrzymują klasę C1.

Rysunek 27 Zanieczyszczenie PM_{2,5} w województwie mazowieckim [źródło: WIOŚ Warszawa]

Benzo(a)piren – poziomy stężenie benzo(a)pirenu oznaczane w pyłe PM₁₀ w województwie mazowieckim były wysokie. Pomiarów wykonywano na 11 stanowiskach pomiarowych przy 100% pokryciu systematycznymi pomiarami rozłożonymi równomiernie w ciągu roku. Do oceny wykorzystano serie pomiarowe ze wszystkich stanowisk pomiarowych. Poziomy docelowe przekroczone były na 11 stanowiskach pomiarowych. Najwyższe stężenia odnotowano na terenach, gdzie emisja niska z indywidualnego ogrzewania budynków jest dominująca. W sezonie grzewczym wielkości stężenia benzo(a)pirenu były bardzo wysokie, natomiast w okresie letnim znacznie niższe. W wyniku klasyfikacji klasę C otrzymały wszystkie strefy. Przy klasyfikacji metodą wspomagającą było modelowanie.

Rysunek 28 Zanieczyszczenie benzo(a)piernem w województwie mazowieckim [źródło: WIOŚ Warszawa]

Ozon – poziomy stężenie ozonu monitorowane były na 11 stanowiskach pomiarowych. Stężenia ozonu sprawdzane były w dwóch kategoriach – dotrzymania poziomu docelowego oraz dotrzymania poziomu celu długoterminowego. Klasyfikacja stref dla ozonu wykonana została w oparciu o wyniki pomiarów z okresu trzech lat (2013, 2014, 2015), dla których obliczono średnią liczbę dni z przekroczeniem poziomu docelowego. W wyniku analiz serii pomiarowych oraz statystyk, na żadnym stanowisku pomiarowym nie stwierdzono przekroczenia poziomu docelowego, stąd 4 strefy województwa otrzymały klasę A. Dotrzymanie poziomu celu długoterminowego analizowano na podstawie wyników pomiarów z 2015 r. Na wszystkich stanowiskach pomiarowych odnotowano co najmniej jeden dzień z przekroczeniem wartości $120 \mu\text{g}/\text{m}^3$, stąd też oceniono, że cały obszar województwa nie spełnia wymagań określonych dla dotrzymania poziomu celu długoterminowego, który ma zostać osiągnięty w 2020 r.

Rysunek 29 Zanieczyszczenie ozonem w województwie mazowieckim [źródło: WIOŚ Warszawa]

W wyniku rocznej oceny jakości powietrza za 2015 r. określono strefy, w których doszło do przekroczenia standardów imisyjnych dla zanieczyszczeń mających określone poziomy dopuszczalne, dla których istnieje obowiązek wykonania POP (kryterium ochrona zdrowia):

- aglomeracja warszawska – pył PM10 (24-h, rok), dwutlenek azotu NO₂ (rok);
- miasto Radom – pył PM10 (24-h), pył PM_{2,5} (rok);
- miasto Płock – pył PM10 (24-h);
- strefa mazowiecka – pył PM10 (24-h, rok), pył PM_{2,5} (rok);

Do głównych źródeł zanieczyszczeń na terenie Gminy Borowie należą:

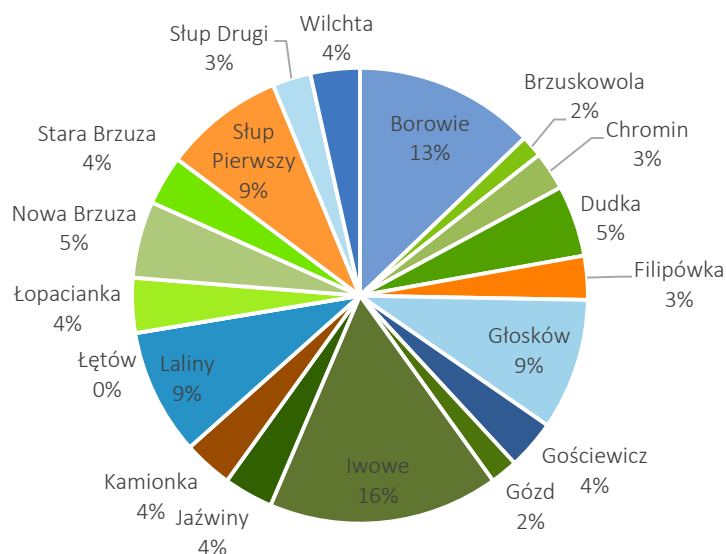
- źródła komunalno-bytowe, do których należą lokalne kotłownie, indywidualne paleniska domowe i emitory z zakładów użyteczności publicznej,
- źródła transportowe, w tym węglowodory, tlenki azotu, tlenek węgla, pyły, związki ołowiu i tlenki siarki,
- pylenie wtórne z odsłoniętej powierzchni terenu,
- zanieczyszczenia allochtoniczne, które docierają spoza terenu gminy zgodnie z kierunkiem wiatru.

Na terenie powiatu garwolińskiego największy wpływ na zanieczyszczenie powietrza ma energetyka (50-60%), następnie transport i komunikacja (20%), a pozostała część wynika z działalności przemysłowo-usługowej. Zanieczyszczenia energetyczne pochodzą w dużej mierze z ogrzewania domów, z których większość wyposażona jest w paleniska opalane węglem lub koksem. Ponadto, stosowane paliwa są niskiej jakości, a w paleniskach utylizuje się także odpady, włączając tworzywa sztuczne, gumę i tekstylia. Nowe budynki mieszkalne stosują ekologiczne nośniki ciepła jakimi są olej opałowy i gaz, a niewielka część korzysta z ogrzewania elektrycznego lub z odnawialnych źródeł energii. Drewno stosowane jest jako paliwo uzupełniające. Emisja komunikacyjna wynikająca z występującego ruchu drogowego nie stanowi istotnego źródła zanieczyszczeń w gminie. Podobnie, z uwagi na brak większych zakładów przemysłowych, tego rodzaju działalność również nie przyczynia się do pogorszenia stanu powietrza.

Do zdiagnozowania miejsc o podwyższonej emisji szkodliwych tlenków oraz innych zanieczyszczeń, wykorzystana została ankietyzacja mieszkańców Gminy, która została wykonana na potrzeby wykonania na zlecenie Gminy Borowie „Planu Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy Borowie do 2020 r.”.

Badanie ankietowe zostało zrealizowane na zlecenie Gminy Borowie na potrzeby opracowania „Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Borowie do 2020 r.”. Celem ankiety skierowanej dla mieszkańca była przede wszystkim analiza sposobu pokrycia potrzeb cieplnych w indywidualnych gospodarstwach domowych. Istotnym elementem było pozyskanie informacji o źródle ciepła, zużyciu nośników energii oraz planowanych działaniach inwestycyjnych mających na celu poprawę efektywności energetycznej budynku (termomodernizacja lub montaż OZE). Badanie ankietowe było prowadzone bezpośrednio wśród mieszkańców poprzez wizyty w ich domach. Ankieta skierowana do obiektów użyteczności publicznej oraz obiektów przemysłowo-usługowych miała na celu oszacowanie struktury zużycia mediów w tychże obiektach oraz wskazanie planowanych zadań inwestycyjnych polegających na pracach termomodernizacyjnych oraz montażu OZE. Ankietyzacja tych obiektów prowadzona była listownie za pośrednictwem poczty zarówno tradycyjnej jak i elektronicznej. Poniżej został przedstawiony graf z podziałem procentowym mieszkańców, którzy uczestniczyli w ankietyzacji.

Ankietyzacja PGN - podział na sołectwa

Wykres 3 Podział ludności Gminy Borowie, która brała udział w ankietyzacji do PGN na sołectwa [źródło: opracowanie własne na podstawie PGN Gminy Borowie do 2020 r.]

Sumarycznie zebrano na terenie Gminy Borowie 257 ankiet, na podstawie których wyliczono jednostkową emisję dla danego sołectwa. Wyliczenie to polegało na zsumowaniu wyników ankiet dla poszczególnych sołectw. Po tym zabiegu, zsumowano liczbę osób zamieszkujących obiekt, który brał udział w ankietyzacji (pytanie o liczbę mieszkańców budynku pojawiło się w ankiecie) i przeliczono proporcjonalnie na liczbę osób zamieszkujących dane sołectwo. Średnia emisja na terenie Gminy Borowie wynosi 312,1 Mg CO₂ na 1 km². Wartość ta została przekroczona w sołectwach Borowie, Chromin, Głusków, Iwowe, Jaźwiny, Laliny oraz Wilchta. Wyniki ankietyzacji po przeliczeniu na dane sołectwo przedstawia poniższa tabela.

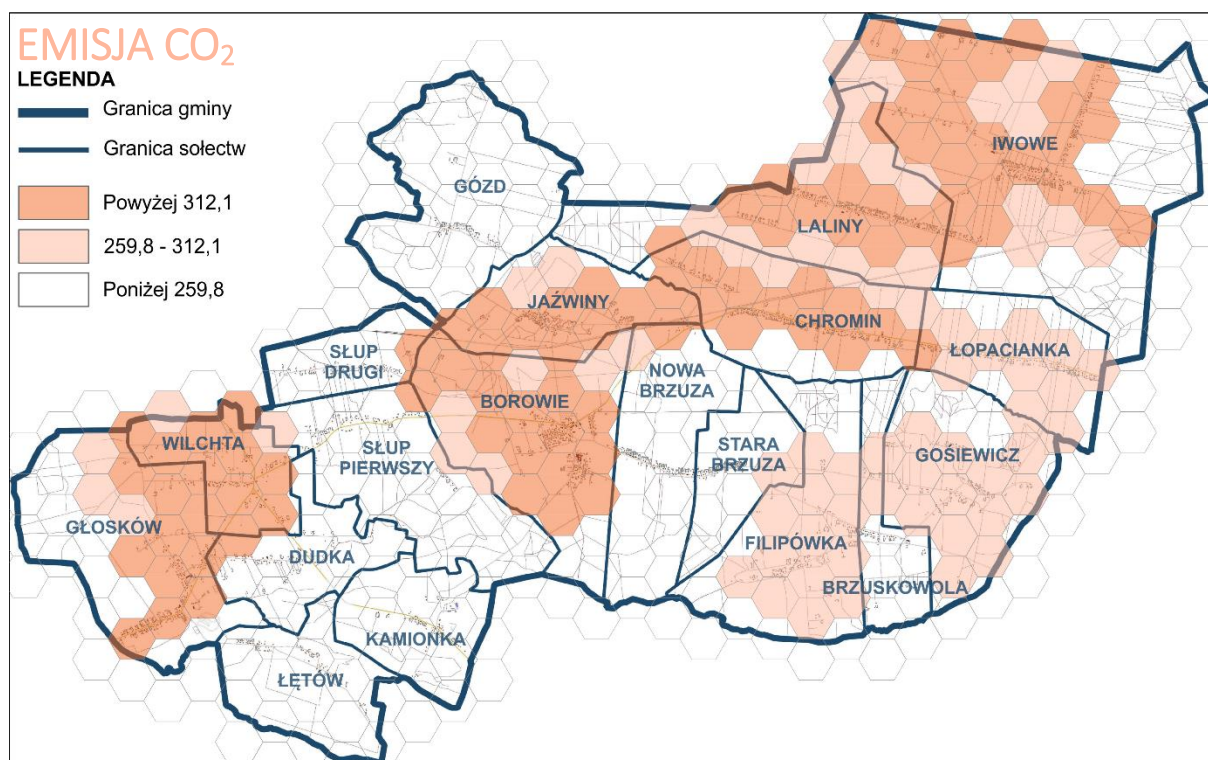
Tabela 35 Emisja CO₂ występująca w danym sołectwie w Gminie Borowie [źródło: PGN dla Gminy Borowie do 2020 r.]

Sołectwo	Emisja CO ₂ występująca w danym sołectwie
Borowie	865,4
Brzuskowola	116,8
Chromin	419,5
Dudka	197,5
Filipówka	292,1
Głusków	666,7
Gościewicz	259,8
Gózd	90,5
Iwowe	647,7
Jaźwiny	319,6
Kamionka	173,4

Laliny	367,5
Łętów	182,2
Łopacianka	300,1
Nowa Brzuza	235,7
Stara Brzuza	137,3
Słup Pierwszy	127,0
Słup Drugi	160,6
Wilchta	371,4
Średnia emisja dla Gminy Borowie	312,1

Legenda:

Wartość wskaźnika wyższa niż
wartość średniej dla całej Gminy

Rysunek 30 Zasięg przestrzenny emisji CO₂ na terenie Gminy Borowie [źródło: opracowanie własne]

Innym zagadnieniem w ankietyzacji było określenie, czy w danym domu znajduje się instalacja wykorzystująca OZE, co miało wskazać na zależność między potrzebą instalowania OZE oraz przeprowadzenia termomodernizacji, a emisją powstającą ze spalania paliw na terenie danego sołectwa. Najczęściej wykorzystywaną instalacją odnawialnych źródeł energii na terenie Gminy Borowie były kolektory słoneczne. Z ankietyzacji wynika również, iż w niektórych domach znajdują się kotły na biomasę. Metodologia przeliczenia ilości wykorzystywanych odnawialnych źródeł energii na terenie

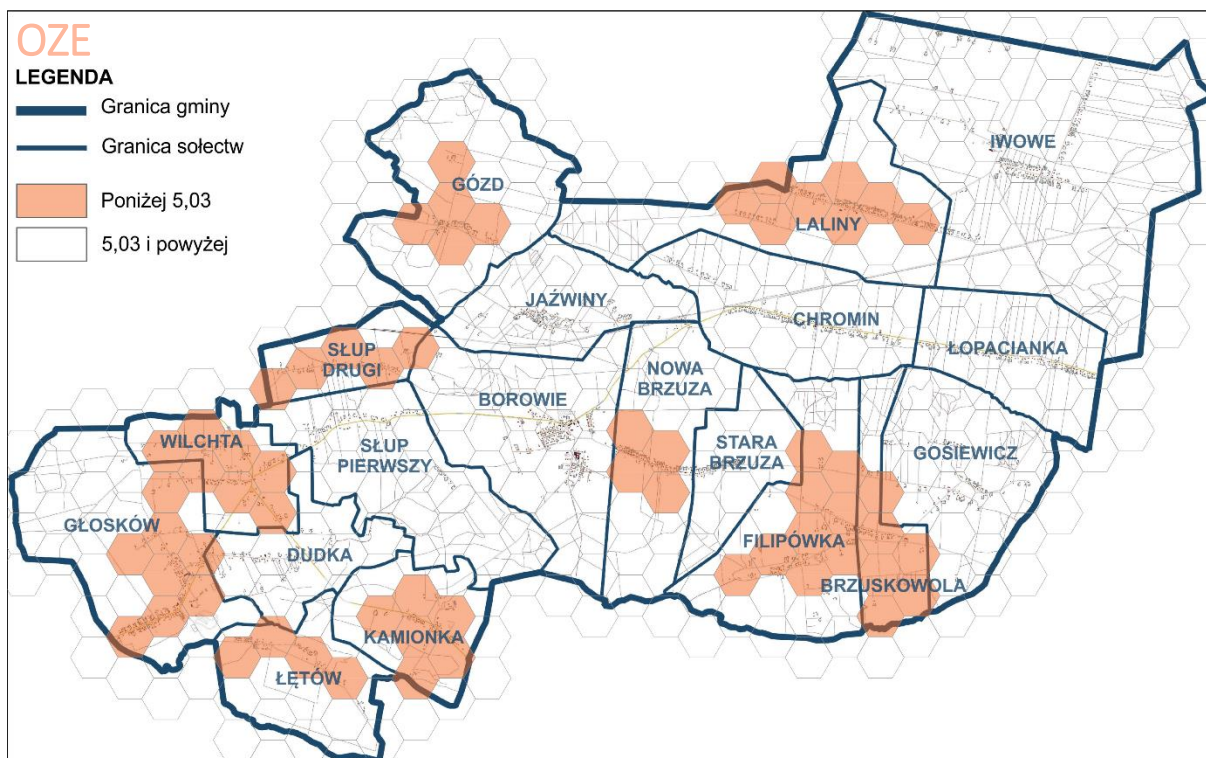
danego sołectwa była podobna do tej, która została wykorzystana przy wyliczeniu emisji - najpierw zsumowano wszystkie gospodarstwa domowe, których mieszkańcy korzystają z zamontowanych już odnawialnych źródeł energii, później przeliczono tę liczbę na 100 gospodarstw domowych znajdujących się w danym sołectwie. Najmniej odnawialnych źródeł energii jest wykorzystywanych w sołectwach Filipówka, Laliny, Łętów, Nowa Brzuza, Wilchta, Gózd, Brzuskowola, Kamionka oraz Słup Drugi – w sołectwach tych jest zamontowanych mniej niż 5 instalacji OZE na 100 gospodarstw domowych. Wyniki dla tego wskaźnika znajdują się w poniższej tabeli.

Tabela 36 Liczba gospodarstw wykorzystujących OZE na terenie Gminy Borowie z podziałem na sołectwa [źródło: opracowanie własne na podstawie PGN Gminy Borowie do 2020 r. – dane z 2015 r.]

Sołectwo	Liczba gospodarstw domowych wykorzystujących OZE	Liczba gospodarstw domowych z OZE w przeliczeniu na 100 gospodarstw
Borowie	20	10,33
Brzuskowola	2	4,69
Chromin	6	5,34
Dudka	5	7,02
Filipówka	0	0,00
Głusków	10	4,86
Gościewicz	5	8,67
Gózd	1	3,16
Iwowe	12	6,94
Jaźwiny	6	6,96
Kamionka	2	4,23
Laliny	0	0,00
Łętów	0	0,00
Łopacianka	5	6,84
Nowa Brzuza	2	3,03
Stara Brzuza	3	7,88
Słup Pierwszy	6	8,46
Słup Drugi	2	4,76
Wilchta	2	2,41
Średnia dla Gminy Borowie		5,03

Legenda:

Wartość wskaźnika niższa niż wartość średniej dla całej Gminy	
---	--

Rysunek 31 Zasięg przestrzenny problemu niewykorzystywania instalacji OZE [źródło: opracowanie własne]

Można zauważyć, iż istnieje pewna zależność pomiędzy liczbą zamontowanych instalacji OZE, a występowaniem podwyższonej emisji na terenie danego sołectwa. I tak na przykład w sołectwach Głusków, Laliny oraz Wilchta wystąpiła duża emisja, przekraczająca średnią wartość dla Gminy oraz mała liczba instalacji OZE zamontowanych w gospodarstwach domowych w tych sołectwach.

Podsumowując analizę zjawisk występujących na terenie gminy w obrębie strefy środowiskowej stwierdzić można, iż obszarami najbardziej problemowymi w tym zakresie są sołectwa Borowie, Chromin, Filipówka, Głusków, Iwowe, Laliny, Łętów, Nowa Brzuza oraz Wilchta. Zaprezentowana poniżej tabela zawiera zestawienie wskaźników cząstkowych dla poszczególnych sołectw.

Tabela 37 Zestawienie wskaźników cząstkowych oraz wskaźnika syntetycznego podsumowujące dla strefy środowiskowej [źródło: opracowanie własne]

Sołectwo	Wskaźniki cząstkowe		Wskaźnik syntetyczny
	Emisja CO ₂	Gospodarstwa domowe z OZE	
Borowie	1,00	0,00	1,00
Brzuskowola	0,03	0,55	0,58
Chromin	0,42	0,48	0,91
Dudka	0,14	0,32	0,46
Filipówka	0,26	1,00	1,26
Głusków	0,74	0,53	1,27

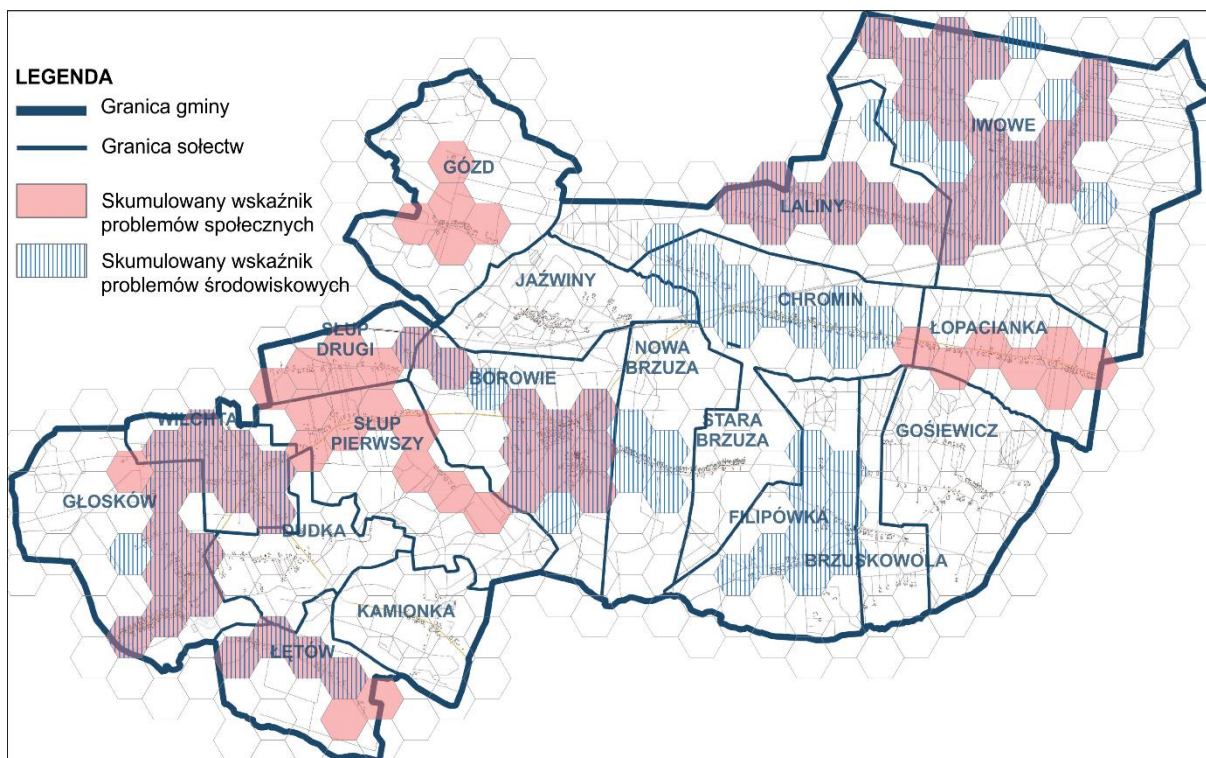
Gościewicz	0,22	0,16	0,38
Gózd	0,00	0,69	0,69
Iwowe	0,72	0,33	1,05
Jaźwiny	0,30	0,33	0,62
Kamionka	0,11	0,59	0,70
Laliny	0,36	1,00	1,36
Łętów	0,12	1,00	1,12
Łopacianka	0,27	0,34	0,61
Nowa Brzuza	0,19	0,71	0,89
Stara Brzuza	0,06	0,24	0,30
Słup Pierwszy	0,05	0,18	0,23
Słup Drugi	0,09	0,54	0,63
Wilchta	0,36	0,77	1,13
ŚREDNIA WARTOŚĆ			0,80

Legenda:

Wartość wskaźnika wyższa niż wartość średniej – obszary problemowe	
---	--

Ze względu na kryteria wyboru obszaru zdegradowanego jako tereny wymagające interwencji w świetle działań rewitalizacyjnych w strefie środowiskowej identyfikuje się te obszary, na których oprócz występowania problemów środowiskowych występują w pierwszej kolejności problemy społeczne. Na potrzeby niniejszego opracowania jako tereny problemowe w tej strefie uznaje się wskazane na poniżej obszary zlokalizowane w sołectwach Borowie, Głusków, Iwowe, Laliny, Łętów oraz Wilchta.

PROBLEMY ŚRODOWISKOWE

Rysunek 32 Przestrzenny zasięg problemów środowiskowych zidentyfikowanych na terenie Gminy Borowie [źródło: opracowanie własne]

3. SKALA I CHARAKTER POTRZEB REWITALIZACYJNYCH

Przeprowadzona diagnoza poprzedzająca wyznaczenie obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji w Gminie Borowie wykazała, że na terenie wyznaczonego obszaru rewitalizacji oraz obszaru zdegradowanego, z którym ten obszar jest powiązany występują następujące rozliczne problemy, stanowiące podstawę do podjęcia działań rewitalizacyjnych. Zidentyfikowana skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych w Gminie Borowie są następujące:

POTRZEBY SPOŁECZNE

- P1.S1 Poprawa warunków materialnych osób uboższych;
- P1.S2 Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych;
- P1.S3 Przywrócenie na rynek pracy kobiet po urodzeniu dziecka;
- P1.S4 Wzrost kompetencji zawodowych wśród mieszkańców;
- P4.S5 Poprawa bezpieczeństwa w granicach przestrzeni publicznych;
- P4.S6 Poprawa aktywności społecznej i integracji mieszkańców gminy;
- P4.S6 Poprawa świadomości ekologicznej wśród mieszkańców.

POTRZEBY PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNE

- P1.P-F1 Poprawa atrakcyjności budynków na terenie gminy oraz przestrzeni publicznych;
- P1.P-F2 Poprawa dostępności do przestrzeni publicznych;
- P1.P-F3 Poprawa warunków bytowych na terenach zagrożonych lokalnymi podtopieniami.

POTRZEBY GOSPODARCZE

- P2.G1 Poprawa kondycji i rozwój podmiotów gospodarczych;
- P2.G2 Powstrzymanie spadku kondycji lokalnych przedsiębiorstw;
- P2.G3 Wzmacnianie przedsiębiorczości i kreatywności wśród mieszkańców.

POTRZEBY ŚRODOWISKOWE

- P1.Ś1 Poprawa jakości powietrza na terenie gminy;
- P1.Ś2 Poprawa stosunków wodnych na terenie gminy;
- P1.Ś3 Rozwój infrastruktury służącej do wytwarzania energii z odnawialnych źródeł.

4. ZASIĘG PRZESTRZENNY OBSZARU REWITALIZACJI

Wszystkie analizy na podstawie udostępnionych baz danych przeprowadzono na dobranym heksagonalnym rastrze jednostek odniesienia o wielkości 25 ha. Wyniki tych analiz posłużyły do wyznaczenia obszaru zdegradowanego w Gminie Borowie.

Zdecydowano się pracować metodą analizy przestrzennej siatką (ang. grid spatial analysis) w powiązaniu z metodą sum standaryzowanych, zaś w toku analiz przyjęta metodyka okazała się w przypadku Gminy Borowie wystarczająca. W pierwszym etapie dokonano analizy przestrzennego rozmieszczenia negatywnych zjawisk społecznych na terenie gminy. Następnie dokonano takiej samej analizy przestrzennego rozmieszczenia negatywnych zjawisk w sferze przestrzenno-funkcjonalnej, gospodarczej oraz środowiskowej.

Wynik analizy dla danej strefy zaprezentowano w poprzednim rozdziale w ramach podsumowania i wyznaczenia obszarów problemowych w przedmiotowym zakresie. W drugim etapie przy pomocy metody analizy przestrzennej siatką heksagonalną dokonano zestawienia wyników badania rozkładu problemów społecznych z występowaniem negatywnych zjawisk w sferze przestrzenno-funkcjonalnej, gospodarczej i środowiskowej. Rezultat zbiorczej analizy zjawisk kryzysowych w sferze społecznej oraz pozostałych omawianych sferach na podstawie opracowanych wskaźników prezentuje poniższa mapa. Jako obszary problemowe w poszczególnych strefach wskazano te dla, których wyliczony wskaźnik syntetyczny przekracza o minimum wartość średniej dla całej gminy.

Kolejna tabela wskazuje zestawienie wartości wskaźników kumulujących skalę problemów w poszczególnych sferach dla każdego sołectwa, które stały się punktem wyjściowym do wskazania i delimitacji obszaru zdegradowanego.

Tabela 38 Kumulacja wskaźników syntetycznych dla diagnozowanych stref w poszczególnych sołectwach Gminy Borowie
[źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej diagnozy]

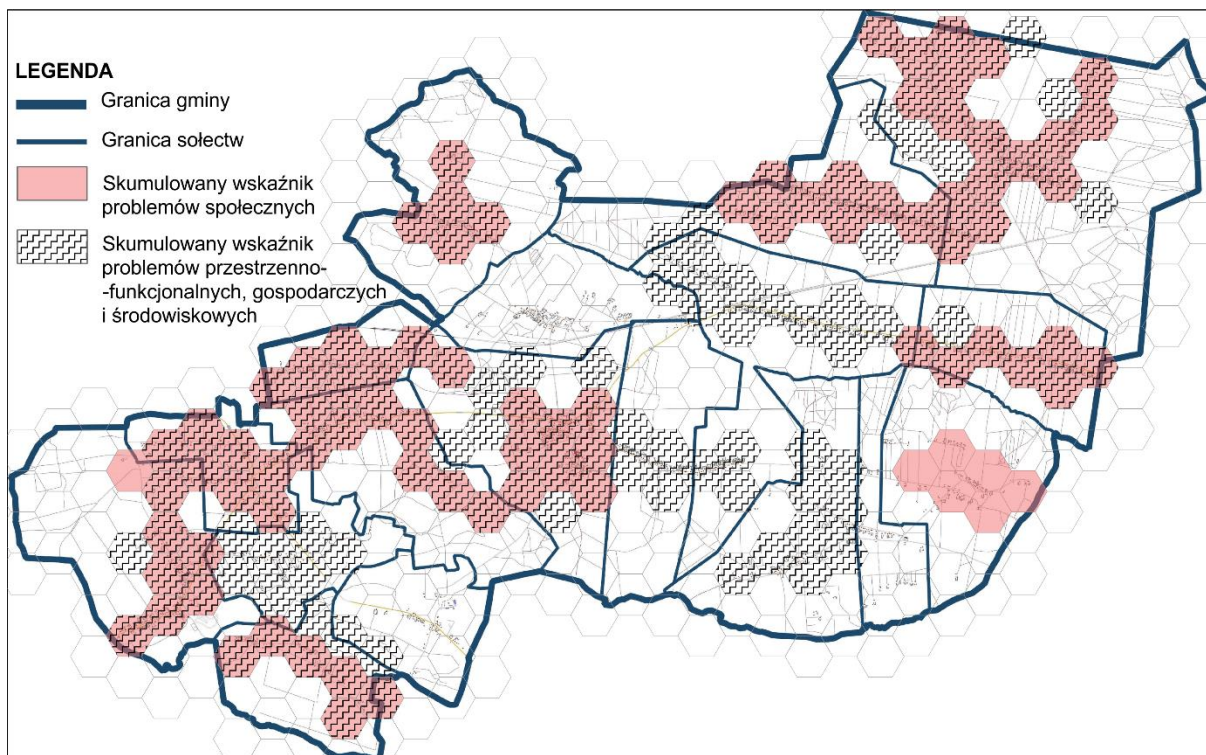
Sołectwo	Wskaźnik syntetycznych				Skumulowany wskaźnik syntetyczny – wszystkie strefy
	Strefa społeczna	Strefa przestrzenno-funkcjonalna	Strefa gospodarcza	Strefa środowiskowa	
Borowie	6,31	2,76	0,56	1,00	10,63
Bruskowola	3,74	0,70	0,10	0,58	5,12
Chromin	3,75	1,66	0,92	0,91	7,25
Dudka	3,62	0,60	0,88	0,46	5,55
Filipówka	4,09	1,38	0,68	1,26	7,41
Głusków	4,54	0,95	0,45	1,27	7,21
Gościewicz	4,82	1,19	0,00	0,38	6,39
Gózd	5,97	2,10	2,00	0,69	10,77

Iwowe	4,57	1,18	0,89	1,05	7,69
Jaźwiny	3,82	1,20	0,23	0,62	5,87
Kamionka	3,92	1,51	0,41	0,70	6,53
Laliny	4,94	1,46	0,76	1,36	8,52
Łętów	5,15	1,76	1,00	1,12	9,03
Łopacianka	4,65	1,45	1,00	0,61	7,71
Nowa Brzuza	2,05	0,82	0,71	0,89	4,48
Stara Brzuza	1,62	1,60	0,49	0,30	4,02
Słup Pierwszy	4,87	2,11	1,17	0,23	8,38
Słup Drugi	6,78	1,81	0,54	0,63	9,76
Wilchta	4,96	1,04	1,15	1,13	8,27
ŚREDNIA	4,43	1,44	0,73	0,80	7,40

Legenda:

Wartość wskaźnika syntetycznego wskazująca na sytuację problemową (powyżej średniej)	
Kumulacje problemów w strefie społecznej oraz pozostałych *	

* Jako obszary problemowe wskazuje się te, dla których wartość skumulowanego wskaźnika syntetycznego pozostaje wyższa od średniej – 7,4 i jednocześnie, w danym sołectwie odnotowuje się sytuację kryzysową w sferze społecznej (wartość wskaźnika syntetycznego powyżej średniej – 4,43).

Rysunek 33 Zasięg przestrzenny skumulowanego wskaźnika problemów społecznych oraz pozostałych [źródło: opracowanie własne]

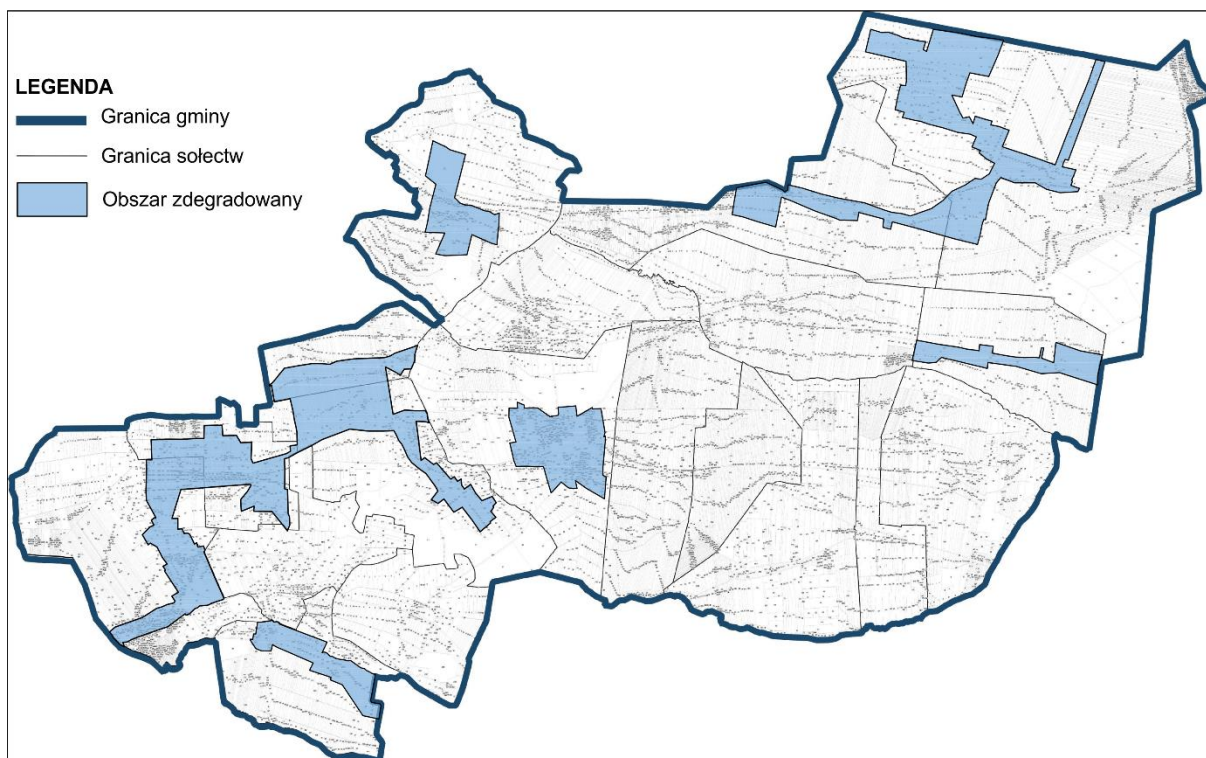
Granice obszaru zdegradowanego wyznaczono kierując się danymi z powyższej analizy, a także wnioskami mieszkańców otrzymanymi podczas przeprowadzonych konsultacji społecznych. Zasięg przestrzenny obszaru zdegradowanego w Gminie Borowie został wyznaczony w oparciu o wnioski z:

- diagnozy zjawisk kryzysowych w analizowanych sferach: społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej oraz środowiskowej;
- przestrzennej analizy zjawisk kryzysowych wykonanej przy pomocy metody przestrzennej analizy siatką heksagonalną;
- spotkań z interesariuszami oraz badania ankietowego;
- analizy dokumentów strategicznych i operacyjnych dla Gminy Borowie.

Szczególnie istotne na etapie wyznaczania obszaru zdegradowanego były wnioski z przeprowadzonej podczas procesu tworzenia niniejszego dokumentu ankietyzacji, należy zatem zaznaczyć, że wskazany obszar jest skorelowany z opiniami oraz postulatami wyrażonymi przez mieszkańców Gminy Borowie. Do wskazania obszaru zdegradowanego skonstruowano zestaw kryteriów badawczych w każdej z analizowanych sfer. Należy dodać, że dostępne bazy danych ograniczyły pełną ocenę zjawisk kryzysowych w Gminie Borowie. W przeprowadzonym badaniu wzięto pod uwagę wszystkie dostępne wskaźniki i analizy przestrzenne, pozwalające na uzyskanie obrazu degradacji obszaru gminy.

Obszar zdegradowany w Borowiu stanowią tereny, na których zidentyfikowano stan kryzysowy, przejawiający się kumulacją negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności długotrwałym bezrobociem (w tym osób z brakiem doświadczenia zawodowego oraz kobiet po urodzeniu dziecka), uzależnieniem od pomocy społecznej (w tym osób niepełnosprawnych), słabej aktywności społecznej oraz świadomości ekologicznej mieszkańców na poziomach przekraczających przeciętne wskaźniki określone dla całej gminy. Ponadto w obszarach zdegradowanych Gminy Borowie zidentyfikowany został stan kryzysowy, przejawiający się koncentracją negatywnych zjawisk przestrzenno-funkcjonalnych, gospodarczych i środowiskowych, w szczególności niskim udziałem firm oraz malejącą przedsiębiorczością mieszkańców, a także degradacją techniczną zabudowy, niską jakością gminnych przestrzeni publicznych, niskim poziomem bezpieczeństwa publicznego oraz występowaniem niskiej emisji zanieczyszczeń powietrza.

Na podstawie diagnozy zjawisk kryzysowych w powyżej przytoczonych sferach w Gminie Borowie zidentyfikowano obszar zdegradowany, zaprezentowany na kolejnym rysunku.

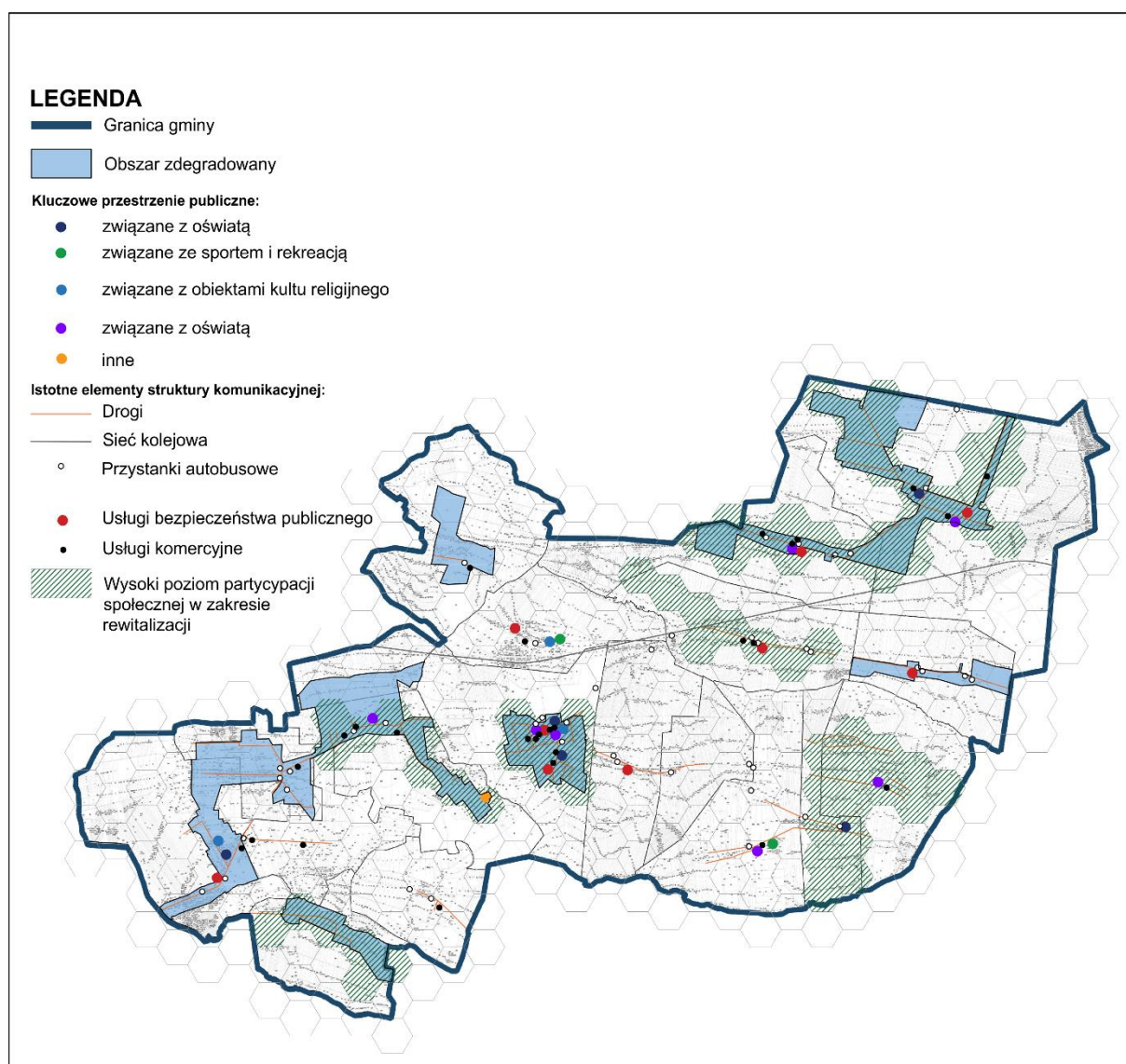

Rysunek 34 Zasięg przestrzenny obszaru zdegradowanego [źródło: opracowanie własne]

Podsumowując, wyniki analiz w poszczególnych sferach oraz ich agregacja pozwoliły na określenie obszarów dotkniętych degradacją, a w kolejnym kroku na delimitację obszaru rewitalizacji.

W myśl definicji zawartej w „Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020”, *obszar rewitalizacji jest to obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, lecz nie może obejmować terenów większych niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkałych przez więcej niż 30% mieszkańców gminy.*

Obszar rewitalizacji Gminy Borowie wskazany został na podstawie analizy lokalnego potencjału, konsultacji społecznych obszaru zdegradowanego oraz całej gminy, a także w wyniku analizy finansowej gminy. W związku z powyższym, na potrzeby wyłonienia obszaru cechującego się oprócz wysokiego poziomu degradacji, również znamionami potencjału rozwojowego opracowano mapę lokalnych potencjałów, która stała się podstawą do wyznaczenia granic obszaru rewitalizacji.

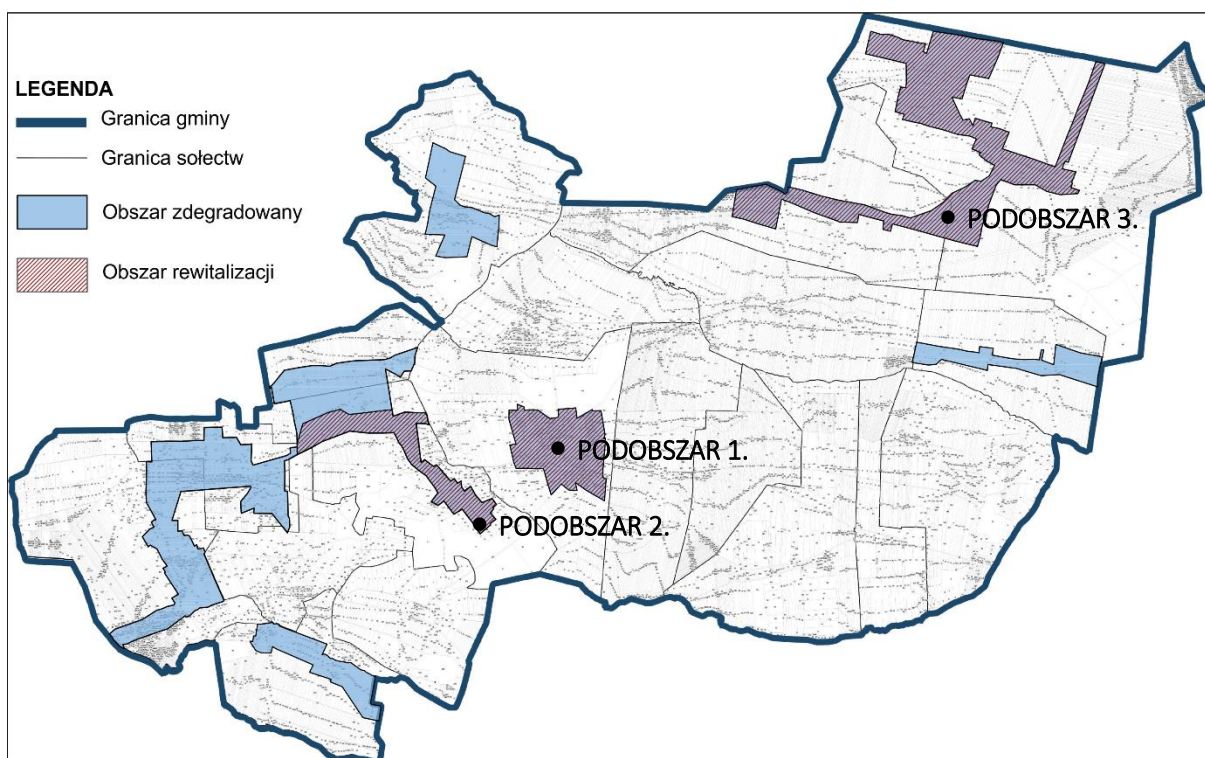
Rysunek 35 Zasięg przestrzenny potencjałów na terenie Gminy Borowie oraz obszaru zdegradowanego [źródło: opracowanie własne]

W wyniku przeprowadzonych analiz dokonano delimitacji obszaru rewitalizacji w granicach zaprezentowanych na kolejnym rysunku. Wyłoniiony obszar oprócz występowania zjawisk kryzysowych w sferze społecznej oraz przestrzenno-funkcjonalnej, gospodarczej i środowiskowej cechuje wysoki poziom występowania zjawisk istotnych dla podejmowania działań naprawczych, takich jak:

- partycypacja społeczna przy podejmowanych działaniach na rzecz rewitalizacji obszaru gminy;
- koncentracja kapitału ludzkiego;
- nagromadzenie kluczowych w układzie lokalnym przestrzeni publicznych;
- zagęszczenie istotnych w układzie lokalnym elementów infrastruktury komunikacyjnej.

Potencjał oceniony został m.in. na podstawie wiedzy eksperckiej, wiedzy i doświadczenia samorządu lokalnego, a także analizy dokumentów strategicznych gminy. Optymalne wykorzystanie zidentyfikowanych potencjałów, w skutek przeprowadzonej rewitalizacji przyczyni się do zachowania wartości historycznej, kulturowej i przyrodniczej obszaru, co w dalszej kolejności przyczyni się do integracji społeczności lokalnej oraz wzmocnienia poczucia tożsamości, poszerzenia oferty spędzania czasu wolnego i wzrostu aktywności obywatelskiej, a także zawodowej mieszkańców tego obszaru. Obszar rewitalizacji gminy stanowi dodatkowo ważny teren ze względu na koncentrację zasobów kapitału ludzkiego oraz kapitału społecznego gminy.

Ponadto należy zaznaczyć, że w ramach przeprowadzanych konsultacji społecznych nie postulowano zmian przebiegu granic obszaru rewitalizacji, wiąże się to z akceptacją ze strony mieszkańców całej gminy granic wyznaczonego obszaru.

Rysunek 36 Zasięg przestrzenny obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji [źródło: opracowanie własne]

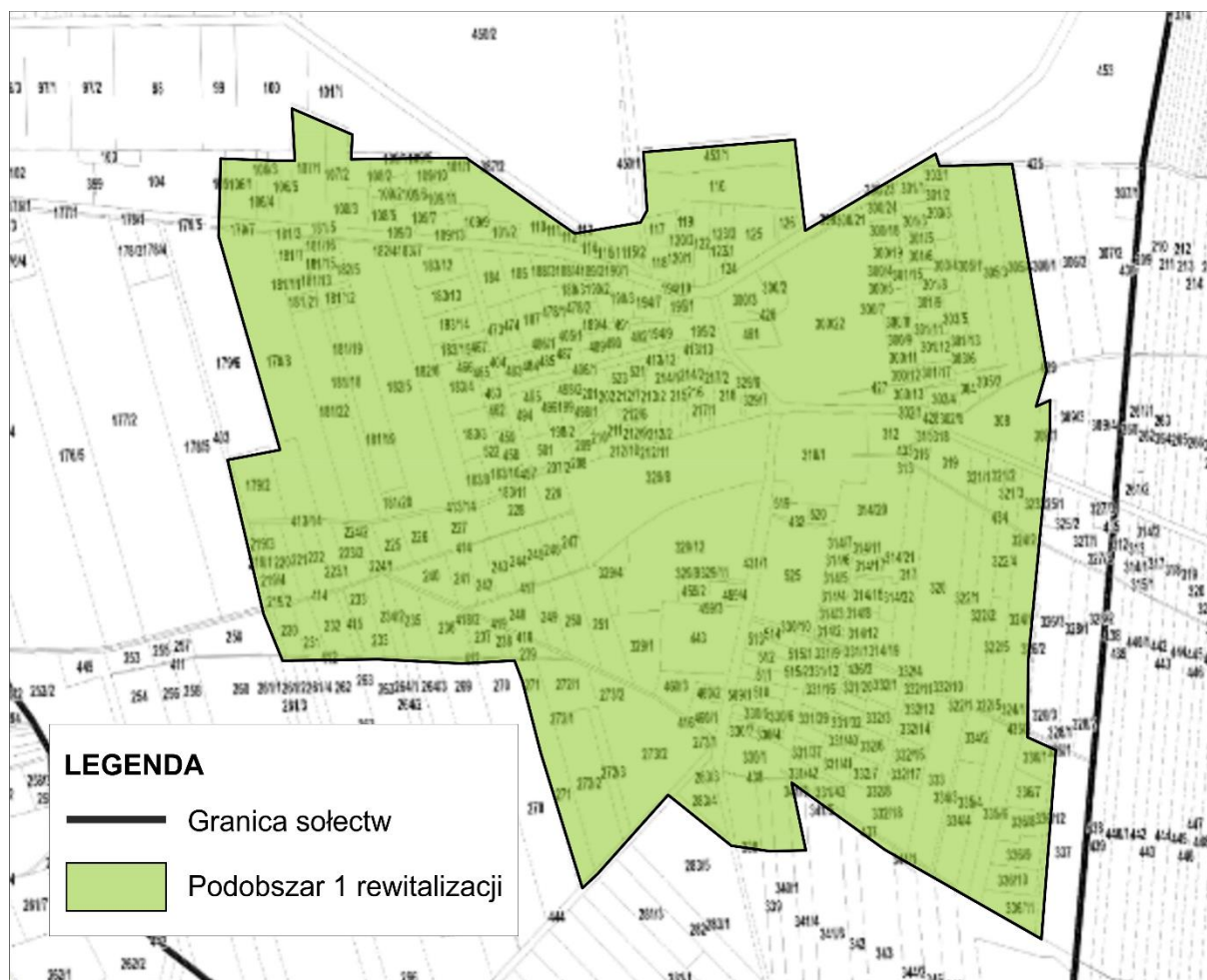
4.1. Podobszar 1

Powierzchnia podobszaru

1,2 km²

Liczba mieszkańców podobszaru

566

Rysunek 37 Delimitacja Podobszaru 1 rewitalizacji [źródło: opracowanie własne]

Podobszar 1 rewitalizacji obejmuje główne ulice w sołectwie Borowie. Są to m.in. ul. Garwolińska, A. Sasimowskiego oraz Słoneczna. Przy tych ulicach zlokalizowana jest większość budynków użyteczności publicznej, tj. budynek Urzędu Gminy, Posterunek Policji, Gminny Ośrodek Kultury. Oprócz tego na omawianym podobszarze znajdują się szkoły, nieczynny kościół murowany parafii rzymsko-katolickiej, wzniesiony w 1831 r. wraz z dzwonnica wybudowaną ok. 1715 roku, wzniesiony z fundacji Ludwika z Załuskich Moszyńskiej, Kasztelanki Lubelskiej oraz cmentarz parafialny, objęty ochroną konserwatorską, założony w 1830 roku.

Ponadto na obszarze znajduje się następująca infrastruktura społeczna: Gminny Ośrodek Kultury, Gminna Biblioteka Publiczna, Gminne Centrum Informacji, Centrum Informacji Młodzieżowej, Hala sportowa, Siłownia, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej, Posterunek Policji, Ochotnicza Straż Pożarna, Przedszkole, Szkoła Podstawowa, Gimnazjum. Ilość oraz ranga obiektów, które znajdują się w sołectwie Borowie świadczą o tym, iż miejsce to jest centrum administracyjno-kulturowym Gminy.

Przestrzenną strukturę miejscowości stanowi kościół parafialny usytuowany we wschodniej części Borowia oraz w centralnej części miejscowości, miejsce zajmujące dawny rynek, który świadczy o prawdziwie miejskich ambicjach. Na południe od rynku znajduje się klasycystyczny dwór pośrodku parku. Budynek wzniesiono na planie wydłużonego prostokąta, frontem zwracając na południe. W północnej części Borowia usytuowany został cmentarz parafialny. Całość miejscowości to zwarta zabudowa, większość budynków jednorodzinnych – liczne nowe zabudowania.

Oprócz walorów kulturowo-administracyjnych na terenie objętym Podobszarem 1 rewitalizacji znajdują się trzy pomniki przyrody: dwa jesiony wyniosłe oraz jeden klon srebrzysty. Wszystkie pomniki znajdują się przy zabytkowym parku przy Urzędzie Gminy w Borowiu. Zabytkowy park przy zespole dworskim w Borowiu ma powierzchnię 6,60 ha, w tym 2,46 ha stawów.

4.1.1. Diagnoza szczegółowa Podobszaru 1

Diagnoza dla Podobszaru 1 stanowi uszczegółowienie diagnozy przeprowadzonej dla Gminy Borowie na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Zaprezentowane dane stanowią kompensację wyników diagnozy dla podobszaru rewitalizacji oraz dla jednostki administracyjnej, w której podobszar się znajduje – części zamieszkałej sołectwa Borowie. Poniższa tabela wskazuje syntezę wyników dla przyjętych wartości wskaźników opisujących sytuację społeczną, gospodarczą, przestrzenno-funkcjonalną oraz środowiskową na wskazanym Podobszarze w przeliczeniu na liczbę mieszkańców oraz powierzchnię Podobszaru 1.

Grupa	Lp.	Wskaźnik częstkowy	
		Podobszar 1 rewitalizacji	Gmina Borowie
Strefa społeczna	1.1.	Liczba świadczeń przyznanych ze względu na ubóstwo na 100 mieszkańców Podobszaru 1	
		0,53	0,60
	1.2.	Liczba świadczeń przyznanych ze względu na niepełnosprawność oraz długotrwałą lub ciężką chorobę na 100 mieszkańców Podobszaru 1	
		0,53	0,81
	1.3.	Liczba świadczeń przyznanych ze względu na potrzebę ochrony macierzyństwa na 100 mieszkańców Podobszaru 1	

		0,71	0,75
	1.4.	Liczba przyznanych niebieskich kart na 100 mieszkańców Podobszaru 1	
		0,35	0,43
	1.5.	Liczba osób bezrobotnych na 100 mieszkańców Podobszaru 1	
		17,84	6,82
	1.6.	Liczba osób długotrwale pozostających bez pracy na 100 mieszkańców Podobszaru 1	
		14,49	4,35
	1.7.	Liczba osób bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego na 100 mieszkańców Podobszaru 1	
		3,36	1,62
	1.8.	Liczba kobiet, które po urodzeniu dziecka pozostają bez pracy na 100 mieszkańców Podobszaru 1	
		2,12	0,56
	1.9.	Liczba wszczętych postępowań na 100 mieszkańców Podobszaru 1	
		2,65	1,31
	1.10.	Liczba interwencji na 100 mieszkańców Podobszaru 1	
		3,71	2,84
	1.11.	Frekwencja wyborcza - wybory Prezydenckie 2010 [%]	
		58,21	57,93
	1.12.	Frekwencja wyborcza - wybory do Sejmu 2015 [%]	
		60,6	51,52
	1.13.	Liczba organizacji społecznych na 100 mieszkańców Podobszaru 1	
		0,71	0,29
	1.14.	Liczba osób zainteresowanych OZE na 100 mieszkańców Podobszaru 1	
		27	25,47
Strefa gospodarcza	2.1.	Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców Podobszaru 1	
		0,88	0,64
	2.2.	Liczba wyrejestrowanych podmiotów na 100 mieszkańców Podobszaru 1	
		0,18	0,31
Strefa przestrzenno-funkcjonalna	3.1.	Liczba budynków o złym stanie technicznym na 1 km2 Podobszaru 1	
		2,50	0,15
	3.2.	Liczba miejscowych zagrożeń na 1 km2 Podobszaru 1	
		5	0,25
	3.3.	Powierzchnia terenu zalewowego na 1 km2 Podobszaru 1	
		0,37	0,04
	3.4.	Liczba decyzji o warunkach zabudowy na 1 km ²	
		91,67	11,91
Strefa środowiskowa	4.1.	Emisja CO ₂ [w Mg] na 1 km ²	
		776,3	259,77
	4.2.	Liczba instalacji OZE na 100 gospodarstw	
		12,42	5,03

Strefa społeczna

Strefa społeczna zawiera 14 wskaźników, z czego 7 zostało przekroczonych na Podobszarze 1 rewitalizacji. Obszar ten charakteryzuje się przede wszystkim złą sytuacją w kwestii bezrobocia. Liczba osób bezrobotnych na Podobszarze 1 stanowi około 28% ogólnej liczby osób bezrobotnych na terenie całej Gminy. Dodatkowo występuje tutaj wysoka liczba osób długotrwale bezrobotnych – stanowią one 36,44 % ogólnej liczby osób długotrwale bezrobotnych. Kolejne wskaźniki opisujące sytuację społeczną, tj. liczba osób bezrobotnych bez doświadczenia oraz liczba matek, które nie mogą znaleźć pracy po urodzeniu dziecka również na terenie Podobszaru 1 również przyjmują wartości największe w stosunku do wskaźnika dla całej gminy. Aż 22% osób bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego zamieszkuje Podobszar 1, natomiast około 41% matek, które po urodzeniu dziecka nie może znaleźć pracy również zameldowanych jest na terenie Podobszaru 1 rewitalizacji.

Sytuacja osób bezrobotnych na terenie Podobszaru 1 determinuje kolejne problemy społeczne – 10,3% świadczeń pomocy społecznej wydawanych ze względu na potrzebę ochrony macierzyństwa jest wydawanym rodzicom zamieszkujących Podobszar 1. Dodatkowo 9 % wszystkich założonych przez policję niebieskich kart jest zarejestrowanych na terenie Podobszaru 1.

Bardzo istotną kwestią wśród problemów społecznych jest również stopień bezpieczeństwa. Dane dotyczące interwencji oraz wszczętych postępowań otrzymano z Komendy Powiatowej Policji w Garwolinie, wynika z nich, że mieszkańcy Podobszaru 1 charakteryzują się niskim poczuciem bezpieczeństwa. 14 % wszystkich interwencji policji miało miejsce właśnie na terenie Podobszaru 1, dodatkowo 22 % wszystkich wszczętych postępowań rozpoczęto na terenie Podobszaru 1.

Na ogólny stan jakości życia na terenie Podobszaru 1 wpływ ma także zdiagnozowany w strefie środowiskowej problem niskiej emisji. Występowania przekroczeń zanieczyszczeń stanowi zagrożenie zdrowia mieszkańców i tym samym stanowi poważny problem społeczny.

Strefa gospodarcza

Pod względem liczby podmiotów gospodarczych Podobszar 1 znajduje się w sytuacji stanowiącej o potencjale rozwojowym, jaki posiada gmina. Na terenie Podobszaru 1 zarejestrowanych jest 23,3% wszystkich podmiotów gospodarczych. Najniższy poziom z aktywności ekonomicznej identyfikuje się natomiast w pozostałych częściach gminy. W 2015 roku na terenie Podobszaru 1 zarejestrowanych zostało 5 nowych podmiotów gospodarczych, natomiast wyrejestrowany został tylko jeden. W związku z powyższym Podobszar 1 nie identyfikuje się jako problemowy w sferze gospodarczej.

Strefa środowiskowa

Podobszar 1 znajduje się w strefie przekroczeń zanieczyszczeniami, które głównie są spowodowane tzw. „niską emisją”. Jest to problem występujący głównie za sprawą lokalnych kotłowni w złym stanie technicznym lub spalania odpadów w tym obszarze. Narażony na problem występowania niskiej emisji są również obszary zdegradowane występujące w takich sołectwach jak Słup Pierwszy, Nowa Brzuza, Jażwiny oraz Słup Drugi. Stan powietrza na tych obszarach jest najstabszy i wymaga prowadzenia działań zapobiegawczych.

Strefa przestrzenno-funkcjonalna

Charakterystyka zjawisk przestrzenno-funkcjonalnych na terenie Podobszaru 1 również wykazała pewne nieprawidłowości. Na terenie Gminy znajduje się 12 budynków, które zostały oznaczone jako obiekty o złym stanie technicznym, aż 3 budynki znajdują się na terenie Podobszaru 1. Są to Gminny Ośrodek Kultury, budynek dawnej Organistówki oraz budynek po byłym kościele. Kolejną cechą strefy przestrzenno-funkcjonalnej są miejscowe zagrożenia. 30 % wszystkich miejscowych zagrożeń z terenu Gminy ma miejsce na terenie Podobszaru 1. Zagrożenia te mogą mieć związek z wystąpieniem terenów zalewowych, które zostały również zdiagnozowane jako problemowe na Podobszarze 1.

Wybór powyższego obszaru rewitalizacji nie jest jedynie wynikiem przeprowadzonej wskaźnikowej diagnozy. Na podstawie przeprowadzonej ankietyzacji na terenie Gminy oraz spotkań z mieszkańcami oraz pracownikami Urzędu Gminy wyznaczono następujące czynniki, które wpływają na sytuację kryzysową w sołectwie:

- niewystarczająca infrastruktura sportowa – brak pełnowymiarowego boiska,
- problemy z integracją społeczną - na terenie sołectwa nie istnieje żadna drużyna sportowa, czego powodem, określonym przez mieszkańców, jest brak zaangażowania lokalnej ludności,
- niewystarczająca zewnętrzna baza rekreacyjna – brak miejsca do odpoczynku oraz uprawiania aktywności fizycznej.

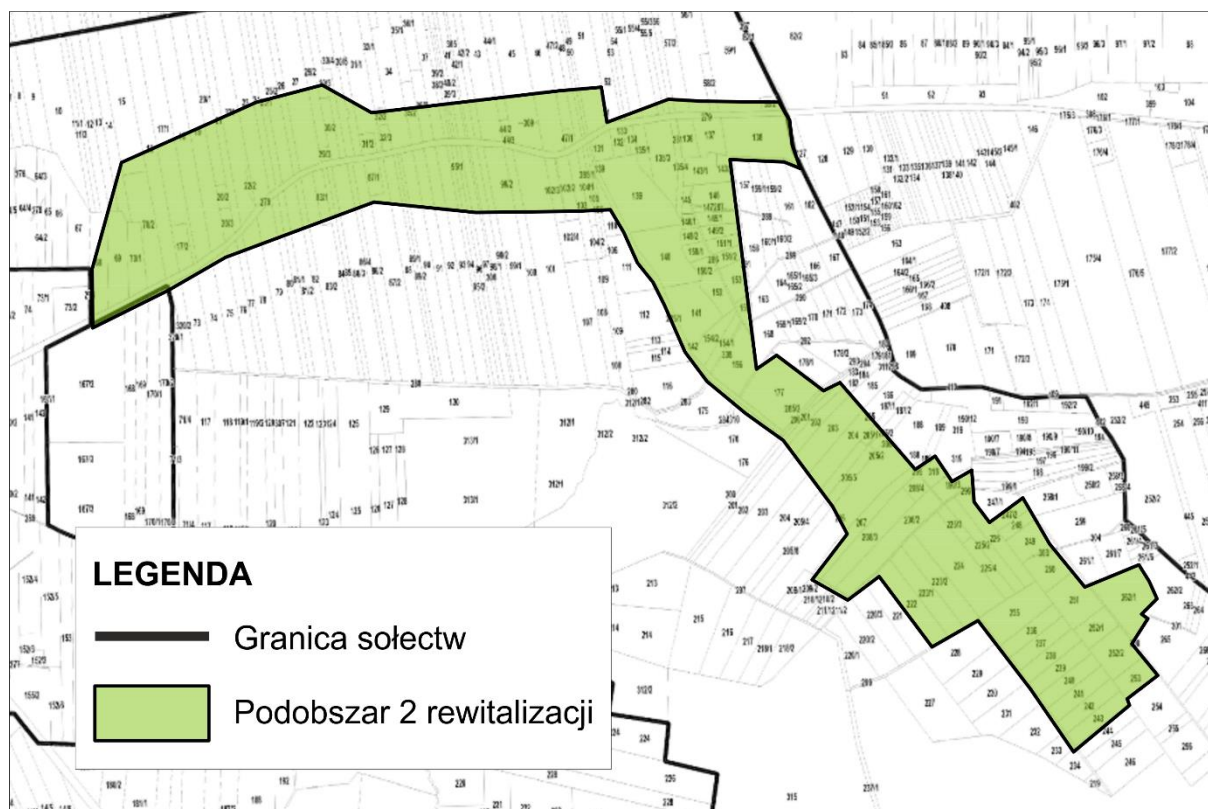
4.2. Podobszar 2

Powierzchnia podobszaru

0,64 km²

Liczba mieszkańców podobszaru

216

Rysunek 38 Delimitacja Podobszaru 2 rewitalizacji [źródło: opracowanie własne]

Podobszar rewitalizacji obejmuje część objętą działkami zamieszkałymi na terenie sołectwa Słup Pierwszy, gdyż działania rewitalizacyjne w głównej mierze wpływają na życie lokalnej społeczności. Są to głównie działki umieszczone wzdłuż drogi nr 76. Na terenie sołectwa Słup Pierwszy znajduje się zrehabilitowane już składowisko odpadów obojętnych. Składowisko to zostało zamknięte 28.02.2013 r. i zrehabilitowane do roku 2014. Jest ono doskonałą formą edukacji ekologicznej w postaci utworzonej ścieżki edukacyjnej dla wszystkich uczniów z całego powiatu garwolińskiego

Gmina Borowie otrzymała środki finansowe pochodzące z budżetu Unii Europejskiej na realizację projektu pod nazwą: „Zamknięcie oraz rekultywacja składowiska odpadów inne niż niebezpieczne i obojętne w miejscowości Słup Pierwszy gm. Borowie” w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2013, Priorytet IV - „Środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka”, dla Działania 4.2 - „Ochrona powierzchni ziemi”. Głównym celem projektu było

zapewnienie docelowego użytkowania obszaru składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w miejscowości Słup Pierwszy, w sposób bezpieczny dla środowiska poprzez zamknięcie oraz rekultywację powyższego składowiska odpadów.

Na terenie zrehabilitowanego gminnego składowiska odpadów w m. Słup Pierwszy został zlokalizowany i zorganizowany punkt selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (PSZOK).

Na Podobszarze 2 występują ciekawe obiekty - dąb szypułkowy przy drodze krajowej nr 76, drewniane domy m.in. nr. 5, 34, ponadto ładna, murowana kapliczka. W centrum wsi budynek mieszczący wiejską świetlicę i sklep spożywczy oraz boisko trawiaste do piłki nożnej w Słupie Pierwszym.

4.2.1. Diagnoza szczegółowa Podobszaru 2

Diagnoza dla Podobszaru 2 stanowi uszczegółowienie diagnozy przeprowadzonej dla Gminy Borowie na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Zaprezentowane dane stanowią kompensację wyników diagnozy dla podobszaru rewitalizacji, w której podobszar się znajduje – części zamieszkałej sołectwa Słup Pierwszy. Poniższa tabela wskazuje syntezę wyników dla przyjętych wartości wskaźników opisujących sytuację społeczną, gospodarczą, przestrzenno-funkcjonalną oraz środowiskową na wskazanym Podobszarze w przeliczeniu na liczbę osób zamieszkujących ten Podobszar oraz jego powierzchnię.

Grupa	Lp.	Wskaźnik cząstkowy	
		Podobszar 2	Gmina Borowie
Strefa społeczna	1.1.	Liczba świadczeń przyznanych ze względu na ubóstwo na 100 mieszkańców Podobszaru 2	
		0,00	0,60
	1.2.	Liczba świadczeń przyznanych ze względu na niepełnosprawność oraz długotrwałą lub ciężką chorobę na 100 mieszkańców Podobszaru 2	
		0,00	0,81
	1.3.	Liczba świadczeń przyznanych ze względu na potrzebę ochrony macierzyństwa na 100 mieszkańców Podobszaru 2	
		0,00	0,75
	1.4.	Liczba przyznanych niebieskich kart na 100 mieszkańców Podobszaru 2	
		0,93	0,43
	1.5.	Liczba osób bezrobotnych na 100 mieszkańców Podobszaru 2	
		5,56	6,82
	1.6.	Liczba osób długotrwale pozostających bez pracy na 100 mieszkańców Podobszaru 2	
		4,17	4,35
	1.7.	Liczba osób bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego na 100 mieszkańców Podobszaru 2	

		1,39	1,62
	1.8.	Liczba kobiet, które po urodzeniu dziecka pozostają bez pracy na 100 mieszkańców Podobszaru 2	
		0,93	0,56
	1.9.	Liczba wszczętych postępowań na 100 mieszkańców Podobszaru 2	
		1,85	1,31
	1.10.	Liczba interwencji na 100 mieszkańców Podobszaru 2	
		11,57	2,84
	1.11.	Frekwencja wyborcza - wybory Prezydenckie 2010 [%]	
		58,21	57,93
	1.12.	Frekwencja wyborcza - wybory do Sejmu 2015 [%]	
		47,48	51,52
	1.13.	Liczba organizacji społecznych na 100 mieszkańców Podobszaru 2	
		0,00	0,29
	1.14.	Liczba osób zainteresowanych OZE na 100 mieszkańców Podobszaru 2	
		46	25,47
Strefa gospodarcza	2.1.	Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców Podobszaru 2	
		0,46	0,64
	2.2.	Liczba wyrejestrowanych podmiotów na 100 mieszkańców Podobszaru 2	
		1,39	0,31
Strefa przestrzenno-funkcjonalna	3.1.	Liczba budynków o złym stanie technicznym na 1 km2 Podobszaru 2	
		1,56	0,15
	3.2.	Liczba miejscowych zagrożeń na 1 km2 Podobszaru 2	
		1,56	0,25
	3.3.	Powierzchnia terenu zalewowego na 1 km2 Podobszaru 2	
		0,84	0,04
	3.4.	Liczba decyzji o warunkach zabudowy na 1 km2 Podobszaru 2	
		62,5	11,91
Strefa środowiskowa	4.1.	Emisja CO2 [w Mg] na 1 km2 Podobszaru 2	
		118,7	259,77
	4.2.	Liczba instalacji OZE na 100 gospodarstw Podobszaru 2	
		9,38	5,03

Strefa społeczna

Strefa społeczna zawiera 14 wskaźników, z czego 6 zostało przekroczonych na Podobszarze 2 rewitalizacji. Obszar ten charakteryzuje się przede wszystkim złą sytuacją w kwestii bezpieczeństwa publicznego. Według danych Policji Powiatowej w Garwolinie aż 17 % wszystkich interwencji oraz 6 % wszczętych postępowań podjętych przez służby miało miejsce na terenie Podobszaru 2. Potwierdzeniem takiej sytuacji jest wysoka liczba rodzin/osób objętych procedurą niebieskiej karty – 9 % wszystkich przyznanych na terenie Gminy. Sytuacja taka może mieć związek z złą, lecz nie kryzysową sytuacją w

kwestii bezrobocia zarówno wśród bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego, jak i bezrobotnych matek, które status ten potrzywały po urodzeniu dziecka. Złą sytuację społeczną na terenie Podobszaru 2 potęguje również brak organizacji społecznych, co jest związane z brakiem zaangażowania społecznego. Proces ten jest również zauważalny w niskiej frekwencji wyborczej w ostatnich wyborach do Sejmu. Bierność osób zamieszkujących Podobszar 2 jest zaczątkiem wielu problemów społecznych, a jej odbicie można odnaleźć również w słabo rozwijającej się gospodarce, gdzie widoczny jest wzrost wyrejestrowanych oraz spadek nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych.

Strefa gospodarcza

Podobszar 2 charakteryzuje się słabą kondycją strefy gospodarczej. Na przestrzeni lat 2010-2015 widoczny jest spadek liczby nowo zarejestrowanych oraz wzrost wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych, co ma również związek z brakiem zaangażowania lokalnego społeczeństwa w sprawy społeczne (niska frekwencja wyborcza, brak organizacji społecznych). Na terenie Podobszaru 2 jest zarejestrowanych jedynie 5 % wszystkich podmiotów gospodarczych z ogólnej liczby wszystkich podmiotów funkcjonujących na terenie Gminy.

Strefa środowiskowa

Podobszar 2 nie znajduje się w obszarze przekroczeń emisji zanieczyszczeń, co może mieć związek z wysokim wskaźnikiem lesistości na tym terenie.

Strefa przestrzenno-funkcjonalna

Trzy z czterech wskaźników charakteryzujących strefę przestrzenno-funkcjonalną wykazały przekroczenia na terenie objętym Podobszarem 2. Na terenie sołectwa znajduje się jeden obiekt służący społeczeństwu – świetlica wiejska, która jest w bardzo złym stanie technicznym, co uniemożliwia pełne korzystanie z obiektu. Jest to związane z brakiem na tym terenie organizacji społecznej, biernością w gospodarce oraz ogólnej aktywności społecznej. Dodatkowym czynnikiem świadczącym o degradacji terenu jest wysoka liczba miejscowych zagrożeń, co może mieć związek z występowaniem na tym obszarze terenów zalewowych.

4.3. Podobszar 3

Powierzchnia podobszaru

3,3 km²

Liczba mieszkańców podobszaru

727

Rysunek 39 Delimitacja Podobszaru 3 rewitalizacji [źródło: opracowanie własne]

Podobszar 3 stanowi część zurbanizowaną sołectw Iwowe oraz Laliny. Podobszar 3 znajduje się we wschodniej części Gminy. Jest to teren o charakterze typowo rolniczym, w przeważającej części gospodarstwa znajdujące się na terenie sołectwa to gospodarstwa rolne, które specjalizują się produkcją trzody chlewnej, bydła mięsnego oraz mlecznego. Mieszkańcy również czerpią dochód z pracy w innych miejscowościach. Charakterystyczna jest tutaj zabudowa jednorodzinna składająca się z budynku mieszkalnego oraz budynków gospodarczych.

W części zurbanizowanej sołectwa Iwowe znajduje się następująca infrastruktura społeczna: Ochotnicza Straż Pożarna, Szkoła Podstawowa, Koło Gospodyń Wiejskich, lecznica weterynaryjna oraz była stacja kolejowa PKP. Natomiast na infrastrukturę społeczną w części zurbanizowanej sołectwa Laliny składają się na terenie sołectwa Gminna Izba Pamięci, w której odbywają się zajęcia tematyczne dla dzieci i młodzieży oraz Ochotnicza Straż Pożarna. Na terenie Podobszaru 3 działają dwa zespoły ludowe: „Iwowianki” z Iwowego oraz „Lalinianki” z Lalin.

Na Podobszarze 3 znajdują się również ciekawe miejsca historyczne takie jak kapliczka murowana, z czerwonej cegły, słupowa, wzniesiona w 1967 r. na miejscu grobu powstańca z 1864 r.

4.3.1. Diagnoza szczegółowa Podobszaru 3

Diagnoza dla Podobszaru 3 stanowi uszczegółowienie diagnozy przeprowadzonej dla Gminy Borowie na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Zaprezentowane dane stanowią kompensację wyników diagnozy dla podobszaru rewitalizacji oraz dla jednostki administracyjnej, w której podobszar się znajduje – części zamieszkałej sołectw Iwowe oraz Laliny. Poniższa tabela wskazuje syntezę wyników dla przyjętych wartości wskaźników opisujących sytuację społeczną, gospodarczą, przestrzenno-funkcjonalną oraz środowiskową na wskazanym Podobszarze 3 w przeliczeniu na liczbę mieszkańców oraz powierzchnię tego podobszaru.

Grupa	Lp.	Wskaźnik cząstkowy	
		Podobszar 3	Gmina Borowie
Strefa społeczna	1.1.	Liczba świadczeń przyznanych ze względu na ubóstwo na 100 mieszkańców Podobszaru 3	
		0,83	0,60
	1.2.	Liczba świadczeń przyznanych ze względu na niepełnosprawność oraz długotrwałą lub ciężką chorobę na 100 mieszkańców Podobszaru 3	
		0,83	0,81
	1.3.	Liczba świadczeń przyznanych ze względu na potrzebę ochrony macierzyństwa Podobszaru 3	
		0,93	0,75
	1.4.	Liczba przyznanych niebieskich kart na 100 mieszkańców Podobszaru 3	
		1,38	0,43
	1.5.	Liczba osób bezrobotnych na 100 mieszkańców Podobszaru 3	
		5,23	6,82
	1.6.	Liczba osób długotrwale pozostających bez pracy na 100 mieszkańców Podobszaru 3	
	3,30	4,35	
1.7.	Liczba osób bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego na 100 mieszkańców Podobszaru 3		
	2,06	1,62	
1.8.	Liczba kobiet, które po urodzeniu dziecka pozostają bez pracy na 100 mieszkańców Podobszaru 3		
	0,69	0,56	
1.9.	Liczba wszczętych postępowań na 100 mieszkańców Podobszaru 3		
	1,10	1,31	
1.10.	Liczba interwencji na 100 mieszkańców Podobszaru 3		
	2,06	2,84	
1.11.	Frekwencja wyborcza - wybory Prezydenckie 2010 [%]		

		57,33	57,93
	1.12.	Frekwencja wyborcza - wybory do Sejmu 2015 [%]	
		51,56	51,52
	1.13.	Liczba organizacji społecznych na 100 mieszkańców Podobszaru 3	
		0,55	0,29
	1.14.	Liczba osób zainteresowanych OZE na 100 mieszkańców Podobszaru 3	
		37	25,48
Strefa gospodarcza	2.1.	Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców Podobszaru 3	
		0,28	0,64
	2.2.	Liczba wyrejestrowanych podmiotów na 100 mieszkańców Podobszaru 3	
		0,00	0,31
Strefa przestrzenno-funkcjonalna	3.1.	Liczba budynków o złym stanie technicznym na 1 km2 Podobszaru 3	
		0,61	0,15
	3.2.	Liczba miejscowych zagrożeń na 1 km2 Podobszaru 3	
		0,61	0,25
	3.3.	Powierzchnia terenu zalewowego na 1 km2 Podobszaru 3	
		0,12	0,04
	3.4.	Liczba decyzji o warunkach zabudowy na 1 km2 Podobszaru 3	
		30	11,91
Strefa środowiska wa	4.1.	Emisja CO2 [w Mg] na 1 km2 Podobszaru 3	
		213,48	259,77
	4.2.	Liczba instalacji OZE na 100 gospodarstw Podobszaru 3	
		6,28	5,03

Strefa społeczna

Strefa społeczna zawiera 14 wskaźników, z czego 7 zostało przekroczonych na Podobszarze 3 rewitalizacji. Podobszar ten charakteryzuje się przede wszystkim przekroczeniami w strefie pomocy społecznej. Sumarycznie na terenie tym przyznano 19 % wszystkich wniosków ze względu na ubóstwo, 14 % z względu na niepełnosprawność, 18 % ze względu na potrzebę ochrony macierzyństwa w odniesieniu do całej Gminy. Jednakże największym problemem jest liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskiej karty” – aż 45 % wszystkich niebieskich kart zostało przyznanych na terenie Podobszaru 3 w odniesieniu do terenu całej Gminy. Problem stanowi również grupa bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego oraz wysoki procent kobiet, które nie mogą znaleźć pracy po urodzeniu dziecka.

Strefa gospodarcza

Podobszar 2 charakteryzuje się słabą kondycją strefy gospodarczej. Na przestrzeni lat 2010-2015 widoczny jest wzrost wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych, co może mieć związek ze spadającym zaangażowaniem mieszkańców w sprawy społeczności. Podobszar 3 charakteryzuje się również niewielką liczbą nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych.

Strefa środowiskowa

Podobszar 2 nie znajduje się w obszarze przekroczeń emisji zanieczyszczeń.

Strefa przestrzenno-funkcjonalna

Trzy z czterech wskaźników charakteryzujących strefę przestrzenno-funkcjonalną wykazały przekroczenia na terenie objętym Podobszarem 3. Na terenie sołectwa znajdują się dwa budynki, które charakteryzują się bardzo złym stanem technicznym – Gminna Izba Pamięci w Lalinach oraz budynek służący edukacji w Iwowie. W związku z ogromnym potencjałem, jakim charakteryzuje się społeczność Podobszaru 3 zły stan techniczny miejsc do zrzeczania się i prowadzenia działalności społecznej. Dodatkowym problemem w strefie przestrzenno-funkcjonalnej jest wysoka liczba miejscowych zagrożeń, co może mieć związek z obecnością na terenie sołectw Iwowe oraz Lalinę obszarów zalewowych.

5. WIZJA OBSZARU REWITALIZACJI PO PRZEPROWADZENIU DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH

W długim okresie podjęcie działań rewitalizacyjnych skutkować będzie osłabieniem negatywnych zjawisk nie tylko na obszarze rewitalizowanym, ale także na obszarze całej gminy. Rewitalizacja obszaru zdegradowanego umożliwia uruchomienie potencjału i zasobów lokalnych oraz ich optymalne wykorzystanie na rzecz rozwoju całej gminy. Wizja obszaru rewitalizacji w Gminie Borowie po przeprowadzeniu działań rewitalizacyjnych przedstawia się następująco:

WIZJA

Obszar rewitalizacji Gminy Borowie objęty działaniami rewitalizacyjnymi po ich finalizacji został trwale odnowiony. Stanowi miejsce bezpieczne, przyjazne osobom w każdym wieku, w którym można w sposób atrakcyjny i aktywny spędzić czas wolny oraz rozwijać się zawodowo i kulturalnie. Obszar cechuje wysoki standard jakości powietrza. Mieszkańcy chętnie korzystają z odnowionej i dostosowanej do ich potrzeb przestrzeni publicznej. Zmodernizowane oraz dostosowane do potrzeb mieszkańców budynki „cieszą oko” i gromadzą mieszkańców wokół wspólnych spraw. Rozbudowany zbiornik retencyjny jest odpowiedzią na wieloletnie problemy lokalnych podtopień, co w znacznym stopniu przyczyniało się do przywrócenia poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców oraz polepszenia warunków bytowych. Dotychczas bezrobotni mieszkańcy z powodzeniem działają na rynku pracy, a aktywność zawodowa kobiet po urodzeniu dziecka jest wzorcem dla innych jednostek samorządowych. Użytkownikami przestrzeni są wszyscy mieszkańcy, zaś atrakcyjna przestrzeń publiczna przyciąga do Borowia nowych użytkowników. Mieszkańcy zaczęli ufać sobie, zintegrowali się i po realizacji wszystkich projektów rewitalizacji podejmują nowe, wspólne inicjatywy na rzecz odnowy dalszych fragmentów przestrzeni gminy.

6. CELE STRATEGICZNE

Misją Programu Rewitalizacji dla Gminy Borowie na lata 2016-2023 jest poprawa warunków życia mieszkańców gminy, wzmocnienie aktywności społecznej mieszkańców, a także poprawa ładu przestrzennego, wzrost atrakcyjności przestrzeni publicznej w gminie oraz poprawa stanu środowiska naturalnego, zaś wskazane cele dla obszaru rewitalizacji są bezpośrednią odpowiedzią na zdiagnozowane problemy na tym terenie. Ponadto Program Rewitalizacji realizuje w sposób bezpośredni cele działań wskazane w dokumencie „Strategii Rozwoju Gminy Borowie na lata 2010-2020”, które brzmią następująco:

1. *Zaspokajanie potrzeb mieszkańców.*
2. *Podnoszenie atrakcyjności terenów w celu pozyskania nowych mieszkańców.*
3. *Podnoszenie atrakcyjności terenów w celu pozyskania nowych inwestorów.*

Program Rewitalizacji dla Gminy Borowie na lata 2016-2023 ma na celu wyprowadzenie obszaru zdegradowanego z kryzysu, który definiują wskazane problemy, Wyznaczone w niniejszym dokumencie cele dla obszaru rewitalizacji są następujące:

CEL NARZĘDNY: Rewitalizacja obszarów problemowych.

Cele operacyjne:

1. **Poprawa jakości życia i budowanie silnego kapitału społecznego**
(koncentruje swoją uwagę na problemach oraz działaniach o charakterze społeczno-infrastrukturalnym)
2. **Tworzenie atrakcyjnych miejsc publicznych oraz podnoszenie jakości środowiska przyrodniczego i kulturowego**
(koncentruje swoją uwagę na problemach oraz działaniach o charakterze przestrzenno-funkcjonalno-środowiskowo-społecznych)
3. **Budowanie społeczeństwa aktywnego zawodowo**
(koncentruje swoją uwagę na problemach oraz działaniach o charakterze społeczno-gospodarczo-infrastrukturalnym)

Cele szczegółowe dla celów operacyjnych:

Poprawa jakości życia i budowanie silnego kapitału społecznego – CELE SZCZEGÓŁOWE:

- 1.1. Aktywizacja społeczna oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu;
- 1.2. Rozwój zaangażowania społecznego oraz aktywności zawodowej kobiet;

- 1.3. Tworzenie bezpiecznych warunków do życia;
- 1.4. Wyrównywanie szans i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.

Tworzenie atrakcyjnych miejsc publicznych oraz podnoszenie jakości środowiska przyrodniczego i kulturowego – CELE SZCZEGÓŁOWE:

- 2.1. Renowacja i modernizacja obiektów na obszarze rewitalizacji zmierzająca do stworzenia przestrzeni atrakcyjnej wizualnie i użytecznej dla mieszkańców;
- 2.2. Przywrócenie bezpieczeństwa przestrzeni publicznych;
- 2.3. Regulacja i dbałość o bezpieczeństwo terenów przyrzecznych;
- 2.4. Podnoszenie efektywności energetycznej budynków;
- 2.5. Promowanie postaw niskoemisyjnych;
- 2.6. Wzmacnianie walorów przyrodniczych i kulturowych.

Budowanie społeczeństwa aktywnego zawodowo – CELE SZCZEGÓŁOWE:

- 3.1. Tworzenie warunków do rozwoju MŚP oraz podmiotów ekonomii społecznej;
- 3.2. Przeciwdziałanie problemom bezrobocia;
- 3.3. Promowanie równych szans na rynku pracy;
- 3.4. Wspieranie podnoszenia kompetencji zawodowych wśród mieszkańców.

W celu wzmocnienia kompleksowości działań rewitalizacyjnych w Gminie Borowie za zgodne z założeniami Programu Rewitalizacji uznaje się jedynie te projekty, które łączą w sobie co najmniej 2 cele szczegółowe z różnych celów operacyjnych, przy czym przynajmniej jeden z tych celów działania musi odpowiadać sferze społecznej.

7. ZAKRES PROGRAMOWANYCH DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH

7.1. Charakterystyka podstawowych projektów rewitalizacyjnych

Przedsięwzięcia podstawowe stanowią sedno działań rewitalizacyjnych, zaś bez ich realizacji osiągnięcie celów programu nie będzie możliwe, a podobszar rewitalizacji nie będzie w stanie wy dostać się z sytuacji kryzysowej. W ramach Programu Rewitalizacji dla Gminy Borowie na lata 2016-2023 wskazano zestawione poniżej przedsięwzięcia rewitalizacyjne, w pełni wpisujące się w strategiczne cele operacyjne i cele szczegółowe dla obszaru rewitalizacji.

Tabela 39 Komplementarność i logika powiązań pomiędzy projektami podstawowymi a celami PR (źródło: opracowanie własne)

Nazwa projektu	CELE OPERACYJNE													
	CELE SZCZEGÓŁOWE													
	1.1.	1.2.	1.3.	1.4.	2.1.	2.2.	2.3.	2.4.	2.5.	2.6.	3.1.	3.2.	3.3.	3.4.
BOROWIANIE – ZDROWI I AKTYWNI														
ATRAKCYJNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA														
PRZYWRACAMY UŻYTECZNOŚĆ														
EKO BOROWIE														
KULTURA DLA WSZYSTKICH														
BOROWIE GRA DLA WSZYSTKICH														
WYSOKA JAKOŚĆ EDUKACJI														
POMÓŻ SOBIE I INNYM														
OSUSZAMY BOROWIE														

Legenda:

Bezpośrednie powiązanie	
Pośrednie powiązanie	

P1.1. Borowianie – zdrowi i aktywni

Podmiot realizujący projekt	Gmina Borowie
Zakres realizowanego projektu	<p>W skład projektu będą wchodziły dwa zadania:</p> <p>ZADANIE I:</p> <p>będzie polegało na adaptacji terenu pod budowę pełnowymiarowego boiska sportowego wraz z trybunami i pomieszczeniami socjalnymi w Borowiu</p> <p>ZADANIE II:</p> <p>Będzie polegało na organizacji cyklicznych imprez sportowych na nowo stworzonym boisku sportowym, których zadaniem będzie rozpowszechnienie aktywności fizycznej lokalnej społeczności, a w szczególności dzieci i młodzieży, a także osób starszych i niepełnosprawnych. Dodatkowo celem takich spotkań będzie integracja mieszkańców oraz wzrost zaangażowania społeczności w sprawy Gminy.</p>
Lokalizacja	Borowie, działki nr 329/4, 329/12 (ZADANIE I i II)
Grupa docelowa	<ul style="list-style-type: none">● Mieszkańcy Podobszaru 1 rewitalizacji● Dzieci i młodzież Podobszaru 1 rewitalizacji● Mieszkańcy Gminy Borowie● Stowarzyszenia i kluby działające na Podobszarze 1 rewitalizacji
Planowany czas rozpoczęcia/ realizacji przedsięwzięcia	2020-2023
Szacowana wartość	<p>Ogółem: 3 050 000,00 zł</p> <p>ZADANIE I:</p> <p>3 000 000,00 zł</p> <ul style="list-style-type: none">● RPO WM - Działanie 6.2 (fundusz EFRR): 2 400 000,00 zł● Budżet gminy: 600 000,00 zł <p>ZADANIE II:</p> <p>50 000,00 zł</p> <ul style="list-style-type: none">● RPO WM - Działanie 9.1 (fundusz EFS): 40 000,00 zł● Budżet gminy: 10 000,00 zł

Prognozowane rezultaty projektu	<ul style="list-style-type: none"> ● Prognozowanym rezultatem projektu jest stworzenie atrakcyjnego miejsca na terenie Podobszaru 1 rewitalizacji dla organizacji spotkań, rekreacji, aktywności fizycznej. Przyniesie to, oprócz wzrostu aktywności fizycznej wśród mieszkańców, również wzrost zaangażowania lokalnej społeczności w sprawy Gminy.
--	---

Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji:

Sposoby oceny i mierzenia projektu	<ul style="list-style-type: none"> ● Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: ewaluacja on-going (w cyklu trzyletnim, tj. w roku 2020) oraz ewaluacja ex-post (w 2023); ● Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników.*
---	---

P1.2. Atrakcyjna przestrzeń publiczna

Podmiot realizujący projekt	Gmina Borowie
------------------------------------	---------------

W skład projektu będą wchodziły dwa zadania:

Zakres realizowanego projektu	<p>ZADANIE I:</p> <p>będzie polegało na zagospodarowaniu otoczenia budynku po byłym kościele w Borowiu: remoncie zabytkowej bramy - dzwonnicy, ogrodzenia wraz z budynkiem. Dodatkowo projekt ten obejmują budowę budynku socjalno – użytkowego oraz obiektów małej architektury (zewnętrzna ekspozycja plenerowa).</p> <p>ZADANIE II:</p> <p>będzie polegało na zagospodarowaniu zabytkowego parku w Borowiu, a dokładniej wykonaniu robót remontowych w parku przynależącym do zabytkowego zespołu dworsko - parkowego w Borowiu</p>
--------------------------------------	--

Lokalizacja	Borowie, ul. Kościelna 5, 08-412 Borowie, działka nr 461 (ZADANIE I), Borowie, ul. Sasimowskiego 2, 08-412 Borowie, działka nr 329/12 (ZADANIE II)
--------------------	---

Grupa docelowa	<ul style="list-style-type: none"> ● Mieszkańcy Podobszaru 1 rewitalizacji ● Dzieci i młodzież Podobszaru 1 rewitalizacji ● Mieszkańcy Gminy Borowie
-----------------------	---

	<ul style="list-style-type: none"> ● Stowarzyszenia i kluby działające na Podobszarze 1 rewitalizacji
Planowany czas rozpoczęcia/ realizacji przedsięwzięcia	ZADANIE 1: 2017-2020 / ZADANIE 2: 2021-2022
Szacowana wartość	<p>Ogółem: 1 600 000,00 zł</p> <p>ZADANIE I: 1 500 000,00 zł</p> <ul style="list-style-type: none"> ● RPO WM - Działanie 5.3 (fundusz EFRR): 1 200 000,00 zł ● Budżet gminy: 300 000,00 zł <p>ZADANIE II: 100 000,00 zł</p> <ul style="list-style-type: none"> ● RPO WM - Działanie 5.3 (fundusz EFRR): 80 000,00 zł ● Budżet gminy: 20 000,00 zł
Prognozowane rezultaty projektu	<ul style="list-style-type: none"> ● Prognozowanym rezultatem projektu jest tworzenie atrakcyjnych miejsc spotkań oraz rekreacji dla mieszkańców obszaru rewitalizacji. Zadanie to ma przyczynić się do budowania zdrowego oraz aktywnego społeczeństwa, zaangażowanego w sprawy lokalne. Dodatkowym celem jest modernizacja miejsc publicznych zmierzająca do tworzenia przestrzeni atrakcyjnych wizualnie oraz użytecznych dla mieszkańców.
Sposoby oceny i mierzenia projektu	<p>Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: ewaluacja on-going (w cyklu trzyletnim, tj. w roku 2020) oraz ewaluacja ex-post (w 2023); ● Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników.*
P1.3. Przywracamy użyteczność	
Podmiot realizujący projekt	Gmina Borowie, OSP Laliny, Szkoła Podstawowa w Iwowie
Zakres realizowanego projektu	<p>W skład projektu będą wchodziły cztery zadania:</p> <p>ZADANIE I: Remont budynku OSP w Lalinach: remonty branży budowlanej, elektrycznej, sanitarnej w tym m.in. wymiana posadzek, remont tynków,</p>

wykonanie prac malarskich, remont instalacji elektrycznej, remont schodów, utwardzenie terenu przed budynkiem, wykonanie elewacji zewnętrznej wraz z dociepleniem.

ZADANIE II:

Modernizacja i rozbudowa Gminnej Izby Pamięci w Lalinach poprzez zakup drugiego budynku wiejskiego, nieużytkowanego z okresu XIX w. i zaadoptowanie go na potrzeby wystawiennicze, ekspozycyjne. Planowane do wykonania prace branży budowlanej, elektrycznej, sanitarnej.

ZADANIE III:

Przebudowa budynku służącego edukacji w Gminie Borowie: roboty remontowe branży budowlanej, elektrycznej i sanitarnej w budynku szkolnym w sołectwie Iwowe w tym poprzez: remont instalacji C.O., elektrycznej, modernizacja kotłowni, wymiana dachu, remont tynków i podłóg, docieplenie budynku, montaż instalacji OZE, wykonanie utwardzenia placu przed budynkiem.

ZADANIE IV:

Termomodernizacja budynku świetlicy wiejskiej w Słupie Pierwszym oraz zagospodarowanie jego otoczenia

Lokalizacja

ZADANIE 1: Laliny 78, 08-412 Borowie, działki nr 535/1, 535/3

ZADANIE 2: Laliny 79, 08-412 Borowie, działki nr 353/5

ZADANIE 3: Iwowe 140, 08-412 Borowie, działka nr 221

ZADANIE 4: Słup Pierwszy 10C, 08-412 Borowie, działka nr 36/2

Grupa docelowa

- Mieszkańcy Podobszaru 2 i 3 rewitalizacji
- Dzieci i młodzież Podobszaru 2 i 3 rewitalizacji
- Mieszkańcy Gminy Borowie
- Stowarzyszenia i kluby działające na Podobszarze 2 i 3 rewitalizacji

Planowany czas rozpoczęcia/ realizacji przedsięwzięcia

ZADANIE I, III, IV - 2017-2020 / ZADANIE II - 2021-2022

Ogółem: 1 900 000,00 zł

ZADANIE I:

200 000,00 zł

- RPO WM - Działanie 6.2 (fundusz EFRR): 160 000,00 zł
- Budżet gminy: 40 000,00 zł

ZADANIE II:

200 000,00 zł

- RPO WM - Działanie 6.2 (fundusz EFRR): 160 000,00 zł
- Budżet gminy: 40 000,00 zł

Szacowana wartość

ZADANIE III:

1 000 000,00 zł

- RPO WM - Działanie 6.2 (fundusz EFRR): 800 000,00 zł
- Budżet gminy: 200 000,00 zł

ZADANIE IV:

500 000,00 zł

- RPO WM - Działanie 4.2 (fundusz EFRR): 320 000,00 zł
- Budżet gminy: 80 000,00 zł

**Prognozowane
rezultaty projektu**

- Prognozowanym rezultatem projektu jest stworzenie miejsc atrakcyjnych wizualnie oraz użytecznych dla mieszkańców. Poza efektem wizualnym celem projektu jest stworzenie miejsc, które będą służyły lokalnej społeczności, staną się miejscami do spotykania i zrzeszania się.

**Sposoby oceny i
mierzenia projektu**

- Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji:
- Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: ewaluacja on-going (w cyklu trzyletnim, tj. w roku 2020) oraz ewaluacja ex-post (w 2023);
 - Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników.*

P1.4. EKO Borowie

**Podmiot realizujący
projekt**

Gmina Borowie

**Zakres realizowanego
projektu**

ZADANIE 1:

	<p>Zagospodarowanie otoczenia w pobliżu nieczynnego składowiska odpadów w Słupie Pierwszym: budowa siłowni napowietrznej, doposażenie istniejącej ścieżki ekologicznej wokół zrehabilitowanego składowiska odpadów</p> <p>ZADANIE 2:</p> <p>Rozbudowa ścieżki ekologicznej w Słupie Pierwszym: rozbudowa oraz doposażenie istniejącej ścieżki ekologicznej wokół zrehabilitowanego składowiska odpadów w Słupie Pierwszym</p>
Lokalizacja	<p>ZADANIE 1: Słup Pierwszy, działka nr 262/1</p> <p>ZADANIE 2: Słup Pierwszy, działka 262/1</p>
Grupa docelowa	<ul style="list-style-type: none"> ● Mieszkańcy Podobszaru 2 rewitalizacji ● Mieszkańcy Gminy Borowie ● Dzieci oraz młodzież Gminy Borowie
Planowany czas rozpoczęcia/ realizacji przedsięwzięcia	2017-2020
Szacowana wartość	<p>Ogółem: 500 000,00 zł</p> <p>ZADANIE I:</p> <p>300 000,00 zł</p> <ul style="list-style-type: none"> ● WFOSiGW: 240 000,00 zł ● Budżet gminy: 60 000,00 zł <p>ZADANIE II:</p> <p>200 000,00 zł</p> <ul style="list-style-type: none"> ● WFOSiGW: 160 000,00 zł ● Budżet gminy: 40 000,00 zł
Prognozowane rezultaty projektu	<ul style="list-style-type: none"> ● Prognozowanym rezultatem projektu jest stworzenie miejsca, które oprócz atrakcyjności pod względem wizualnym, będzie odznaczało się użytecznością pod względem edukacyjnym – będzie przykładem ekologicznego zarządzania przestrzenią. Projekt ten ma za zadanie dbałość o walory przyrodnicze obszaru rewitalizacji, stworzenie miejsca do aktywnego spędzania wolnego czasu oraz integracji.

Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji:

**Sposoby oceny i
mierzenia projektu**

- Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: ewaluacja on-going (w cyklu trzyletnim, tj. w roku 2020) oraz ewaluacja ex-post (w 2023);
- Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników.*

P1.5. Kultura dla wszystkich

**Podmiot realizujący
projekt**

Gmina Borowie

**Zakres realizowanego
projektu**

ZADANIE 1:

Rozbudowa Gminnego Ośrodka Kultury w Borowiu o dodatkowe pomieszczenia w celu poszerzenia oferty zajęć odbywających się na terenie GOK w Borowiu. Zakres prac obejmuje m.in.: wykonanie łąw fundamentowych, budowa ścian, stropu, roboty wykończeniowe, wykonanie elewacji, dachu, instalacji elektrycznej, wod.-kan., gazowej.

ZADANIE 2:

Remont budynku po byłej organistówce w Borowiu: roboty remontowe branży budowlanej w tym wymiana instalacji elektrycznej, wod.-kan., remont dachu, remont tynków wewnętrznych posadzek i sufitów, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej.

Lokalizacja

ZADANIE 1: Borowie, ul. Garwolińska 19, 08-412 Borowie, działka nr 194/7

ZADANIE 2: Borowie, ul. Kościelna 3, 08-412 Borowie, działka nr 300/26

Grupa docelowa

- Mieszkańcy Podobszaru 1 rewitalizacji
 - Stowarzyszenia i koła działające na Podobszarze 1 rewitalizacji
 - Mieszkańcy Gminy Borowie
-

**Planowany czas
rozpoczęcia/ realizacji
przedsięwzięcia**

ZADANIE 1: 2020-2021 / ZADANIE 2: 2017-2020

Szacowana wartość

Ogółem: 1 500 000,00 zł

ZADANIE I:

1 000 000,00 zł

- RPO WM - Działanie 6.2 (fundusz EFRR): 800 000,00 zł
 - Budżet gminy: 200 000,00 zł
-

	<p>ZADANIE II:</p> <p>500 000,00 zł</p> <ul style="list-style-type: none"> ● RPO WM - Działanie 6.2 (fundusz EFRR): 400 000,00 zł ● Budżet gminy: 100 000,00 zł
<p>Prognozowane rezultaty projektu</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Prognozowanym rezultatem projektu jest wzmacnianie walorów kulturowych Podobszaru 1 rewitalizacji dzięki renowacji oraz modernizacji budynków. Działanie to ma za zadanie stworzenie społeczeństwa aktywnego oraz zaangażowanego w sprawy lokalne.
<p>Sposoby oceny i mierzenia projektu</p>	<p>Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: ewaluacja on-going (w cyklu trzyletnim, tj. w roku 2020) oraz ewaluacja ex-post (w 2023); ● Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników.*
<p>P1.6. Borowie gra dla wszystkich</p>	
<p>Podmiot realizujący projekt</p>	<p>Gmina Borowie, Zespoły Ludowe działające na terenie obszaru rewitalizacji, Gminna Orkiestra Dęta, Liga Bowlingowa w Borowiu, Gminny Ośrodek Kultury w Borowiu</p>
<p>Zakres realizowanego projektu</p>	<p>ZADANIE 1:</p> <p>Rozwój Gminnej Orkiestry Dętej działającej na terenie Podobszaru 1 rewitalizacji. Zadanie ma na celu pozyskanie środków finansowych zewnętrznych na zakup instrumentów dętych oraz zorganizowanie dodatkowych warsztatów dla uczestników, tak aby pozwoliły one rozwinąć umiejętności muzyczne. Z posiadanych informacji wynika, że na terenie Gminy Borowie wiele osób gra na różnych instrumentach, wiele jest uzdolnionych i mogliby w orkiestrze funkcjonować i się udzielać. Realizacja działania przede wszystkim przyczyni się do rozwoju gminy oraz wzrostu integracji mieszkańców.</p> <p>ZADANIE 2:</p> <p>Rozwój Gminnych Zespołów Ludowych działających na terenach objętych obszarem rewitalizacji. Zadanie ma na celu pozyskanie środków finansowych na zakup nowego sprzętu i dekoracji oraz zorganizowanie</p>

dodatkowych warsztatów dla uczestników zespołów. Posiadają one znaczący dorobek w kultywowaniu tradycji ludowych, obrzędów i zwyczajów wsi polskiej naszego regionu, jak również przygotowywaniu staropolskich potraw. Zespoły scalają tradycje Gminy. Celem zadania jest integracja lokalnej ludności oraz podtrzymywanie tradycji oraz obyczajów w regionie.

ZADANIE 3:

Rozwój Amatorskiej Ligi Bowlingowej, która działa przy kręgielni czterotorowej w Borowiu. Celem szczegółowym zadań jest wspieranie różnych grup społecznych oraz aktywizacja wszystkich mieszkańców Gminy Borowie. Celem zadania jest pozyskanie środków na dofinansowanie Ligi, zakup sprzętu oraz strojów.

Lokalizacja

- Orkiestra, Liga Bowlingowa oraz Zespoły Ludowe działające w strukturach GOK w Borowiu, ul. Garwolińska 19 Borowie, ul. Garwolińska 19, 08-412 Borowie, działka nr 194/7. Liga Bowlingowa działająca w hali sportowej na ul. Sasimowskiego 3 w Borowiu

Grupa docelowa

- Mieszkańcy Podobszaru 1 rewitalizacji
- Stowarzyszenia i koła działające na Podobszarze 1 rewitalizacji
- Mieszkańcy Gminy Borowie,
- Zespoły Ludowe działające na terenie obszaru rewitalizacji,
- Amatorska Liga Bowlingowa,
- Gminna Orkiestra Dęta

Planowany czas rozpoczęcia/ realizacji przedsięwzięcia

2017-2023

Ogółem: 150 000,00 zł

ZADANIE I:

100 000,00 zł

Szacowana wartość

- RPO WM - Działanie 9.1 (fundusz EFS): 80 000,00 zł
- Budżet gminy: 20 000,00 zł

ZADANIE II:

30 000,00 zł

- RPO WM - Działanie 9.1 (fundusz EFS): 24 000,00 zł
- Budżet gminy: 6 000,00 zł

ZADANIE II:

20 000,00 zł

- RPO WM - Działanie 9.1 (fundusz EFS): 16 000,00 zł
- Budżet gminy: 4 000,00 zł

Prognozowane rezultaty projektu

- Prognozowanym rezultatem projektu jest wzmacnianie więzi społecznych oraz współpracy mieszkańców obszaru rewitalizacji. Cel ten ma być spełniony dzięki rozwojowi organizacji społecznych na terenie obszaru rewitalizacji, tworzenie społeczeństwa aktywnego oraz zaangażowanego w sprawy lokalne.

Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji:

Sposoby oceny i mierzenia projektu

- Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: ewaluacja on-going (w cyklu trzyletnim, tj. w roku 2020) oraz ewaluacja ex-post (w 2023);
- Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników.*

P1.7. Wysoka jakość edukacji

Podmiot realizujący projekt

Gmina Borowie, Placówki Edukacyjne działające na obszarze rewitalizacji, koła oraz stowarzyszenia działające na obszarze rewitalizacji

Zakres realizowanego projektu

Zadanie to ma na celu realizację projektu pt. „**Rozwijamy potencjał uczniów szkół w Gminie Borowie**”. Działanie to zostało zaproponowane przez Gminę, która staje naprzeciw potrzebom mieszkańcom swojej Gminy. Projekt ma na celu kształcenie dzieci i młodzieży oraz podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych, właściwych postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy oraz rozwój indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Dodatkowo projekt zakłada podnoszenie wiedzy oraz kompetencji nauczycieli

Projekt ma odbywać się na zasadzie zajęć, spotkań edukacyjnych oraz lekcji. W zależności od wybranej grupy, tematyka odbywanych zajęć będzie różna, dopasowana do potrzeb zainteresowanych. Tematyka taka może obejmować zajęcia dotyczące podnoszenia kwalifikacji zawodowych,

nabywania niezbędnych umiejętności na rynku pracy, kształtowania właściwych postaw obywatelskich bądź też dodatkowego kształcenia dzieci i młodzieży w dziedzinach nauk humanistycznych, matematyczno-przyrodniczych czy językowych.

Istotną cechą zajęć prowadzonych w ramach projektu powinno być twórcze, nowatorskie i kreatywne podejście do metod pracy i zagadnień zaplanowanych do realizacji, angażujące uczestników i wychodzące poza schemat zajęć klasowo - lekcyjnych. Dodatkową zaletą projektu jest objęcie dzieci wsparciem w zakresie poradnictwa i doradztwa edukacyjno-zawodowego.

Lokalizacja ● Szkoły objęte terenem rewitalizacji

- Grupa docelowa**
- Mieszkańcy Podobszarów rewitalizacji, na których działają placówki edukacyjne,
 - Dzieci i młodzież obszaru rewitalizacji,
 - Nauczyciele, kształcący młodzież na obszarze rewitalizacji,
 - Mieszkańcy Gminy Borowie
-

Planowany czas rozpoczęcia/ realizacji przedsięwzięcia 2017-2023

Ogółem: 1 120 000,00 zł

- Szacowana wartość**
- RPO WM - Działanie 10.1 (fundusz EFS): 896 000,00 zł
 - Budżet gminy: 224 000,00 zł
-

- Prognozowane rezultaty projektu**
- Prognozowanym rezultatem projektu jest wzrost kompetencji obszaru rewitalizacji poprzez przeprowadzenie serii zajęć, spotkań edukacyjnych. Spotkania te mają doprowadzić do stworzenia społeczeństwa, które w momencie wkroczenia na rynek pracy będzie miało równe szanse do jej podjęcia. Ponadto projekt ma za zadanie tworzenia społeczeństwa aktywnego oraz zaangażowanego w sprawy lokalne, wzmacnianie więzi społecznych oraz współpracę.
-

Sposoby oceny i mierzenia projektu Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji:

- Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: ewaluacja on-going (w cyklu trzyletnim, tj. w roku 2020) oraz ewaluacja ex-post (w 2023);
- Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników.*

P1.8. Pomóż sobie i innym

Podmiot realizujący projekt	Gmina Borowie
Zakres realizowanego projektu	<p>Bank Czasu dla Mam</p> <p>Projekt opiera się na wymianie czasu i umiejętności między mamami. Każda z nich wnosi do banku to, co może zaoferować i odbiera pomoc w takich dziedzinach, w jakich potrzebuje. Oferowane usługi są bardzo różne. Mogą być związane z opieką nad dziećmi, pracami domowymi, załatwianiem różnych spraw, z własnym rozwojem, np. nauka języka, gry na instrumencie lub po prostu ze wspólnym spędzaniem czasu.</p> <p>Zaletą projektu oprócz czynników integracji społeczności lokalnej jest danie możliwości zapewnienia matkom posiadającym dzieci pójścia do pracy, podczas gdy inna osoba będzie opiekowała się dzieckiem. Celem projektu jest spadek bezrobocia wśród kobiet, które posiadają dzieci.</p> <p>Banki pozwalają przede wszystkim zaoszczędzić czas. Mama zajmująca się małym dzieckiem nie zawsze ma czas lub możliwość, by wyjść z domu, zrobić zakupy, opłacić rachunki - w zamian za jej pomoc, zrobi to wtedy ktoś inny. Czasem musi wyjść, a nie ma z kim zostawić dziecka, w banku znajdzie kogoś, kto się nim zajmie (często mamy nawiązują stałą współpracę, polegającą na wzajemnym zajmowaniu się swoimi dziećmi). Jest to szczególnie ważne dla mam, które same wychowują swoje dziecko.</p>
Lokalizacja	<ul style="list-style-type: none"> ● Obszar rewitalizacji
Grupa docelowa	<ul style="list-style-type: none"> ● Matki mieszkające na obszarze rewitalizacji, ● Mieszkańcy obszaru rewitalizacji, ● Dzieci i młodzież zamieszkujący obszar rewitalizacji
Planowany czas rozpoczęcia/ realizacji przedsięwzięcia	2017-2023

Szacowana wartość	<p>Ogółem: 8 000,00 zł</p> <ul style="list-style-type: none"> RPO WM - Działanie 8.3 (fundusz EFS): 6 400,00 zł Budżet gminy: 1 600,00 zł
Prognozowane rezultaty projektu	<ul style="list-style-type: none"> Prognozowanym rezultatem projektu jest wzrost kompetencji matek/mieszkańców obszaru rewitalizacji, promowanie równych szans na rynku pracy oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Dodatkowo zadanie to ma na celu zwrócenie uwagi na problem izolacji matek po urodzeniu dziecka, stworzenie społeczeństwa zaangażowanego oraz aktywnego. Dodatkowym prognozowanym rezultatem jest wzmacnianie więzi społeczny oraz współpracy.
Sposoby oceny i mierzenia projektu	<p>Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: ewaluacja on-going (w cyklu trzyletnim, tj. w roku 2020) oraz ewaluacja ex-post (w 2023); Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników.*

P1.9. Osuszamy Borowie

Podmiot realizujący projekt	Gmina Borowie
Zakres realizowanego projektu	<p>W skład projektu będą wchodziły dwa zadania:</p> <p>ZADANIE I:</p> <p>Projekt będzie polegał na oczyszczeniu terenu stawów z krzaków, chwastów i traw oraz przeprowadzenie prac mających na celu odmulenie zbiorników, remont wlotów i wylotów, odmulenie koryt rowu na dopływie i odpływie ze stawów, rozbudowa stawów umocnienie skarp.</p> <p>ZADANIE II:</p> <p>Projekt zakłada rozbudowę poprzez powiększenie istniejącego zbiornika wodnego w sołectwie Borowie w celu zlikwidowania obszarów potencjalnych podtopień na terenie Podobszaru 1.</p>
Lokalizacja	Borowie , działki nr 329/8, 310/1 (ZADANIE I) oraz działki nr 230, 231, 232, 234/1, 235, 236, 237, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251 (ZADANIE II)

Grupa docelowa	<ul style="list-style-type: none"> ● Mieszkańcy Podobszaru 1 rewitalizacji ● Podmioty gospodarcze działające w sektorze rolnictwa na terenie Podobszaru 1 ● Mieszkańcy Gminy Borowie
Planowany czas rozpoczęcia/ realizacji przedsięwzięcia	2017-2020
Szacowana wartość	<p>Ogółem: 33 000 000,00 zł</p> <p>ZADANIE I: 15 000 000,00 zł</p> <ul style="list-style-type: none"> ● RPO WM - Działanie 5.1 (fundusz EFRR): 12 000 000,00 zł ● Budżet gminy: 3 000 000,00 zł <p>ZADANIE II: 18 000 000,00 zł</p> <ul style="list-style-type: none"> ● RPO WM - Działanie 5.1 (fundusz EFRR): 14 400 000,00 zł <p>Budżet gminy: 3 600 000,00 zł</p>
Prognozowane rezultaty projektu	<ul style="list-style-type: none"> ● Prognozowanym rezultatem projektu jest spadek powierzchni terenów zalewowych na terenie Podobszaru 1, co dzięki osuszeniu – zwiększy tereny upraw rolnych, przyczyni się tym samym do wzmocnienia walorów przyrodniczych oraz spadku ubóstwa wśród mieszkańców Podobszaru 1 rewitalizacji, którzy są narażeni na podtopienia swoim terenów rolniczych.
Sposoby oceny i mierzenia projektu	<p>Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: ewaluacja on-going (w cyklu trzyletnim, tj. w roku 2020) oraz ewaluacja ex-post (w 2023); ● Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników.*

* Katalog wskaźników realizacji podstawowych projektów rewitalizacyjnych wraz z ich wartościami docelowymi oraz realizowanymi celami szczegółowymi przedstawia kolejna tabela (tabela nr 40).

Tabela 40 Wskaźniki monitorowania realizacji podstawowych projektów rewitalizacyjnych [źródło: opracowanie własne]

Nazwa projektu	Spełnione cele szczegółowe	Wskaźnik realizacji projektu	Rok/wartość bazowa	Rok/wartość docelowa	Wskaźnik monitoringu	Źródło pozyskania danych
P1.1. BOROWIANIE – ZDROWI I AKTYWNI	<p>1.1. Aktywizacja społeczna oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu;</p> <p>1.2. Rozwój zaangażowania społecznego oraz aktywności zawodowej kobiet;</p> <p>1.4. Wyrównywanie szans i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.</p> <p>2.1. Renowacja i modernizacja obiektów na obszarze rewitalizacji zmierzająca do stworzenia przestrzeni atrakcyjnej wizualnie i użytecznej dla mieszkańców;</p> <p>2.2. Przywrócenie bezpieczeństwa przestrzeni publicznych;</p>	Liczba miejsc na terenie Podobszaru 1 rewitalizacji służących integracji społeczeństwa	2015/3	2023/4	<p>Wzrost frekwencji wyborczej/ Wzrost ilości organizacji społecznych/ Spadek liczby miejscowych zagrożeń</p>	Raport z realizacji PR

<p>P1.2. ATRAKCYJNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA</p>	<p>1.1. Aktywizacja społeczna oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu; 1.3. Tworzenie bezpiecznych warunków do życia; 1.4. Wyrównywanie szans i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. 2.1. Renowacja i modernizacja obiektów na obszarze rewitalizacji zmierzająca do stworzenia przestrzeni atrakcyjnej wizualnie i użytecznej dla mieszkańców; 2.2. Przywrócenie bezpieczeństwa przestrzeni publicznych; 2.6. Wzmacnianie walorów przyrodniczych i kulturowych. 3.1. Tworzenie warunków do rozwoju MŚP oraz podmiotów ekonomii społecznej; 3.2. Przeciwdziałanie problemom bezrobocia;</p>	<p>Liczba terenów na obszarze rewitalizacji objętych modernizacją</p>	<p>2015/4</p>	<p>2023/5</p>	<p>Spadek liczby miejscowych zagrożeń/ Spadek podejmowanych przez policję interwencji i postępowań</p>	<p>Raport z realizacji PR</p>
---	--	---	---------------	---------------	--	-------------------------------

<p>P1.3. PRZYWRACAMY UŻYTECZNOŚĆ</p>	<p>1.1. Aktywizacja społeczna oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu; 1.2. Rozwój zaangażowania społecznego oraz aktywności zawodowej kobiet; 1.3. Tworzenie bezpiecznych warunków do życia; 1.4. Wyrównywanie szans i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu; 2.1. Renowacja i modernizacja obiektów na obszarze rewitalizacji zmierzająca do stworzenia przestrzeni atrakcyjnej wizualnie i użytecznej dla mieszkańców; 2.2. Przywrócenie bezpieczeństwa przestrzeni publicznych; 2.4. Podnoszenie efektywności energetycznej budynków; 2.5. Promowanie postaw niskoemisyjnych;</p>	<p>Liczba budynków na terenie rewitalizacji o złym stanie technicznym</p>	<p>2015/5</p>	<p>2023/1</p>	<p>Spadek liczby budynków o złym stanie technicznym</p>	<p>Raport z realizacji PR</p>
<p>P1.4. EKO BOROWIE</p>	<p>1.3. Tworzenie bezpiecznych warunków do życia; 1.4. Wyrównywanie szans i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. 2.1. Renowacja i modernizacja obiektów na obszarze rewitalizacji zmierzająca do stworzenia przestrzeni atrakcyjnej wizualnie i użytecznej dla mieszkańców;</p>	<p>Liczba miejsc na Podobszarze 2 rewitalizacji służących integracji społeczeństwa</p>	<p>2015/0</p>	<p>2023/1</p>	<p>Spadek liczby miejscowych zagrożeń</p>	<p>Raport z realizacji PR</p>

	<p>2.2. Przywrócenie bezpieczeństwa przestrzeni publicznych;</p> <p>2.4. Podnoszenie efektywności energetycznej budynków;</p> <p>2.5. Promowanie postaw niskoemisyjnych;</p> <p>2.6. Wzmacnianie walorów przyrodniczych i kulturowych.</p>					
<p>P1.5. KULTURA DLA WSZYSTKICH</p>	<p>1.1. Aktywizacja społeczna oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu;</p> <p>1.3. Tworzenie bezpiecznych warunków do życia;</p> <p>1.4. Wyrównywanie szans i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.</p> <p>2.1. Renowacja i modernizacja obiektów na obszarze rewitalizacji zmierzająca do stworzenia przestrzeni atrakcyjnej wizualnie i użytecznej dla mieszkańców;</p> <p>2.2. Przywrócenie bezpieczeństwa przestrzeni publicznych;</p> <p>2.6. Wzmacnianie walorów przyrodniczych i kulturowych.</p>	<p>Liczba miejsc na Podobszarze 1 rewitalizacji służących integracji społeczeństwa</p>	<p>2015/3</p>	<p>2023/5</p>	<p>Spadek liczby zdegradowanych budynków/ Spadek liczby odnotowanych miejscowych zagrożeń/ Spadek emisji CO2</p>	<p>Raport z realizacji PR</p>

<p>P1.6. BOROWIE GRA DLA WSZYSTKICH</p>	<p>1.1. Aktywizacja społeczna oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu; 1.3. Tworzenie bezpiecznych warunków do życia; 1.4. Wyrównywanie szans i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. 3.1. Tworzenie warunków do rozwoju MŚP oraz podmiotów ekonomii społecznej;</p>	<p>Liczba mieszkańców obszaru rewitalizacji należących do organizacji społecznych</p>	<p>2015/248</p>	<p>2023/273</p>	<p>Wzrost frekwencji wyborczej w wyborach</p>	<p>Raport z realizacji PR</p>
<p>P1.7. WYSOKA JAKOŚĆ EDUKACJI</p>	<p>1.1. Aktywizacja społeczna oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu; 1.4. Wyrównywanie szans i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. 3.1. Tworzenie warunków do rozwoju MŚP oraz podmiotów ekonomii społecznej; 3.2. Przeciwdziałanie problemom bezrobocia; 3.3. Promowanie równych szans na rynku pracy; 3.4. Wspieranie podnoszenia kompetencji zawodowych wśród mieszkańców.</p>	<p>Liczba osób zamieszkujących obszar rewitalizacji biorących udział w szkoleniach</p>	<p>2015/0</p>	<p>2023/75</p>	<p>Spadek liczb bezrobotnych/Spadek liczby osób długotrwale bezrobotnych</p>	<p>Raport z realizacji PR</p>

<p>P1.8. POMÓŻ SOBIE I INNYM</p>	<p>1.1. Aktywizacja społeczna oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu; 1.2. Rozwój zaangażowania społecznego oraz aktywności zawodowej kobiet; 1.4. Wyrównywanie szans i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu; 3.1. Tworzenie warunków do rozwoju MŚP oraz podmiotów ekonomii społecznej; 3.2. Przeciwdziałanie problemom bezrobocia; 3.3. Promowanie równych szans na rynku pracy; 3.4. Wspieranie podnoszenia kompetencji zawodowych wśród mieszkańców.</p>	<p>Liczba osób zamieszkujących obszar rewitalizacji biorących udział w projekcie</p>	<p>2015/0</p>	<p>2023/30</p>	<p>Spadek liczby kobiet bezrobotnych po urodzeniu dziecka/Spadek liczby bezrobotnych</p>	<p>Raport z realizacji PR</p>
<p>P1.9. OSUSZAMY BOROWIE</p>	<p>1.2. Rozwój zaangażowania społecznego oraz aktywności zawodowej kobiet; 1.4. Wyrównywanie szans i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. 2.1. Renowacja i modernizacja obiektów na obszarze rewitalizacji zmierzająca do stworzenia przestrzeni atrakcyjnej wizualnie i użytecznej dla mieszkańców; 2.2. Przywrócenie bezpieczeństwa przestrzeni publicznych;</p>	<p>Powierzchnia terenów zalewowych w Podobszarze 1 rewitalizacji</p>	<p>2015/0,44 km²</p>	<p>2023/0,10 km²</p>	<p>Spadek powierzchni zalewowych</p>	<p>Raport z realizacji PR</p>

	2.6. Wzmacnianie walorów przyrodniczych i kulturowych. 3.1. Tworzenie warunków do rozwoju MŚP oraz podmiotów ekonomii społecznej;					
--	--	--	--	--	--	--

7.2. Charakterystyka uzupełniających projektów rewitalizacyjnych

Dla zapewnienia kompleksowości i komplementarności procesów rewitalizacji realizowanych w Gminie Borowie konieczne jest uzupełnienie działań podejmowanych w ramach projektów podstawowych przedsięwzięciami dodatkowymi, które stanowią ich uzupełnienie.

Ich realizacja wzmocni efekty uzyskane podczas realizacji projektów podstawowych i przyczyni się do realizacji celów wskazanych w PR. Uzupełniające projekty mają na celu eliminację bądź ograniczenie negatywnych zjawisk powodujących zdiagnozowaną sytuację kryzysową. Ich doprecyzowanie nastąpi w trakcie realizacji Programu Rewitalizacji, będą przygotowywane i realizowane sukcesywnie, w zależności od potrzeb i możliwości rewitalizacji.

P2.1. Jak ryba na rynku pracy

Podmiot realizujący projekt	Gmina Borowie
Zakres realizowanego projektu	<p>Zakres przedsięwzięcia obejmuje podnoszenie kluczowych kompetencji osób dorosłych znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji na rynku pracy poprzez organizację szkoleń i kursów zawodowych, ze szczególnym uwzględnieniem w grupie docelowej kobiet po urodzeniu dziecka oraz osób bez doświadczenia zawodowego.</p> <p>Prowadzone zajęcia mają przyczynić się do dostosowania umiejętności i kompetencji mieszkańców Obszaru Rewitalizacji do nowych wyzwań stojących na rynku pracy.</p>
Lokalizacja	Projekt będzie realizowany na terenie Obszaru Rewitalizacji
Grupa docelowa	<ul style="list-style-type: none">● Osoby bezrobotne Obszaru Rewitalizacji● Kobiet po urodzeniu dziecka zamieszkujące Obszar Rewitalizacji● Mieszkańcy Obszaru Rewitalizacji● Mieszkańcy Gminy Borowie
Planowany czas rozpoczęcia/ realizacji przedsięwzięcia	2018-2023
Szacowana wartość	<p>Ogółem: 100 000,00 zł</p> <ul style="list-style-type: none">● RPO WM - Działanie 3.1 (fundusz EFRR): 80 000,00 zł● Budżet gminy: 20 000,00 zł

Prognozowane rezultaty projektu	<ul style="list-style-type: none"> ● Prognozowanym rezultatem projektu jest wzrost kompetencji zawodowej mieszkańców, co w przyszłości ma przyczynić się do spadku liczby osób bezrobotnych, długotrwale bezrobotnych oraz bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego.
--	--

Sposoby oceny i mierzenia projektu	<p>Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: ewaluacja on-going (w cyklu trzyletnim, tj. w roku 2020) oraz ewaluacja ex-post (w 2023); ● Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników. **
---	---

P2.2. Stawiamy na Borowie – Lokalny Rynek

Podmiot realizujący projekt	Gmina Borowie
Zakres realizowanego projektu	<p>Zakres przedsięwzięcia obejmuje prowadzenie działań mających na celu promocję oraz rozwój rynku lokalnych produktów. W ramach realizacji przedsięwzięcia przewiduje się:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● akcje promocyjne lokalnych produktów i producentów; ● wsparcie rolnictwa, w tym upraw ekologicznych; ● utworzenie formalnej grupy lokalnych rolników działających na rzecz wspólnego rozwoju.
Lokalizacja	Projekt będzie realizowany na terenie Obszaru Rewitalizacji
Grupa docelowa	<ul style="list-style-type: none"> ● Osoby bezrobotne Obszaru Rewitalizacji ● Lokalni rolnicy zamieszkujący Obszar Rewitalizacji lub prowadzący działalność gospodarczą w jego granicach ● Mieszkańcy Obszaru Rewitalizacji ● Mieszkańcy Gminy Borowie
Planowany czas rozpoczęcia/ realizacji przedsięwzięcia	2017-2023
Szacowana wartość	<p>Ogółem: 100 000,00 zł</p> <ul style="list-style-type: none"> ● RPO WM - Działanie 6.2 (fundusz EFRR): 80 000,00 zł ● Budżet gminy: 20 000,00 zł

Prognozowane rezultaty projektu	<ul style="list-style-type: none"> ● Prognozowanym rezultatem projektu jest ożywienie gospodarcze obszaru rewitalizacji poprzez zwiększenie dostępności produktów lokalnych oraz akcje promocyjne lokalnych produktów i producentów. Zadanie to ma przyczynić się do wzrostu rozpoznawalności marki Gminy Borowie (a przede wszystkim obszaru rewitalizacji) na rynku zewnętrznym. Efektem projektu ma być wzrost liczby nowych podmiotów gospodarczych na terenie obszaru rewitalizacji, co łączy się ze spadkiem bezrobocia.
--	---

Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji:

Sposoby oceny i mierzenia projektu	<ul style="list-style-type: none"> ● Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: ewaluacja on-going (w cyklu trzyletnim, tj. w roku 2020) oraz ewaluacja ex-post (w 2023); ● Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników. **
---	---

P2.3. Przestrzeń dla wszystkich

Podmiot realizujący projekt	Gmina Borowie
Zakres realizowanego projektu	Zakres przedsięwzięcia obejmuje prowadzenie działań inwestycyjnych w zakresie zagospodarowania przestrzeni publicznej, funkcjonalnie powiązanej z obiektami poddawanych rewitalizacji, w tym tworzenie lub modernizacja miejsc rekreacji i terenów zielonych (obejmująca również obiekty małej architektury). Tworzenie przestrzeni atrakcyjnej wizualnie, użytecznej mieszkańcom oraz stanowiącej spójny wizerunek gminy.
Lokalizacja	Projekt będzie realizowany na terenie Obszaru Rewitalizacji
Grupa docelowa	<ul style="list-style-type: none"> ● Mieszkańcy Obszaru Rewitalizacji ● Osoby poszukujące atrakcyjnych miejsc spotkań i wypoczynku ● Dzieci oraz ich opiekunowie ● Mieszkańcy Obszaru Zdegradowanego ● Mieszkańcy Gminy Borowie
Planowany czas rozpoczęcia/ realizacji przedsięwzięcia	2020-2023

	Ogółem: 1 000 000,00 zł
Szacowana wartość	<ul style="list-style-type: none"> ● RPO WM - Działanie 6.2 (fundusz EFRR): 800 000,00 zł ● Budżet gminy: 200 000,00 zł
Prognozowane rezultaty projektu	<ul style="list-style-type: none"> ● Prognozowanym rezultatem projektu jest wzrost atrakcyjności i użyteczności przestrzeni publicznych oraz wzrost poczucia bezpieczeństwa wśród użytkowników przestrzeni publicznych. Dodatkowym rezultatem projektu jest wzrost integracji społecznej oraz poczucia przynależności do wspólnoty mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez stworzenie wizualnie atrakcyjnych przestrzeni, które sprzyjać będą spotkaniom oraz zrzeszaniu się.
	Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji:
Sposoby oceny i mierzenia projektu	<ul style="list-style-type: none"> ● Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: ewaluacja on-going (w cyklu trzyletnim, tj. w roku 2020) oraz ewaluacja ex-post (w 2023); ● Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników. **

P2.4. Bycie EKO się opłaca

Podmiot realizujący projekt	Gmina Borowie
Zakres realizowanego projektu	<p>Zakres przedsięwzięcia obejmuje działania na rzecz rozwoju infrastruktury służącej do produkcji i/lub dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, w tym podejmowanie takich działań jak:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Szkolenia w zakresie możliwości wykorzystania OZE oraz pozyskania w tym zakresie wsparcia finansowego, ● Wsparcie lokalnych inwestycji w OZE.
Lokalizacja	Projekt będzie realizowany na terenie Obszaru Rewitalizacji
Grupa docelowa	<ul style="list-style-type: none"> ● Mieszkańcy Obszaru Rewitalizacji ● Przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą na terenie Obszaru Rewitalizacji ● Mieszkańcy Gminy Borowie
Planowany czas rozpoczęcia/ realizacji przedsięwzięcia	2017-2023

	Ogółem: 5 000 000,00 zł
Szacowana wartość	<ul style="list-style-type: none"> ● WFOŚiGW: 4 000 000,00 zł ● Budżet gminy: 1 000 000,00 zł
Prognozowane rezultaty projektu	<ul style="list-style-type: none"> ● Prognozowanym rezultatem projektu jest wzrost zainteresowania wśród mieszkańców tematyką odnawialnych źródeł energii. Projekt ten docelowo ma zwiększyć udział energii z OZE w ogólnym bilansie zużycia energii elektrycznej, co przyczyni się do obniżenia emisji CO₂.
	Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji:
Sposoby oceny i mierzenia projektu	<ul style="list-style-type: none"> ● Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: ewaluacja on-going (w cyklu trzyletnim, tj. w roku 2020) oraz ewaluacja ex-post (w 2023); ● Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników. **

P2.5. Zobaczcie co mamy

Podmiot realizujący projekt	Gmina Borowie
Zakres realizowanego projektu	Zakres przedsięwzięcia obejmuje opracowanie dokumentu Planu Promocji Gminy Borowie. Dokument stanowić ma kontynuację prac podejmowanych w ramach podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych i odnosić się w sposób bezpośredni do uzyskanych w wyniku przeprowadzenia rewitalizacji produktów i rezultatów. Opracowany Plan będzie stanowić formę promocji gminy w oparciu o osiągnięte rezultaty wypracowane w wyniku rewitalizacji oraz uzyskane nowe potencjały. Celem zadania jest przyciągnięcie inwestorów na teren obszaru rewitalizacji.
Lokalizacja	Projekt będzie realizowany na terenie Obszaru Rewitalizacji
Grupa docelowa	<ul style="list-style-type: none"> ● Mieszkańcy Obszaru Rewitalizacji ● Mieszkańcy Obszaru Zdegradowanego ● Mieszkańcy Gminy Borowie
Planowany czas rozpoczęcia/ realizacji przedsięwzięcia	2020-2023
Szacowana wartość	Ogółem: 5 000,00 zł <ul style="list-style-type: none"> ● RPO WM - Działanie 3.1 (fundusz EFRR): 4 000,00 zł

	<ul style="list-style-type: none"> ● Budżet gminy: 1 000,00 zł
Prognozowane rezultaty projektu	<ul style="list-style-type: none"> ● Prognozowanym rezultatem projektu jest wzrost zainteresowania potencjalnych inwestorów ofertą gospodarczą przedstawianą przez Gminę Borowie, a w szczególności przez obszar rewitalizacji. Dodatkowym celem zadania jest wzrost rozpoznawalności marki Gminy Borowie (w szczególności obszaru rewitalizacji). Projekt ten ma przynieść wzrost gospodarczy poprzez wzrost liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, co również ma wpływ na obniżenie bezrobocia mieszkańców obszaru rewitalizacji.
Sposoby oceny i mierzenia projektu	<p>Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: ewaluacja on-going (w cyklu trzyletnim, tj. w roku 2020) oraz ewaluacja ex-post (w 2023); ● Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników. **

P2.6. Zintegrowany System Informacji Gminnej

Podmiot realizujący projekt	Gmina Borowie
Zakres realizowanego projektu	<p>Zakres przedsięwzięcia obejmuje wprowadzenie na terenie całego obszaru rewitalizacji spójnego, atrakcyjnego wizualnie i intuicyjnego systemu informacji służącego sprawnemu poruszaniu się po obszarze zarówno mieszkańców jak i turystów, wprowadzeniu systemu o spójnej identyfikacji wizualnej, nawiązującego do gminnej tożsamości, historii i lokalnych potencjałów. Zakłada się realizację planu gminy, pylonów kierujących, nośników z nazwami ulic i piktogramami wskazującymi lokalizację instytucji kultury, zabytków oraz projektów rewitalizacyjnych, paneli oraz słupów ogłoszeniowych. Projekt przewiduje także realizację infrastruktury sprzyjającej osobom niepełnosprawnym – na wszystkich planach gminy, na słupkach z nazwami ulic i piktogramach będzie naniesiona powłoka do odczytania Braille’em.</p> <p>W dalszej kolejności przewiduje się realizację projektu na terenie całej gminy, tak aby przedsięwzięcie spajało i integrowało cały obszar gminy</p>

	z Obszarem Rewitalizacji i stanowiło wizytówkę dla prowadzonych działań rewitalizacyjnych w granicach całej gminy.
Lokalizacja	Projekt będzie realizowany na terenie Obszaru Rewitalizacji
Grupa docelowa	<ul style="list-style-type: none"> ● Mieszkańcy Obszaru Rewitalizacji ● Mieszkańcy Obszaru Zdegradowanego ● Mieszkańcy Gminy Borowie
Planowany czas rozpoczęcia/ realizacji przedsięwzięcia	2019-2023
Szacowana wartość	<p>Ogółem: 100 000,00 zł</p> <ul style="list-style-type: none"> ● RPO WM - Działanie 6.2 (fundusz EFRR): 80 000,00 zł ● Budżet gminy: 20 000,00 zł
Prognozowane rezultaty projektu	<ul style="list-style-type: none"> ● Prognozowanym rezultatem projektu jest poprawa atrakcyjności i użyteczności przestrzeni publicznych oraz wzrost funkcjonalności powiązań przestrzeni publicznych. Dodatkowym celem projektu jest wzrost poczucia tożsamości i zadowolenia z miejsca zamieszkania wśród mieszkańców gminy, w tym przede wszystkim obszaru rewitalizacji. Stworzenie Zintegrowanego Systemu Informacji Gminnej przyczyni się również do wzrostu bezpieczeństwa na terenie Gminy, w tym obszaru rewitalizacji, wpłynie na obniżenie odnotowywanych miejscowych zagrożeń. Dzięki stworzeniu kompletnego systemu zawierającego dokładne informacje na temat funkcjonowania Gminy, stanie się ona bardziej interesującym miejscem dla potencjalnych inwestorów, co może przynieść wzrost gospodarczy odzwierciedlający się w zwiększeniu się liczby nowo powstałych podmiotów gospodarczych, a co za tym idzie obniżeniem bezrobocia.
	Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji:
Sposoby oceny i mierzenia projektu	<ul style="list-style-type: none"> ● Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: ewaluacja on-going (w cyklu trzyletnim, tj. w roku 2020) oraz ewaluacja ex-post (w 2023); ● Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników. **

P2.7. Wykluczamy wykluczenie

Podmiot realizujący projekt	Gmina Borowie
Zakres realizowanego projektu	<p>Zakres przedsięwzięcia obejmuje wdrożenie na terenie całego obszaru rewitalizacji programu poprawy dostępności do usług oraz wyrównania szans.</p> <p>W ramach działań mających na celu poprawę dostępności do podstawowych usług przewiduje się prowadzenie działań w zakresie podnoszenia jakości oraz dostępności edukacji na różnych szczeblach, w przedszkolach oraz szkołach podstawowych i gimnazjalnych. Ponadto w ramach tego przedsięwzięcia przewiduje się również prowadzenie działań mających na celu aktywizację społeczną osób dotkniętych niepełnosprawnością, chorobą, a także seniorów Gminy Borowie. Przewiduje się prowadzenie działań edukacyjnych, jak również dążących do polepszenia infrastruktury dostępu do usług osób z niepełnosprawnością.</p>
Lokalizacja	Projekt będzie realizowany na terenie Obszaru Rewitalizacji
Grupa docelowa	<ul style="list-style-type: none">● Osoby niepełnosprawne● Seniorzy● Mieszkańcy Obszaru Rewitalizacji● Mieszkańcy Obszaru Zdegradowanego● Mieszkańcy Gminy Borowie
Planowany czas rozpoczęcia/ realizacji przedsięwzięcia	2018-2023
Szacowana wartość	<p>Ogółem: 500 000,00 zł</p> <ul style="list-style-type: none">● RPO WM - Działanie 10.1; 9.2 (fundusz EFS): 400 000,00 zł● Budżet gminy: 100 000,00 zł
Prognozowane rezultaty projektu	<ul style="list-style-type: none">● Prognozowanym rezultatem projektu jest wzrost użyteczności i dostępności do usług i przestrzeni publicznych dla osób niepełnosprawnych oraz seniorów oraz pojawienie się na terenie gminy, w tym przede wszystkim obszaru rewitalizacji nowoczesnych i przyjaznych rozwiązań infrastrukturalnych dla osób

niepełnosprawnych. Dodatkowym celem projektu jest integracja mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji:

**Sposoby oceny i
mierzenia projektu**

- Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: ewaluacja on-going (w cyklu trzyletnim, tj. w roku 2020) oraz ewaluacja ex-post (w 2023);
- Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników.**

** Katalog wskaźników realizacji uzupełniających projektów rewitalizacyjnych wraz z ich wartościami docelowymi oraz realizowanymi celami szczegółowymi przedstawia kolejna tabela (tabela nr 41).

Tabela 41 Wskaźniki monitorowania realizacji uzupełniających projektów rewitalizacyjnych [źródło: opracowanie własne]

Nazwa projektu	Spełnione cele szczegółowe	Wskaźnik realizacji projektu	Rok/wartość bazowa	Rok/wartość docelowa	Wskaźnik monitoringu	Źródło pozyskania danych
P2.1. JAK RYBA NA RYNKU PRACY	<p>1.1. Aktywizacja społeczna oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu;</p> <p>1.2. Rozwój zaangażowania społecznego oraz aktywności zawodowej kobiet;</p> <p>1.4. Wyrównywanie szans i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.</p> <p>3.1. Tworzenie warunków do rozwoju MŚP oraz podmiotów ekonomii społecznej;</p> <p>3.2. Przeciwdziałanie problemom bezrobocia;</p> <p>3.3. Promowanie równych szans na rynku pracy;</p> <p>3.4. Wspieranie podnoszenia kompetencji zawodowych wśród mieszkańców.</p>	Liczba osób zamieszkujących obszar rewitalizacji biorących udział w projekcie	2015/0	2023/50	Liczba osób bezrobotnych/Liczba osób długotrwale bezrobotnych/Liczba osób bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego/Liczba kobiet bezrobotnych po urodzeniu dziecka	Raport z realizacji PR

<p>P2.2. STAWIAMY NA BOROWIE – LOKALNY RYNEK</p>	<p>1.1. Aktywizacja społeczna oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu; 1.2. Rozwój zaangażowania społecznego oraz aktywności zawodowej kobiet; 1.4. Wyrównywanie szans i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. 2.1. Renowacja i modernizacja obiektów na obszarze rewitalizacji zmierzająca do stworzenia przestrzeni atrakcyjnej wizualnie i użytecznej dla mieszkańców; 2.2. Przywrócenie bezpieczeństwa przestrzeni publicznych; 3.1. Tworzenie warunków do rozwoju MŚP oraz podmiotów ekonomii społecznej; 3.2. Przeciwdziałanie problemom bezrobocia; 3.3. Promowanie równych szans na rynku pracy; 3.4. Wspieranie podnoszenia kompetencji zawodowych wśród mieszkańców.</p>	<p>Liczba osób zamieszkujących obszar rewitalizacji biorących udział w projekcie</p>	<p>2015/0</p>	<p>2023/40</p>	<p>Wzrost liczby organizacji społecznych/Wzrost frekwencji wyborczej</p>	<p>Raport z realizacji PR</p>
---	--	--	---------------	----------------	--	-------------------------------

<p>P2.3. PRZESTRZEŃ DLA WSZYSTKICH</p>	<p>1.1. Aktywizacja społeczna oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu; 1.2. Rozwój zaangażowania społecznego oraz aktywności zawodowej kobiet; 2.1. Renowacja i modernizacja obiektów na obszarze rewitalizacji zmierzająca do stworzenia przestrzeni atrakcyjnej wizualnie i użytecznej dla mieszkańców; 2.2. Przywrócenie bezpieczeństwa przestrzeni publicznych; 3.1. Tworzenie warunków do rozwoju MŚP oraz podmiotów ekonomii społecznej; 3.2. Przeciwdziałanie problemom bezrobocia; 3.3. Promowanie równych szans na rynku pracy; 3.4. Wspieranie podnoszenia kompetencji zawodowych wśród mieszkańców.</p>	<p>Liczba zmodernizowanych przestrzeni publicznych na terenie obszaru rewitalizacji</p>	<p>2015/2</p>	<p>2023/5</p>	<p>Spadek liczby miejscowych zagrożeń/Wzrost frekwencji wyborczej</p>	<p>Raport z realizacji PR</p>
---	--	---	---------------	---------------	---	-------------------------------

<p>P2.4. BYCIE EKO SIĘ OPŁACA</p>	<p>1.1. Aktywizacja społeczna oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu; 1.2. Rozwój zaangażowania społecznego oraz aktywności zawodowej kobiet; 1.3. Tworzenie bezpiecznych warunków do życia 2.1. Renowacja i modernizacja obiektów na obszarze rewitalizacji zmierzająca do stworzenia przestrzeni atrakcyjnej wizualnie i użytecznej dla mieszkańców; 2.2. Przywrócenie bezpieczeństwa przestrzeni publicznych; 2.4. Podnoszenie efektywności energetycznej budynków; 2.5. Promowanie postaw niskoemisyjnych;</p>	<p>Liczba osób zamieszkujących obszar rewitalizacji biorących udział w projekcie</p>	<p>2015/0</p>	<p>2023/35</p>	<p>Spadek emisji CO2/ Wzrost liczby instalacji OZE</p>	<p>Raport z realizacji PR</p>
<p>P2.5. ZOBACZCIE CO MAMY</p>	<p>1.1. Aktywizacja społeczna oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu; 1.2. Rozwój zaangażowania społecznego oraz aktywności zawodowej kobiet; 3.1. Tworzenie warunków do rozwoju MŚP oraz podmiotów ekonomii społecznej; 3.2. Przeciwdziałanie problemom bezrobocia;</p>	<p>Liczba nowo zarejestrowanych na obszarze rewitalizacji podmiotów gospodarczych</p>	<p>2015/8</p>	<p>2023/13</p>	<p>Spadek liczby osób bezrobotnych/ Wzrost liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych</p>	<p>Raport z realizacji PR</p>

	3.4. Wspieranie podnoszenia kompetencji zawodowych wśród mieszkańców.					
P2.6. ZINTEGROWANY SYSTEM INFORMACJI GMINNEJ	1.1. Aktywizacja społeczna oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu; 1.2. Rozwój zaangażowania społecznego oraz aktywności zawodowej kobiet; 1.3. Tworzenie bezpiecznych warunków do życia; 2.2. Przywrócenie bezpieczeństwa przestrzeni publicznych; 3.1. Tworzenie warunków do rozwoju MŚP oraz podmiotów ekonomii społecznej; 3.3. Promowanie równych szans na rynku pracy;	Liczba osób zamieszkujących obszar rewitalizacji korzystających z systemu	2015/0	2023/200	Spadek liczby interwencji i postępowań podejmowanych przez policję/Spadek liczby miejscowych zagrożeń	Raport z realizacji PR
P2.7. WYKLUCZAMY WYKLUCZENIE	1.1. Aktywizacja społeczna oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu; 1.2. Rozwój zaangażowania społecznego oraz aktywności zawodowej kobiet; 1.4. Wyrównywanie szans i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. 3.2. Przeciwdziałanie problemom bezrobocia; 3.3. Promowanie równych szans na rynku pracy;	Liczba osób zamieszkujących obszar rewitalizacji pobierających świadczenia socjalne	2015/18	2023/14	Spadek liczby świadczeń przyznanych ze względu na ubóstwo/ Spadek liczby świadczeń przyznanych ze względu na niepełnosprawność lub długotrwałą lub ciężką chorobę	Raport z realizacji PR

	3.4. Wspieranie podnoszenia kompetencji zawodowych wśród mieszkańców.					
--	---	--	--	--	--	--

8. MECHANIZMY INTEGROWANIA DZIAŁŃ REWITALIZACYJNYCH

Bardzo ważnym aspektem Programu Rewitalizacji jest komplementarność. Wymogiem koniecznym przy opracowaniu programów rewitalizacji jest konieczność zapewnienia komplementarności w pięciu aspektach: przestrzennym, problemowym, proceduralno-instytucjonalnym, międzyokresowym oraz źródeł finansowania.

8.1. Komplementarność problemowa

Wyznaczone projekty rewitalizacyjne skupiają się na obszarze rewitalizacji i są z nim ściśle powiązane. Są one odpowiedzią na główne problemy dla danego obszaru, które zostały wskazane dzięki przeprowadzonej diagnozie. Dzięki ich realizacji pozytywne skutki widoczne będą na całym obszarze.

Odpowiedzią na zidentyfikowane w ramach diagnozy potrzeby rewitalizacji (w wymiarze społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcyjnym, technicznym i środowiskowym) jest układ strategicznych celów, wyznaczających kierunki podejmowanych działań. Jest on zaplanowany w sposób umożliwiający kompleksową i komplementarną realizację potrzeb oraz rozwiązań problemów na obszarze rewitalizowanym.

Wskazane cele i działania mają charakter zintegrowany (wielowymiarowy), tworzą spójną i komplementarną logikę interwencji. Każdy z wyznaczonych celów przyczynia się do realizacji wielu potrzeb rewitalizacyjnych, łącząc w sobie różne wymiary problemów i potrzeb rewitalizacji. Powiązania potrzeb rewitalizacji i wyznaczonych celów wskazuje kolejna tabela.

Tabela 42 Komplementarność problemowa [źródło: opracowanie własne]

Potrzeby rewitalizacji	CELE OPERACYJNE													
	1				2						4			
	CELE SZCZEGÓŁOWE													
	1.1.	1.2.	1.3.	1.4.	2.1.	2.2.	2.3.	2.4.	2.5.	2.6.	3.1.	3.2.	3.3.	3.4.
SFERA SPOŁECZNA														
Poprawa warunków materialnych osób uboższych														
Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych														
Przywrócenie na rynek pracy kobiet po urodzeniu dziecka														
Wzrost kompetencji zawodowych wśród mieszkańców														

Poprawa bezpieczeństwa w granicach przestrzeni publicznych	■		■		■	■			■	■	■		
Poprawa aktywności społecznej i integracji mieszkańców gminy	■	■	■	■	■	■		■		■			■
Poprawa świadomości ekologicznej wśród mieszkańców	■		■	■	■		■	■	■	■	■		
SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA													
Poprawa atrakcyjności budynków na terenie gminy oraz przestrzeni publicznych	■		■	■	■	■				■	■		
Poprawa dostępności do przestrzeni publicznych	■	■	■	■	■	■			■	■			
Poprawa warunków bytowych na terenach zagrożonych lokalnymi podtopieniami	■		■	■			■		■	■	■		■
SFERA GOSPODARCZA													
Poprawa kondycji i rozwój podmiotów gospodarczych	■	■	■	■		■					■	■	■
Powstrzymanie spadku kondycji lokalnych przedsiębiorstw	■	■	■	■		■					■	■	■
Wzmacnianie przedsiębiorczości i kreatywności wśród mieszkańców	■	■	■	■		■					■	■	■
SFERA SPOŁECZNA													
Poprawa jakości powietrza na terenie gminy			■	■	■	■		■	■	■	■	■	
Poprawa stosunków wodnych na terenie gminy			■	■			■		■	■	■		■
Rozwój infrastruktury służącej do wytwarzania energii z odnawialnych źródeł			■	■	■	■			■	■	■	■	

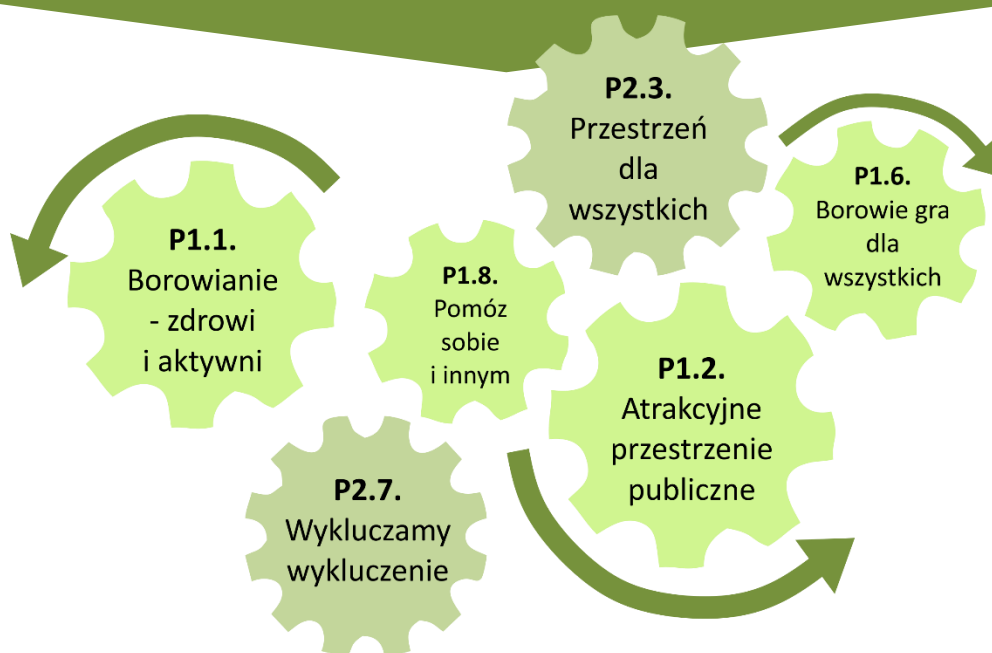
Legenda:

Bezpośrednie powiązanie	■
Pośrednie powiązanie	■

Katalog projektów podstawowych i uzupełniających Programu Rewitalizacji dla Gminy Borowie tworzy kompleksowy i komplementarny układ działań. Projekty są ze sobą powiązane logicznie oraz merytorycznie, uzupełniają się i wzajemnie na siebie oddziałują. Ponadto projekty dopełniają się charakterem działań poprzez współistnienie obszarów i oddziaływań „twardych” i „miękkich”.

Część przedsięwzięć rewitalizacyjnych skonstruowana jest w formie zagregowanych zadań, które wzajemnie się uzupełniają i tworzą spójną całość. Konsekwencją takiego podejścia jest zwiększenie bezpośrednich i pośrednich efektów. Projekty realizowane w ramach Programu dopełniają się, a dzięki wspólnej realizacji tworzą wartość dodaną dla obszaru rewitalizacji i całej gminy. Zaplanowany układ projektów ma przeciwdziałać fragmentacji podejmowanych działań i realizacji wyłącznie punktowych projektów, powinien uruchomić mechanizmy synergii, tak na obszarze rewitalizowanym, jak i w jego otoczeniu. Dopełnieniem tematycznym projektów podstawowych jest katalog projektów uzupełniających. Stanowi on listę działań komplementarnych koniecznych dla ograniczenia zjawisk kryzysowych i uruchomienia endogenicznych mechanizmów rozwoju. Zaprezentowane w dalszej kolejności tabele wskazują komplementarność między poszczególnymi projektami rewitalizacyjnymi, zarówno w przypadku projektów podstawowych, jak i projektów podstawowych z uzupełniającymi, zaś efekt synergii jaki zostanie uzyskany na obszarze poddawany rewitalizacji po skumulowaniu produktów poszczególnych przedsięwzięć powinien być następujący:

Schemat powiązań projektów rewitalizacyjnych nr 1

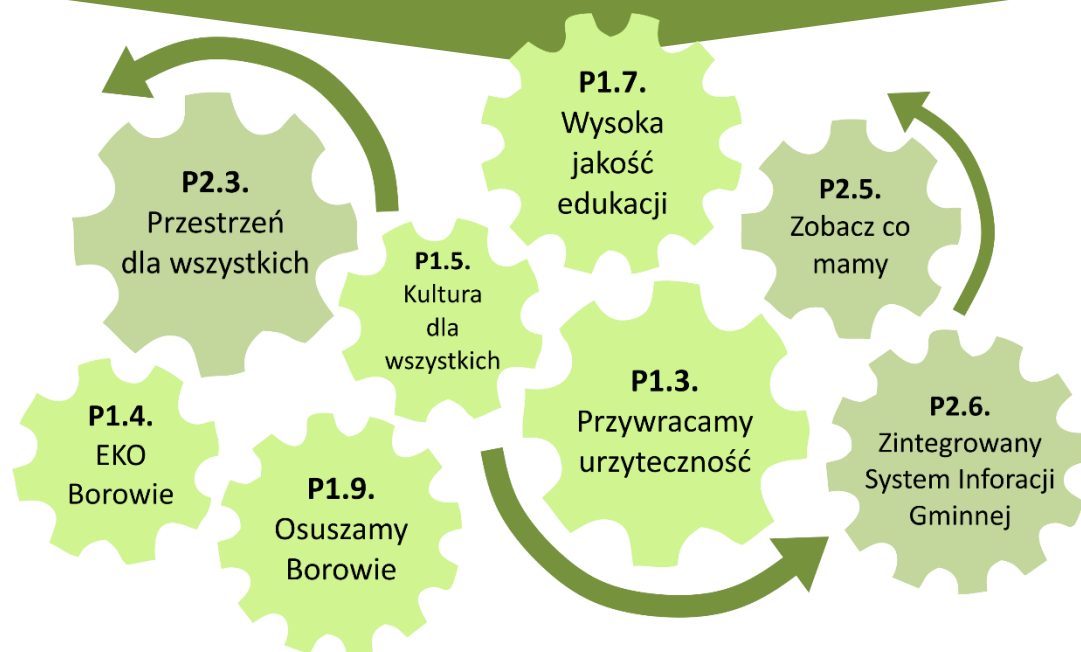

Efekt synergii:

W wyniku realizacji puli wzajemnie oddziałujących i komplementarnych ze sobą działań z zakresu aktywizacji mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz zorganizowania im przestrzeni i infrastruktury spotkań na wysokim poziomie funkcjonalności i estetyki przewiduje się osiągnięcie w pełnym wymiarze celu operacyjnego nr 1 „Poprawa jakości życia i budowania silnego kapitału społecznego”. Realizacja projektów w ujęciu sumarycznym pozwoli na utrzymanie osiągniętych efektów, trwałości pozytywnych

zmian oraz możliwości wypracowania dodatkowych korzyści, w tym związanych również z aktywizacją zawodową, integracją społeczną oraz wzmocnieniem aktywności fizycznej i zdrowia mieszkańców.

Schemat powiązań projektów rewitalizacyjnych nr 2

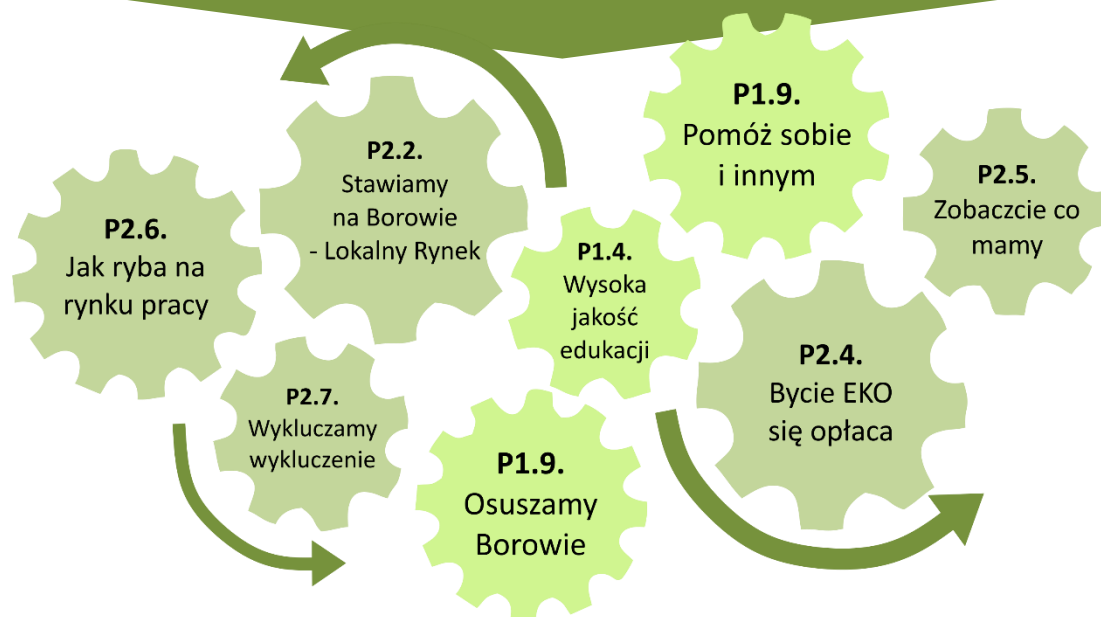

Efekt synergii:

Realizacja projektów, których zakres obejmuje zarówno działania nakierowane na poprawę estetyki oraz przywrócenie dawnej lub nadanie nowej funkcji przestrzeniom publicznym i budynkom, jak i projektów związanych z promowaniem i rozwijaniem kultury na terenie obszaru rewitalizacji, w tym także działań zmierzających do rozpowszechnienia zachowań proekologicznych przyczyni się do kompleksowej realizacji celu operacyjnego nr 2 „Tworzenie trakcyjnych miejsc publicznych oaz podnoszenie jakości środowiska przyrodniczego i kulturowego”. Wzmocnieniem dla osiągnięcia efektów zamierzonych celów będzie stworzenie spójnego dla obszaru Zintegrowanego Systemu Inforacji Gminnej, który oprócz podstawowych funkcji informacyjnych będzie wizytówką gminy i wsparciem dla działań sprzyjających ekologii, ze względu na pilotażowe wykorzystanie OZE do funkcjonowania sytemu. Tworzenie warunków do rozwoju zaplecza edukacyjnego wzmocni także projekty ukierunkowane na rozpowszechnienie wiedzy o lokalnej kulturze, możliwościach i korzyścią płynących z zaangażowania w życie społeczne poprzez budowanie dobrych nawyków wśród dzieci i młodzieży.

Realizacja projektów w ujęciu sumarycznym pozwoli na utrzymanie osiągniętych efektów, trwałości pozytywnych zmian oraz możliwości wypracowania dodatkowych korzyści, w tym związanych również ze zwalczaniem bezrobocia oraz poprawą warunków bytowych mieszkańców.

Schemat powiązań projektów rewitalizacyjnych nr 3

Efekt synergii:

Projekty rewitalizacyjne, których realizacja ukierunkowana jest na podnoszenie kwalifikacji zawodowych, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, aktywizacji zawodowej i promowaniu postaw przedsiębiorczych, jak również działań wspierających rozwój rynku OZE na terenie obszaru rewitalizacji pozwolą na osiągnięcie w sposób kompletny wyznaczonego celu operacyjnego nr 3 „Budowanie społeczeństwa aktywnego zawodowo”. Jakość edukacji na wysokim poziomie pozwoli na budowanie przyszłych wykwalifikowanych kadr pracowniczych. Aktywizacja na rynku pracy pozwoli na przywrócenie społeczeństwu osób dotychczas zmarginalizowanych, niepełnosprawnych czy starczych. Postawienie na wzmocnienie rynku lokalnych produktów oprócz wzrostu gospodarczego i spadku bezrobocia przyniesie efekt w postaci integracji społeczności lokalnej oraz wzmocnienie więzi mieszkańców z otoczeniem, w którym mieszkają. Zaś bez działań skierowanych na przeciwdziałanie lokalnym podtopieniom i przywróceniu możliwości prowadzenia bezpiecznego i efektywnego rolnictwa obszar nie jest w stanie takich produktów zaferować rynkom lokalnym oraz zewnętrznym. Rozwój lokalnego rynku pracy pozwoli na powrót do życia społecznego i zawodowego kobiet po urodzeniu dziecka, zaś projekt „Banku czasu dla mam” podniesie ich samoocenę oraz wzmocni poziom zaufania społecznego. Realizacja projektów w ujęciu sumarycznym pozwoli na możliwości wypracowania dodatkowych korzyści, w tym związanych również rozwojem turystyki oraz wyjściem na rynek regionalny. Zaprezentowane w dalszej kolejności tabele wskazują komplementarność między poszczególnymi projektami rewitalizacyjnymi, zarówno w przypadku projektów podstawowych, jak i projektów podstawowych z uzupełniającymi.

Tabela 43: Komplementarność projektów podstawowych [źródło: opracowanie własne]

PROJEKT	Borowanie - zdrowi i aktywni	Atrakcyjna przestrzeń publiczna	Przywracamy użyteczność	EKO Borowie	Kultura dla wszystkich	Borowie gra dla wszystkich	Wysoka jakość edukacji	Pomóżmy sobie i innym	Osuszamy Borowie
Borowanie - zdrowi i aktywni		2	1	1	1	2	1	1	0
Atrakcyjna przestrzeń publiczna	2		2	1	2	1	1	1	2
Przywracamy użyteczność	1	2		2	1	1	2	1	2
EKO Borowie	1	1	2		1	0	2	1	2
Kultura dla wszystkich	1	2	1	1		2	2	1	0
Borowie gra dla wszystkich	2	1	1	0	2		2	1	1
Wysoka jakość edukacji	1	1	2	2	2	2		1	1
Pomóż sobie i innym	1	1	1	1	1	1	1		1
Osuszamy Borowie	0	2	2	2	0	1	1	1	

Legenda: 0 – brak komplementarności 1 – słaba komplementarność 2 – silna komplementarność

Tabela 44: Komplementarność projektów uzupełniających z projektami podstawowymi [źródło: opracowanie własne]

PROJEKTY PODSTAWOWE/ PROJEKTY UZUPEŁNIAJĄCE	Jak ryba na rynku pracy	Stawiamy na Borowie – Lokalny Rynek	Przestrzeń dla wszystkich	Bycie EKO się opłaca	Zobaczcie co mamy	Zintegrowany System Informacji Gminnej	Wykluczamy wykluczenie
Borowianie - zdrowi i aktywni							
Atrakcyjna przestrzeń publiczna							
Przywracamy użyteczność							
EKO Borowie							
Kultura dla wszystkich							
Borowie gra dla wszystkich							
Wysoka jakość edukacji							
Pomóż sobie i innym							
Osuszamy Borowie							

Legenda:

Bezpośrednie powiązanie	
Pośrednie powiązanie	

8.2. Komplementarność przestrzenna

W procesie tworzenia Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Borowie na lata 2016-2023 zgodnie z „Wytocznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020” wzięto pod uwagę konieczność zapewnienia komplementarności przestrzennej projektów rewitalizacyjnych. Analiza wzajemnego powiązania, oddziaływania, komplementarności projektów rewitalizacyjnych została przeprowadzona w podrozdziale 8.1. niniejszego opracowania.

Wszystkie projekty podstawowe i zdecydowana większość przedsięwzięć uzupełniających zostanie zrealizowana bezpośrednio na wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Zasięg niektórych może wykraczać poza obszar rewitalizacji tak, aby zapewnić rzeczywiste i trwałe rozwiązanie problemów, dopełnianie się przestrzennie oraz mechanizm synergii efektów oddziaływania. Działania, których realizacja może wykroczyć poza obszar rewitalizacji i objąć szerszą część gminy zostały wskazane w kolejnej tabeli.

Natomiast należy zaznaczyć, że wszystkie podstawowe projekty rewitalizacyjne skupiają się na obszarze rewitalizacji i są z nim ściśle powiązane. Stanowią one odpowiedzi na zdiagnozowane problemy dla tego obszaru. Pozostałe przedsięwzięć rewitalizacyjne, które mogą wykraczać poza obszar rewitalizacji zostały tak skonstruowane, aby eliminować czynniki zjawisk kryzysowych w obszarze rewitalizacji i strefie otaczającej. Dzięki ich realizacji rezultaty procesu rewitalizacji widoczne będą na całym obszarze rewitalizacji i w obszarze otaczającym.

Tabela 45 Komplementarność przestrzenna [źródło: opracowanie własne]

Nazwa projektu rewitalizacji	Realizacja na obszarze rewitalizacji	Realizacja poza obszarem rewitalizacji
PROJEKTY PODSTAWOWE		
Borowianie - zdrowi i aktywni	✓	-
Atrakcyjna przestrzeń publiczna	✓	-
Przywracamy użyteczność	✓	-
EKO Borowie	✓	-
Kultura dla wszystkich	✓	-
Borowie gra dla wszystkich	✓	-
Wysoka jakość edukacji	✓	-
Pomóżmy sobie i innym	✓	-
Osuszamy Borowie	✓	-
PROJEKTY POZOSTAŁE		

Jak ryba na rynku pracy	✓	-
Stawiamy na Borowie – Lokalny Rynek	✓	-
Przestrzeń dla wszystkich	✓	-
Bycie EKO się opłaca	✓	-
Zobaczcie co mamy	✓	✓ (CAŁOŚĆ OSBZARU GMINY)
Zintegrowany System Informacji Gminnej	✓	✓ (CAŁOŚĆ OSBZARU GMINY)
Wykluczamy wykluczenie	✓	✓ (CAŁOŚĆ OSBZARU GMINY)

Zapewnienie komplementarności przestrzennej przedsięwzięć rewitalizacyjnych służyć ma efektywnemu oddziaływaniu programu rewitalizacji na cały dotknięty kryzysem obszar (a nie punktowo, w pojedynczych miejscach). Zaplanowane przedsięwzięcia rewitalizacyjne mają więc wzajemnie się dopełniać przestrzennie, aby zachodził między nimi efekt synergii. W ramach obszaru rewitalizacji, przedsięwzięcia będą prowadzone w wielu różnych miejscach w ramach wszystkich sfer objętych programem rewitalizacji, co pozwoli na realizację kompleksowych a nie punktowych projektów i działań. Projekty realizowane będą w wielu różnych lokalizacjach obszaru kryzysowego, co powinno zapewnić dyfuzję efektów oddziaływania.

Zapewnienie komplementarności przestrzennej interwencji to także konieczność prowadzenia działań rewitalizacyjnych w taki sposób, aby ich realizacja nie skutkowała przesuwaniem (wypychaniem) problemów na inne obszary lub nie prowadziła do niepożądanych efektów społecznych, takich jak segregacja społeczna i wykluczenie. Zaplanowane projekty i działania w Programu Rewitalizacji zostały tak przygotowane, aby rozwiązywać problemy zidentyfikowane w obszarze rewitalizacji i eliminować czynniki powodujące zjawiska kryzysowe. Zadbano zatem o to, aby nie następowało przenoszenie problemów na inne obszary gminy.

8.3. Komplementarność międzyokresowa

Analizując projekty pod kątem okresu finansowania, należy zwrócić uwagę na ciągłość programową. Kilka przedsięwzięć realizowanych w Gminie Borowie w latach 2007-2013 ma swoją kontynuację w okresie 2016-2023:

- w roku 2007 opracowano projekt modernizacji zabytkowego dworku w Borowiu (obecnie siedziba Urzędu Gminy) wraz z zagospodarowaniem otaczającego parku,
- w roku 2009 zakupiono wyposażenie kręgielni przy Hali Sportowej w Borowiu,
- w roku 2011 wykonano modernizację Gminnej Izby Pamięci w Lalinach,

- w roku 2012 zrealizowano projekt „Lepszy start - edukacja dzieci w wieku przedszkolnym w Gminie Borowie” oraz wyremontowano pomieszczenia Gminnego Ośrodka Kultury w Borowiu,
- w roku 2013 zrealizowano projekt „Dziecięca akademii przyszłości w klasach IV-VI w szkołach na terenie Gminy Borowie”,
- w roku 2014 zrealizowano zamknięcie oraz rekultywację składowiska odpadów inne niż niebezpieczne i obojętne w miejscowości Słup Pierwszy,
- w roku 2015 zrealizowano projekt partnerski wraz z Miastem i Gminą Pilawa pn. „Energia słoneczna przyszłością Mazowsza” oraz wykonano ścieżkę ekologiczną w miejscowości Słup Pierwszy.

To tylko niektóre z przeprowadzonych przez Gminę zadań, które są kompatybilne w projektami PR. Poniżej przedstawiony został harmonogram prac Programu Rewitalizacji.

Tabela 46: Komplementarność międzyokresowa [źródło: opracowanie własne]

Lp.	Nazwa działania	Rok							
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1.	Opracowanie i uchwalenie programu rewitalizacji								
2.	Realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych wskazanych w programie								
3.	Monitoring wdrażania programu rewitalizacji								
4.	Ewaluacja końcowa wdrażania programu rewitalizacji								

8.4. Komplementarność źródeł finansowania

Komplementarność źródeł finansowania w ramach Programu Rewitalizacji dla Gminy Borowie na lata 2016-2023 oznacza, że mechanizmy finansowania wskazanych projektów opierają się na umiejętnym uzupełnianiu i łączeniu wsparcia ze środków różnych źródeł, z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania. Równocześnie zapewniony został współdział publicznych i prywatnych środków w finansowaniu procesów rewitalizacji. Kompleksowość i komplementarność źródeł finansowania została zapewniona poprzez:

- Wskazanie indykatywnych ram finansowych w odniesieniu do planowanych podstawowych projektów rewitalizacyjnych z indykatywnymi wielkościami środków finansowych z różnych źródeł, zapewniając tym samym realizację zasady dodatkowości środków UE.

- Wskazanie indykatywnych ram finansowych w odniesieniu do pozostałych rodzajów projektów rewitalizacyjnych z indykatywnymi wielkościami środków finansowych z różnych źródeł, zapewniając tym samym realizację zasady dodatkowości środków UE.
- Wskazanie w Programie Rewitalizacji możliwości finansowania projektów rewitalizacyjnych z innych źródeł, w tym ze środków programów operacyjnych na lata 2014-2020, ze środków polityk i instrumentów krajowych, prywatnych i publicznych źródeł finansowania. Potencjalne źródła finansowania zostały opisane w podrozdziale 8.4.2.

8.4.1. Indykatywne ramy finansowe dla projektów rewitalizacyjnych

Tabela 47: Indykatywne ramy finansowe projektów rewitalizacyjnych [źródło: opracowanie własne]

Lp.	Nazwa projektu	Indykatywne ramy finansowe	Potencjalne źródła finansowania	Udział potencjalnych środków finansowania
PRZEDSIĘWZIĘCIA PODSTAWOWE				
P1.1	Borowianie – zdrowi i aktywni	3 050 000,00 zł - 3 000 000,00 zł (ZADANIE I), 50 000,00 zł (ZADANIE II)	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFRR/EFS, w tym RPO WM na lata 2014-2020 	2 400 000,00 zł (ZADANIE I - EFRR), 40 000,00 zł (ZADANIE II - EFS)
			<ul style="list-style-type: none"> • Budżet Gminy Borowie 	600 000,00 zł (ZADANIE I), 10 000,00 zł (ZADANIE II)
P1.2	Atrakcyjna przestrzeń publiczna	1 600 000,00 zł - 1 500 000,00 zł (ZADANIE I), 100 000,00 zł (ZADANIE II)	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WM na lata 2014-2020 	1 200 000,00 zł (ZADANIE I), 80 000 zł (ZADANIE II)
			<ul style="list-style-type: none"> • Budżet Gminy Borowie 	300 000,00 zł (ZADANIE I), 20 000 zł (ZADANIE II)
P1.3	Przywracamy użyteczność	1 900 000,00 zł: ZADANIE 1: 200 000,00 zł, ZADANIE 2: 200 000,00 zł, ZADANIE 3: 1 000 000,00 zł, ZADANIE 4: 500 000,00 zł	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WM na lata 2014-2020 	160 000,00 zł (ZADANIE 1), 160 000,00 zł (ZADANIE II), 494 000,00 zł (ZADANIE III), 400 000,00 zł (ZADANIE IV)

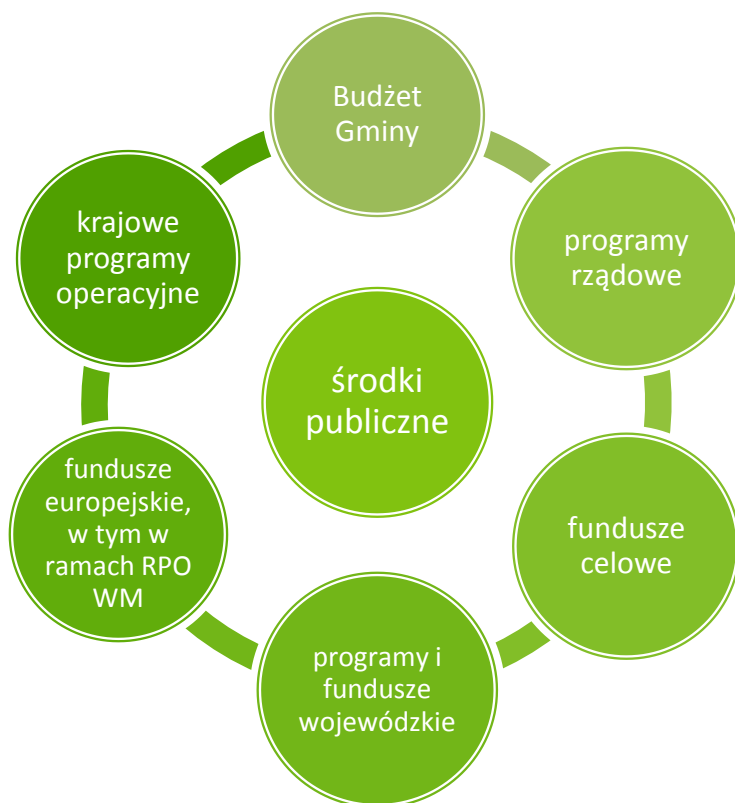
			<ul style="list-style-type: none"> Budżet Gminy Borowie 	40 000,00 zł (ZADANIE 1), 40 000,00 zł (ZADANIE II), 506 000,00 zł (ZADANIE III – wpisane do WPF Gminy), 100 000,00 zł (ZADANIE IV)
P1.4	EKO Borowie	500 000,00 zł – ZADANIE 1: 300 000,00 zł, ZADANIE 2: 200 000,00 zł	<ul style="list-style-type: none"> WFOŚiGW 	400 000,00 zł – ZADANIE 1: 240 000,00 zł, ZADANIE 2: 160 000,00 zł
			<ul style="list-style-type: none"> Budżet Gminy 	100 000,00 zł – ZADANIE 1: 60 000,00 zł, ZADANIE 2: 40 000,00 zł
P1.5	Kultura dla wszystkich	1 500 000,00 zł – ZADANIE 1: 1 000 000,00 zł, ZADANIE 2: 500 000,00 zł	<ul style="list-style-type: none"> Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WM na lata 2014-2020 	800 000,00 zł (ZADANIE I), 400 000,00 zł (ZADANIE II)
			<ul style="list-style-type: none"> Budżet Gminy Borowie 	100 000,00 zł (ZADANIE I), 100 000,00 zł (ZADANIE II)
P1.6	Borowie gra dla wszystkich	150 000,00 zł – ZADANIE 1: 100 000,00 zł, ZADANIE 2: 30 000,00 zł, ZADANIE 3: 20 000,00 zł	<ul style="list-style-type: none"> Programy operacyjne w ramach EFS, w tym RPO WM na lata 2014-2020 	80 000,00 zł (ZADANIE I), 24 000,00 zł (ZADANIE II), 16 000,00 zł (ZADANIE III)

			<ul style="list-style-type: none"> Budżet Gminy Borowie 	20 000,00 zł (ZADANIE I), 6 000,00 zł (ZADANIE II), 4 000,00 zł (ZADANIE III)
P1.7	Wysoka jakość edukacji	1 120 000,00 zł	<ul style="list-style-type: none"> Programy operacyjne w ramach EFS, w tym RPO WM na lata 2014-202 	896 000,00 zł
			<ul style="list-style-type: none"> Budżet Gminy Borowie 	224 000,00 zł
P1.8	Pomóż sobie i innym	8 000,00 zł	<ul style="list-style-type: none"> Programy operacyjne w ramach EFS, w tym RPO WM na lata 2014-202 	6 400,00 zł
			<ul style="list-style-type: none"> Budżet Gminy Borowie 	1 600,00 zł
P1.9	Osuszamy Borowie	33 000 000,00 zł - 15 000 000,00 zł ZADANIE I 18 000 000,00 zł ZADANIE II	<ul style="list-style-type: none"> Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WM na lata 2014-2020, 	12 000 000,00 zł (ZADANIE I) 14 400 000,00 zł (ZADANIE II),
			<ul style="list-style-type: none"> Budżet Gminy Borowie 	3 600 000,00 zł (ZADANIE II), 3 000 000,00 zł (ZADANIE II) 3 600 000,00 zł (ZADANIE II),
LISTA POZOSTAŁYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ				
P2.1.	Jak ryba na rynku pracy	100 000, zł	<ul style="list-style-type: none"> EFS w ramach RPO WM na lata 2014 – 2020 	80 000,00 zł
			<ul style="list-style-type: none"> Budżet Gminy Borowie 	20 000,00 zł
P2.2.	Stawiamy na Borowie – Lokalny Rynek	100 000, zł	<ul style="list-style-type: none"> EFS w ramach RPO WM na lata 2014 – 2020 	80 000,00 zł
			<ul style="list-style-type: none"> Budżet Gminy Borowie 	20 000,00 zł
P2.3.	Przestrzeń dla wszystkich	1 000 000, zł	<ul style="list-style-type: none"> EFS/EFRR w ramach RPO WM na lata 2014 – 2020 	800 000,00 zł

			<ul style="list-style-type: none"> ● Budżet Gminy Borowie 	200 000,00 zł
P2.4.	Bycie EKO się opłaca	5 000 000, zł	<ul style="list-style-type: none"> ● WFOŚiGW 	4 000 000 000, zł
			<ul style="list-style-type: none"> ● Budżet Gminy Borowie 	1 000 000,00 zł
P2.5.	Zobaczcie co mamy	6 000,00 zł	<ul style="list-style-type: none"> ● Budżet Gminy Borowie 	6 000,00 zł
P2.6.	Zintegrowany System Informacji Gminnej	100 000,00 zł	<ul style="list-style-type: none"> ● EFS w ramach RPO WM na lata 2014 – 2020 	80 000,00 zł
			<ul style="list-style-type: none"> ● Budżet Gminy Borowie 	20 000,00 zł
P2.7.	Wykluczamy wykluczenia	500 000,00 zł	<ul style="list-style-type: none"> ● EFS w ramach RPO WM na lata 2014 – 2020 	400 000,00 zł
			<ul style="list-style-type: none"> ● Budżet Gminy Borowie 	100 000,00 zł

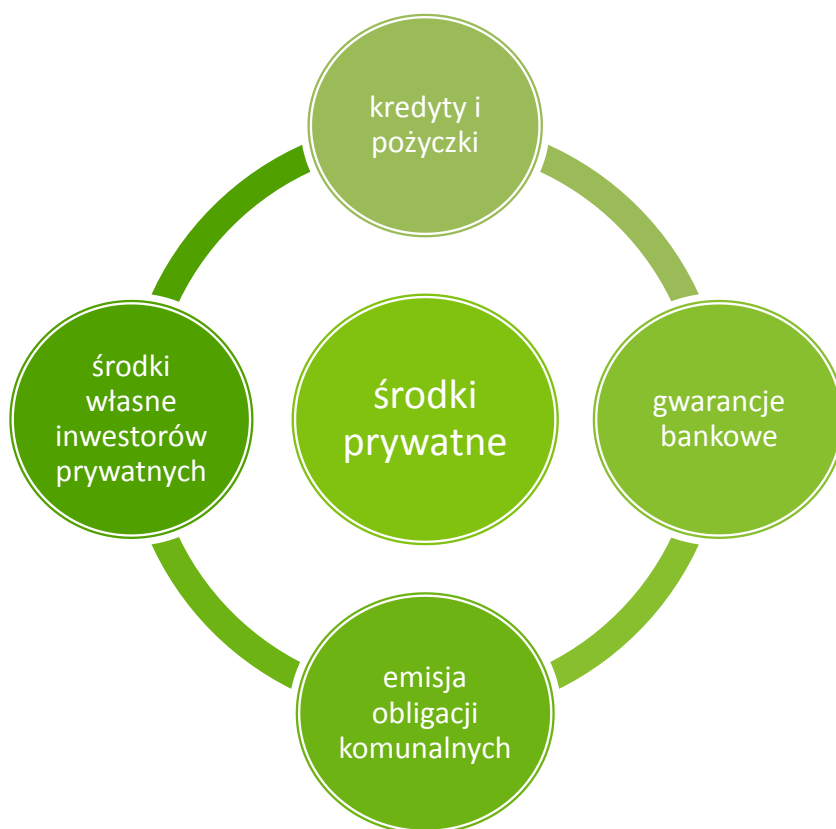
8.4.2. Finansowanie projektów rewitalizacyjnych z innych źródeł

Realizacja oraz powodzenie zamierzeń zawartych w Programie Rewitalizacji jest uzależnione od wielu czynników, m.in. zaangażowania i sprawności administracji samorządowej czy aktywności społeczności rewitalizowanego obszaru. Bardzo ważnym i kluczowym elementem jest wysokość środków przeznaczonych na realizację projektów rewitalizacyjnych. Realizacja PR uzależniona jest zatem w dużej mierze od wysokości pozyskanych środków, zarówno krajowych publicznych i prywatnych oraz z funduszy strukturalnych. Kolejne schematy przedstawiają źródła finansowania działań rewitalizacyjnych.

Rysunek 40: Źródła finansowania działań rewitalizacyjnych ze środków publicznych

(źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)

Rysunek 41: Źródła finansowania działań rewitalizacyjnych ze środków prywatnych

(źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)

Finansowanie Programu Rewitalizacji dla Gminy Borowie obejmuje środki publiczne (zagraniczne i krajowe) oraz prywatne. Głównym źródłem współfinansowania projektów rewitalizacyjnych z funduszy UE są środki Regionalnego Programu Operacyjnego Województw Mazowieckiego na lata 2014-2020 (EFS i EFRR). Ponadto, źródłem współfinansowania projektów rewitalizacyjnych będą również środki budżetu państwa (programy rządowe) oraz budżetów jednostek samorządu terytorialnego. Ważnymi źródłami środków finansowych uzupełniających środki zewnętrzne są środki krajowe dedykowane działalności w różnych obszarach tematycznych, m.in. ochrona środowiska, ochrona dziedzictwa kulturowego, polityka społeczna, pozwalające na realizację kompleksowych projektów i przyczyniające się do skoordynowanej, wieloaspektowej rewitalizacji obszarów zdegradowanych. W efekcie komplementarność finansowa przekładać się będzie na komplementarność problemową.

BUDŻET GMINY BOROWIE

Projekt Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Borowie na lata 2016-2020 zakłada wydatki na przedsięwzięcia łączne nakłady finansowe na 17 750 283,00 zł, z czego 16 163 840,00 zł są prognozowane na wydatki na programy, projekty lub zadania pozostałe (są to łącznie wydatki bieżące i majątkowe). Pieniądze te w pewnej części stanowią między innymi zabezpieczenie finansowe na projekty związane z wykonaniem Programu Rewitalizacji dla Gminy Borowie. Ogólna prognoza finansowa wykazała 3 % dynamikę wzrostową. Należy zauważyć, iż niektóre ze środków budżetu gminy mogą zostać zapisane w WPF dopiero po uchwaleniu dokumentu przez Gminę.

REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO NA LATA 2014-2020

W ramach RPO WM przewiduje się wspieranie projektów rewitalizacyjnych w ramach następujących działań:

**REWITALIZACJA
W RPO WM 2014-2020**

<p>PI 3a - promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości</p> <p>działanie 3.1 Poprawa rozwoju MŚP na Mazowszu</p>
<p>4c - wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym</p> <p>działanie 4.2 Efektywność energetyczna</p>
<p>4e - promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu</p> <p>działanie 4.3. Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza</p>
<p>6c - zachowanie, ochronę, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego</p> <p>działanie 5.3 Dziedzictwo kultury</p>
<p>9a - inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszenia nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych</p> <p>działanie 6.1. Infrastruktura ochrony zdrowia</p>
<p>9b - wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich</p> <p>działanie 6.2 Rewitalizacja obszarów zmarginalizowanych</p>
<p>8i - Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników</p> <p>działanie 8.2 Aktywizacja zawodowa osób nieaktywnych zawodowo</p>
<p>8iv - Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę</p> <p>działanie 8.3 Ułatwianie powrotu do aktywności zawodowej osób sprawujących opiekę nad dziećmi do lat 3</p>
<p>9i - Aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności</p> <p>działanie 9.1 Aktywizacja społeczno-zawodowa osób wykluczonych i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu</p>
<p>9iv - Ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym</p> <p>działanie 9.2 Usługi społeczne i usługi opieki zdrowotnej</p>
<p>9v - Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych</p> <p>działanie 9.3 Rozwój ekonomii społecznej</p>
<p>10i - Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia</p> <p>działanie 10.1 Kształcenie i rozwój dzieci i młodzieży</p>
<p>10iii - Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji</p> <p>działanie 10.2 Upowszechnianie kompetencji kluczowych wśród osób dorosłych</p>
<p>10iv - Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmocnienie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami</p> <p>10.3 Doskonalenie zawodowe</p>

RPO WM 2014-2020 stanowi narzędzie realizacji polityki rozwoju prowadzonej przez Samorząd Województwa Mazowieckiego. Specyfika Mazowsza wynika w znacznym stopniu ze stołecznego charakteru regionu. Rola Warszawy, będącej stolicą państwa oraz gospodarczą lokomotywą kraju warunkuje rozwój całego Mazowsza i stanowi siłę, która przekłada się na regionalną konkurencyjność. Wsparcie skierowane na wzmacnianie konkurencyjności regionu powinno opierać się na zrównoważonym rozwoju subregionów oraz zapewniać spójność terytorialną Mazowsza i wzrost znaczenia Obszaru Metropolitalnego Warszawy w Europie. RPO WM 2014-2020 zakłada dalsze podnoszenie potencjałów poprzez wzrost gospodarczy oparty na przedsiębiorczości, chłonnym rynku pracy, a także zrównoważonym rozwoju zasobów regionalnych. Jednocześnie podejmowane działania mają kompleksowo przyczynić się do efektywnego wykorzystania kapitału ludzkiego poprzez przedsięwzięcia na rzecz włączenia społecznego i edukacji mieszkańców Mazowsza oraz poprawy jakości usług świadczonych przez administrację publiczną - regionalną i lokalną. Interwencje w regionie będą podejmowane zarówno w miastach, jak i na obszarach wiejskich w zakresie przewidzianym w RPO WM 2014-2020.

II.6.2 Działanie 6.2 Rewitalizacja obszarów zmarginalizowanych

Cel szczegółowy działania: Ożywienie obszarów zmarginalizowanych poprzez przywrócenie lub nadanie im nowych funkcji społeczno-gospodarczych. Celem tego procesu jest przeciwdziałanie marginalizacji obszarów kryzysowych, na których nasilają się niepożądane zjawiska społeczne i ekonomiczne a degradacji ulega stan i zagospodarowanie przestrzeni. Efektem podjętych działań powinno być nadanie obszarom zidentyfikowanym w programach rewitalizacji nowych funkcji, lub przywrócenie poprzednich, w wyniku zaplanowanych i skoordynowanych działań interwencyjnych i naprawczych.

Typy projektów:

- **rozwój infrastruktury technicznej na obszarach rewitalizowanych w celu ich aktywizacji społecznej i gospodarczej:**

interwencja ma na celu zmianę sposobu użytkowania wspólnych przestrzeni miejskich i wiejskich (rynków, placów, skwerów, także z terenami zielonymi), wokół których można koncentrować działalność gospodarczą szczególnie o charakterze usługowo-handlowym, sprzedaży produktów regionalnych w tradycyjny sposób bezpośrednio od producentów, pozwalających na poprawę warunków pracy i utworzenie nowych miejsc pracy, w tym dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, oraz miejsc dla przedsiębiorstw społecznych. Ponadto zintegrowane przedsięwzięcia polegające na renowacji, rewaloryzacji, modernizacji, adaptacji i wyposażeniu istniejącej zabudowy na cele gospodarcze, społeczne, edukacyjne, kulturowe, rekreacyjne oraz mieszkalne (ze szczególnym naciskiem na poprawę efektywności energetycznej).

- **odnowa tkanki mieszkaniowej:**

Wsparciem zostanie objęta tkanka mieszkaniowa w zakresie części wspólnych budynków mieszkalnych wielorodzinnych, jako element szerszego działania rewitalizacyjnego.

PROGRAM OPERACYJNY INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO 2014-2020

POLiŚ finansuje przede wszystkim zadania związane z ochroną środowiska i nie posiada odrębnej osi priorytetowej dedykowanej specjalnie dla projektów rewitalizacyjnych. Jednak w Programie Rewitalizacji dla Gminy Borowie znajdują się zadania, które wpisują się osie dotyczące zmniejszenia emisyjności gospodarki (Oś priorytetowa I), ochrony środowiska, w tym adaptacji do klimatu (Oś priorytetowa II) oraz ochrony dziedzictwa kulturowego oraz rozwoju zasobów kultury (Oś priorytetowa VIII).

- Działanie 1.3. Wspieranie efektywności energetycznej w budynkach (projekty obejmujące głęboką kompleksową modernizację energetyczną budynków użyteczności publicznej, gdzie głównym celem jest zwiększenie efektywności energetycznej budynków oraz poprawa stanu środowiska w skali lokalnej);
- Działanie 2.4. Ochrona przyrody i edukacja ekologiczna, dotyczące przeprowadzania działań informacyjno – edukacyjnych w zakresie ochrony środowiska i efektywnego wykorzystania zasobów. Głównym celem zadania jest zwiększenie świadomości społecznej i zaangażowania społeczeństwa w aktywną ochronę środowiska oraz kształtowanie postaw proekologicznych;
- Działanie 2.5. Poprawa jakości środowiska miejskiego (rozwój terenów zieleni, rekultywacja terenów zdegradowanych bądź zdewastowanych oraz remediacja terenów zanieczyszczonych, w celu zahamowania ubytku terenów zieleni oraz poprawy warunków ekologicznych życia w mieście);
- Działanie 8.1. Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury (w ramach działania realizowane będą inwestycje dotyczące zarówno ochrony zabytków, jak też rozwoju zasobów kultury polegające na m.in. pracach związanych z renowacją, konserwacją, rewaloryzacją i restauracją obiektów zabytkowych (i ich zespołów), jak również przebudową i rozbudową obiektów zabytkowych; prace obejmujące działania infrastrukturalne mające na celu ochronę i zachowanie otoczenia zabytkowych obiektów (również zabytkowych parków i ogrodów); prace polegające na rozbudowie, przebudowie i remoncie nie zabytkowej infrastruktury kultury), oraz zabezpieczeniu obiektów przed kradzieżą i zniszczeniem).

PO WER jest programem, który z jednej strony odpowiada na potrzeby reform w obszarach zatrudnienia, włączenia społecznego, edukacji, szkolnictwa wyższego, zdrowia i dobrego rządzenia, z drugiej zaś oferuje wsparcie bezpośrednie w obszarach, których wsparcie z poziomu krajowego jest uzasadnione obiektywnymi przesłankami. W programie, oprócz środków EFS dostępne będą także środki Inicjatywy na rzecz zatrudnienia osób młodych, dlatego wsparcie osób młodych do 29 r.ż. odbywa się w ramach PO WER, a nie w Regionalnych Programach Operacyjnych. Ponadto w PO WER wspierane są innowacje społeczne, projekty mobilności międzynarodowej i współpraca ponadnarodowa, a także wsparcie szkolnictwa wyższego.

Projekty rewitalizacyjne mogą być realizowane na przestrzeni następujących osi:

- OŚ PRIORYTETOWA I OSOBY MŁODE NA RYNKU PRACY
 - ✓ Działanie 1.1. i 1.2. Wsparcie osób młodych pozostających bez pracy na regionalnym rynku pracy (projekty konkursowe i pozakonkursowe)
 - ✓ Działanie 1.3 Wsparcie osób młodych znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji

- OŚ PRIORYTETOWA II EFEKTYWNE POLITYKI PUBLICZNE DLA RYNKU PRACY, GOSPODARKI I EDUKACJI
 - ✓ Działanie 2.1 Równość szans mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym w dostępie do zatrudnienia, rozwoju kariery, godzenia życia zawodowego i prywatnego
 - ✓ Działanie 2.4 Modernizacja publicznych i niepublicznych służb zatrudnienia oraz lepsze dostosowanie ich do potrzeb rynku pracy
 - ✓ Działanie 2.5 Skuteczna pomoc społeczna
 - ✓ Działanie 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych
 - ✓ Działanie 2.7 Zwiększenie szans na zatrudnienie osób szczególnie zagrożonych wykluczeniem społecznym
 - ✓ Działanie 2.8 Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym
 - ✓ Działanie 2.9 Rozwój ekonomii społecznej
 - ✓ Działanie 2.12 Zwiększenie wiedzy o potrzebach kwalifikacyjno-zawodowych
 - ✓ Działanie 2.15 Kształcenie i szkolenie zawodowe dostosowane do potrzeb zmieniającej się gospodarki

FUNDUSZ PRACY

Fundusz Pracy będący funduszem celowym, koncentrującym się na łagodzeniu skutków bezrobocia, aktywizacji zawodowej i promocji zatrudnienia, stanowi istotne źródło finansowania projektów rewitalizacyjnych. Głównie projektów dotyczących aktywnych formy przeciwdziałania bezrobociu, tj. szkoleń, staży, poradnictwa zawodowego, ale również podejmowania prac społecznie użytecznych, prac interwencyjnych, działalności gospodarczej, doposażenia stanowisk pracy, a realizowanych przez Powiatowy Urząd Pracy.

PROGRAM FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NA LATA 2014 – 2020

Określone w PR dla Gminy Borowie zadania, które można określić jako prospołeczne, mogą być finansowane w ramach Programu Funduszu Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014-2020, który stanowi propozycję kontynuacji funkcjonowania oferty programowej skierowanej do sektora organizacji pozarządowych.

Diagnoza kondycji społeczeństwa obywatelskiego w Polsce oraz sytuacji w sektorze organizacji pozarządowych, a także – wynikające z prognozy – perspektywy rozwoju potwierdzają konieczność programowego i finansowego wyodrębnienia działań na rzecz rozwoju inicjatyw obywatelskich, w postaci programu obejmującego obszary pożytku publicznego.

Program obejmuje następujące priorytety:

- Priorytet I. Małe inicjatywy

Projekty realizowane w ramach tego Priorytetu powinny wpływać pozytywnie na możliwości obywateli w realizacji oddolnych inicjatyw.

Kierunki działania:

1. Zwiększanie roli inicjatyw nieformalnych – działania nakierowane m.in. na:

- ✓ inicjatywy realizowane przez grupy nieformalne, ruchy społeczne, społeczności internetowe czy inicjatywy społecznościowe,
- ✓ system wsparcia dla inicjatyw nieformalnych,
- ✓ aktywne formy zagospodarowania czasu wolnego.

2. Animowanie działań samopomocowych – działania nakierowane m.in. na:

- ✓ inspirowanie zawiązywania grup czy klubów samopomocowych,
- ✓ wsparcie innowacyjnych projektów i mechanizmów samopomocowych w zakresie przeciwdziałania społecznemu i zawodowemu wykluczeniu (pomoc dla samopomocy).

3. Wspieranie młodych organizacji pozarządowych – działania nakierowane m.in. na:

- ✓ umożliwienie zaistnienia małym i nowym przedsięwzięciom we wspólnotach lokalnych,
- ✓ wyrównywanie szans oraz rozwój organizacji lokalnych, małych i młodych,
- ✓ rozwijanie trwałej sieci wsparcia inicjatyw oddolnych.

- Priorytet II. Aktywne społeczeństwo

Projekty realizowane w ramach tego Priorytetu powinny w różnych formach angażować obywateli, dając im możliwość aktywnego działania oraz łączenia aktywności ze zdobywaniem wiedzy w sferze działań obywatelskich.

Kierunki działania:

1. Aktywizacja obywateli w sprawach wspólnotowych – działania nakierowane m.in. na:

- ✓ angażowanie obywateli i społeczności dla dobra wspólnego,
- ✓ członkostwo w organizacjach obywatelskich,
- ✓ edukację ekologiczną oraz wspieranie działań na rzecz zrównoważonego rozwoju,
- ✓ samoorganizację społeczną, ratownictwo publiczne, edukację i promocję z zakresu bezpieczeństwa publicznego oraz zdrowia,
- ✓ inicjatywę lokalną,
- ✓ rozwój ruchu konsumenckiego w środowiskach lokalnych, w tym prowadzenia niezależnych testów konsumenckich,
- ✓ pielęgnowanie tożsamości narodowej, lokalnej, kulturowej,
- ✓ kształtowanie postaw patriotycznych, obywatelskich, promocję rodzimej tradycji, kształtowanie postaw tolerancji dla wielokulturowości i różnorodności, współpracę różnorodnych środowisk w sferze lokalnej, regionalnej i narodowej kultury,
- ✓ mniejszości narodowe, etniczne i językowe,
- ✓ sport w środowisku lokalnym,
- ✓ kształtowanie postaw obywatelskich w środowiskach kibiców.

4. Aktywizacja współpracy wspólnot lokalnych i instytucji publicznych – działania nakierowane m.in. na:

- ✓ integrację ze środowiskiem lokalnym,
- ✓ animowanie i prowadzenie współpracy na poziomie lokalnym,
- ✓ wykorzystywanie przestrzeni publicznych dla aktywności obywatelskiej.

5. Wspieranie aktywnych form integracji społecznej – działania nakierowane m.in. na:

- ✓ zaangażowanie organizacji pozarządowych w działania na rzecz aktywnej integracji, w tym współpracę służb społecznych oraz sektora publicznego i obywatelskiego w zakresie integracji społecznej,
- ✓ rozwiązania innowacyjne w obszarze integracji społecznej,
- ✓ rozwój dzieci i młodzieży, w tym wypoczynek dzieci i młodzieży, rozwój poprzez aktywność fizyczną i sport, turystyka społeczna i kulturowa oraz krajoznawstwo, rozwój intelektualny dzieci i młodzieży, przeciwdziałanie przemocy, programy terapeutyczne i profilaktyczne dla dzieci i młodzieży,
- ✓ rozwiązania innowacyjne w zakresie profilaktyki i pracy z rodziną wychowującą dzieci, która jest zagrożona marginalizacją,
- ✓ pomoc osobom niepełnosprawnym przez ograniczanie wykluczenia społecznego osób niepełnosprawnych,
- ✓ wspieranie osób starszych, podmiotowość społeczną osób starszych w środowisku lokalnym oraz integrację i solidarność międzypokoleniową,
- ✓ zapewnianie równych szans dla osób i grup dyskryminowanych lub poszkodowanych, w tym grup szczególnie narażonych na wykluczenie i marginalizację społeczną,
- ✓ wspieranie różnorodnych form integracji społecznej, kulturowej i obywatelskiej imigrantów z polskim społeczeństwem oraz aktywne przeciwdziałanie ich alienacji społecznej i kulturowej.

6. Rozwój przedsiębiorczości społecznej – działania nakierowane m.in. na:

- ✓ edukację w zakresie przedsiębiorczości społecznej, w tym edukację dzieci i młodzieży, przez organizację warsztatów związanych z „ginącymi zawodami”, praktyczne przygotowanie do przedsiębiorczości oraz rozwój i wspieranie spółdzielni uczniowskich i spółdzielni młodzieży akademickiej,
 - ✓ promowanie wartości, tradycji oraz kierunków rozwoju ekonomii społecznej,
 - ✓ rozwój reintegracji zawodowej i społecznej, działalności oświatowo-kulturalnej oraz w sferze pożytku publicznego spółdzielni socjalnych,
 - ✓ szkolenia i doradztwo w zakresie pożytku publicznego dla podmiotów ekonomii społecznej,
 - ✓ tworzenie i rozwój partnerstw lokalnych z udziałem podmiotów ekonomii społecznej.
- Priorytet 3. Aktywni obywatele

Projekty realizowane w ramach tego Priorytetu powinny przyczyniać się do wzrostu partycypacji obywateli w sprawach publicznych.

Kierunki działania:

1. Zwiększanie wpływu obywateli na polityki publiczne – działania nakierowane m.in. na:

- ✓ dostęp obywateli do informacji publicznej oraz umiejętności korzystania z udostępnianych, publicznych treści,
- ✓ monitorowanie jakości dostępnej informacji publicznej oraz poziomu dostępności do niej na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym,
- ✓ udział obywateli w konsultacjach społecznych oraz w procesie stanowienia prawa,
- ✓ udział w debatach publicznych oraz stosowanie elastycznych narzędzi dialogu obywatelskiego (m.in. stałe konferencje, sondaże deliberatywne, panele obywatelskie),
- ✓ współpracę instytucji dialogu społecznego i obywatelskiego,
- ✓ rozwiązania z zakresu demokracji partycypacyjnej, w tym tworzenia budżetów partycypacyjnych oraz licznych i reprezentatywnych grup obywateli dyskutujących o problemach lokalnych,
- ✓ wsparcie działań polegających na przygotowywaniu przez organizacje obywatelskie ekspertyz i rekomendacji do tworzenia i realizacji polityk publicznych, na podstawie prac analitycznych i badawczych,
- ✓ uczestnictwo młodzieży w życiu publicznym,
- ✓ aktywizację kobiet w życiu publicznym.

2. Rozwijanie edukacji obywatelskiej i kompetencji społecznych – działania nakierowane m.in. na:

- ✓ rozwój edukacji obywatelskiej w uczeniu się innym niż formalne,
- ✓ podejmowanie inicjatyw w zakresie edukacji obywatelskiej, medialnej i kulturalnej,
- ✓ intensyfikowanie współpracy organizacji obywatelskich ze szkołami w prowadzeniu edukacji obywatelskiej,
- ✓ wyłanianie i edukację nieformalnych liderów społecznych w środowisku lokalnym (w tym z grup rówieśniczych, środowisk dotkniętych deficytami społecznymi),
- ✓ rozwój kompetencji społecznych i obywatelskich oraz inwencji i kreatywności obywateli,
- ✓ wzmocnienie społecznego uznania dla kompetencji zdobytych w uczeniu się innym niż formalne oraz w działalności społecznej.

3. Wzrost znaczenia organizacji strażniczych i rzecznich – działania nakierowane m.in. na:

- ✓ społeczny nadzór nad funkcjonowaniem administracji publicznej w wymiarze krajowym, regionalnym i lokalnym,
- ✓ wspieranie instytucji występujących w imieniu kogoś lub w konkretnej sprawie,
- ✓ społeczny nadzór nad funkcjonowaniem wymiaru sprawiedliwości.

4. Wspieranie tworzenia partnerstw (w tym partnerstwa publiczno-społecznego) i innych form współpracy, służących aktywizacji obywateli oraz przekazywaniu im realizacji zadań publicznych – działania nakierowane m.in. na:

- ✓ partnerstwa oraz innowacyjne rozwiązania w tym zakresie,
 - ✓ edukację w zakresie lepszego wykorzystania istniejących mechanizmów zlecenia zadań publicznych,
 - ✓ zlecenie świadczenia usług społecznych sektorowi społecznemu przy udziale społeczności lokalnych.
- Priorytet 4: Silne organizacje pozarządowe

Projekty realizowane w ramach tego Priorytetu powinny w różnych formach przyczyniać się do wzmocnienia potencjału organizacji obywatelskich, w szczególności wspierania przez organizacje federacyjne innych podmiotów III sektora.

Kierunki działania:

1. Zwiększanie kompetencji organizacji obywatelskich – działania nakierowane m.in. na:

- ✓ podnoszenie wiedzy i umiejętności osób działających w organizacjach obywatelskich,
- ✓ rozwój zdolności do tworzenia koalicji, współpracy i przepływu informacji między organizacjami,
- ✓ wspieranie sieciowania organizacji obywatelskich.

2. Wspieranie działań o charakterze systemowym – działania nakierowane m.in. na:

- ✓ rozwiązywanie podstawowych problemów III sektora,
- ✓ poszukiwanie, identyfikację i upowszechnienie istniejących rozwiązań zmierzających do wzmocnienia potencjału III sektora,
- ✓ badania i analizy stanu społeczeństwa obywatelskiego w Polsce, działalności organizacji pozarządowych, współpracy NGO, administracji i przedsiębiorstw,
- ✓ wspieranie tworzenia instrumentów finansowych o znaczeniu infrastrukturalnym (np. finansowanie procesu powołania „funduszu lokalnego”, kampanii fundraisingowych),
- ✓ wdrażanie partnerskich zadań opartych o standardy zawarte w „Modelu współpracy administracji publicznej i organizacji pozarządowych”.

PROGRAMY FUNDUSZY OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ (NFOŚiGW oraz WFOŚiGW)

Podstawowym źródłem finansowania projektów zapisanych w PR dla Gminy Borowie mogą być środki Narodowego oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Wsparcie mogą uzyskać projekty inwestycyjne związane m.in. z modernizacją techniczną, zapewnieniem efektywności energetycznej, gospodarką niskoemisyjną, rewitalizacją przyrodniczą oraz projekty nieinwestycyjnie służące tworzeniu świadomości ekologicznej i postaw obywatelskich.

FUNDUSZ TERMOMODERNIZACJI I REMONTÓW

Podstawowym celem Funduszu Termomodernizacji i Remontów jest pomoc finansowa dla inwestorów realizujących przedsięwzięcia termomodernizacyjne i remontowe oraz wypłata rekompensat dla właścicieli budynków mieszkalnych, w których były lokale kwaterunkowe. Fundusz obsługiwany jest przez Bank Gospodarstwa Krajowego i udziela następujących form pomocy: premia termomodernizacyjna, premia remontowa, premia kompensacyjna.

O dofinansowanie projektu w ramach premii termomodernizacyjnej, mogą się ubiegać właściciele lub zarządcy: budynków mieszkalnych, budynków zbiorowego zamieszkania, budynków użyteczności publicznej stanowiących własność jednostek samorządu terytorialnego służących do wykonywania przez nie zadań publicznych, lokalnych sieci ciepłowniczych oraz lokalnych źródeł ciepła.

Z premii mogą korzystać inwestorzy bez względu na status prawny z wyłączeniem jednostek budżetowych i samorządowych zakładów budżetowych, a więc np.: osoby prawne (m.in. spółdzielnie mieszkaniowe i spółki prawa handlowego), jednostki samorządu terytorialnego, wspólnoty mieszkaniowe oraz osoby fizyczne (w tym właściciele domów jednorodzinnych).

Premia termomodernizacyjna przysługuje inwestorowi z tytułu realizacji przedsięwzięcia termomodernizacyjnego i stanowi spłatę części kredytu zaciągniętego przez inwestora. Przysługuje tylko inwestorom korzystającym z kredytu. Nie mogą z niej skorzystać inwestorzy realizujący przedsięwzięcie termomodernizacyjne wyłącznie z własnych środków.

O dofinansowanie projektu w ramach premii remontowej, mogą się ubiegać właściciele lub zarządcy budynków wielorodzinnych, których użytkowanie rozpoczęto przed dniem 14 sierpnia 1961 roku.

Z premii mogą skorzystać wyłącznie osoby fizyczne, wspólnoty mieszkaniowe z większościami udziałem osób fizycznych, spółdzielnie mieszkaniowe, towarzystwa budownictwa społecznego.

Premia remontowa przysługuje inwestorowi z tytułu realizacji przedsięwzięcia remontowego i stanowi spłatę części kredytu zaciągniętego przez inwestora. Przysługuje tylko inwestorom korzystającym z kredytu. Nie mogą z niej skorzystać inwestorzy realizujący przedsięwzięcie remontowe wyłącznie z własnych środków.

O dofinansowanie projektu w ramach premii kompensacyjnej, mogą się ubiegać właściciele budynków mieszkalnych oraz właściciele części budynków mieszkalnych, w których w okresie między 12 listopada 1994 roku a 25 kwietnia 2005 roku znajdowały się lokale kwaterunkowe.

Z premii kompensacyjnej może skorzystać osoba fizyczna, która jest właścicielem budynku mieszkalnego z co najmniej jednym lokalem kwaterunkowym albo właścicielem części budynku mieszkalnego i która była właścicielem tego budynku mieszkalnego albo tej części budynku także w dniu 25 kwietnia 2005 roku albo nabyła ten budynek albo tę część budynku w drodze spadkobrania od osoby będącej w tym dniu właścicielem.

W przypadku współwłasności budynku mieszkalnego albo części budynku mieszkalnego, do wniosku o premię kompensacyjną muszą przystąpić łącznie wszystkie uprawnione osoby fizyczne. Premię kompensacyjną mogą otrzymać ww. osoby fizyczne, które realizują przedsięwzięcie remontowe lub remont budynku mieszkalnego. Przysługuje inwestorom korzystającym ze środków własnych lub kredytu z premią remontową.

PROGRAM MINISTRA RODZINY, PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ PN. AKTYWNE FORMY PRZECIWDZIAŁANIA WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU „NOWY WYMIAR 2020”

Zadaniem Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej jest wspieranie jednostek samorządu terytorialnego oraz organizacji pozarządowych w większej aktywności dotyczącej wykorzystywania instrumentów „aktywnych form pomocy” w pokonywaniu barier utrudniających wyjście z sytuacji wykluczenia społecznego. Dlatego też największym wyzwaniem stawianym jako priorytet nowego Programu jest podejmowanie działań ukierunkowanych na włączenie społeczne jednostek lub grup osób, w tym także rodzin doświadczających ubóstwa i wykluczenia z różnych przyczyn.

Projekty zaproponowane w PR dla Gminy Borowie dotyczą przede wszystkim rozwiązania problemów społecznych. Głównym celem Programu *Aktywne formy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu – nowy wymiar 2020* jest włączanie i wzmacnianie uczestniczenia w życiu społecznym i zawodowym osób wykluczonych społecznie oraz rozwój systemu aktywnej integracji poprzez wsparcie jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych.

Projekty objęte Programem Rewitalizacji dla Gminy Borowie mogą ubiegać się o dofinansowanie w ramach następujących konkursów:

- Nowe horyzonty aktywnej integracji w środowisku lokalnym – animacja, edukacja, aktywizacja na rzecz zmniejszenia wykluczenia społecznego,
- Partnerstwa przeciw wykluczeniu społecznemu – profesjonalne aktywne formy pomocy, ze szczególną rolą zatrudnienia socjalnego,

- Aktywne postawy młodzieży – podnoszenie kompetencji, przedsiębiorczości i odpowiedzialności w wymiarze środowiska.

NORWESKI MECHANIZM FINANSOWY I EEA GRANTS

Alternatywnym źródłem realizacji projektów rewitalizacyjnych mogą być środki Mechanizmu Finansowego, znanego jako „EEA Grants” i „Norweski Mechanizm Finansowy”.

Program zawiera 5 priorytetowych sektorów

- innowacje, badania, edukacja i konkurencyjność (1);
- włączenie społeczne, zatrudnienie młodzieży i redukcja ubóstwa (2);
- środowisko, energia, zmiany klimatu i gospodarki niskoemisyjnej (3);
- kultura, społeczeństwo obywatelskie, dobre rządy, prawa i wolności (4);
- wymiar sprawiedliwości i sprawy wewnętrzne (5)

Dla Programu Rewitalizacji dla Gminy Borowie szczególne ważne są sektory 2, 3 oraz 4.

PROGRAM LIFE

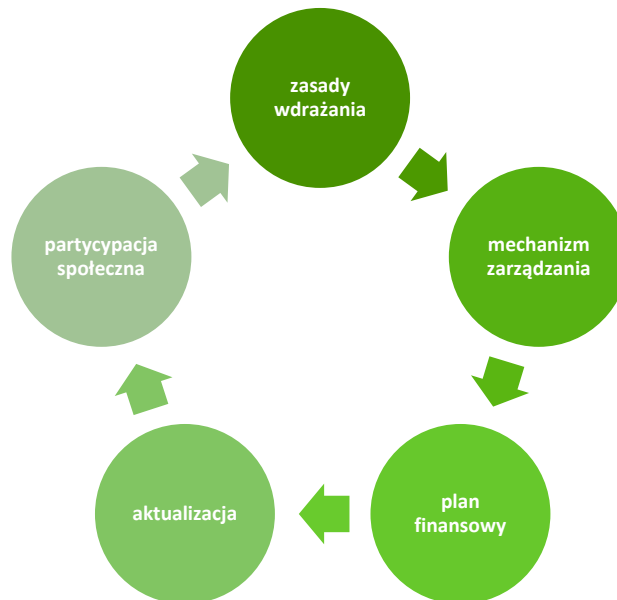
Program LIFE to jedyny instrument finansowy Unii Europejskiej poświęcony wyłącznie współfinansowaniu projektów z dziedziny ochrony środowiska i klimatu. Jego głównym celem jest wspieranie procesu wdrażania wspólnotowego prawa ochrony środowiska, realizacja unijnej polityki w tym zakresie, a także identyfikacja i promocja nowych rozwiązań dla problemów dotyczących środowiska w tym przyrody.

8.5. Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

Wśród struktur, które biorą udział w realizacji Programu można wyróżnić podmioty wykonawcze - jednostki realizujące poszczególne zadania oraz podmioty zarządzające - jednostki nadzorujące oraz koordynujące wdrożenie programu, a przy tym prowadzące monitoring i ocenę programu. Monitoring realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji będzie prowadzony w wydziałach Urzędu Gminy w Borowiu w zakresie realizacji poszczególnych projektów, natomiast monitoring całości procesu będzie należał do powołanego Zespołu Projektowego ds. Rewitalizacji. Działaniami społecznymi mogą zajmować się ośrodki pomocy społecznej czy odpowiednie wydziały (referaty) Urzędu Gminy W Borowiu. Określenie odpowiednich instrumentów zarządzania, wdrażania i monitoringu opisane w kolejnych rozdziałach Programu jest konieczne do pełnego wykorzystania narzędzi finansowych i instytucjonalnych.

8.5.1. System zarządzania programem rewitalizacji

Program Rewitalizacji jest dokumentem, który określa cele i plany działań na kilka lat, dlatego ważnym elementem decydującym o skuteczności realizacji jego założeń jest zintegrowany system wdrażania. Pierwszym etapem wdrożenia Programu Rewitalizacji Gminy Borowie na lata 2016-2023 było przyjęcie Programu stosowną uchwałą Rady Gminy Borowie.

Rysunek 42: System wdrażania PR dla Gminy Borowie (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)

Za wdrażanie i monitoring Programu Rewitalizacji dla Gminy Borowie na lata 2016-2023 odpowiedzialny jest Wójt Borowia, we współpracy z:

- Urzędem Gminy w Borowiu,
- Interesariuszami zewnętrznymi.

W systemie realizacji programu zostaną wprowadzone mechanizmy zapewniające komplementarność podejmowanych procedur oraz działań różnorodnych instytucji zaangażowanych w proces rewitalizacji. Aby zapewnić spójności procedur realizowanych w ramach struktur organizacyjnych samorządu gminy, **rekomenduje się** powołanie w strukturach Urzędu Zespołu Projektowego ds. Rewitalizacji, posiadającego doświadczenie i kompetencje równoważne z właściwymi kompetencjami.

ZESPÓŁ PROJEKTOWY DS. REWITALIZACJI

W skład Zespołu Projektowego ds. Rewitalizacji wchodzić będą wydelegowani przez Wójta Gminy pracownicy Urzędu Gminy, w tym naczelnicy wydziałów współpracujących przy realizacji przedsięwzięć rewitalizacji. Rekomenduje się, aby osoby te w ostatnich latach swojej działalności zawodowej obejmowali stanowisko w Wydziale Oświaty, Geodezji i Rozwoju Gospodarczego lub w Wydziale

Finansów i Budżetu. Zespół Projektowy ds. Rewitalizacji będzie miał swojego Przewodniczącego oraz Zastępcę Przewodniczącego, którzy będą nominowani do tej funkcji przez Wójta Gminy Borowie. **Rekomenduje się**, aby Przewodniczącym oraz Zastępcą byli Urzędnicy Urzędu Gminy Borowie, z Wydziału Oświaty, Geodezji i Rozwoju Gospodarczego lub z Wydziału Finansów i Budżetu. Nadrzędnym kryterium wyboru osób na te stanowiska będzie doświadczenie w zarządzaniu złożonymi projektami inwestycyjnymi, zasobami ludzkimi oraz wysokie kompetencje społeczne.

Cykliczne spotkania zespołu będą odbywać się nie rzadziej niż raz na pół roku, zapewnią trwałość relacji między jego komórkami organizacyjnymi oraz innymi podmiotami samorządowymi. Proponuje się następujące główne zadania i kompetencje zespołu:

- Realizacja podstawowych projektów rewitalizacyjnych, realizowanych przez Gminę Borowie.
- Opiniowanie kluczowych decyzji na terenie objętym Programem.
- Konsultowanie działań, które mogą mieć bezpośredni i pośredni wpływ na skuteczność i efektywność realizacji Programu.
- Opiniowanie aktualności i stopnia realizacji PR (zgodnie z wyznaczonym systemem realizacji i monitoringu).
- Inicjowanie współpracy z potencjalnymi interesariuszami procesu rewitalizacji.
- Opiniowanie zgłaszanych projektów rewitalizacji.
- Zaangażowanie w działalność informacyjno-edukacyjną wspierającą proces rewitalizacji oraz proces partycypacji społecznej.
- Aktualizacja dokumentu.

W przypadku występowania zagadnień problemowych, wymagających dodatkowych konsultacji, Przewodniczący Zespołu może zaprosić do udziału w pracach Zespołu inne osoby, w szczególności ekspertów w zakresie problemowych zagadnień. W pracach Zespołu mogą brać udział osoby spoza jego grona (przedstawiciele różnych środowisk oraz specjaliści z zakresu działań podejmowanych na obszarze objętym procesami rewitalizacji) zaproszeni przez Przewodniczącego lub jego Zastępcę. Zaproszeni goście uczestniczą w posiedzeniach z głosem doradczym bez prawa do głosowania.

Zespół Projektowy ds. Rewitalizacji przedstawia Wójtowi roczne sprawozdanie z realizacji Programu Rewitalizacji Gminy Borowie na lata 2016-2023. Wójt przedstawia sprawozdanie Radzie Gminy (w formie informacji). Zespół Projektowy ds. Rewitalizacji zostanie wyposażony w instrumenty oddziaływania bezpośredniego w ramach struktury organizacyjnej Urzędu Gminy w Borowiu, oraz w instrumenty oddziaływania pośredniego w relacjach z otoczeniem zewnętrznym, uwzględniającym w

szczególności organizacje pozarządowe, Starostwo Powiatowe w Garwolinie oraz podległe mu jednostki organizacyjne.

Spójność procedur, efektywne współdziałanie i komplementarność działań w trakcie realizacji programu rewitalizacji zostaną zapewnione dzięki bezpośredniej podległości Zespołu Projektowego ds. Rewitalizacji Wójtowi Gminy Borowie.

8.5.2. System monitorowania i oceny skuteczności działań

Proces monitorowania jest jednym z kluczowych elementów procesu zarządzania Programem Rewitalizacji. Celem monitoringu jest prawidłowa i efektywna realizacja założeń PR, dostarczenie informacji na temat rzeczowego i finansowego stopnia zrealizowania projektów rewitalizacyjnych oraz ocenę tego procesu, a także określenie występujących trudności lub niezgodności.

Monitoring realizacji Programu Rewitalizacji będzie prowadzony przez Urząd Gminy w Borowiu w zakresie realizacji poszczególnych projektów natomiast monitoring całości procesu będzie należał do powołanej jednostki Zespołu Projektowego ds. Rewitalizacji. Jego zadaniem będzie bieżący monitoring, polegający na systematycznym zbieraniu oraz analizowaniu ilościowych i jakościowych informacji na temat wdrażanych projektów oraz realizacji całego Programu, a także sprawdzanie czy wdrażane projekty są zgodne z wcześniejszymi celami i założeniami Programu. Ponadto jednostka ta będzie również odpowiedzialna za:

- sporządzanie co najmniej dwóch raportów z realizacji dokumentu, a następnie przedstawienie ich do zatwierdzenia Radzie Gminy na sesji,
- opublikowanie opracowanych wyników sprawozdań na stronie internetowej Urzędu Gminy w Borowiu oraz w Biuletynie Informacji Publicznej.

Efektywne przeprowadzenie działań rewitalizacyjnych w Gminie Borowiu będzie polegało na monitorowaniu wydatków oraz efektów rzeczowych przedsięwzięć. Monitorowanie powinno obejmować następujące etapy: zbieranie, raportowanie i interpretowanie danych, opisując postęp i efekty realizowanego dokumentu. Monitoring rzeczowy będzie polegał na pozyskiwaniu informacji o postępach w realizacji zaplanowanych działań, przedstawi efekty realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych, a także zapewni zgodność z założeniami Programu. Monitoring finansowy umożliwi nam kontrolę nad finansowymi aspektami inwestycji, będzie podstawą do oceny sprawności wydatkowania środków. Ponadto monitoring finansowy będzie oferował pomoc partnerom uczestniczącym w rewitalizacji w uzyskaniu informacji dotyczących możliwych do pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania inwestycji. Zakłada się, że przynajmniej raz w roku powinien być dokonywany monitoring społeczny nad przebiegiem działań rewitalizacyjnych, który będzie polegał na

zbieraniu opinii mieszkańców dotyczących przeprowadzanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Za monitoring ten będzie odpowiedzialny Zespół Projektowy ds. Rewitalizacji wraz z mieszkańcami obszaru rewitalizacji, który może używać różnego rodzaju narzędzi: ankietyzacji, debat społecznych, formularzy itp. Równoległe, monitoringiem objęte będą także uwarunkowania i zmiany jakie zachodzą w całej gminie i otoczeniu. Zmiany te wpływają na przebieg procesów rewitalizacyjnych, tj. uwarunkowania w wymiarze społecznym, gospodarczym, przestrzennym, w obszarze subregionalnym i regionalnym.

Monitoring jest procesem ciągłym i realizowany będzie od początku wdrażania zapisów programu rewitalizacji, aż do jego zakończenia, a część danych monitoringowych zbierana i sprawozdawana będzie także po zakończeniu realizacji programu rewitalizacji. Dane zbierane będą w cyklach rocznych oraz w miarę ich dostępności. Kolejne raporty monitoringu przygotowywane będą w latach 2019, 2021 i 2023.

Kolejna tabela przedstawia sumaryczne zestawienie wartości docelowej prognozowanych wskaźników realizacji projektów podstawowych i uzupełniających programu rewitalizacji.

Tabela 48 Sumaryczne zestawienie wartości docelowej prognozowanych wskaźników realizacji projektów podstawowych i uzupełniających

Wskaźnik realizacji projektów	Tendencja	Nazwy projektów	Sumaryczna wartość początkowa wskaźnika realizacji projektów	Sumaryczna wartość docelowa wskaźnika realizacji projektów	Cel szczegółowy
Liczba miejsc na terenie obszaru rewitalizacji służących integracji społeczeństwa	Wzrost	Projekty podstawowe: BOROWIANIE – ZDROWI I AKTYWNI, EKO BOROWIE, KULTURA DLA WSZYSTKICH	6	10	1.1. Aktywizacja społeczna oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu; 1.2. Rozwój zaangażowania społecznego oraz aktywności zawodowej kobiet; 1.4. Wyrównywanie szans i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. 2.1. Renowacja i modernizacja obiektów na obszarze rewitalizacji zmiernąjąca do stworzenia przestrzeni atrakcyjnej wizualnie i użytecznej dla mieszkańców; 2.2. Przywrócenie bezpieczeństwa przestrzeni publicznych;

<p>Liczba zmodernizowanych przestrzeni publicznych na terenie obszaru rewitalizacji</p>	<p>Wzrost</p>	<p>Projekty podstawowe: ATRAKCYJNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA, Projekty uzupełniające: PRZESTRZEŃ DLA WSZYSTKICH</p>	<p>6</p>	<p>10</p>	<p>1.1. Aktywizacja społeczna oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu; 1.3. Tworzenie bezpiecznych warunków do życia; 1.4. Wyrównywanie szans i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. 2.1. Renowacja i modernizacja obiektów na obszarze rewitalizacji zorientowana do stworzenia przestrzeni atrakcyjnej wizualnie i użytecznej dla mieszkańców; 2.2. Przywrócenie bezpieczeństwa przestrzeni publicznych; 2.6. Wzmacnianie walorów przyrodniczych i kulturowych. 3.1. Tworzenie warunków do rozwoju MŚP oraz podmiotów ekonomii społecznej; 3.2. Przeciwdziałanie problemom bezrobocia;</p>
<p>Liczba budynków na terenie rewitalizacji o złym stanie technicznym</p>	<p>Spadek</p>	<p>Projekty podstawowe: PRZYWRACAMY UŻYTECZNOŚĆ,</p>	<p>5</p>	<p>1</p>	<p>1.1. Aktywizacja społeczna oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu; 1.2. Rozwój zaangażowania społecznego oraz aktywności zawodowej kobiet; 1.3. Tworzenie bezpiecznych warunków do życia; 1.4. Wyrównywanie szans i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. 2.1. Renowacja i modernizacja obiektów na obszarze rewitalizacji zorientowana do stworzenia przestrzeni atrakcyjnej wizualnie i użytecznej dla mieszkańców; 2.2. Przywrócenie bezpieczeństwa przestrzeni publicznych; 2.4. Podnoszenie efektywności energetycznej budynków; 2.5. Promowanie postaw niskoemisyjnych;</p>
<p>Liczba mieszkańców obszaru rewitalizacji należących do organizacji społecznych</p>	<p>Wzrost</p>	<p>Projekty podstawowe: BOROWIE GRA DLA WSZYSTKICH</p>	<p>248</p>	<p>273</p>	<p>1.1. Aktywizacja społeczna oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu; 1.3. Tworzenie bezpiecznych warunków do życia; 1.4. Wyrównywanie szans i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. 3.1. Tworzenie</p>

					warunków do rozwoju MŚP oraz podmiotów ekonomii społecznej;
Liczba osób zamieszkujących obszar rewitalizacji biorących udział w projekcie rewitalizacyjnym	Wzrost	<p>Projekty podstawowe:</p> <p>WYSOKA JAKOŚĆ EDUKACJI,</p> <p>POMÓŻ SOBIE I INNYM,</p> <p>Projekty uzupełniające:</p> <p>JAK RYBA NA RYNKU PRACY,</p> <p>STAWIAMY NA BOROWIE – LOKALNY RYNEK,</p> <p>BYCIE EKO SIĘ OPŁACA</p>	0	230	<p>1.1. Aktywizacja społeczna oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu;</p> <p>1.4. Wyrównywanie szans i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu;</p> <p>3.1. Tworzenie warunków do rozwoju MŚP oraz podmiotów ekonomii społecznej;</p> <p>3.2. Przeciwdziałanie problemom bezrobocia;</p> <p>3.3. Promowanie równych szans na rynku pracy;</p> <p>3.4. Wspieranie podnoszenia kompetencji zawodowych wśród mieszkańców.</p>
Powierzchnia terenów zalewowych w Podobszarze 1 rewitalizacji [km ²]	Spadek	<p>Projekty podstawowe:</p> <p>OSUSZAMY BOROWIE</p>	0,44	0,10	<p>1.2. Rozwój zaangażowania społecznego oraz aktywności zawodowej kobiet;</p> <p>1.4. Wyrównywanie szans i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.</p> <p>2.1. Renowacja i modernizacja obiektów na obszarze rewitalizacji zmiierzająca do stworzenia przestrzeni atrakcyjnej wizualnie i użytecznej dla mieszkańców;</p> <p>2.2. Przywrócenie bezpieczeństwa przestrzeni publicznych;</p> <p>2.6. Wzmacnianie walorów przyrodniczych i kulturowych.</p> <p>3.1. Tworzenie warunków do rozwoju MŚP oraz podmiotów ekonomii społecznej;</p>

W dalszej kolejności w tabelach nr 49, 50 oraz 51 wskazano zestawienie **wskaźników realizacji programu rewitalizacji** wraz z założonymi wartościami docelowymi wskaźników. Katalog wskaźników został opracowany dla każdego z podobszarów rewitalizacji oddzielnie.

Tabela 49: Wskaźniki monitoringu dla Podobszaru 1 [źródło: opracowanie własne]

Lp.	Cele szczegółowe	Wskaźnik monitoringu						
		Nazwa	Rok bazowy	Wartość bazowa	Rok docelowy	Wartość docelowa	Sposób oceny/źródło pozyskanych danych	Częstotliwość pomiaru
1.1.	Aktywizacja społeczna oraz budowanie silnego kapitału ludzkiego	Wzrost frekwencji wyborczej w wyborach prezydenckich	2015	58,21	2023	Wzrost o 5%	Sprawozdania PKW	Co 5 lat (w zależności od przeprowadzanych wyborów)
		Wzrost liczby organizacji społecznych na 100 mieszkańców	2015	0,71	2023	Wzrost o 5 %	UG Borowie	Co rok
1.2.	Rozwój zaangażowania społecznego oraz aktywności zawodowej kobiet	Spadek liczby bezrobotnych kobiet po urodzeniu dziecka na 100 mieszkańców	2015	2,12	2023	Spadek o 10%	Sprawozdania PUP	Co rok
		Wzrost liczby organizacji społecznych na 100 mieszkańców	Wskaźnik monitoringu wspólny ze wskaźnikiem określonym dla celu szczegółowego nr 1.1.					
1.3.	Tworzenie bezpiecznych warunków do życia	Spadek liczby podejmowanych przez policję interwencji i postępowań na 100 mieszkańców	2015	2,65/3,71	2023	Spadek o 10%	Sprawozdania Powiatowej Komendy Policji w Garwolinie	Co rok
		Spadek powierzchni terenów zalewowych na 1 km ²	2015	0,37	2023	Spadek o 10 %	Coroczne statystyki/Urząd Gminy Borowie	Co 2 lata
		Spadek liczby miejscowych zagrożeń na 1 km ²	2015	5	2023	Spadek o 10 %	Sprawozdania OSP w Borowiu	Co rok
1.4.	Wyrównywanie szans i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	Spadek liczby osób bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego na 100 mieszkańców	2015	3,36	2023	Spadek o 10%	Sprawozdania PUP	Co rok
		Spadek liczby świadczeń przyznawanych ze względu na niepełnosprawność i długotrwałą lub ciężką chorobę na 100 mieszkańców	2015	0,57	2023	Spadek o 5%	Sprawozdania GOPS/GOPS	Co rok
		Spadek liczby świadczeń przyznawanych ze względu na ubóstwo na 100 mieszkańców	2015	0,53	2023	Spadek o 5%	Sprawozdania GOPS/GOPS	Co rok
		Spadek powierzchni terenów zalewowych na 1 km ²	Wskaźnik monitoringu wspólny ze wskaźnikiem określonym dla celu szczegółowego nr 1.3., 2.3. 2.6					

2.1.	Renowacja i modernizacja obiektów na obszarze rewitalizacji zmierzająca do stworzenia przestrzeni atrakcyjnej wizualnie i użytecznej dla mieszkańców	Spadek liczby budynków o złym stanie technicznym	2015	3	2023	Spadek o 2 zdegradowane budynki	UG Borowie	Co 2 lata
2.2.	Przywrócenie funkcjonalności i użyteczności przestrzeniom publicznym	Spadek liczby odnotowywanych miejscowych zagrożeń na 1 km ²	2015	5	2023	Spadek o 10%	Sprawozdania OSP w Borowiu	Co rok
2.3.	Regulacja i dbałość o bezpieczeństwo terenów przyrzecznych	Spadek powierzchni terenów zalewowych na 1 km ²	Wskaźnik monitoringu wspólny ze wskaźnikiem określonym dla celu szczegółowego nr 1.3., 1.4., 2.6					
2.4.	Podnoszenie efektywności energetycznej budynków	Spadek emisji CO ₂	2014	776,3	2020	Spadek zgodnie z PGN	Sprawozdanie z wykonywania przez Gminę zapisów PGN	co 5 lat
2.5.	Promowanie postaw niskoemisyjnych	Spadek emisji CO ₂	Wskaźnik monitoringu wspólny ze wskaźnikiem określonym dla celu szczegółowego nr 2.4., 2.6.					
2.6.	Wzmacnianie walorów przyrodniczych i kulturowych	Spadek powierzchni terenów zalewowych na 1km ²	Wskaźnik monitoringu wspólny ze wskaźnikiem określonym dla celu szczegółowego nr 1.3., 1.4., 2.3.					
		Spadek emisji CO ₂	Wskaźnik monitoringu wspólny ze wskaźnikiem określonym dla celu szczegółowego nr 2.4., 2.5.					
		Spadek liczby budynków o złym stanie technicznym	Wskaźnik monitoringu wspólny ze wskaźnikiem określonym dla celu szczegółowego nr 2.1.					
3.1.	Tworzenie warunków do rozwoju MŚP oraz podmiotów ekonomii społecznej	Wzrost liczby nowozarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców	2015	0,88	2023	Wzrost o 5%	Dane GUS	Co rok
3.2.	Tworzenie warunków do aktywizacji i zatrudnienia osób bezrobotnych	Spadek liczby osób bezrobotnych na 100 mieszkańców	2015	17,84	2023	Spadek o 10%	Sprawozdania PUP	Co rok
		Spadek liczby osób długotrwale pozostających bez pracy na 100 mieszkańców	2015	14,49	2023	Spadek o 10%	Sprawozdania PUP	Co rok
3.3.	Promowanie równych szans na rynku pracy	Spadek liczby bezrobotnych kobiet po urodzeniu dziecka na 100 mieszkańców	Wskaźnik monitoringu wspólny ze wskaźnikiem określonym dla celu szczegółowego nr 1.2.					
3.4.	Wspieranie przedsiębiorczości, podnoszenia kompetencji oraz reintegracji zawodowej	Spadek liczby osób bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego na 100 mieszkańców	Wskaźnik monitoringu wspólny ze wskaźnikiem określonym dla celu szczegółowego nr 1.5.					

Tabela 50: Wskaźniki monitoringu dla Podobszaru 2 [źródło: opracowanie własne]

Lp.	Cele szczegółowe	Wskaźnik monitoringu							
		Nazwa	Rok bazowy	Wartość bazowa	Rok docelowy	Wartość docelowa	Sposób oceny/źródło pozyskanych danych	Częstotliwość pomiaru	
1.1.	Aktywizacja społeczna oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	Wzrost frekwencji wyborczej w wyborach do Sejmu	2015	58,21%	2019	Osiągnięcie wartości średniej Gminy	Sprawozdania PKW	4 lata (w zależności od przeprowadzanych wyborów)	
		Wzrost liczby organizacji społecznych na 100 mieszkańców	2015	0	2023	Wzrost o 2 organizacje	UG Borowie	Co dwa lata	
1.2.	Rozwój zaangażowania społecznego oraz aktywności zawodowej kobiet	Spadek liczby bezrobotnych kobiet po urodzeniu dziecka na 100 mieszkańców	2015	0,93	2023	Spadek o 10%	Sprawozdania PUP	Co rok	
		Wzrost liczby organizacji społecznych na 100 mieszkańców	Wskaźnik monitoringu wspólny ze wskaźnikiem określonym dla celu szczegółowego nr 1.1.						
1.3.	Tworzenie bezpiecznych warunków do życia	Spadek podejmowanych przez policję interwencji i postępowań na 100 mieszkańców	2015	12,55	2023	Spadek o 10 %	Coroczne sprawozdania Powiatowej Komendy Policji w Garwolinie	Co rok	
		Spadek powierzchni terenów zalewowych na 1 km ²	2015	0,84	2023	Spadek o 10%	UG Borowie	Co 2 lata	
		Spadek liczby miejscowych zagrożeń na 1 km ²	2015	1,58	2023	Spadek o 10%	Corocznie sprawozdanie OSP Borowie	Co rok	
1.4.	Wyrównywanie szans i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	Spadek liczby bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego na 100 mieszkańców	2015	1,39	2023	Spadek o 5 %	Corocznie sprawozdanie PUP	Co rok	
		Spadek powierzchni terenów zalewowych na 1 km ²	Wskaźnik monitoringu wspólny ze wskaźnikiem określonym dla celu szczegółowego nr 1.3						
		Spadek liczby przyznanych „Niebieskich kart” na 100 mieszkańców	2015	0,93	2023	Spadek o 10 %	Coroczne sprawozdania Powiatowej	Co rok	

							Komendy Policji w Garwolinie	
2.1.	Renowacja i modernizacja obiektów na obszarze rewitalizacji zmiierzająca do stworzenia przestrzeni atrakcyjnej wizualnie i użytecznej dla mieszkańców	Spadek liczby budynków o złym stanie technicznym	2015	1	2023	Spadek o 1 budynek zdegradowany	UG Borowie	Co 2 lata
2.2.	Przywrócenie bezpieczeństwa przestrzeniom publicznym	Spadek liczby interwencji i wszczętych postępowań policji na 100 mieszkańców	Wskaźnik monitoringu wspólny ze wskaźnikiem określonym dla celu szczegółowego nr 1.3					
2.3.	Regulacja i dbałość o bezpieczeństwo terenów przyrzecznych	Spadek powierzchni terenów zalewowych na 1km ²	Wskaźnik monitoringu wspólny ze wskaźnikiem określonym dla celu szczegółowego nr 1.3., 1.4.					
2.4.	Podnoszenie efektywności energetycznej budynków	Spadek liczby budynków o złym stanie technicznym	Wskaźnik monitoringu wspólny ze wskaźnikiem określonym dla celu szczegółowego nr 2.1.					
2.5.	Promowanie postaw niskoemisyjnych	Spadek emisji CO ₂	2015	118,7	2023	Spadek zgodnie z PGN	Sprawozdanie z wykonywania przez Gminę zapisów PGN	Co 5 lat
2.6.	Wzmacnianie walorów przyrodniczych i kulturowych	Spadek powierzchni terenów zalewowych na 1km ²	Wskaźnik monitoringu wspólny ze wskaźnikiem określonym dla celu szczegółowego nr 1.3.. 1.4., 2.3.					
3.1.	Tworzenie warunków do rozwoju MŚP oraz podmiotów ekonomii społecznej	Spadek liczby wyrejstrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców	2015	1,39	2023	Wzrost o 10%	Statystyki prowadzone przez GUS	Co rok
		Wzrost liczby nowo powstałych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców	2015	0,46	2023	Wzrost o 10%	Statystyki prowadzone przez GUS	Co rok
3.2.	Przeciwdziałanie problemom bezrobocia	Spadek liczby bezrobotnych kobiet po urodzeniu dziecka na 100 mieszkańców	Wskaźnik monitoringu wspólny ze wskaźnikiem określonym dla celu szczegółowego nr 1.2.					
		Spadek liczby bezrobotnych na 100 mieszkańców	2015	5,56	2023	Spadek o 5 %	Sprawozdanie PUP	Co rok
		Spadek liczby długotrwale bezrobotnych na 100 mieszkańców	2015	4,17	2023	Spadek o 5 %	Sprawozdanie PUP	Co rok
3.3.	Promowanie równych szans na rynku pracy	Spadek liczby bezrobotnych kobiet po urodzeniu dziecka na 100 mieszkańców	Wskaźnik monitoringu wspólny ze wskaźnikiem określonym dla celu szczegółowego nr 1.2., 3.2.					

3.4.	Wspieranie podnoszenia kompetencji zawodowych wśród mieszkańców	Wzrost nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców	Wskaźnik monitoringu wspólny ze wskaźnikiem określonym dla celu szczegółowego nr 3.1.
------	---	---	---

Tabela 51: Wskaźniki monitoringu dla Podobszaru 3 [źródło: opracowanie własne]

Lp.	Cele szczegółowe	Wskaźnik monitoringu						
		Nazwa	Rok bazowy	Wartość bazowa	Rok docelowy	Wartość docelowa	Sposób oceny/źródło pozyskanych danych	Częstotliwość pomiaru
1.1.	Aktywizacja społeczna oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	Wzrost frekwencji wyborczej w wyborach prezydenckich	2010	57,33	2020	Osiągnięcie wartości średniej Gminy	Sprawozdania PKW	Co 5 lat (w zależności od przeprowadzanych wyborów)
		Wzrost liczby organizacji społecznych na 100 mieszkańców	2015	0,55	2023	Wzrost o 5 %	UG Borowie	Co rok
1.2.	Rozwój zaangażowania społecznego oraz aktywności zawodowej kobiet	Spadek liczby bezrobotnych kobiet po urodzeniu dziecka na 100 mieszkańców	2015	0,69	2023	Spadek o 3 przyznane świadczenia	Sprawozdania GOPS/GOPS	Co rok
		Wzrost liczby organizacji społecznych na 100 mieszkańców	Wskaźnik monitoringu wspólny ze wskaźnikiem określonym dla celu szczegółowego nr 1.1.					
1.3.	Tworzenie bezpiecznych warunków do życia	Spadek liczby podejmowanych przez policję interwencji i postępowań na 100 mieszkańców	2015	1,58	2023	Spadek o 5 %	Coroczne sprawozdania Powiatowej Komendy Policji w Garwolinie	Co rok
		Spadek powierzchni terenów zalewowych na 1 km ²	2015	0,12	2023	Spadek o 10 %	UG Borowie	Co dwa lata
		Spadek liczby miejscowych zagrożeń na 1 km ²	2015	0,61	2023	Spadek o 10 %	Sprawozdanie OSP Borowie	Co rok
1.4.	Wyrównywanie szans i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	Spadek liczby świadczeń przyznawanych ze względu na niepełnosprawność i długotrwałą lub ciężką chorobę na 100 mieszkańców	2015	0,83	2023	Spadek o 2 przyznane świadczenia	Sprawozdania GOPS	Co rok

		Spadek liczby świadczeń przyznawanych ze względu na ubóstwo na 100 mieszkańców	2015	0,83	2023	Spadek o 2 przyznane świadczenia	Sprawozdania GOPS	Co rok
		Spadek liczby osób bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego na 100 mieszkańców	2015	2,06	2023	Spadek o 10 %	Sprawozdania PUP	Co rok
		Spadek powierzchni terenów zalewowych na 1 km²	2015	0,12	2023	Spadek o 10 %	UG Borowie	Co dwa lata
2.1.	Renowacja i modernizacja obiektów na obszarze rewitalizacji zmierzająca do stworzenia przestrzeni atrakcyjnej wizualnie i użytecznej dla mieszkańców	Spadek liczby budynków o złym stanie technicznym	2015	2	2023	Spadek o 2 budynki zdegradowane	UG Borowie	Co 2 lata
2.2.	Przywrócenie bezpieczeństwa przestrzeni publicznych	Spadek liczby wszczętych interwencji i postępowań przez policję na 100 mieszkańców	Wskaźnik monitoringu wspólny ze wskaźnikiem określonym dla celu szczegółowego nr 1.3.					
2.3.	Regulacja i dbałość o bezpieczeństwo terenów przyrzecznych	Spadek powierzchni terenów zalewowych na 1 km²	2015	0,12	2023	Spadek o 10 %	Coroczne statystyki/Urząd Gminy Borowie	Co 2 lata
2.4.	Podnoszenie efektywności energetycznej budynków	Spadek liczby budynków o złym stanie technicznym	Wskaźnik monitoringu wspólny ze wskaźnikiem określonym dla celu szczegółowego nr 2.1.					
2.5.	Promowanie postaw niskoemisyjnych	Spadek emisji CO₂	2015	213,48	2023	Spadek zgodnie z PGN	Sprawozdanie z wykonywania przez Gminę zapisów PGN	Co 5 lat
2.6.	Wznawianie walorów przyrodniczych i kulturowych	Spadek powierzchni terenów zalewowych na 1 km²	Wskaźnik monitoringu wspólny ze wskaźnikiem określonym dla celu szczegółowego nr 2.3.					
3.1.	Tworzenie warunków do rozwoju MŚP oraz podmiotów ekonomii społecznej	Wzrost liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców	2015	0,28	2023	Wzrost o 10%	Statystyki prowadzone przez GUS	Co rok
3.2.	Przeciwdziałanie problemom bezrobocia	Spadek liczby osób bezrobotnych na 100 mieszkańców	2015	5,23	2023	Spadek o 5 %	Statystyki prowadzone przez PUP w Garwolinie /PUP	Co rok
		Spadek liczby osób długotrwale bezrobotnych na 100 mieszkańców	2015	3,30	2023	Spadek o 5 %	Statystyki prowadzone przez	Co rok

							PUP w Garwolinie /PUP	
		Spadek liczby kobiet bezrobotnych po urodzeniu dziecka na 100 mieszkańców	2015	0,69	2023	Spadek o 10 %	Statystyki prowadzone przez PUP w Garwolinie /PUP	Co rok
3.3.	Promowanie równych szans na rynku pracy	Spadek liczby bezrobotnych kobiet po urodzeniu dziecka na 100 mieszkańców	Wskaźnik monitoringu wspólny ze wskaźnikiem określonym dla celu szczegółowego nr 3.2.					
3.4.	Wspieranie, podnoszenia kompetencji zawodowej wśród mieszkańców	Spadek liczby osób bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego na 100 mieszkańców	Wskaźnik monitoringu wspólny ze wskaźnikiem określonym dla celu szczegółowego nr 1.4.					

Wdrażanie Programu Rewitalizacji wymaga nadzoru nad postępem prac oraz oceny podejmowanych działań. Istotną rolę w tym procesie pełni ewaluacja. Pozwala ona na obiektywną ocenę podejmowanych przez jednostki samorządu terytorialnego działań. Dostarcza informacji zwrotnych o efektach realizowanych przedsięwzięć, dzięki czemu umożliwia zwiększenie ich skuteczności i efektywności.

Ewaluacja jest systematycznym badaniem, w którym wykorzystuje się zróżnicowane metody i techniki badawcze w celu oszacowania jakości i wartości procesu oraz efektów wdrażania interwencji publicznych. Jest więc użytecznym i praktycznym instrumentem doskonalenia procesu rewitalizacji, a także zarządzania w sferze publicznej. Ewaluacja jest nie tylko narzędziem służącym weryfikacji efektów realizacji działań i projektów rewitalizacyjnych, ale i narzędziem służącym wyjaśnianiu mechanizmów decydujących o sukcesie lub niepowodzeniu tych działań. Służy więc ona formułowaniu wniosków, ustaleniu związków przyczynowo-skutkowych między podjętymi działaniami, a osiągniętymi efektami, i na ich podstawie formułowaniu rekomendacji służących udoskonaleniu bieżących lub planowanych działań rewitalizacyjnych. Zadaniem ewaluacji jest ocena wartości i jakości działań podejmowanych przez Gminę oraz interesariuszy procesu rewitalizacji oraz zweryfikowanie trafności założeń, na których oparte zostały projekty i działania rewitalizacyjne.

Ewaluacja jest narzędziem społecznej mobilizacji i zwiększa przejrzystość działań podejmowanych przez władze samorządowe, administrację i inne podmioty zaangażowane w ten proces, a przede wszystkim zwiększa przejrzystość działań finansowanych ze środków publicznych.

Ewaluacji można dokonywać na różnych etapach:

- ex-ante – przed wdrożeniem programu rewitalizacji, w celu stworzenia bazy, do której porównywane będą wyniki ewaluacji po zakończeniu przedsięwzięcia
- on-going – w trakcie wdrażania programu rewitalizacji, na zakończenie poszczególnych etapów, niosących za sobą pewne wyniki
- ex-post – po zakończeniu realizacji programu rewitalizacji, a zatem typowa ocena dokonywana na zakończenie projektu, służąca wskazaniu wyników programu
- ad hoc – okolicznościowo, doraźnie – dokonywana we wcześniej nieprzewidywanych momentach, realizowana wskutek nagłej potrzeby.

Kryterium	Uszczegółowienie	Przykładowe pytania ewaluacyjne
Trafność	Ocena adekwatności planowanych celów interwencji i metod jej wdrażania do problemów i wyzwań, które zostały zidentyfikowane w diagnozie.	<ul style="list-style-type: none"> ● Czy cele odpowiadają zidentyfikowanym potrzebom obszaru rewitalizacji? ● Czy działania odnoszą się do problemów i zjawisk kryzysowych identyfikowanych w obszarze rewitalizacji?
Skuteczność	Ocena stopnia realizacji zakładanych celów (czy osiągnięto to, co zaplanowano), skuteczność użytych metod, zaangażowanych instytucji oraz wpływ czynników zewnętrznych na ostateczne efekty.	<ul style="list-style-type: none"> ● Czy cele programu rewitalizacji zdefiniowane na etapie programowania zostały osiągnięte? ● Jakie są sukcesy podejmowanych działań rewitalizacyjnych? ● Czy system zarządzania i wdrażania okazał się skuteczny?
Efektywność	Ocena relacji między nakładami, kosztami, zasobami (finansowymi, ludzkimi, administracyjnymi), a osiągniętymi efektami interwencji.	<ul style="list-style-type: none"> ● Czy podobne efekty można było osiągnąć przy wykorzystaniu innych instrumentów? ● Czy podobne efekty można osiągnąć przy niższych nakładach finansowych?
Użyteczność	Ocena całości rzeczywistych efektów wywołanych przez interwencję (zarówno tych planowanych, jak i nieplanowanych – tzw. ubocznych), odnosząc je do wyjściowej sytuacji oraz wyzwań społecznoekonomicznych, które były przedmiotem interwencji.	<ul style="list-style-type: none"> ● Czy pojawiły się pozytywne efekty uboczne? ● Czy interwencja przyczyniła się do rozwiązania lub zminimalizowania?
Trwałość	Ocena ciągłości efektów (przede wszystkim pozytywnych) danej interwencji w perspektywie średnio- i długookresowej (zatem po zakończeniu interwencji – zwykle w 2–3 lata).	<ul style="list-style-type: none"> ● Czy efekty działania rewitalizacyjnego okazały się trwałe w długim okresie? ● Czy efekty działania rewitalizacyjnego odczuwalne są po jej zakończeniu?

Metody i techniki badawcze dobierane są przez Zespół Projektowy ds. Rewitalizacji w oparciu o wybrane kryteria i, przede wszystkim, określony cel badania ewaluacyjnego. Każda ewaluacja mimo pewnych standardów metodycznych wymaga modyfikacji i dostosowywania metodyki do stawianych pytań i przedmiotów badania.

Pierwszym etapem dla Programu Rewitalizacji dla Gminy Borowie będzie ewaluacja on-going realizowana po kolejnych okresach raportowania monitoringu (2020 r.). Po 3 latach realizacji programu rewitalizacji (on-going) konieczne jest badanie i ocena poziomu realizacji celów programu oraz wskazanie czynników negatywnych i pozytywnych, wpływających na osiągnięty poziom jego realizacji. Wykonana ewaluacja on-going ma pomóc w dokonaniu ewentualnych korekt, które wzmocnią końcowe efekty realizacji programu rewitalizacji. Cykl ewaluacji uzależniony powinien być od potrzeb, tzn. dokonuje się ewaluacji programu rewitalizacji w tych obszarach, które mają poważne problemy z wdrażaniem (sygnalizowane przez wyniki monitoringu). Ewaluacja ta skoncentrowana jest na doraźnych problemach i barierach we wdrażaniu programu rewitalizacji, stąd też jej zakres jest węższy niż ewaluacji ex-post. Polega ona na diagnozie problemów wdrażania i ich przyczyn oraz ma zidentyfikować mechanizmy mogące poprawić płynność wdrażania programu rewitalizacji.

Po zakończeniu realizacji programu rewitalizacji wykonana powinna zostać ewaluacja ex-post. Jej rolą jest podsumowanie krótko- i długofalowych efektów działań, wyciągnięcie wniosków, a przede wszystkim sformułowanie rekomendacji, które posłużą do przygotowania następnych działań i projektów.

Zespół Projektowy ds. Rewitalizacji przedstawia Wójtowi raport z ewaluacji programu. Po akceptacji raportu z ewaluacji, Wójt w przekazie ustnym informuje o nim Radę Gminy.

9. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA W PROCESIE REWITALIZACJI GMINY BOROWIE

Program Rewitalizacji (PR) jest dokumentem o charakterze strategicznym, którego skutki wdrożenia obejmują praktycznie wszystkie podmioty zlokalizowane na obszarze rewitalizowanym. Powoduje to konieczność zaangażowania do prac w przygotowaniu i wdrażaniu szerokiego spektrum przedstawicieli sektora samorządowego, pozarządowego i biznesowego.

Interesariuszami rewitalizacji na terenie Gminy Borowie są w szczególności:

- Gmina Borowie i jednostki organizacyjne jej podległe,
- mieszkańcy Gminy Borowie, w tym przede wszystkim mieszkańcy obszaru rewitalizacji,
- przedsiębiorcy działający na terenie Gminy Borowie, w szczególności obszaru rewitalizacji,
- organizacje pozarządowe działające na terenie Gminy Borowie, w szczególności obszaru rewitalizacji,
- inne podmioty zainteresowane realizacją Programu Rewitalizacji.

9.1. Udział interesariuszy w tworzeniu PR

Pierwszym etapem tworzenia Programu Rewitalizacji dla Gminy Borowie na lata 2016-2023 było przyjęcie Uchwały Nr XXI/94/2016 Rady Gminy Borowie z dnia 15 czerwca 2016 r. w sprawie przystąpienia do opracowania Programu Rewitalizacji dla Gminy Borowie. Na tym etapie prac rozpoczęto również proces pozyskania niezbędnych danych. Poinformowano beneficjentów o rozpoczęciu procesu tworzenia Programu Rewitalizacji dla Gminy Borowie na lata 2016-2023. Informacja ta została umieszczona na stronie internetowej Gminy Borowie oraz www.eGarwolin.pl.

Wraz z rozpoczęciem procesu pozyskiwania danych, na stronie internetowej Gminy: www.borowie.pl oraz stronie internetowej: www.eGarwolin.pl zamieszczona została ankieta elektroniczna, w której mieszkańcy mogli wskazać najważniejsze aspekty funkcjonowania gminy Borowie wpływające na warunki życia mieszkańców, zaznaczyć, jakich efektów spodziewają się po przeprowadzeniu procesu rewitalizacji oraz zgłosić swoje uwagi i sugestie. Ankieta została zamieszczona na wyżej wymienionych stronach internetowych od 5 sierpnia 2016 r. i była aktywna do wypełnienia do 14 września 2016 r.

W procesie delimitacji obszaru zdegradowanego wykorzystano różnorodne źródła informacji:

- Urząd Gminy Borowie,
- Gminny Ośrodek Kultury,

- Ochotnicza Straż Pożarna w Borowiu,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Borowiu,
- Komenda Powiatowa Policji w Garwolinie,
- Powiatowy Urząd Pracy w Garwolinie,
- Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie,

Dla wydzielonych uprzednio jednostek urbanistycznych pozyskano materiał statystyczny dostępny w zasobach Urzędu Gminy oraz wygenerowany przez instytucje zewnętrzne. Część pozyskanych tą drogą danych została wykorzystana do opracowania wskaźników, a część posłużyła do dokonania waloryzacji istniejącego zagospodarowania. Dodatkowym narzędziem służącym pozyskaniu informacji na potrzeby diagnozy była ankieta, dzięki której zbadano opinie mieszkańców w zakresie występowania obszarów problemowych w gminie.

Na podstawie uzyskanych danych opracowano projekt Programu Rewitalizacji dla Gminy Borowie na lata 2016-2023, który został poddany konsultacjom społecznym prowadzonym przez Wójta Borowia.

Konsultacje zostały ogłoszone przez Wójta Gminy Borowie w sposób zwyczajowo przyjęty w Gminie – poprzez obwieszczenie. Obwieszczenie wraz z projektem dokumentu zostało umieszczone na stronie internetowej Gminy oraz na stronie internetowej www.egarwolin.pl dwa tygodnie przed rozpoczęciem konsultacji, tj. 23.08.2016r. Konsultacje odbywały się w dniach od 7 do 14 września 2016 r. Podczas konsultacji udostępniono dla mieszkańców formularze zgłaszania uwag oraz działań, ich wersje elektroniczne załączono na powyżej wskazanych stronach internetowych, jak również wystawione zostały w formie papierowej w Urzędzie Gminy Borowie.

Konsultacje skierowane były do szerokiego grona odbiorców, w tym przede wszystkim mieszkańców Gminy Borowie oraz poszczególnych grup przedstawicielskich – były nimi mieszkańcy, osoby pracujące, osoby uczące się na terenie Gminy, Urzędnicy Gminy Borowie. W tym celu materiały konsultacyjne zostały umieszczone w postaci papierowej w Urzędzie Gminy w Borowiu oraz w formie elektronicznej na stronie internetowej www.borowie.pl.

Uwagi i opinie można było zgłaszać poprzez Formularze Zgłaszania Uwag będące częścią udostępnionego materiału konsultacyjnego. Dodatkowo materiały konsultacyjne zawierały także formularz zgłaszania działań, w którym każdy z mieszkańców mógł zgłosić zadanie do PR. Wypełnione formularze można było przekazać do Urzędu Gminy w Borowiu, drogą elektroniczną na adres artur@borowie.pl oraz drogą korespondencyjną na adres Urzędu. Dodatkowo uwagi były zbierane podczas spotkań przeprowadzonych w ramach konsultacji, które odbyły się w Borowiu w dniu 7 września 2016 r.

W toku konsultacji społecznych odbyły się następujące spotkania przeprowadzone w następujących formach:

- spotkanie konsultacyjno-warsztatowe dla pracowników Urzędu Gminy w Borowiu (godz. 12:00 – 14:00 dn. 7 września 2016 r.) w Urzędzie Gminy w Borowiu,
- otwarte spotkanie konsultacyjno-warsztatowe dla mieszkańców, przedsiębiorców oraz innych interesariuszy (godz. 16:00 – 18:00 dn. 7 września 2016 r.) w Urzędzie Gminy w Borowiu.

Na wyżej wymienionych konsultacjach pojawiło się sumarycznie 10 osób. Sumarycznie w konsultacjach do dokumentu (ankietyzacji, spotkaniach, warsztatach) wzięło udział 66 osób. Interesariuszami konsultacji byli przede wszystkim mieszkańcy Gminy Borowie, osoby pracujące oraz uczące się na terenie Gminy, czyli w pełni korzystające z oferty edukacyjno-gospodarczej proponowanej przez Gminę. Osoby te w bardzo aktywny sposób uczestniczyły w dyskusji nad dokumentem, przede wszystkim pod kątem ochrony środowiska oraz zmian w infrastrukturze Gminy. Podczas przeprowadzonych konsultacji dotyczących projektu Programu Rewitalizacji dla Gminy Borowie na lata 2016-2023, nie wpłynęły żadne uwagi.

Na podstawie powyższych informacji należy stwierdzić, iż interesariusze w ramach ankietyzacji elektronicznej i papierowej, spotkań, warsztatów oraz wyłożenia dokumentu do wglądu publicznego mieli możliwość wskazania problemów, jakie występują na terenie Gminy Borowie. Ponadto mieszkańcy oraz inni interesariusze mieli możliwość zgłoszenia oraz odniesienia się do zaproponowanych działań mających na celu wyprowadzenie danych obszarów ze stanu kryzysowego. Spotkania konsultacyjno-warsztatowe miały na celu wyjaśnienie problematyki rewitalizacji, natomiast wskazanie konkretnych problemów występujących na terenie Gminy na podstawie analizy wskaźnikowej oraz omówienie ich z interesariuszami dokumentu, pomogło w nakreśleniu listy projektów rewitalizacyjnych.

9.2. Sposób włączenia interesariuszy w proces wdrażania PR

Najważniejszym etapem jest wdrażanie Programu Rewitalizacji. Udział interesariuszy w procesie tworzenia PR nie kończy się wraz z przyjęciem dokumentu uchwałą Rady Gminy. Ważne jest aby na etapie realizacji zapisów PR zapewnić interesariuszom zewnętrznym aktywny udział w konsultacjach projektów. Zaleca się przygotowanie ankiet satysfakcji, aby móc poznać opinie mieszkańców na temat realizowanych projektów oraz aby ocenić czy prowadzone działania przynoszą założony skutek. Stała współpraca z interesariuszami wewnętrznymi pozwoli systematycznie monitorować sytuację społeczno-gospodarczą gminy, tak aby w razie potrzeby możliwa była aktualizacja zapisów PR.

Poniżej zostali zaprezentowani główni interesariusze rewitalizacji i ich zadania wynikające z procesu wdrażania Programu Rewitalizacji dla Gminy Borowie na lata 2016-2023:

- **Mieszkańcy obszaru rewitalizacji** – w kontekście mieszkańców Gminy Borowie jako interesariuszy, należy wziąć pod uwagę przede wszystkim mieszkańców obszaru rewitalizacji, gdyż to właśnie oni będą przede wszystkim korzystać z zaplanowanych zadań rewitalizacyjnych. Mieszkańcy będą mieli wpływ na przeprowadzanie zadań rewitalizacyjnych, szczególnie tych opartych na szkoleniach oraz imprezach integracyjnych (zadania: Borowianie – zdrowi i aktywni, Borowie gra dla wszystkich, Wysoka jakość edukacji, Pomóż sobie i innym oraz projekty uzupełniające). Przeprowadzenie tych projektów w dużej mierze zależy od ostatecznej ich formy, zakresu, które zostaną ustalone podczas rozpoczynania każdego projektu. Należy również pamiętać, iż mieszkańcy będą stale informowani przez Wójta Gminy Borowie o postępie przeprowadzanych prac nad projektami oraz będą mogli zgłaszać swoje problemy oraz propozycje ich rozwiązania Zespołowi Projektowemu.

Interesariuszami będą również pozostali mieszkańcy Gminy, którzy zamieszkują poza terenem rewitalizacji, ponieważ przeprowadzenie zaproponowanych w dokumencie zadań wpłynie pozytywnie na komfort życia wszystkich mieszkańców. Dodatkowo należy zauważyć, iż wszystkie zadania mające na celu termomodernizację obiektów oraz zainteresowanie mieszkańców instalacjami OZE wpłyną na poprawę jakości powietrza na terenie całej Gminy.
- **Grupy aktywności społecznej** – które są uzupełniającym podmiotem wdrażającym oraz monitorującym projekty rewitalizacyjne.

Na terenie obszaru rewitalizacji działa wiele grup aktywności społecznej. Są to między innymi Zespoły Ludowe „Iwówianki” i „Lilianki”, Gminna Orkiestra Dęta, Amatorska Liga Bowlingowa. Dla wszystkich grup aktywności zostały zaproponowane działania, które mają służyć ich rozwinięciu, udoskonaleniu oraz wyposażeniu. Zadania te wpłyną na rozwój aktywności grup, co przyczyni się do integracji społecznej.

Należy pamiętać, iż Wójt Gminy Borowie jest zobowiązany do przedstawiania raportów z wykonywania zadań rewitalizacyjnych, które będą monitorowane przez między innymi grupy aktywności społecznej. Grupy te mogą zgłaszać do Zespołu Projektowego swoje potrzeby.

Dodatkowo zadania programu rewitalizacji zakładają wzrost zaangażowania społecznego, które objawia się między innymi w powstawaniu nowych grup aktywności społecznej. Narzędziami do tego mają być zadania, których celem jest integracja społeczności oraz zadania techniczne, które mają służyć odnowie budynków, w których grupy te mogłyby organizować swoje spotkania.
- **Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej** – jest jednym z najważniejszych interesariuszy. Zadanie GOPS to przede wszystkim pomoc przy realizacji zadań uzupełniających, pełnienie roli koordynatora uzupełniającego dla Urzędu Gminy. Inną rolą GOPS jest ocena efektów realizacji zadań, gdyż to właśnie Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Borowiu zestawia corocznie

niezbędne dane dotyczące udzielonych świadczeń społecznych. Dane te pomogą w określeniu zasięgu potrzeb rewitalizacyjnych.

- **Powiatowy Urząd Pracy, Powiatowa Komenda Policji, Ochotnicze Straże Pożarne** – podobnie jak GOPS, instytucje te będą pełniły rolę koordynatora uzupełniającego dla Gminy, którego zadaniem będzie zestawianie odpowiednich statystyk dotyczących przede wszystkim liczby osób bezrobotnych, liczby wszczętych postępowań i interwencji oraz miejscowych zagrożeń. Gmina Borowie w ramach monitoringu będzie korzystała ze statystyk przygotowanych przez te instytucje, aby sprawdzać wykonalność zadań rewitalizacyjnych.
- **Przedsiębiorcy** – zadaniem przedsiębiorców będzie uczestnictwo w uczestnictwie w działaniach mających na celu ograniczenie bezrobocia oraz wzrost aktywności mieszkańców. Przedsiębiorcy dzięki zaproponowanej serii szkoleń dla osób bezrobotnych będą mogli korzystać z umiejętności mieszkańców obszarów rewitalizacji, tworzyć tym samym miejsca pracy oraz stażu i praktyk. Przedsiębiorcy będą mogli, podobnie jak mieszkańcy, zwracać się do Zespołu Projektowego i zgłaszać problemy oraz sposoby ich rozwiązania. Przykładowo, przedsiębiorca będzie mógł zgłosić chęć zatrudnienia pewnej grupy osób bezrobotnych, które odbędą odpowiednie kursy i szkolenia. Zadaniem Gminy jest wtedy przygotowanie odpowiedniego programu kształcenia. Przedsiębiorcy będą mogli również brać udział we wszystkich zadaniach, których celem jest promocja Gminy na rynek zewnętrzny. W ten sposób mogą oni zdobyć oni dodatkowych partnerów gospodarczych, poszerzając zakres usług swoich działalności i wykazać zapotrzebowanie na zatrudnienie pewnej liczby osób.
- **Gmina Borowie** – Gmina jest najważniejszym podmiotem w procesie wdrażania Programu Rewitalizacji dla Gminy Borowie oraz jest ona przekaźnikiem informacji dla innych interesariuszy dokumentu. Gmina odgrywa najważniejszą rolę w planowaniu zaproponowanych w PR działań, które służą sferze społecznej jak i przestrzenno-funkcjonalnej, gospodarczej oraz środowiskowej. Do najważniejszych zadań Gminy we wdrażaniu procesu rewitalizacji można zaliczyć:
 - ✓ pozyskiwanie środków na projekty oraz rozliczanie ich,
 - ✓ wyodrębnianie środków budżetowych, które zostaną wykorzystane na przeprowadzenie procesów rewitalizacji,
 - ✓ monitoring działań rewitalizacyjnych,
 - ✓ wykonywanie zadań własnych samorządu.

Gmina jest również odpowiedzialna za udział pozostałych interesariuszy w procesie rewitalizacji poprzez dokumentowanie oraz późniejsze publikowanie wszystkich zdarzeń, które mają wpływ na przebieg realizacji dokumentu. Komunikacja Gminy z innymi interesariuszami może odbywać

się poprzez stronę internetową Gminy, na której publikowane będą kolejne sprawozdania ze wdrażania dokumentu. Na stronie zawarte będą dane kontaktowe podmiotów prowadzących poszczególne projekty, bieżące informacje o postępie prac, wydarzeniach związanych z projektami itp. Umożliwi to włączenie się w działania projektowe zainteresowanych mieszkańców, przedsiębiorców i grup aktywnych, wymianę informacji, czy opinii. Władze Gminy Borowie podejmować będą działania informacyjno-edukacyjne na rzecz promocji programu rewitalizacji i zwiększania świadomości mieszkańców w zakresie rewitalizacji – proces ten może być realizowany w zadaniu uzupełniającym „Zobaczcie co mamy”. Ponadto organizowane będą spotkania z partnerami oraz grupami beneficjentów oraz mieszkańców z obszaru rewitalizacji. Ważnym zadaniem będzie systematyczne informowanie mieszkańców o podejmowanych działaniach rewitalizacyjnych oraz podawanie do publicznej wiadomości okresowych raportów z realizacji programu rewitalizacji.

10. POWIĄZANIA PROGRAMU REWITALIZACJI Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI ORAZ PLANISTYCZNYMI GMINY

Program Rewitalizacji Gminy Borowie na lata 2016-2023 wpisuje się w obraną przez władze lokalne politykę rozwoju, artykułowaną w dotychczas uchwalonych dokumentach strategicznych i planistycznych gminy.

Program Rewitalizacji dla Gminy Borowie na lata 2016-2023 koresponduje z kluczowymi, strategicznymi dokumentami, takimi jak:

- **Strategia Rozwoju Gminy Borowie na lata 2010-2020** przyjęta uchwałą Nr XXXVII/181/2010 Rady Gminy Borowie z dnia 30 sierpnia 2010 r.
- **Strategia Rozwoju Problemów Społecznych Gminy Borowie na lata 2016-2025** przyjęta uchwałą XIX/89/2016 Rady Gminy Borowie z dnia 29 kwietnia 2016 r.
- **Program Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Borowie do 2020 r.** przyjęty uchwałą XV/62/2015 Rady Gminy Borowie z dnia 11 grudnia 2015 r.

10.1. Strategia Rozwoju Gminy Borowie na lata 2010-2020

Program Rewitalizacji dla Gminy Borowie na poziomie diagnozy, celów strategicznych, jak i strategicznych kierunków działań, jest spójny z koncepcją rozwoju Gminy Borowie określoną w Strategii Rozwoju Gminy Borowie na lata 2010-2020, przyjętego uchwałą Nr XXXVII/181/2010 Rady Gminy Borowie z dnia 30 sierpnia 2010 roku.

SRGB zawiera następujące cele strategiczne:

Cel strategiczny 1: Zaspokajanie potrzeb mieszkańców.

Realizowany będzie poprzez:

- modernizację obiektów użyteczności publicznej,
- rozbudowę bazy sportowej na terenie gminy,
- budowa ciągów rowerowo- pieszych,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego,

Cel strategiczny 2: Podnoszenie atrakcyjności terenów w celu pozyskania nowych mieszkańców.

Realizowany będzie poprzez:

- działania zmierzające do powstania nowych miejsc pracy,

- wspieranie i rozwój aktywności społecznej mieszkańców gminy w tym dzieci i młodzieży,
- poprawa bezpieczeństwa, porządku publicznego oraz ochrony przeciwpożarowej.

Cel strategiczny 3: Podnoszenie atrakcyjności terenów w celu pozyskania nowych inwestorów.

Realizowany będzie poprzez;

- pozyskiwanie zewnętrznych środków finansowych.

Cele zawarte w SRGB są spójne z zapisami Programu Rewitalizacji dla Gminy Borowie:

Należy również zaznaczyć, iż niektóre z wyznaczonych w SRGB problemów są skorelowane z potrzebami rewitalizacyjnymi w PR:

- niezadawalający stan techniczny dróg,
- brak gospodarstw agroturystycznych i miejsc noclegowych,
- brak ścieżek rowerowych,
- dużo bezrobotnych z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym (PR: P1.S1 Poprawa warunków materialnych osób uboższych; P1.S2 Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych; P1.S3 Przywrócenie na rynek pracy kobiet po urodzeniu dziecka;;
- mało wykorzystywane urozmaicenie terenu (PR: P1.P-F1 Poprawa atrakcyjności budynków na terenie gminy oraz przestrzeni publicznych; P1.P-F2 Poprawa dostępności do przestrzeni publicznych; P1.P-F3 Poprawa warunków bytowych na terenach zagrożonych lokalnymi podtopieniami),
- słabo rozwinięta turystyka,

- występowanie obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania – ONW (PR: P2.G1 Poprawa kondycji i rozwój podmiotów gospodarczych; P2.G2 Powstrzymanie spadku kondycji lokalnych przedsiębiorstw; P2.G3 Wzmacnianie przedsiębiorczości i kreatywności wśród mieszkańców.
- odpływ wykształconej młodzieży,
- brak aktualnego Planu Rozwoju Lokalnego,
- brak Ogólnego Planu Zagospodarowania Przestrzennego dla gminy Borowie

Rozwiązania rewitalizacyjne zawarte w Programie Rewitalizacji wpisują się w cele Strategii Rozwoju Gminy Borowie na lata 2010-2020. Realizacja zaproponowanych działań poprawi funkcjonowanie strefy społecznej, zwiększy funkcjonalność oraz estetykę obszaru oraz przyczyni się do wzrostu gospodarczego gminy.

Zaproponowane w PR działania, które odnoszą się do modernizacji budynków na terenie Gminy, budowa boiska piłkarskiego na terenie sołectwa Borowie, zachowania dziedzictwa kulturowego Gminy Borowie, jakim jest zagospodarowanie zabytkowego parku w Borowiu czy zagospodarowanie otoczenia budynku po byłym kościele oraz wszystkie zadania odnoszące się do podtrzymywania tradycji lokalnych na terenie Gminy Borowie w sposób jednoznaczny korespondują z zadaniami zaproponowanymi w *Strategii Rozwoju Gminy Borowie na lata 2010-2020*.

10.2. Strategia Rozwoju Problemów Społecznych Gminy Borowie na lata 2016-2025

Strategia Rozwoju Problemów Społecznych Gminy Borowie na lata 2016-2025 (przyjęta uchwałą XIX/89/2016 Rady Gminy Borowie z dnia 29 kwietnia 2016 r.) jest jednym z najważniejszych dokumentów odnoszących się do strefy społecznej, który był podstawą do tworzenia diagnozy obszarów zdegradowanych dla Programu Rewitalizacji dla Gminy Borowie.

SRPSGM przedstawia następujące problemy

- Niedostateczna sieć połączeń autobusowych na terenie gminy
- Niewystarczająca świadomość mieszkańców gminy w zakresie selektywnej zbiórki odpadów
- Rozdrobnienie rolnictwa oraz brak grup producenckich,
- Roszczeniowość i bierność osób korzystających z pomocy społecznej,
- Mało organizacji pozarządowych
- Niski poziom bezpieczeństwa na drodze krajowej (ścieżki rowerowe, chodniki)

Niektóre z problemów opisanych w SRPSGB zostały również opisane w PR, a jest to między innymi korelacja pomiędzy słabym stanem gospodarki (*Rozdrobnienie rolnictwa oraz brak grup producenckich*) opisanym jako następujące potrzeby rewitalizacyjne:

- Poprawa kondycji i rozwój podmiotów gospodarczych;
- Powstrzymanie spadku kondycji lokalnych przedsiębiorstw;
- Wzmacnianie przedsiębiorczości i kreatywności wśród mieszkańców

oraz problemem zdefiniowane w obszarze pomocy społecznej, a opisane w SRPSGB jako *Roszczeniowość i bierność osób korzystających z pomocy społecznej*. Na niektórych obszarach pojawił się również problem niskiej liczby organizacji społecznych, opisany jako niska aktywność społeczna, a zapisany w SRPSGB jako *Mało organizacji pozarządowych*. Widać więc, iż pomiędzy dokumentami istnieje kompatybilność zarówno w sferze wyznaczanych problemów oraz celów strategicznych.

Wszystkie przedstawione w SRPSGB cele strategiczne są kompatybilne z Celem strategicznym 1 oraz 3.

10.3. Program Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Borowie do 2020 r.

Zapisany w PGN dla Gminy Borowie cel strategiczny odnosi się do zadań zapisanych w Programie Rewitalizacji: *Poprawa jakości powietrza i komfortu życia mieszkańców poprzez redukcję zanieczyszczeń powietrza, w tym CO₂ oraz ograniczenie zużycia energii finalnej we wszystkich sektorach*. Celem zapisanym w PR dla Gminy Borowie skorelowanym z tym przedstawionym w PGN jest „Tworzenie atrakcyjnych miejsc publicznych oraz podnoszenie jakości środowiska przyrodniczego i kulturowego” – w szczególności cele szczegółowe 2.4., 2.5. oraz 2.6.

Program Gospodarki Niskoemisyjnej jako jedną z przyczyn niskiej emisji na terenie Gminy wyznacza zły stan techniczny kotłów, brak przeprowadzanie modernizacji oraz słabe zainteresowanie OZE. W PR wykorzystano ankietyzację stworzoną na potrzeby PGN, aby zbadać zainteresowanie mieszkańców w kontekście instalacji OZE. Program Rewitalizacji jako potrzeby w strefie środowiskowej wyznacza P1.Ś1 Poprawa jakości powietrza na terenie gminy oraz P1.Ś3 Rozwój infrastruktury służącej do wytwarzania energii z odnawialnych źródeł.

Odniesienie do PR dla Gminy Borowie znajduje się w działaniach odnoszących się do modernizacji budynków publicznych, gdyż każda taka modernizacja niesie ze sobą ograniczenie niskiej emisji poprzez zmniejszenie strat ciepłych dzięki wymianie elementów budowlanych (okna, dach, czy ocieplanie ścian). Dodatkowo zadanie *Bycie EKO się opłaca* odnosi się do promocji odnawialnych źródeł emisji na terenie Gminy.

Tabela 52 Powiązania PR z dokumentami strategicznymi Gminy Borowie [źródło: opracowanie własne]

Odniesienie do zadań oraz problemów zdefiniowanych w następujących dokumentach			
Program Rewitalizacji dla Gminy Borowie - potrzeby rewitalizacyjne	SRGB 2010-2020	SRPSGB na lata 2016-2025	PGN do 2020 r.
P1.S1 Poprawa warunków materialnych osób uboższych;	Działania zmierzające do powstania nowych miejsc pracy	Wspieranie osób zubożałych w tym ze względu na pogorszenie opłacalności produkcji rolnej na obszarach zdegradowanych (zalewowych)	-
P1.S2 Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych;	Działania zmierzające do powstania nowych miejsc pracy,	Wspierania osób bezrobotnych, Aktywizacja osób bezrobotnych	-
P1.S3 Przywrócenie na rynek pracy kobiet po urodzeniu dziecka;	-	-	-
P1.S4 Wzrost kompetencji zawodowych wśród mieszkańców;	Wspieranie i rozwój aktywności społecznej mieszkańców gminy w tym dzieci i młodzieży,	Budowanie współpracy z PUP i sąsiednimi gminami	-
P4.S5 Poprawa bezpieczeństwa w granicach przestrzeni publicznych;	Poprawa bezpieczeństwa, porządku publicznego oraz ochrony przeciwpożarowej.	-	Kompleksowe zarządzanie energią w budynkach publicznych, Montaż odnawialnych źródeł energii na obiektach użyteczności publicznej
P4.S6 Poprawa aktywności społecznej i integracji mieszkańców gminy;	Wspieranie i rozwój aktywności społecznej mieszkańców gminy w tym dzieci i młodzieży,	Organizacja alternatywnych form spędzania wolnego czasu	-
P4.S6 Poprawa świadomości ekologicznej wśród mieszkańców.	Wykorzystanie alternatywnych źródeł energii,	-	Kompleksowe zarządzanie energią w budynkach publicznych, Wdrożenie systemu zielonych zamówień publicznych, Działania edukacyjne związane z ograniczeniem emisji, zwiększeniem efektywności energetycznej, wykorzystaniem OZE oraz promocją gospodarki niskoemisyjnej
P1.P-F1 Poprawa atrakcyjności budynków na terenie gminy oraz	Modernizacja obiektów użyteczności publicznej, rozbudowa bazy sportowej na terenie gminy,	-	Kompleksowe zarządzanie energią w budynkach publicznych, Montaż odnawialnych źródeł energii na obiektach użyteczności publicznej

przeźreni publicznych;			
P1.P-F2 Poprawa dostępności do przestrzeni publicznych;	Modernizacja obiektów użyteczności publicznej	-	Kompleksowe zarządzanie energią w budynkach publicznych
P1.P-F3 Poprawa warunków bytowych na terenach zagrożonych lokalnymi podtopieniami	-	Wspieranie osób zubożałych w tym ze względu na pogorszenie opłacalności produkcji rolnej na obszarach zdegradowanych (zalewowych)	-
P2.G1 Poprawa kondycji i rozwój podmiotów gospodarczych ;	Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, uzbrojenie terenów strefy usługowej, pozyskiwanie zewnętrznych środków finansowych, pomoc udzielana przez Urząd Gminy w załatwieniu formalności związanych z rozpoczęciem działalności gospodarczej na terenie gminy, zwolnienia podatkowe.	-	-
P2.G2 Powstrzymanie spadku kondycji lokalnych przedsiębiorstw;	Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, uzbrojenie terenów strefy usługowej, pozyskiwanie zewnętrznych środków finansowych, pomoc udzielana przez Urząd Gminy w załatwieniu formalności związanych z rozpoczęciem działalności gospodarczej na terenie gminy, zwolnienia podatkowe.	-	-
P2.G3 Wzmacnianie przedsiębiorczości i kreatywności wśród mieszkańców.	Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, uzbrojenie terenów strefy usługowej, pozyskiwanie zewnętrznych środków finansowych, pomoc udzielana przez Urząd Gminy w załatwieniu formalności związanych z rozpoczęciem działalności gospodarczej na terenie gminy, zwolnienia podatkowe.	-	-
P1.Ś1 Poprawa jakości powietrza na terenie gminy;	-	-	Kompleksowe zarządzanie energią w budynkach publicznych, Wdrożenie systemu zielonych zamówień publicznych, Działania edukacyjne związane z ograniczeniem emisji, zwiększeniem efektywności

			energetycznej, wykorzystaniem OZE oraz promocją gospodarki niskoemisyjnej, Montaż odnawialnych źródeł energii na obiektach użyteczności publicznej
P1.Ś2 Poprawa stosunków wodnych na terenie gminy;	-	-	-
P1.Ś3 Rozwój infrastruktury służącej do wytwarzania energii z odnawialnych źródeł.	wykorzystanie alternatywnych źródeł energii,	-	Kompleksowe zarządzanie energią w budynkach publicznych, Wdrożenie systemu zielonych zamówień publicznych, Montaż odnawialnych źródeł energii na obiektach użyteczności publicznej

11. STRESZCZENIE NIETECHNICZNE OCENY ODDZIAŁYWANIA PROGRAMU NA ŚRODOWISKO

Projekt niniejszego dokumentu został przedłożony Regionalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska w Warszawie oraz Mazowieckiemu Państwowemu Wojewódzkiemu Inspektorowi Sanitarnemu w sprawie uzgodnienia konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko oraz określenia zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko w przypadku konieczności jej opracowania.

Dnia 15 września 2016 roku otrzymano pismo z dnia 8 września 2016 roku nr ZS.9022.1660.2016 PK **Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Warszawie**, które stwierdza jednoznacznie, iż Program Rewitalizacji dla Gminy Borowie **nie wymaga** przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. W uzasadnieniu do decyzji stwierdzono, iż działania zaplanowane w przedmiotowym opracowaniu mają charakter lokalny i będą realizowane na terenie obszaru mieszczącego się w granicach administracyjnych gminy Borowie, co jest warunkiem umożliwiającym odstąpienia od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Działania przedstawione w dokumencie nie spowodują znacznego oddziaływania na środowisko, a ukierunkowane są na dotrzymanie standardów środowiska i ich realizacja ma przyczynić się do poprawy jego jakości.

Dnia 22 września 2016 roku otrzymano pismo z dnia 19 września 2016 roku nr WOOŚ-I.410.521.2016.JD **Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie**, który stwierdza, iż **dokument nie jest projektem, który**, zgodnie z art. 46 i art. 47 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2016 r., poz. 535, ze zm.), **wymaga przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko**, gdyż z analizy uwarunkowań, o których mowa w art. 49 ww. ustawy wynika, iż:

- realizacja ustaleń przedmiotowego dokumentu nie spowoduj znaczącego oddziaływania na środowisko,
- realizacja ustaleń przedmiotowego dokumentu nie spowoduje znaczącego oddziaływania na obszar Natura 2000,
- przedmiotowy dokument nie wyznacza ram dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko.

SPIS TABEL

Tabela 1 Wykaz wskaźników użytych do opracowania diagnozy wyznaczenia obszaru zdegradowanego [źródło: opracowanie własne na podstawie otrzymanych danych]	9
Tabela 2 Podział ludności wg ekonomicznych grup wieku na terenie Gminy Borowie, powiatu garwolińskiego i województwa mazowieckiego [źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS]	13
Tabela 3 Podział ludności wg ekonomicznych grup wieku na terenie Gminy Borowie, powiatu garwolińskiego i województwa mazowieckiego [źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS]	14
Tabela 4 Ludność w wieku poprodukcyjnym w przeliczeniu na 100 osób wieku przedprodukcyjnego na terenie Gminy Borowie, powiat garwoliński i województwo mazowieckie na przestrzeni lat 2010-2015 [źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS]	15
Tabela 5 Przyrost naturalny na terenie Gminy Borowie, powiatu garwolińskiego oraz Gminy Borowie na przestrzeni lat 2010-2015 [źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS]	15
Tabela 6 Podział ludności Gminy Borowie z podziałem na lata 1998, 2002, 2011, 2015 (źródło: dla lat 1998,2002,2011 – Powszechny Spis Ludności – dane GUS, dla roku 2015 – Urząd Gminy Borowie)	15
Tabela 7 Liczba świadczeń przyznanych przez GOPS z podziałem na powód pozostawania w trudnej sytuacji życiowej w latach 2011-2014 [źródło: Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Borowie na lata 2016-2025]	17
Tabela 8 Liczba świadczeń przyznanych przez GOPS z podziałem na powód pozostawania w trudnej sytuacji życiowej w roku 2015 [źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Borowiu].....	18
Tabela 9 Zestawienie wskaźników dotyczących problemów społecznych [źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS].....	20
Tabela 10 Zestawienie wskaźnika obrazującego problem przyznanych „Niebieskich kart” [źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowej Komendy Policji w Garwolinie z dnia 6.07.2016 r.]	23
Tabela 11 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci [źródło: Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Borowie na lata 2016-2025].....	25

Tabela 12 Liczba osób bezrobotnych oraz długotrwale bezrobotnych w podziale na sołectwa w latach 2010-2015 [źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Garwolinie z dnia 9.03.2017 r.]	26
Tabela 13 Zestawienie wskaźników (bezrobocie oraz bezrobocie długotrwale) dotyczących problemu bezrobocia [źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Garwolinie]	27
Tabela 14 Liczba osób bezrobotnych bez doświadczenia oraz matek, które pozostają bezrobotne po urodzeniu dziecka w latach 2010-2015 [źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Garwolinie z dnia 9.03.2017 r.]	30
Tabela 15 Zestawienie wskaźników (bezrobotni bez doświadczenia zawodowego oraz bezrobocie wśród kobiet po urodzeniu dziecka) dotyczących problemów bezrobocia [źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP]	31
Tabela 16 Zestawienie wskaźników dotyczących problemu bezpieczeństwa publicznego [źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowej Komendy Policji w Garwolinie z dnia 6.07.2016 r.]	34
Tabela 17 Zestawienie frekwencji wyborczej z podziałem na okręgi w Gminie Borowie, w województwie mazowieckim oraz powiecie garwolińskim w latach 2010 oraz 2015 [źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW]	36
Tabela 18 Zestawienie wskaźników dotyczących problemu aktywności społecznej [źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Borowie z lipca 2016 r.].....	40
Tabela 19 Zestawienie wskaźników dotyczących świadomości ekologicznej [źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Borowie do 2020 r.]	42
Tabela 20 Zestawienie wskaźników cząstkowych oraz wskaźnika syntetycznego podsumowujące dla strefy społecznej [źródło: opracowanie własne].....	43
Tabela 21 Zestawienie wskaźników (miejscowe zagrożenia, tereny zagrożone powodzią) dotyczących strefy przestrzenno-funkcjonalnej [źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ochotniczej Straży Pożarnej w Borowiu (z lipca 2016 r.) oraz układu rzeczno-gminnego Gminy Borowie opracowanego na podstawie danych RZGW Warszawa (z marca 2017 r.)].....	48
Tabela 22 Zestawienie wskaźników (budynki o złym stanie technicznym) dotyczących strefy przestrzenno-funkcjonalnej [źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Borowie – październik 2016 r.]	52

Tabela 23 Zestawienie wskaźników (decyzje WZ) dotyczących problemów strefy przestrzenno-funkcjonalnej [źródło: UG Borowie – dane z 2002-2014 r. przekazane w marcu 2017 r.]	54
Tabela 24 Zestawienie wskaźników cząstkowych oraz wskaźnika syntetycznego podsumowujące dla strefy przestrzenno-funkcjonalnej [źródło: opracowanie własne]	55
Tabela 25 Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na przestrzeni lat 2010-2015 w województwie mazowieckim, powiecie garwolińskim oraz Gminie Borowie [źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS]	57
Tabela 26 Podmioty gospodarcze na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym na przestrzeni lat 2010-2015 w województwie mazowieckim, powiecie garwolińskim oraz Gminie Borowie [źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS]	58
Tabela 27 Podmioty gospodarcze na terenie Gminy Borowie w podziale na sołectwa w latach 2010-2014 [źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS]	58
Tabela 28 Podmioty gospodarcze działające na terenie Gminy Borowie w latach 2010-2015 z podziałem na sekcje gospodarcze [źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS]	59
Tabela 29 Dane dotyczące sytuacji podmiotów gospodarczych na terenie Gminy Borowie w latach 2012-2015 [źródło: SRPS Gminy Borowie na lata 2016-2025]	60
Tabela 30 Nowo zarejestrowane podmioty gospodarcze na terenie Gminy Borowie z podziałem na sołectwa na przestrzeni lat 2010-2015 [źródło: opracowanie własne na podstawie GUS]	61
Tabela 31 Werejestrowane podmioty gospodarcze na terenie Gminy Borowie z podziałem na sołectwa na przestrzeni lat 2010-2015 [źródło: opracowanie własne na podstawie GUS]	61
Tabela 32 Zestawienie wskaźników dotyczących problemów gospodarczych [źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS]	62
Tabela 33 Zestawienie wskaźników cząstkowych oraz wskaźnika syntetycznego podsumowujące dla strefy gospodarczej [źródło: opracowanie własne]	64
Tabela 34 Poziom zanieczyszczeń dla strefy mazowieckiej [źródło: opracowanie własne na podstawie danych WIOŚ Warszawa za rok 2015]	68
Tabela 35 Emisja CO ₂ występująca w danym sołectwie w Gminie Borowie [źródło: PGN dla Gminy Borowie do 2020 r.]	74

Tabela 36 Liczba gospodarstw wykorzystujących OZE na terenie Gminy Borowie z podziałem na sołectwa [źródło: opracowanie własne na podstawie PGN Gminy Borowie do 2020 r. – dane z 2015 r.].....	76
Tabela 37 Zestawienie wskaźników cząstkowych oraz wskaźnika syntetycznego podsumowujące dla strefy środowiskowej [źródło: opracowanie własne].....	77
Tabela 38 Kumulacja wskaźników syntetycznych dla diagnozowanych stref w poszczególnych sołectwach Gminy Borowie [źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej diagnozy]	81
Tabela 39 Komplementarność i logika powiązań pomiędzy projektami podstawowymi a celami PR (źródło: opracowanie własne).....	103
Tabela 40 Wskaźniki monitorowania realizacji podstawowych projektów rewitalizacyjnych [źródło: opracowanie własne].....	118
Tabela 41 Wskaźniki monitorowania realizacji uzupełniających projektów rewitalizacyjnych [źródło: opracowanie własne].....	134
Tabela 42 Komplementarność problemowa [źródło: opracowanie własne].....	140
Tabela 43: Komplementarność projektów podstawowych [źródło: opracowanie własne].....	145
Tabela 44: Komplementarność projektów uzupełniających z projektami podstawowymi [źródło: opracowanie własne].....	146
Tabela 45 Komplementarność przestrzenna [źródło: opracowanie własne]	147
Tabela 46: Komplementarność międzyokresowa [źródło: opracowanie własne]	149
Tabela 47: Indykatywne ramy finansowe projektów rewitalizacyjnych [źródło: opracowanie własne]	150
Tabela 48 Sumaryczne zestawienie wartości docelowej prognozowanych wskaźników realizacji projektów podstawowych i uzupełniających	171
Tabela 49: Wskaźniki monitoringu dla Podobszaru 1 [źródło: opracowanie własne]	174
Tabela 50: Wskaźniki monitoringu dla Podobszaru 2 [źródło: opracowanie własne]	176
Tabela 51: Wskaźniki monitoringu dla Podobszaru 3 [źródło: opracowanie własne]	178
Tabela 52 Powiązania PR z dokumentami strategicznymi Gminy Borowie [źródło: opracowanie własne]	194

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1 Podział Gminy Borowie na sołectwa z zastosowaną siatką heksagonalną [źródło: opracowanie własne]	10
Rysunek 2 Mapa przedstawiająca zasięg przestrzenny świadczeń przyznawanych ze względu na ubóstwo [źródło: opracowanie własne].....	21
Rysunek 3 Mapa przedstawiająca zasięg przestrzenny świadczeń przyznawanych ze względu na wykluczenie społeczne (liczba świadczeń przyznawanych ze względu na niepełnosprawność i długotrwałą lub ciężką chorobę na 100 mieszkańców) [źródło: opracowanie własne]	21
Rysunek 4 Mapa przedstawiająca zasięg przestrzenny świadczeń przyznawanych ze względu na potrzebę ochrony macierzyństwa [źródło: opracowanie własne].....	22
Rysunek 5 Mapa przedstawiająca zasięg przestrzenny przyznawanych „Niebieskich kart” [źródło: opracowanie własne].....	24
Rysunek 6 Mapa przedstawiająca zasięg przestrzenny problemu bezrobocia [źródło: opracowanie własne]	28
Rysunek 7 Mapa przedstawiająca zasięg przestrzenny problemu bezrobocia długotrwałego [źródło: opracowanie własne].....	28
Rysunek 8 Mapa przedstawiająca zasięg przestrzenny problemu bezrobocia wśród osób bez doświadczenia zawodowego [źródło: opracowanie własne]	32
Rysunek 9 Mapa przedstawiająca zasięg przestrzenny problemu bezrobocia po urodzeniu dziecka [źródło: opracowanie własne].....	32
Rysunek 10 Mapa przedstawiająca zasięg przestrzenny interwencji policji [źródło: opracowanie własne]	35
Rysunek 11 Mapa przedstawiająca zasięg przestrzenny wszczętych postępowań [źródło: opracowanie własne]	35
Rysunek 12 Mapa przedstawiająca zasięg frekwencji wyborczej w 2010 r. [źródło: opracowanie własne]	37
Rysunek 13 Mapa przedstawiająca zasięg frekwencji wyborczej w 2015 r. [źródło: opracowanie własne]	37

Rysunek 14 Mapa przedstawiająca zasięg problemu aktywności społecznej [źródło: opracowanie własne]	41
Rysunek 15: Zasięg przestrzenny poziomu zainteresowania wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii [źródło: opracowanie własne].....	43
Rysunek 16 Przestrzenny zasięg problemów społecznych zidentyfikowanych na terenie Gminy Borowie [źródło: opracowanie własne].....	45
Rysunek 17 Podstawowy układ rzeczny na terenie Gminy Borowie [źródło: opracowanie własne na podstawie RZGW Warszawa]	47
Rysunek 18 Przestrzenny zasięg miejscowych zagrożeń zidentyfikowanych na terenie Gminy Borowie [źródło: opracowanie własne].....	49
Rysunek 19 Przestrzenny zasięg terenów zalewowych zidentyfikowanych na terenie Gminy Borowie [źródło: opracowanie własne].....	50
Rysunek 20 Przestrzenny rozkład budynków zdegradowanych zidentyfikowanych na terenie Gminy Borowie [źródło: opracowanie własne]	53
Rysunek 21 Przestrzenny rozkład niskiej liczby przyznanych decyzji WZ na terenie Gminy Borowie [źródło: opracowanie własne].....	55
Rysunek 22 Przestrzenny zasięg problemów społecznych zidentyfikowanych na terenie Gminy Borowie [źródło: opracowanie własne].....	56
Rysunek 23 Zasięg przestrzenny małej liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych (kolor niebieski) [źródło: opracowanie własne]	63
Rysunek 24 Zasięg przestrzenny wysokiej liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych (kolor niebieski) [źródło: opracowanie własne]	63
Rysunek 25 Przestrzenny zasięg problemów gospodarczych zidentyfikowanych na terenie Gminy Borowie [źródło: opracowanie własne]	65
Rysunek 26 Zanieczyszczenie PM10 w województwie mazowieckim [źródło: WIOŚ Warszawa]	69
Rysunek 27 Zanieczyszczenie PM2,5 w województwie mazowieckim [źródło: WIOŚ Warszawa]	70
Rysunek 28 Zanieczyszczenie benzo(a)piernem w województwie mazowieckim [źródło: WIOŚ Warszawa]	71

Rysunek 29 Zanieczyszczenie ozonem w województwie mazowieckim [źródło: WIOŚ Warszawa]	72
Rysunek 30 Zasięg przestrzenny emisji CO ₂ na terenie Gminy Borowie [źródło: opracowanie własne] 75	
Rysunek 31 Zasięg przestrzenny problemu niewykorzystywania instalacji OZE [źródło: opracowanie własne]	77
Rysunek 32 Przestrzenny zasięg problemów środowiskowych zidentyfikowanych na terenie Gminy Borowie [źródło: opracowanie własne]	79
Rysunek 33 Zasięg przestrzenny skumulowanego wskaźnika problemów społecznych oraz pozostałych [źródło: opracowanie własne].....	82
Rysunek 34 Zasięg przestrzenny obszaru zdegradowanego [źródło: opracowanie własne]	84
Rysunek 35 Zasięg przestrzenny potencjałów na terenie Gminy Borowie oraz obszaru zdegradowanego [źródło: opracowanie własne].....	85
Rysunek 36 Zasięg przestrzenny obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji [źródło: opracowanie własne]	86
Rysunek 37 Delimitacja Podobszaru 1 rewitalizacji [źródło: opracowanie własne]	87
Rysunek 38 Delimitacja Podobszaru 2 rewitalizacji [źródło: opracowanie własne]	92
Rysunek 39 Delimitacja Podobszaru 3 rewitalizacji [źródło: opracowanie własne]	96
Rysunek 40: Źródła finansowania działań rewitalizacyjnych ze środków publicznych	154
Rysunek 41: Źródła finansowania działań rewitalizacyjnych ze środków prywatnych	154
Rysunek 42: System wdrażania PR dla Gminy Borowie (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.).....	168